

KALEVALA

ELIAS LÖl;NNROT

Table of Contents

<u>KALEVALA</u>	1
ELIAS LÖNNROT.....	1
ENSIMMÄINEN RUNO.....	2
KOLMAS RUNO.....	16
NELJÄS RUNO.....	27
VIIDES RUNO.....	37
KUUEDES RUNO.....	42
SEITSEMÄS RUNO.....	47
KAHDEKSAS RUNO.....	54
YHDEKSÄS RUNO.....	59
KYMMENES RUNO.....	71
YHDESTOISTA RUNO.....	81
KAHDESTOISTA RUNO.....	89
KOLMASTOISTA RUNO.....	98
NELJÄSTOISTA RUNO.....	104
VIIDESTOISTA RUNO.....	113
KUUESTOISTA RUNO.....	125
SEITSEMÄSTOISTA RUNO.....	133
KAHDEKSASTOISTA RUNO.....	146
YHDEKSÄSTOISTA RUNO.....	159
KAHDESKYMMENES RUNO.....	169
YHDESKOLMATTI RUNO.....	181
KAHDESKOLMATTI RUNO.....	190
KOLMASKOLMATTI RUNO.....	200
NELJÄSKOLMATTI RUNO.....	216
VIIDESKOLMATTI RUNO.....	227
KUUEDESKOLMATTI RUNO.....	241
SEITSEMÄSKOLMATTI RUNO.....	256
KAHDEKSASKOLMATTI RUNO.....	265
YHDEKSÄNKOLMATTI RUNO.....	270
KOLMASKYMMENES RUNO.....	282
YHDESNELJÄTTÄ RUNO.....	292
KAHDESNELJÄTTÄ RUNO.....	299
KOLMASNELJÄTTÄ RUNO.....	310
NELJÄSNELJÄTTÄ RUNO.....	315
VIIDESNELJÄTTÄ RUNO.....	319
KUUEDESNELJÄTTÄ RUNO.....	326
SEITSEMÄSNELJÄTTÄ RUNO.....	333
KAHDEKSASNELJÄTTÄ RUNO.....	338
YHDEKSÄSNELJÄTTÄ RUNO.....	345
NELJÄSKYMMENES RUNO.....	353
YHDESVIIDETTÄ RUNO.....	360
KAHDESVIIDETTÄ RUNO.....	365
KOLMASVIIDETTÄ RUNO.....	376
NELJÄSVIIDETTÄ RUNO.....	384
VIIDESVIIDETTÄ RUNO.....	391
KUUEDESVIIDETTÄ RUNO.....	398
SEITSEMÄSVIIDETTÄ RUNO.....	410

Table of Contents

KALEVALA

<u>KAHDEKSASVIIDETTÄ RUNO.....</u>	417
<u>YHDEKSÄSVIIDETTÄ RUNO.....</u>	425
<u>VIIDESKYMMENTES RUNO.....</u>	433

KALEVALA

ELIAS LÖNNROT

This page copyright © 2001 Blackmask Online.

<http://www.blackmask.com>

- ENSIMMÄINEN RUNO
- KOLMAS RUNO
- NELJÄS RUNO
- VIIDES RUNO
- KUUDES RUNO
- SEITSEMÄS RUNO
- KAHDEKSAS RUNO
- YHDEKSÄS RUNO
- KYMMENES RUNO
- YHDESTOISTA RUNO
- KAHDESTOISTA RUNO
- KOLMASTOISTA RUNO
- NELJÄSTOISTA RUNO
- VIIDESTOISTA RUNO
- KUUDESTOISTA RUNO
- SEITSEMÄSTOISTA RUNO
- KAHDEKSASTOISTA RUNO
- YHDEKSÄSTOISTA RUNO
- KAHDESKYMMENES RUNO
- YHDESKOLMATTI RUNO
- KAHDESKOLMATTI RUNO
- KOLMASKOLMATTI RUNO
- NELJÄSKOLMATTI RUNO
- VIIDESKOLMATTI RUNO
- KUUDESKOLMATTI RUNO
- SEITSEMÄSKOLMATTI RUNO
- KAHDEKSASKOLMATTI RUNO
- YHDEKSÄNKOLMATTI RUNO
- KOLMASKYMMENES RUNO
- YHDESNEIJÄTTÄ RUNO
- KAHDESNEIJÄTTÄ RUNO
- KOLMASNEIJÄTTÄ RUNO
- NELJÄSNEIJÄTTÄ RUNO
- VIIDESNEIJÄTTÄ RUNO
- KUUDESNEIJÄTTÄ RUNO
- SEITSEMÄSNEIJÄTTÄ RUNO
- KAHDEKSASNEIJÄTTÄ RUNO
- YHDEKSÄSNEIJÄTTÄ RUNO
- NELJÄSKYMMENES RUNO
- YHDESIIIDETTÄ RUNO
- KAHDESIIIDETTÄ RUNO
- KOLMASIIIDETTÄ RUNO
- NELJÄSIIIDETTÄ RUNO

- VIIDESVIIDETTÄ RUNO
- KUUDESVIIDETTÄ RUNO
- SEITSEMÄSVIIDETTÄ RUNO
- KAHDEKSASVIIDETTÄ RUNO
- YHDEKSÄSVIIDETTÄ RUNO
- VIIDESKYMMENTES RUNO

Proofed and formatted
by J.P. Murlon
Paris, France

ENSIMMÄINEN RUNO

Mieleni minun tekevi, aivoni ajattelevi
lähteäni laulamahan, saa'ani sanelemahan,
sukuvirttä suoltamahan, lajivirttä laulamahan.
Sanat suussani sulavat, puhe'et putoelevat,
kielelleni kerkiävät, hampahilleni hajoovat.
Veli kulta, veikkoseni, kaunis kasvinkumppalini!
Lähe nyt kanssa laulamahan, saa kera sanelemahan
yhtehen yhyttyämme, kahta'alta käytyämme!
Harvoin yhtehen yhymme, saamme toinen toisihimme
näillä raukoilla rajoilla, poloisilla Pohjan mailla.
Lyökämme käsi kätehen, sormet sormien lomahan,
lauloaksemme hyviä, parahia pannaksemme,
kuulla noien kultaisien, tietä mielitehtoisien,
nuorisossa nousevassa, kansassa kasuavassa:
noita saamia sanoja, virsiä virittämiä
vyöltä vanhan Väinämöisen, alta ahjon Ilmarisen,
päästä kalvan Kaukomielen, Joukahaisen jousen tiestä,
Pohjan peltöjen periltä, Kalevalan kankahilta.

Niit' ennen isoni lauloi kirvesvartta vuollessansa;
niitä äitini opetti väätessänsä värttinätä,
minun lasna lattialla eessä polven pyöriessä,
maitopartana pahaisna, piimäsuuna pikkaraisna.
Sampo ei puuttunut sanoja eikä Louhi luottehia:
vanheni sanoihin sampo, katoi Louhi luottehisin,
virsihin Vipunen kuoli, Lemminkäinen leikkilöihin.
Viel' on muitaki sanoja, ongelmoita oppimia:
tieohesta tempomia, kanervoista katkomia,
risukoista riipomia, vesoista vetelemiä,
päästä heinän hieromia, raitiolta ratkomia,
paimenessa käyessäni, lasna karjanlaitumilla,
metisillä mättähillä, kultaisilla kunnahilla,
mustan Muurikin jälessä, Kimmon kirjavan keralla.
Vilu mulle virttä virkkoi, sae saatteli runoja.
Virttä toista tuulet toivat, meren aaltoset ajoivat.
Linnut liitteli sanoja, puien latvat lausehia.
Ne minä kerälle käärin, sovittelin sommelolle.
Kerän pistin kelkkahani, sommelon rekoseheni;
ve'in kelkalla kotihin, rekosella riihen luoksi;
panin aitan parven päähän vaskisehen vakkasehen.
Viikon on virteni vilussa, kauan kaihossa sijaisnut.
Veänskö vilusta virret, lapan laulut pakkasesta,
tuon tupahan vakkaseni, rasian rahin nenähän,
alle kuulun kurkihirren, alle kaunihin katoksen,
aukaisen sanaisen arkun, virsilippahan viritän,

kerittelen pään kerältä, suorin solmun sommelolta?
Niin laulan hyvänki virren, kaunihinki kalkuttelen
ruoalta rukihiselta, oluelta ohraiselta.
Kun ei tuotane olutta, tarittane taarivettä,
laulan suulta laihemmalta, vetoselta vierettelen
tämän iltamme iloksi, päivän kuulun kunniaksi,
vaiko huomenen huviksi, uuen aamun alkeheksi.
Noin kuulin saneltavaksi, tiesin virttä tehtäväksi:
yksin meillä yöt tulevat, yksin päivät valkeavat;
yksin syntyi Väinämöinen, ilmestyi ikirunoja
kapehesta kantajasta, Ilmattaresta emosta.
Olipa impi, ilman tyttö, kave luonnotar korea.
Piti viikoista pyhyyttä, iän kaiken imepyttä
ilman pitkillä pihoilla, tasaisilla tanterilla.
Ikävystyi aikojansa, ouostui elämätänsä,
aina yksin ollessansa, impenä eläessänsä
ilman pitkillä pihoilla, avaroilla autioilla.
Jop' on astuiksen alemma, laskeusi lainehille,
meren selvälle selälle, ulapalle aukealle.
Tuli suuri tuulen puuska, iästä vihainen ilma;
meren kuohuille kohotti, lainehille laikahutti.
Tuuli neittä tuuitteli, aalto impeä ajeli
ympäri selän sinisen, lakkipäien lainehien:
tuuli tuuli kohtuiseksi, meri paksuksi panevi.
Kantoi kohtua kovia, vatsantäyttä vaikeata
vuotta seitsemän satoa, yheksän yrön ikeä;

eikä synny syntyminen, luovu luomatoim sikiö.

Vieri impi veen emona. Uipi iät, uipi lännet,
uipi luotehet, etelät, uipi kaikki ilman rannat
tuskissa tulisen synnyn, vatsanvaivoissa kovissa;
eikä synny syntyminen, luovu luomatoim sikiö.

Itkeä hyryttelevi; sanan virkkoi, noin nimesi:

"Voi poloinen, päiviäni, lapsi kurja, kulkuani!

Jo olen joutunut johonki: iäkseni ilman alle,
tuulen tuuteltavaksi, aaltojen ajeltavaksi
näillä väljillä vesillä, lake'illa lainehilla!

"Parempi olisi ollut ilman impenä eleä,
kuin on nyt tätä nykyä vierähellä veen emona:
vilu täällä' on ollakseni, vaiva värjätelläkseni,
aalloissa asuakseni, veessä vieriehelläkseni.

"Oi Ukko, ylijumala, ilman kaiken kannattaja!
Tule tänne tarvittaissa, käy tänne kutsuttaessa!
Päästä piika pintehestä, vaimo vatsanvääntehestä!
Käy pian, välehen jou'u, välehemmin tarvitahan!"

Kului aikoa vähäisen, pirahteli pikkaraisten.

Tuli sotka, suora lintu; lenteä lekuttelevi
etsien pesän sijoja, asuinmaata arvaellen.

Lenti iät, lenti lännet, lenti luotehet, etelät.

Ei löyä tiloa tuota, paikkaa pahintakana,
kuhun laatisi pesänsä, ottaisi olosijansa.

Liitelevi, laatelevi; arvelee, ajattelevi:

"Teenkö tuulehen tupani, aalloillen asuinsijani?

Tuuli kaatavi tupasen, aalto vie asuinsijani."
Niin silloin ve'en emonen, veen emonen, ilman impi,
nosti polvea merestä, lapaluuta lainehesta
sotkalle pesän sijaksi, asuinmaaksi armahaksi.
Tuo sotka, sokea lintu, liiteleikse, laateleikse.
Keksi polven veen emosen sinerväisellä selällä;
luuli heinämättähäksi, tuoreheksi turpeheksi.
Lentelevi, liitelevi, päähän polven laskeuvi.
Siihen laativi pesänsä, muni kultaiset munansa:
kuusi kultaista munoa, rautamunan seitsemännen.
Alkoi hautoa munia, päättä polven lämmitellä.
Hautoi päivän, hautoi toisen, hautoi kohta kolmannenki.
Jopa tuosta veen emonen, veen emonen, ilman impi,
tuntevi tulistuvaksi, hipiänsä hiiltyväksi;
luuli polvensa palavan, kaikki suonensa sulavan.
Vavahutti polveansa, järkytti jäseniänsä:
munat vierähti vetehen, meren aaltohon ajaikse;
karskahti munat muruiksi, katkieli kappaleiksi.
Ei munat mutahan joua, siepalehet veen sekahan.
Muuttuivat murut hyviksi, kappalehet kaunoisiksi:
munasen alainen puoli alaiseksi maaemäksi,
munasen yläinen puoli yläiseksi taivahaksi;
yläpuoli ruskeaista päivöseksi paistamahan,
yläpuoli valkeaista, se kuuksi kumottamahan;
mi munassa kirjavaista, ne tähiksi taivahalle,
mi munassa mustukaista, nepä ilman pilvilöiksi.

Ajat eellehen menevät, vuoet tuota tuonnemmaksi
uuen päivän paistaessa, uuen kuun kumottaessa.
Aina uipi veen emonen, veen emonen, ilman impi,
noilla vienoilla vesillä, utuisilla lainehilla,
eessänsä vesi vetelä, takanansa taivas selvä.
Jo vuonna yheksäntenä, kymmenentenä kesänä
nosti päätänsä merestä, kohottavi kokkoansa.
Alkoi luoa luomiansa, saautella saamiansa
selvällä meren selällä, ulapalla aukealla.
Kussa kättä käännähytti, siihen niemet siivoeli;
kussa pohjasi jalalla, kalahauat kaivaeli;
kussa ilman kuplistihe, siihen syöverit syventi.
Kylin maahan kääntelihe: siihen sai sileät rannat;
jaloin maahan kääntelihe: siihen loi lohiapajat;
pä'in päätyi maata vasten: siihen laitteli lahelmat.
Ui siitä ulomma maasta, seisattelihe selälle:
luopi luotoja merehen, kasvatti salakaria
laivan laskemasijaksi, merimiesten pään menoksi.
Jo oli saaret siivottuna, luotu luotoset merehen,
ilman pielet pistettynä, maat ja manteret sanottu,
kirjattu kivihin kirjat, veetty viivat kallioihin.
Viel' ei synny Väinämöinen, ilmau ikirunoja.
Vaka vanha Väinämöinen kulki äitinsä kohussa
kolmekymmentä keseä, yhen verran talviaki,
noilla vienoilla vesillä, utuisilla lainehilla.
Arvelee, ajattelevi, miten olla, kuin eleä

KALEVALA

pimeässä piilossansa, asunnossa ahtahassa,
kuss' ei konsa kuuta nähnyt eikä päiveä havainnut.
Sanovi sanalla tuolla, lausui tuolla lausehella:
"Kuu, keritä, päivy, päästä, otava, yhä opeta
miestä ouoilta ovilta, veräjiltä vierahilta,
näiltä pieniltä pesiltä, asunnoilta ahtahilta!
Saata maalle matkamiestä, ilmoillen inehmon lasta,
kuuta taivon katsomahan, päiveä ihoamahan,
otavaista oppimahan, tähtiä tähyämähän!"
Kun ei kuu kerittänyttä eikä päivy päästänyttä,
ouosteli aikojansa, tuskastui elämätänsä:
liikahutti linnan portin sormella nimettömällä,
lukon luisen luikahutti vasemmalla varpahalla;
tuli kynsin kynnykseltä, polvin porstuan ovelta.
Siitä suistui suin merehen, käsin kääntyi lainehesen;
jääpi mies meren varahan, uros aaltojen sekahan.
Virui siellä viisi vuotta, sekä viisi jotta kuusi,
vuotta seitsemän, kaheksan. Seisottui selälle viimein,
niemelle nimettömälle, manterelle puuttomalle.
Polvin maasta ponnistihe, käsivarsin käännähtihe.
Nousi kuuta katsomahan, päiveä ihoamahan,
otavaista oppimahan, tähtiä tähyämähän.
Se oli syntä Väinämöisen, rotu rohkean runojan
kapehesta kantajasta, Ilmattaresta emosta.

TOINEN RUNO

ENSIMMÄINEN RUNO

Nousi siitä Väinämöinen jalan kahen kankahalle
saarehen selällisehen, mantereheh puuttomahan.
Viipyi siitä vuotta monta, aina eellehen eleli
saaressa sanattomassa, manteressa puuttomassa.
Arvelee, ajattelevi, pitkin päätänsä pitävi:
kenpä maita kylvämähän, toukoja tihittämähän?
Pellervoinen, pellon poika, Sampsa poika pikkarainen,
sep' on maita kylvämähän, toukoja tihittämähän!
Kylvi maita kyyhätteli, kylvi maita, kylvi soita,
kylvi auhtoja ahoja, panettavi paasikoita.
Mäet kylvi männiköiksi, kummut kylvi kuusikoiksi,
kankahat kanervikoiksi, notkot nuoriksi vesoiksi.
Noromaille koivut kylvi, lepät maille leyhke'ille,
tuomet kylvi tuorehille, raiat maille raikkahille,
pihlajat pyhille maille, pajut maille paisuville,
katajat karuille maille, tammet virran vieremille.
Läksi puut ylenemähän, vesat nuoret nousemahan.
Kasvoi kuuset kukkalatvat, lautui lakkapäät petäjät.
Nousi koivupuut noroilla, lepät mailla leyhke'illä,
tuomet mailla tuorehilla, katajat karuilla mailla,
katajahan kaunis marja, tuomehen hyvä he'elmä.
Vaka vanha Väinämöinen kävi tuota katsomahan
Sampsan siemenen aloa, Pellervoisen kylvämiä.
Näki puut ylenneheksi, vesat nuoret nousneheksi;
yks' on tammi taimimatta, juurtumatta puu Jumalan.
Heitti herjan valloillensa, olevillen onnillensa;

vuotti vielä yötä kolme, saman verran päiviäki.
Kävi siitä katsomahan viikon päästä viimeistäki:
ei ole tammi kasvanunna, juurtununna puu Jumalan.
Niin näkevi neljä neittä, viisi veen on morsianta.
Ne oli nurmen niitännässä, kastekorren katkonnassa
nenässä utuisen niemen, päässä saaren terhenisen;
mink' on niitti, sen haravoi, kaikki karhille veteli.
Tulipa merestä Tursas, uros aalloista yleni.
Tunki heinäset tulehen, ilmivalkean väkehen;
ne kaikki poroksi poltti, kypeniksi kyyetteli.
Tuli tuhkia läjänen, koko kuivia poroja.
Saip' on siihen lemmen lehti, lemmen lehti, tammen
terho,
josta kasvoi kaunis taimi, yleni vihanta virpi;
nousi maasta mansikkaisna, kasvoi kaksiaarukkaisna.
Ojenteli oksiansa, levitteli lehviänsä.
Latva täytti taivahalle, lehvät ilmoille levisi:
piätti pilvet juoksemasta, hattarat hasertamasta,
päivän peitti paistamasta, kuuhuen kumottamasta.
Silloin vanha Väinämöinen arvelee, ajattelevi:
oisko tammen taittajata, puun soresan sortajata?
Ikävä inehmon olla, kamala kalojen uia
ilman päivän paistamatta, kuuhuen kumottamatta.
Ei ole sitä urosta eikä miestä urheata,
joka taisi tammen kaata, satalatvan langettoa.
Siitä vanha Väinämöinen itse tuon sanoiksi virkki:

"Kave äiti, kantajani, luonnotar, ylentäjäni!

Laitapa ve'en väkeä veessä on väkeä paljo

tämä tammi taittamahan, puu paha hävittämähän

eestä päivän paistavaisen, tieltä kuun kumottavaisen!"

Nousipa merestä miesi, uros aallosta yleni.

Ei tuo ollut suuren suuri eikä aivan pienen pieni:

miehen peukalon pituinen, vaimon vaaksan korkeuinen.

Vaski- oli hattu hartioilla, vaskisaappahat jalassa,

vaskikintahat käessä, vaskikirjat kintahissa,

vaskivyöhyt vyölle vyötty, vaskikirves vyön takana:

varsi peukalon pituinen, terä kynnen korkeuinen.

Vaka vanha Väinämöinen arvelee, ajattelevi:

on miesi näkemiänsä, uros silmänluontiansa,

pystyn peukalon pituinen, härän kynnen korkunainen!

Siitä tuon sanoiksi virkki, itse lausui, noin nimesi:

"Mi sinä olet miehiäsi, ku, kurja, urohiasi?

Vähän kuollutta parempi, katonutta kaunihimpi!"

Sanoi pikku mies merestä, uros aallon vastaeli:

"Olen mie mokoma miesi, uros pieni, veen väkeä.

Tulin tammen taittamahan, puun murskan

murentamahan."

Vaka vanha Väinämöinen itse tuon sanoiksi virkki:

"Ei liene sinua luotu, eipä luotu eikä suotu

ison tammen taittajaksi, puun kamalan kaatajaksi."

Sai toki sanoneheksi; katsahdavi vielä kerran:

näki miehen muuttunehen, uuistunehen urohon!

Jalka maassa teutaroivi, päähyt pilviä pitävi;
parta on eessä polven päällä, hivus kannoilla takana;
sylvä oli silmien välitse, sylvä housut lahkehesta,
puoltatoista polven päästä, kahta kaation rajasta.
Hivelevi kirvestänsä, tahkasi tasatereä
kuutehen kovasimehen, seitsemähän sieran päähän.
Astua lykyttelevi, käyä kulleroittelevi
lave'illa lahkehilla, leve'illä liehuimilla.
Astui kerran keikahutti hienoiselle hietikolle,
astui toisen torkahutti maalle maksankarvaiselle,
kolmannenki koikahutti juurelle tulisen tammen.
Iski puuta kirvehellä, tarpaisi tasaterällä.
Iski kerran, iski toisen, kohta kolmannen yritti;
tuli tuiski kirvehestä, panu tammesta pakeni:
tahtoi tammi kallistua, lysmyä rutimoraita.
Niin kerralla kolmannella jopa taisi tammen kaata,
ruhtoa rutimoraian, satalatvan lasketella.
Tyven työnnytti itähän, latvan laski luotehesen,
lehvät suurehen suvehen, oksat puolin pohjosehen.
Kenpä siitä oksan otti, se otti ikuisen onnen;
kenpä siitä latvan taittoi, se taittoi ikuisen taian;
kenpä lehvän leikkaeli, se leikkoi ikuisen lemmen.
Mi oli lastuja pirannut, pälihellyt pälkäreitä
selvälle meren selälle, lake'ille lainehille,
noita tuuli tuuitteli, meren läikkä läikytteli
venosina veen selällä, laivasina lainehilla.

Kantoi tuuli Pohjolahan. Pohjan piika pikkarainen
huntujahan huuhtelevi, virutteli vaattehia
rannalla vesikivellä pitkän niemyen nenässä.
Näki lastun lainehilla; tuon kokosi konttihinsa,
kantoi kontilla kotihin, pitkäkielellä piha'an,
tehä noian nuoliansa, ampujan asehiansa.
Kun oli tammi taittununna, kaatununna puu katala,
pääsi päivät paistamahan, pääsi kuut kumottamahan,
pilvet pitkin juoksemahan, taivon kaaret kaartamahan
nenähän utuisen niemen, päähän saaren terhenisen.
Siit' alkoi salot silota, metsät mielin kasvaella,
lehtipuuhan, ruohomaahan, linnut puuhun laulamahan,
rastahat iloitseman, käki päällä kukkumahan.
Kasvoi maahan marjanvarret, kukat kultaiset keolle;
ruohot kasvoi kaikenlaiset, monenmuotoiset sikesi.
Ohra on yksin nousematta, touko kallis kasvamatta.
Siitä vanha Väinämöinen astuvi, ajattelevi
rannalla selän sinisen, ve'en vankan vieremillä.
Löyty kuusia jyviä, seitsemiä siemeniä
rannalta merelliseltä, hienoiselta hietiköltä;
kätki nää'än nahkasehen, koipehen kesäoravan.
Läksi maata kylvämähän, siementä sirottamahan
vierehen Kalevan kaivon, Osmon pellon penkerehen.
Tirskuipa tiainen puusta: "Eipä nouse Osmon ohra,
ei kasva Kalevan kaura ilman maan alistamatta,
ilman kasken kaatamatta, tuon tulella polttamatta."

Vaka vanha Väinämöinen teetti kirvehen terävän.
Siitä kaatoi kasken suuren, mahottoman maan alisti.
Kaikki sorti puut soreat; yhen jätti koivahaisen
lintujen leposijaksi, käkösen kukuntapuuksi.
Lenti kokko halki taivon, lintunen ylitse ilman.
Tuli tuota katsomahan: "Miksipä on tuo jätetty
koivahainen kaatamatta, puu sorea sortamatta?"
Sanoi vanha Väinämöinen: "Siksipä on tuo jätetty:
lintujen lepeämiksi, kokon ilman istumiksi."
Sanoi kokko, ilman lintu: "Hyvinpä sinäki laait:
heitit koivun kasvamahan, puun sorean seisomahan
linnuille lepeämiksi, itselleni istumiksi."
Tulta iski ilman lintu, valahutti valkeaista.
Pohjaistuuli kasken poltti, koillinen kovin porotti:
poltti kaikki puut poroksi, kypeniksi kyyteltä.
Siitä vanha Väinämöinen otti kuusia jyviä,
seitsemiä siemeniä yhen nää'än nahkasesta,
koivesta kesäoravan, kesäkärpän kämmenestä.
Läksi maata kylvämähän, siementä sirottamahan.
Itse tuon sanoiksi virkki: "Minä kylvän kyyhättelen
Luojan sormien lomitse, käen kautta kaikkivallan
tälle maalle kasvavalle, ahollen ylenevälle.
"Akka manteren-alainen, mannun eukko, maan emäntä!
Pane nyt turve tunkemahan, maa väkevä vääntämähän!
Eip' on maa väkeä puutu sinä ilmoisna ikänä,
kun lie armo antajista, lupa luonnon tyttäristä.

"Nouse, maa, makoamasta, Luojan nurmi, nukkumasta!

Pane korret korttumahan sekä varret varttumahan!

Tuhansin neniä nosta, saoin haaroja hajota

kynnöstäni, kylvöstäni, varsin vaivani näöstä!

"Oi Ukko, ylijumala tahi taatto taivahinen,

vallan pilvissä pitäjä, hattarojen hallitsija!

Piä pilvissä keräjät, sekehissä neuvot selvät!

Iätä iästä pilvi, nosta lonka luotehesta,

toiset lännestä lähetä, etelästä ennättele!

Vihmo vettä taivosesta, mettä pilvistä pirota

orahille nouseville, touoille tohiseville!"

Tuo Ukko, ylijumala, taatto taivon valtiainen,

piti pilvissä keräjät, sekehissä neuvot selvät.

Iätti iästä pilven, nosti longan luotehesta,

toisen lännestä lähetti, etelästä ennätteli;

syrjin yhtehen sysäsi, lomituksin loukahutti.

Vihmoi vettä taivosesta, mettä pilvistä pirotti

orahille kasvaville, touoille tohiseville.

Nousipa oras okinen, kannonkarvainen yleni

maasta pellon pehmeästä, Väinämöisen raatamasta.

Jopa tuosta toisna päänä, kahen, kolmen yön perästä,

viikon päästä viimeistäki vaka vanha Väinämöinen

kävi tuota katsomahan kyntöänsä, kylvöänsä,

varsin vaivansa näköä: kasvoi ohra mieltä myöten,

tähkät kuuella taholla, korret kolmisolmuisena.

Siinä vanha Väinämöinen katseleikse, käänteleikse.

KALEVALA

Niin tuli kevätkekönen, näki koivun kasvavaksi:
"Miksipä on tuo jätetty koivahainen kaatamatta?"
Sanoi vanha Väinämöinen: "Sikkipä on tuo jätetty
koivahainen kasvamahan: sinulle kukuntapuuksi.
Siinä kukkuos, kekönen, helkyttele, hietarinta,
hoiloa, hopearinta, tinarinta, riukuttele!
Kuku illoin, kuku aamuin, kerran keskipäivälläki,
ihanoiksi ilmojani, mieluisiksi metsiäni,
rahausiksi rantojani, viljaisiksi vierieni!"

KOLMAS RUNO

Vaka vanha Väinämöinen elelevi aikojansa
noilla Väinölän ahoilla, Kalevalan kankahilla.
Laulelevi virsiänsä, laulelevi, taitelevi.
Lauloi päivät pääksytysten, yhytysten yöt saneli
muinaisia muisteloita, noita syntyjä syviä,
joit' ei laula kaikki lapset, ymmärrä yhet urohot
tällä inhalla iällä, katovalla kannikalla.
Kauas kuuluvi sanoma, ulos viestit vierähtävät
Väinämöisen laulannasta, urohon osoannasta.
Viestit vierähti suvehen, sai sanomat Pohjolahan.
Olipa nuori Joukahainen, laiha poika lappalainen.
Se kävi kylässä kerran; kuuli kummia sanoja,
lauluja laeltavaksi, parempia pantavaksi
noilla Väinölän ahoilla, Kalevalan kankahilla,
kuin mitä itseki tiesi, oli oppinut isolta.

Tuo tuosta kovin pahastui, kaiken aikansa kaehti
Väinämöistä laulajaksi paremmaksi itseänsä.
Jo tuli emonsa luoksi, luoksi valtavanhempansa.
Lähteäksensä käkesi, tullaksensa toivotteli
noille Väinölän tuville kera Väinön voitteloille.
Iso kielti poikoansa, iso kielti, emo epäsi
lähtemästä Väinölähän kera Väinön voitteloille:
"Siellä silma lauletahan, lauletahan, lausitahan
suin lumehen, päin vitihin, kourin ilmahan kovahan,
käsin kääntymättömäksi, jaloin liikkumattomaksi."
Sanoi nuori Joukahainen: "Hyväpä isoni tieto,
emoni sitäi parempi, oma tietoni ylinnä.
Jos tahon tasalle panna, miesten verroille vetäitä,
itse laulan laulajani, sanelen sanelijani:
laulan laulajan parahan pahimmaksi laulajaksi,
jalkahan kiviset kengät, puksut puiset lantehille,
kiviriipan rinnan päälle, kiviharkon hartioille,
kivihintahat kätehen, päähän paatisen kypärän."
Siitä läksi, ei totellut. Otti ruunansa omansa,
jonka turpa tulta iski, säkeniä sääriverret;
valjasti tulisen ruunan korjan kultaisen etehen.
Itse istuvi rekehen, kohennaikse korjahansa,
iski virkkua vitsalla, heitti helmiruoskasella.
Läksi virkku vieremähän, hevonen helettämähän.
Ajoa suhuttelevi. Ajoi päivän, ajoi toisen,
ajoi kohta kolmannenki. Jo päivänä kolmantena

päätyi Väinölän ahoille, Kalevalan kankahille.
 Vaka vanha Väinämöinen, tietäjä iän-ikuinen,
 oli teittensä ajaja, matkojensa mittelijä
 noilla Väinölän ahoilla, Kalevalan kankahilla.
 Tuli nuori Joukahainen, ajoi tiellä vastatusten:
 tarttui aisa aisan päähän, rahe rahkehen takistui,
 länget puuttui länkilöihin, vommel vempelen nenähän.
 Siitä siinä seisotahan, seisotahan, mietitähän...
 vesi vuoti vempelistä, usva aisoista usisi.
 Kysyi vanha Väinämöinen: "Kuit' olet sinä sukua,
 kun tulit tuhmasti etehen, vastahan varattomasti?
 Säret länget länkäpuiset, vesapuiset vempelehet,
 korjani pilastehiksi, rämäksi re'en retukan!"
 Silloin nuori Joukahainen sanan virkkoi, noin nimesi:
 "Mie olen nuori Joukahainen. Vaan sano oma sukusi:
 kuit' olet sinä sukua, kuta, kurja, joukkio?"
 Vaka vanha Väinämöinen jo tuossa nimittelihe.
 Sai siitä sanoneheksi: "Kun liet nuori Joukahainen,
 veäite syrjähän vähäisen! Sie olet nuorempi minua."
 Silloin nuori Joukahainen sanan virkkoi, noin nimesi:
 "Vähä on miehen nuoruudesta, nuoruudesta, vanhuudesta!
 Kumpi on tieolta parempi, muistannalta mahtavampi,
 sep' on tiellä seisokahan, toinen tieltä siirtykähän.
 Lienet vanha Väinämöinen, laulaja iän-ikuinen,
 ruvetkamme laulamahan, saakamme sanelemahan,
 mies on miestä oppimahan, toinen toista voittamahan!"

KALEVALA

Vaka vanha Väinämöinen sanan virkkoi, noin nimesi:

"Mitäpä minusta onpi laulajaksi, taitajaksi!

Ain' olen aikani elellyt näillä yksillä ahoilla,

kotipellon pientarilla kuunnellut kotikäkeä.

Vaan kuitenkin kaikitenki sano korvin kuullakseni:

mitä sie enintä tieät, yli muien ymmärtelet?"

Sanoi nuori Joukahainen: "Tieämpä minä jotaki!

Sen on tieän selvällehen, tajuelen tarkoillehen:

reppänä on liki lakea, liki lieska kiukoata.

"Hyvä on hylkehen eleä, ve'en koiran viehkuroia:

luotansa lohia syöpi, sivultansa siikasias.

"Siiall' on sileät pellot, lohella laki tasainen.

Hauki hallalla kutevi, kuolasuu kovalla säällä.

Ahven arka, kyrmyniska syksyt syvillä uipi,

kesät kuivilla kutevi, rantasilla rapsehtivi.

"Kun ei tuosta kyllin liene, vielä tieän muunki tieon,

arvoan yhen asian: pohjola porolla kynti,

etelä emähevolla, takalappi tarvahalla.

Tieän puut Pisan mäellä, hongat Hornan kalliolla:

pitkät on puut Pisan mäellä, hongat Hornan kalliolla.

"Kolme on koskea kovoa, kolme järveä jaloa,

kolme vuotta korkeata tämän ilman kannen alla:

Hämeheß' on Hälläpyörä, Kaatrakoski Karjalassa;

ei ole Vuoksen voittanutta, yli käynyttä Imatran."

Sanoi vanha Väinämöinen: "Lapsen tieto, naisen muisti,

ei ole partasuun urohon eikä miehen naisekkahan!

Sano syntyjä syviä, asioita ainoisia!"

Se on nuori Joukahainen sanan virkkoi, noin nimesi:

"Tieän mä tiaisen synnyn, tieän linnuksi tiaisen,
kyyn viherän käärmeheksi, kiiskisen ve'en kalaksi.
Rauan tieän raukeaksi, mustan mullan muikeaksi,
varin veen on vaikeaksi, tulen polttaman pahaksi.

"Vesi on vanhin voitehista, kosken kuohu katsehista,
itse Luoja loitsijoista, Jumala parantajista.

"Vuoresta on vetosen synty, tulen synty taivosesta,
alku rauan ruostehesta, vasken kanta kalliosta.

"Mätäs on märkä maita vanhin, paju puita ensimmäinen,
hongan juuri huonehia, paatonen patarania."

Vaka vanha Väinämöinen itse tuon sanoiksi virkki:

"Muistatko mitä enemmin, vain jo loppuivat lorusi?"

Sanoi nuori Joukahainen: "Muistan vieläki vähäisen!
Muistanpa ajan mokoman, kun olin merta kyntämässä,
meren kolkot kuokkimassa, kalahauat kaivamassa,
syänveet syventämässä, lampiveet on laskemassa,
mäet mylleröittämissä, louhet luomassa kokohon.

"Viel' olin miesnä kkuentena, seitsemäntenä urosna
tätä maata saataessa, ilmoa suettaessa,
ilman pieltä pistämässä, taivon kaartta kantamassa,
kuuhutta kulettamassa, aurinkoa auttamassa,
otavaa ojentamassa, taivoa tähittämässä."

Sanoi vanha Väinämöinen: "Sen varsin valehtelitki!

Ei sinua silloin nähty, kun on merta kynnettihin,

meren kolkot kuokittihin, kalahauat kaivettihin,
syänveet syvenneltihin, lampiveet on laskettihin,
mäet mylleröitettihin, louhet luotihin kokohon.

"Eikä lie sinua nähty, ei lie nähty eikä kuultu
tätä maata saataessa, ilmoa suettaessa,
ilman pieltä pistettäissä, taivon kaarta kannettaissa,
kuuhutta kuletettaissa, aurinkoa autettaissa,
otavaa ojennettaissa, taivoa tähitettäissä."

Se on nuori Joukahainen tuosta tuon sanoiksi virkki:

"Kun ei lie minulla mieltä, kysyn mieltä miekaltani.

Oi on vanha Väinämöinen, laulaja laveasuinen!

Lähe miekan mittelöhön, käypä kalvan katselohon!"

Sanoi vanha Väinämöinen: "En noita pahoin pelänne
miekkojasi, mieliäsi, tuuriasi, tuumiasi.

Vaan kuitenkin kaikitenki lähe en miekan mittelöhön
sinun kanssasi, katala, kerallasi, kehno raukka."

Siinä nuori Joukahainen murti suuta, väänti päätä,
murti mustoa haventa. Itse tuon sanoiksi virkki:

"Ken ei käy miekan mittelöhön, lähe ei kalvan
katselohon,

sen minä siaksi laulan, alakärsäksi asetan.

Panen semmoiset urohot sen sikäli, tuon tākäli,
sorrän sontatunkiohon, läävän nurkkahan nutistan."

Siitä suuttui Väinämöinen, siitä suuttui ja häpesi.

Itse loihe laulamahan, sai itse sanelemahan:

ei ole laulut lasten laulut, lasten laulut, naisten naurut,

ne on partasuun urohon, joit' ei laula kaikki lapset
 eikä pojat puoletkana, kolmannetkana kosijat
 tällä inhalla iällä, katovalla kannikalla.

Lauloi vanha Väinämöinen: järvet läikkyi, maa järisi,
 vuoret vaskiset vapisi, paaet vahvat paukahteli,
 kalliot kaheksi lenti, kivet rannoilla rakoili.

Lauloi nuoren Joukahaisen: vesat lauloi vempelenen,
 pajupehkon länkilöihin, raiat rahkehen nenähän.

Lauloi korjan kultalaian: lauloi lampihin haoiksi;
 lauloi ruoskan helmiletkun meren rantaruokosiksi;
 lauloi laukkipään hevosen kosken rannalle kiviksi.

Lauloi miekan kultakahvan salamoiksi taivahalle,
 siitä jousen kirjavarren kaariksi vesien päälle,
 siitä nuolensa sulitut havukoiksi kiitäviksi,
 siitä koiran koukkuleuan, sen on maahan maakiviksi.

Lakin lauloi miehen päästä pilven pystypää kokaksi;
 lauloi kintahat käestä umpilammin lumpehiksi,
 siitä haljakan sinisen hattaroiksi taivahalle,
 vyöltä ussakan utuisen halki taivahan tähiksi.

Itsen lauloi Joukahaisen: lauloi suohon suonivöistä,
 niittyhyn nivuslihoista, kankahasen kainaloista.

Jo nyt nuori Joukahainen jopa tiesi jotta tunki:
 tiesi tielle tullehensa, matkallen osannehensa
 voittelohon, laulelohon kera vanhan Väinämöisen.

Jaksoitteli jalkoansa: eipä jaksa jalka nousta;
 toki toistakin yritti: siin' oli kivinen kenkä.

Siitä nuoren Joukahaisen jopa tuskaksi tulevi,
 läylemmäksi lankeavi. Sanan virkkoi, noin nimesi:
 "Oi on viisas Väinämöinen, tietäjä iän-ikuinen!
 Pyörrytä pyhät sanasi, peräytä lausehesi!
 Päästä tästä pälkähästä, tästä seikasta selitä!
 Panenpa parahan makson, annan lunnahat lujimmat."
 Sanoi vanha Väinämöinen: "Niin mitä minullen annat,
 jos pyörrän pyhät sanani, peräytän lauseheni,
 päästän siitä pälkähästä, siitä seikasta selitän?"
 Sanoi nuori Joukahainen: "Onp' on mulla kaarta kaksi,
 jousta kaksi kaunokaista; yks' on lyömähän riveä,
 toinen tarkka ammunhalle. Ota niistä jompikumpi!"
 Sanoi vanha Väinämöinen: "Huoli en, hurja, jousistasi,
 en, katala, kaaristasi! On noita itselläniki
 joka seinä seisoteltu, joka vaarnanen varottu:
 miehittä metsässä käyvät, urohitta ulkotöillä."
 Lauloi nuoren Joukahaisen, lauloi siitäki syvemmä.
 Sanoi nuori Joukahainen: "Onp' on mulla purtta kaksi,
 kaksi kaunoista venoa; yks' on kiistassa kepeä,
 toinen paljo kannattava. Ota niistä jompikumpi!"
 Sanoi vanha Väinämöinen: "Enp' on huoli pursistasi,
 venehistäsi valita! On noita itselläniki
 joka tela tempaeltu, joka lahtema laottu,
 mikä tuulella tukeva, mikä vastasään menijä."
 Lauloi nuoren Joukahaisen, lauloi siitäki syvemmä.
 Sanoi nuori Joukahainen: "On mulla oritta kaksi,

kaksi kaunoista hepoa; yks' on juoksulle jalompi,
 toinen raisu rahkehille. Ota niistä jompikumpi!"
 Sanoi vanha Väinämöinen: "En huoli hevosiasi,
 sure en sukkajalkojasi! On noita itselläni
 joka soimi solmieltu, joka tanhua taluttu:
 vesi selvä selkäluilla, rasvalampi lautasilla."
 Lauloi nuoren Joukahaisen, lauloi siitäkin syvemmä.
 Sanoi nuori Joukahainen: "Oi on vanha Väinämöinen!
 Pyöräytä pyhät sanasi, peräytä lausehesi!
 Annan kultia kypärin, hope'ita huovan täyen,
 isoni soasta saamat, taluttamat tappelosta."
 Sanoi vanha Väinämöinen: "En huoli hope'itasi,
 kysy en, kurja, kultiasi! On noita itselläni
 joka aitta ahtaeltu, joka vakkanen varottu:
 ne on kullat kuun-ikäiset, päivän-polviset hopeat."
 Lauloi nuoren Joukahaisen, lauloi siitäkin syvemmä.
 Sanoi nuori Joukahainen: "Oi on vanha Väinämöinen!
 Päästä tästä pälkähästä, tästä seikasta selitä!
 Annan aumani kotoiset, heidän hietapeltoseni
 oman pääni päästimeksi, itseni lunastimeksi."
 Sanoi vanha Väinämöinen: "En halaja aumojasi,
 herjä, hietapeltojasi! On noita itselläni,
 peltoja joka perällä, aumoja joka aholla.
 Omat on paremmat pellot, omat aumat armahammat."
 Lauloi nuoren Joukahaisen, lauloi ainakin alemma.
 Siitä nuori Joukahainen toki viimein tuskastui,

kun oli leuan liettehessä, parran paikassa pahassa,
 suun on suossa, sammalissa, hampahin haon perässä.
 Sanoi nuori Joukahainen: "Oi on viisas Väinämöinen,
 tietäjä iän-ikuinen! Laula jo laulusi takaisin,
 heitä vielä heikko henki, laske täältä pois minua!
 Virta jo jalkoa vetävi, hiekka silmiä hiovi.
 "Kun pyörrät pyhät sanasi, luovuttelet luottehesi,
 annan Aino siskoseni, lainoan emoni lapsen
 sulle pirtin pyyhkijäksi, lattian lakaisijaksi,
 hulikkojen huuhtojaksi, vaippojen viruttajaksi,
 kutojaksi kultavaipan, mesileivän leipojaksi."
 Siitä vanha Väinämöinen ihastui ikihyväksi,
 kun sai neion Joukahaisen vanhan päivänsä varaksi.
 Istuiksen ilokivelle, laulupaaelle paneikse.
 Lauloi kotvan, lauloi toisen, lauloi kotvan kolmannenki:
 pyöрти pois pyhät sanansa, perin laski lausehensa.
 Pääsi nuori Joukahainen, pääsi leuan liettehestä,
 parran paikasta pahasta, hevonen kosken kivistä,
 reki rannalta haosta, ruoska rannan ruokosesta.
 Kohoeli korjahansa, reutoihe rekosehensa;
 läksi mielellä pahalla, syämellä synkeällä
 luoksi armahan emonsa, tykö valtavanhempansa.
 Ajoa karittelevi. Ajoi kummasti kotihin:
 rikki riie'en rekensä, aisat poikki portahasen.
 Alkoi äiti arvaella, isonen sanan sanovi:
 "Suottapa rikoit rekesi, tahallasi aisan taitoit!

Mitäpä kummasti kuletki, tulet tuhmasti kotihin?"

Tuossa nuori Joukahainen itkeä vetistelevi

alla päin, pahoilla mielin, kaiken kallella kypärin

sekä huulin hyypynyisin, nenän suulle langennuisen.

Emo ennätti kysyä, vaivan nähnyt vaaitella:

"Mitä itket, poikueni, nuorna saamani, nureksit,

olet huulin hyypynyisin, nenän suulle langennuisen?"

Sanoi nuori Joukahainen: "Oi on maammo, kantajani!

Jo on syytä syntynynnä, taikoja tapahtununna,

syytä kyllin itkeäni, taikoja nureksiani!

Tuot' itken tämän ikäni, puhki polveni murehin:

annoin Aino siskoseni, lupasin emoni lapsen

Väinämöiselle varaksi, laulajalle puolisoiksi,

turvaksi tutisevalle, suojaksi sopenkululle."

Emo kahta kämmentänsä hykersi molempiansa;

sanan virkkoi, noin nimesi: "Elä itke, poikueni!

Ei ole itkettäviä, suuresti surettavia:

tuota toivoin tuon ikäni, puhki polveni halasin

sukuhuni suurta miestä, rotuhuni rohkeata,

vävykseni Väinämöistä, laulajata langokseni."

Sisar nuoren Joukahaisen itse itkullen apeutui.

Itki päivän, itki toisen poikkipuolin portahalla;

itki suuresta surusta, apeasta miel'alasta.

Sai emo sanelemahan: "Mitä itket, Ainoseni,

kun olet saava suuren sulhon, miehen korkean kotihin

ikkunoillen istujaksi, lautsoille lavertajaksi?"

KALEVALA

Tuon tytär sanoiksi virkki: "Oi emoni, kantajani!

Itkenpä minä jotaki: itken kassan kauneutta,
tukan nuoren tuuheutta, hivuksien hienoutta,
jos ne piennä peitetähän, katetahan kasvavana.

"Tuotapa ikäni itken, tuota päivän armautta,
suloutta kuun komean, ihanuutta ilman kaiken,
jos oisi nuorna jättäminen, lapsena unohtaminen
veikon veistotanterille, ison ikkunan aloille."

Sanovi emo tytölle, lausui vanhin lapsellensa:

"Mene, huima, huolinesi, epäkelpo, itkuinesi!

Ei ole syytä synkistyä, aihetta apeutua.

Paistavi Jumalan päivä muuallaki maailmassa,

ei isosi ikkunoilla, veikkosi veräjän suulla.

Myös on marjoja mäellä, ahomailla mansikoita

poimia sinun poloisen ilmassa etempänäki,

ei aina ison ahoilla, veikon viertokankahilla."

NELJÄS RUNO

Tuopa Aino, neito nuori, sisar nuoren Joukahaisen,

läksi luutoa lehosta, vastaksia varvikosta.

Taittoi vastan taatollensa, toisen taittoi maammollensa,

kokoeli kolmannenki verevälle veijollensa.

Jo astui kohin kotia, lepikköä leuhautti.

Tuli vanha Väinämöinen; näki neitosen lehossa,

hienohelman heinikössä. Sanan virkkoi, noin nimesi:

"Eläpä muille, neiti nuori, kuin minulle, neiti nuori,

kanna kaulanhelmilöitä, rinnanristiä rakenna,

pane päätä palmikolle, sio silkillä hivusta!"

Neiti tuon sanoiksi virkki: "En sinulle enkä muille

kanna rinnanristilöitä, päätä silkillä sitaise.

Huoli on haahen haljakoista, vehnän viploista valita;

asun kaioissa sovissa, kasvan leivän kannikoissa

tykönä hyvän isoni, kanssa armahan emoni."

Riisti ristin rinnaltansa, sormukset on sormestansa,

helmet kaulasta karisti, punalangat päänsä päältä,

jätti maalle maan hyviksi, lehtohon lehon hyviksi.

Meni itkien kotihin, kallotellen kartanolle.

Iso istui ikkunalla, kirvesvartta kirjoavi:

"Mitä itket, tyttö raukka, tyttö raukka, neito nuori?"

"Onpa syytä itkeäni, vaivoja valittoani!

Sitä itken, taattoseni, sitä itken ja valitan:

kirpoi risti rinnaltani, kaune vyöstäni karisi,

rinnalta hopearisti, vaskilangat vyöni päästä."

Veljensä veräjän suulla vemmelpuuta veistelevi:

"Mitä itket, sisko raukka, sisko raukka, neito nuori?"

"Onpa syytä itkeäni, vaivoja valittoani!

Sitä itken, veikko rukka, sitä itken ja valitan:

kirpoi sormus sormestani, helmet kaulasta katosi,

kullansormus sormestani, kaulasta hopeahelmet."

Sisko sillan korvasella vyötä kullaista kutovi:

"Mitä itket, sisko raukka, sisko raukka, neito nuori?"

"Onpa syytä itkijällä, vaivoja vetistäjällä!

Sitä itken, sisko rukka, sitä itken ja valitan:

kirpoi kullan kulmiltani, hopeat hivuksiltani,
sinisilkkit silmiltäni, punanauhat pääni päältä."

Emo aitan portahalla kuoretta kokoelevi:

"Mitä itket, tyttö raukka, tyttö raukka, neito nuori?"

"Oi on maammo, kantajani, oi emo, imettäjäni!

Onp' on syitä synke'itä, apeita ani pahoja!

Sitä itken, äiti rukka, sitä, maammoni, valitan:

läksin luutoa lehosta, vastanpäitä varvikosta.

Taitoin vastan taatolleni, toisen taitoin maammolleni,

kokoelin kolmannenki verevälle veijolleni.

Aloin astua kotihin; astuinpa läpi ahosta:

Osmoinen orosta virkkoi, Kalevainen kaskesmaalta:

'Eläpä muille, neiti rukka, kuin minulle, neiti rukka,

kanna kaulanhelmilöitä, rinnanristiä rakenna,

pane päätä palmikolle, sio silkillä hivusta!'

"Riistin ristin rinnaltani, helmet kaulasta karistin,

sinilangat silmiltäni, punalangat pääni päältä,

heitin maalle maan hyviksi, lehtohon lehon hyviksi.

Itse tuon sanoiksi virkin: 'En sinulle enkä muille

kanna rinnanristiäni, päätä silkillä sitaise.

Huoli en haahen haljakoista, vehnän viploista valita;

asun kaioissa sovissa, kasvan leivän kannikoissa

tykönä hyvän isoni, kanssa armahan emoni.'"

Emo tuon sanoiksi virkki, lausui vanhin lapsellensa:

"Elä itke, tyttäreni, nuorna saamani, nureksi!

Syö vuosi suloa voita: tulet muita vuolahampi;
 toinen syö sianlihoa: tulet muita sirkeämpi;
 kolmas kuorekokkaroita: tulet muita kaunihimpi.
 Astu aittahan mäelle aukaise parahin aitta!
 Siell' on arkku arkun päällä, lipas lippahan lomassa.
 Aukaise parahin arkku, kansi kirjo kimmahuta:
 siin' on kuusi kultavyötä, seitsemän sinihamoista.
 Ne on Kuuttaren kutomat, Päivättären päättelemät.
 "Ennen neinnä ollessani, impenä eläessäni
 läksin marjahan metsälle, alle vaaran vaapukkahan.
 Kuulin Kuuttaren kutovan, Päivättären kehreävän
 sinisen salon sivulla, lehon lemmen liepehellä.
 "Minä luoksi luontelime, likelle lähentelime.
 Aloinpa anella noita, itse virkin ja sanelin:
 'Anna, Kuutar, kultiasi, Päivätär, hope'itasi
 tälle tyhjälle tytölle, lapsellen anelijalle!
 "Antoi Kuutar kultiansa, Päivätär hope'itansa.
 Minä kullat kulmilleni, päälleni hyvät hopeat!
 Tulin kukkana kotihin, ilona ison pihoille.
 "Kannoin päivän, kannoin toisen. Jo päivänä kolmantena
 riisuin kullat kulmiltani, päältäni hyvät hopeat,
 vein ne aittahan mäelle, panin arkun kannen alle:
 siit' on asti siellä ollut ajan kaiken katsomatta.
 "Sio nyt silkit silmillesi, kullat kulmille kohota,
 kaulahan heleät helmet, kultanristit rinnoillesi!
 Pane paita palttinainen, liitä liinan-aivinainen,

Hame verkainen vetäise, senp' on päälle silkkivyöhyt,
sukat sulkkuiset koreat, kautokengät kaunokaiset!
Pääsi kääri palmikolle, silkkinauhoilla sitaise,
sormet kullansormuksihin, käet kullankäärylöihin!
"Niin tulet tupahan tuolta, astut aitasta sisälle
sukukuntasi suloksi, koko heimon hempeäksi:
kulet kukkana kujilla, vaapukkaisena vaellat,
ehompana entistäsi, parempana muinaistasi."
Sen emo sanoiksi virkki, senp' on lausui lapsellensa.
Ei tytär totellut tuota, ei kuullut emon sanoja;
meni itkien pihalle, kaihoellen kartanolle.
Sanovi sanalla tuolla, lausui tuolla lausehella:
"Miten on mieli miekkoisien, autuaallisten ajatus?
Niinp' on mieli miekkoisien, autuaallisten ajatus,
kuin on vellova vetonen eli aalto altahassa.
Mitenpä poloisten mieli, kuten allien ajatus?
Niinpä on poloisten mieli, niinpä allien ajatus,
kuin on hanki harjun alla, vesi kaivossa syvässä.
"Usein nyt minun utuisen, use'in, utuisen lapsen,
mieli kulkevi kulossa, vesakoissa viehkuroivi,
nurmessa nuhaeleivi, pensahassa piehtaroivi;
mieli ei tervoa parempi, syän ei syttä valkeampi.
"Parempi minun olisi, parempi olisi ollut
syntymättä, kasvamatta, suureksi sukeumatta
näille päiville pahoille, ilmoille ilottomille.
Oisin kuollut kuusiöisnä, kaonnut kaheksanöisnä,

oisi en paljoa pitänyt: vaaksan palttinapaloa,
 pikkaraisten pientarettä, emon itkua vähäisen,
 ison vieläki vähemmän, veikon ei väheäkänä."
 Itki päivän, itki toisen. Sai emo kyselemähän:
 "Mitä itket, impi rukka, kuta, vaivainen, valitat?"
 "Sitä itken, impi rukka, kaiken aikani valitan,
 kun annoit minun poloisen, oman lapsesi lupasit,
 käskit vanhalle varaksi, ikäpuolelle iloksi,
 turvaksi tutisevalle, suojaksi sopenkululle.
 Oisit ennen käskennynnä alle aaltojen syvien
 sisareksi siikasille, veikoksi ve'en kaloille!
 Parempi meressä olla, alla aaltojen asua
 sisarena siikasilla, veikkona ve'en kaloilla,
 kuin on vanhalla varana, turvana tutisijalla,
 sukkahansa suistujalla, karahkahan kaatujalla."
 Siitä astui aittamäelle, astui aittahan sisälle.
 Aukaisi parahan arkun, kannen kirjo kimmahutti:
 löysi kuusi kultavyötä, seitsemän sinihametta;
 ne on päällensä pukevi, varrellensa valmistavi.
 Pani kullat kulmillensa, hopeat hivuksillensa,
 sinisilkkit silmillensä, punalangat päänsä päälle.
 Läksi siitä astumahan ahon poikki, toisen pitkin;
 vierä soita, vierä maita, vierä synkkiä saloja.
 Itse lauloi mennessänsä, virkkoi vieriellessänsä:
 "Syäntäni tuimelevi, päätäni kivistelevi.
 Eikä tuima tuimemmasti, kipeämmästä kivistä,

jotta, koito, kuolisinki, katkeaisinki, katala,
näiltä suurilta suruilta, ape'ilta miel'aloilta.
"Jo oisi minulla aika näiltä ilmoilta eritä,
aikani Manalle mennä, ikä tulla Tuonelahan:
ei minua isoni itke, ei emo pane pahaksi,
ei kastu sisaren kasvot, veikon silmät vettä vuoa,
vaikka vierisin vetehen, kaatuisin kalamerehen
alle aaltojen syvien, päälle mustien murien."
Astui päivän, astui toisen. Päivänäpä kolmantena
ennätti meri etehen, ruokoranta vastahansa:
tuohon yöhyt yllättävi, pimeä piättelevi.
Siinä itki impi illan, kaikerteli kaiken yötä
rannalla vesikivellä, laajalla lahen perällä.
Aamulla ani varahin katsoi tuonne niemen päähän:
kolme oli neittä niemen päässä ... ne on merta
kylpemässä!
Aino neiti neljänneksi, vitsan varpa viienneksi!
Heitti paitansa pajulle, hamehensa haapaselle,
sukkansa sulalle maalle, kenkänsä vesikivelle,
helmet hietarantaselle, sormukset somerikolle.
Kivi oli kirjava selällä, paasi kullan paistavainen:
kiistasi kivellen uia, tahtoi paaelle paeta.
Sitte sinne saatuansa asetaiksen istumahan
kirjavaiselle kivelle, paistavalle paaterelle:
kilahti kivi vetehen, paasi pohjahan pakeni,
neitonen kiven keralla, Aino paaen palleassa.

Siihenpä kana katosi, siihen kuoli impi rukka.

Sanoi kerran kuollessansa, virkki vielä vierressänsä:

"Menin merta kylpemähän, sainp' on uimahan selälle;

sinne mä, kana, katosin, lintu, kuolin liian surman:

elköhön minun isoni sinä ilmoisna ikänä

vetäkö ve'en kaloja tältä suurelta selältä!

"Läksin rannalle pesohon, menin merta kylpemähän;

sinne mä, kana, katosin, lintu, kuolin liian surman:

elköhön minun emoni sinä ilmoisna ikänä

panko vettä taikinahan laajalta kotilahelta!

"Läksin rannalle pesohon, menin merta kylpemähän;

sinne mä, kana, katosin, lintu, kuolin liian surman:

elköhönp' on veikkoseni sinä ilmoisna ikänä

juottako sotaoritta rannalta merelliseltä!

"Läksin rannalle pesohon, menin merta kylpemähän;

sinne mä, kana, katosin, lintu, kuolin liian surman:

elköhönp' on siskoseni sinä ilmoisna ikänä

peskö tästä silmiänsä kotilahen laiturilta!

Mikäli meren vesiä, sikäli minun veriä;

mikäli meren kaloja, sikäli minun lihoja;

mikä rannalla risuja, se on kurjan kylkiluita;

mikä rannan heinäsiä, se hivusta hierottua."

Se oli surma nuoren neien, loppu kaunihin kanasen...

Kukas nyt sanan saatantahan, kielikerran kerrontahan

neien kuuluhun kotihin, kaunihisen kartanohon?

Karhu sanan saatantahan, kielikerran kerrontahan!

Ei karhu sanoa saata: lehmikarjahan katosi.

Kukas sanan saatantahan, kielikerran kerrontahan
neien kuuluhun kotihin, kaunihisen kartanohon?

Susi sanan saatantahan, kielikerran kerrontahan!

Ei susi sanoa saata: lammaskarjahan katosi.

Kukas sanan saatantahan, kielikerran kerrontahan
neien kuuluhun kotihin, kaunihisen kartanohon?

Repo sanan saatantahan, kielikerran kerrontahan!

Ei repo sanoa saata: hanhikarjahan katosi.

Kukas sanan saatantahan, kielikerran kerrontahan
neien kuuluhun kotihin, kaunihisen kartanohon?

Jänö sanan saatantahan, kielikerran kerrontahan!

Jänis varman vastaeli: "Sana ei miehe'en katoa!"

Läksi jänis juoksemahan, pitkäkorva piippomahan,
väärsääri vääntämähän, ristisuu ripottamahan
neien kuuluhun kotihin, kaunihisen kartanohon.

Juoksi saunan kynnykselle; kyykistäikse kynnykselle:
sauna täynnä neitosia, vasta käessä vastoavat:

"Saitko, kiero, keittimiksi, paltsasilmä, paistimiksi,
isännällen iltaseksi, emännällen eineheksi,
tyttären välipaloiksi, pojan puolipäiväseksi?"

Jänis saattavi sanoa, kehräsilmä kerskaella:

"Liepä lempo lähtenynnä kattiloihin kiehumahan!

Läksin sanan saatantahan, kielikerran kerrontahan:

jop' on kaunis kaatununna, tinarinta riutununna,
sortununna hopeasolki, vyö vaski valahtanunna:

mennyt lietohon merehen, alle aavojen syvien,
 sisareksi siikasille, veikoksi ve'en kaloille."
 Emo tuosta itkemähän, kyynelvierus vieremähän.
 Sai siitä sanelemahan, vaivainen valittamahan:
 "Elkätte, emot poloiset, sinä ilmoisna ikänä
 tuuitelko tyttäriä, lapsianne liekutelko
 vastoin mieltä miehelähän, niinkuin mie, emo poloinen,
 tuuittelin tyttöjäni, kasvatin kanasiani!"
 Emo itki, kyynel vieri: vieri vetrehet vetensä
 sinisistä silmistänsä poloisille poskillensa.
 Vieri kyynel, vieri toinen: vieri vetrehet vetensä
 poloisilta poskipäiltä ripe'ille rinnoillensa.
 Vieri kyynel, vieri toinen: vieri vetrehet vetensä
 ripe'iltä rinnoiltansa hienoisille helmoillensa.
 Vieri kyynel, vieri toinen: vieri vetrehet vetensä
 hienoisilta helmoiltansa punasuille sukkasille.
 Vieri kyynel, vieri toinen: vieri vetrehet vetensä
 punasuilta sukkasilta kultakengän kautosille.
 Vieri kyynel, vieri toinen: vieri vetrehet vetensä
 kultakengän kautosilta maahan alle jalkojensa;
 vieri maahan maan hyväksi, vetehen ve'en hyväksi.
 Ve'et maahan tultuansa alkoivat jokena juosta:
 kasvoipa jokea kolme itkemistänsä vesistä,
 läpi päänsä lähtemistä, alta kulman kulkemista.
 Kasvoipa joka jokehen kolme koskea tulista,
 joka kosken kuohumalle kolme luotoa kohosi,

joka luo'on partahalle kunnas kultainen yleni;
 kunki kunnahan kukulle kasvoi kolme koivahaista,
 kunki koivun latvasehen kolme kullaista käkeä.
 Sai käköset kukkumahan. Yksi kukkui: "lemmen,
 lemmen!"
 Toinen kukkui: "sulhon, sulhon!" Kolmas kukkui:
 "auvon, auvon!"
 Kuka kukkui: "lemmen, lemmen!" sep' on kukkui kuuta
 kolme
 lemmettömälle tytölle, meressä makoavalle.
 Kuka kukkui: "sulhon, sulhon!" sep' on kukkui kuusi
 kuuta
 sulholle sulottomalle, ikävissä istuvalle.
 Kuka kukkui: "auvon, auvon!" se kukkui ikänsä kaiken
 auvottomalle emolle, iän päivät itkevälle.
 Niin emo sanoiksi virkki kuunnellessansa käkeä:
 "Elköhön emo poloinen kauan kuunnelko käkeä!
 Kun käki kukahtelewi, niin syän sykähtelewi,
 itku silmähän tulewi, ve'et poskille valuwi,
 hereämmät herne-aarta, paksummat pavun jyveä:
 kyynärän ikä kuluwi, vaaksan varsi vanhenevi,
 koko ruumis runnahtavi kuultua kevätäkösen."

VIIDES RUNO

Jo oli sanoma saatu, viety viesti tuonnemmaksi
 neien nuoren nukkumasta, kaunihin katoamasta.

Vaka vanha Väinämöinen, tuo tuosta pahoin pahastui:
itki illat, itki aamut, yöhyet enemmän itki,
kun oli kaunis kaatununna, neitonen nukahtanut,
mennyt lietohon merehen, alle aaltojen syvien.
Astui huollen, huokaellen, syämellä synkeällä
rannalle meren sinisen. Sanan virkkoi, noin nimesi:
"Sano nyt, Untamo, unesi, maku'usi, maan venyjä:
missä Ahtola asuvi, neiot Vellamon venyvi?"
Sanoipa Untamo unensa, maku'unsa maan venyjä:
"Tuolla Ahtola asuvi, neiot Vellamon venyvi:
nenässä utuisen niemen, päässä saaren terhenisen
alla aaltojen syvien, päällä mustien mutien.
"Siellä Ahtola asuvi, neiot Vellamon venyvi
pikkuisessa pirttissessä, kamarissa kaitaisessa,
kiven kirjavan kylässä, paaen paksun kainalossa."
Siitä vanha Väinämöinen vetihe venesijoille.
Silmeävi siimojansa, katselevi onkiansa;
otti ongen taskuhunsa, väkäräuan väskyhynsä.
Soutoa melastelevi, päähän saaren saauttavi,
nenähän utuisen niemen, päähän saaren terhenisen.
Siin' oli ongella olija, aina siimalla asuja,
käeksellä kääntelijä. Laski launihin merelle,
ongitteli, orhitteli: vapa vaskinen vapisi,
hope'inen siima siukui, nuora kultainen kulisi.
Jo päivänä muutamana, huomenna moniahana
kala otti onkehensa, taimen takraraudahansa.

Sen veti venosehensa, talui talkapohjahansa.

Katselevi, kääntelevi. Sanan virkkoi, noin nimesi:

"Onp' on tuo kala kalanen, kun en tuota tunnekana!

Sileähk' on siikaseksi, kuleahka kuujaseksi,

haleahka haukiseksi, evätöin emäkalaksi;

ihala imehnoksiki, päärivatoin neitoseksi,

vyötöin veen on tyttöseksi, korvitoin kotikanaksi:

luopuisin meriloheksi, syvän aallon ahveneksi."

Vyöll' on veitsi Väinämöisen, pää hopea huotrasessa.

Veti veitsen viereltänsä, huotrastansa pää hopean

kalan palstoin pannaksensa, lohen leikkaellaksensa

aamuisiksi atrioiksi, murkinaisiksi muruiksi,

lohisiksi lounahiksi, iltaruoiksi isoiksi.

Alkoi lohta leikkaella, veitsen viilteä kaloa:

lohi loimahti merehen, kala kirjo kimmeltihe

pohjasta punaisen purren, venehestä Väinämöisen.

Äsken päätänsä ylenti, oikeata olkapäätä

vihurilla viiennellä, kupahalla kuuennella;

nosti kättä oikeata, näytti jalkoa vasenta

seitsemännellä selällä, yheksannen aallon päällä.

Sieltä tuon sanoiksi virkki, itse lausui ja pakisi:

"Oi sie vanha Väinämöinen! En ollut minä tuleva

lohi leikkaellaksesi, kala palstoin pannaksesi,

aamuisiksi atrioiksi, murkinaisiksi muruiksi,

lohisiksi lounahiksi, iltaruoiksi isoiksi."

Sanoi vanha Väinämöinen: "Miksi sie olit tuleva?"

"Olinpa minä tuleva kainaloiseksi kanaksi,
 ikuiseksi istujaksi, polviseksi puolisoiksi,
 sijasi levittäjäksi, päänalaisen laskijaksi,
 pirtin pienen pyyhkijäksi, lattian lakaisijaksi,
 tulen tuojaksi tupahan, valkean virittäjäksi,
 leivän paksun paistajaksi, mesileivän leipojaksi,
 olutkannun kantajaksi, atrie asettajaksi.

"En ollut merilohia, syvän aallon ahvenia:
 olin kapo, neiti nuori, sisar nuoren Joukahaisen,
 kuta pyyit kuun ikäsi, puhki polvesi halasit.

"Ohoh, sinua, ukko utra, vähämieli Väinämöinen,
 kun et tuntenut piteä Vellamon vetistä neittä,
 Ahon lasta ainokaista!"

Sanoi vanha Väinämöinen alla päin, pahoilla mielin:

"Oi on sisar Joukahaisen! Toki tullos toinen kerta!"

Eip' on toiste tullutkana, ei toiste sinä ikänä:
 jo vetihe, vierähtihe, ve'en kalvosta katosi
 kiven kirjavan sisähän, maksankarvaisen malohon.
 Vaka vanha Väinämöinen tuo on tuossa arvelevi,
 miten olla, kuin eleä. Jo kutaissi sulkkunuotan,
 veti vettä ristin rastin, salmen pitkin, toisen poikki;
 veti vienoja vesiä, lohiluotojen lomia,
 noita Väinölän vesiä, Kalevalan kannaksia,
 synkkiä syväntehiä, suuria selän napoja,
 Joukolan jokivesiä, Lapin lahtirantasia.

Sai kyllin kaloja muita, kaikkia ve'en kaloja,

ei saanut sitä kalaista, mitä mielensä pitävi:

Vellamon vetistä neittä, Ahon lasta ainokaista.

Siitä vanha Väinämöinen alla päin, pahoilla mielin,

kaiken kallella kypärin itse tuon sanoiksi virkki:

"Ohoh, hullu, hulluuttani, vähämieli, miehuuttani!

Olipa minulla mieltä, ajatusta annettuna,

syäntä suurta survottuna, oli ennen aikoinansa.

Vaanpa nyt tätä nykyä, tällä inhalla iällä,

puuttuvalla polveksella! Kaikki on mieli melkeässä,

ajatukset arvoisessa, kaikki toimi toisialla.

"Kuta vuotin kuun ikäni, kuta puolen polveani,

Vellamon vetistä neittä, veen on viimeistä tytärtä

ikuiseksi ystäväksi, polviseksi puolisoiksi,

se osasi onkeheni, vierähti venoseheni:

minä en tuntenut piteä, en kotihin korjaella,

laskin jälle lainehisin, alle aaltojen syvien!"

Meni matkoa vähäisen, astui huollen, huokaellen;

kulkevi kotia kohti. Sanan virkkoi, noin nimesi:

"Kukkui muinaiset käkeni, entiset ilokäkeni,

kukkui ennen illoin, aamuin, kerran keskipäivälläki:

mikä nyt sorti suuren äänen, äänen kaunihin kaotti?

Suru sorti suuren äänen, huoli armahan alenti;

sill' ei kuulu kukkuvaksi, päivän laskun laulavaksi

minun iltani iloksi, huomeneni huopeheksi.

"Enkä nyt tuota tieäkänä miten olla, kuin eleä,

tällä ilmalla asua, näillä mailla matkaella.

KALEVALA

Oisiko emo elossa, vanhempani valvehella,
sepä saattaisi sanoa, miten pystössä pysyä,
murehisin murtumatta, huolihin katoamatta
näissä päivissä pahoissa, ape'issa miel'aloissa!"

Emo hauasta havasi, alta aallon vastaeli:
"Viel' onpi emo elossa, vanhempasi valvehella,
joka saattavi sanoa, miten olla oikeana,
murehisin murtumatta, huolihin katoamatta
niissä päivissä pahoissa, ape'issa miel'aloissa:
mene Pohjan tyttärihin! Siell' on tyttäret somemmat,
neiet kahta kaunihimmat, viittä, kuutta virkeämmät,
ei Joukon jorottaria, Lapin lapsilöntäreitä.
"Sieltä naios, poikaseni, paras Pohjan tyttäristä,
jok' on sievä silmiltänsä, kaunis katsannoisiltansa,
aina joutuisa jalalta sekä liukas liikunnolta!"

KUODES RUNO

Vaka vanha Väinämöinen lähteäksensä käkesi
tuonne kylmähän kylähän, pimeähän Pohjolahan.
Otti olkisen orihin, hernevirtaisen hevosen,
pisti suitset kullan suuhun, päitsensä hopean päähän:
itse istuvi selälle, löihe reisin ratsahille.
Ajoa hyryttelevi, matkoansa mittelevi
orihilla olkisella, hernevarrella hevolla.
Ajoin Väinölän ahoja, Kalevalan kankahia:
hepo juoksi, matka joutui, koti jääpi, tie lyheni.

Jo ajoi meren selälle, ulapalle aukealle
kapioisen kastumatta, vuohisen vajoumatta.
Olipa nuori Joukahainen, laiha poika lappalainen.
Piti viikoista vihoa, ylen kauaista kaetta
kera vanhan Väinämöisen, päälle laulajan ikuisen.
Laativi tulisen jousen, jalon kaaren kaunistavi:
kaaren rauasta rakenti, vaskesta selän valavi;
noita on kullalla kuvaili, hopealla huolitteli.
Mistä siihen nauhan saapi, kusta jäntehen tapasi?
Hien hirven suoniloista, Lemmon liinanuorasista!
Sai kaaren kanineheksi, jousen varsin valmihiksi.
Kaari on kaunihin näköinen, jousi jonki maksavainen:
hevonen selällä seiso, varsa juoksi vartta myöten,
kapo kaarella makasi, jänö jäntimen sijassa.
Vuoli piiliä pinosen, kolmisulkia kokosen:
varret tammesta vanuvi, päät tekevi tervaksesta.
Minkä saapi valmihiksi, sen sitte sulittelevi
pääskyn pienillä sulilla, varpusen vivustimilla.
Karkaeli nuoliansa, puretteli piiliänsä
maon mustissa mujuissa, käärmeen kähyverissä.
Sai vasamat valmihiksi, jousen jänniteltäväksi.
Siitä vuotti Väinämöistä, saavaksi suvantolaista;
vuotti illan, vuotti aamun, vuotti kerran keskipäivän.
Viikon vuotti Väinämöistä, viikon vuotti, ei väsynyt,
istuellen ikkunoissa, valvoen vajojen päissä,
kuunnellen kujan perällä, vahtaellen vainiolla,

viini nuolia selässä, hyvä kaari kainalossa.

Vuotteli ulompanaki, talon toisen tuolla puolla:
 nenässä tulisen niemen, tulikaiskun kainalossa,
 korvalla tulisen kosken, pyhän virran viertimellä.

Niin päivänä muutamana, huomenna moniahana
 loi silmänsä luotehelle, käänti päätä päivän alle;
 keksi mustasen merellä, sinerväisen lainehilla:

"Onko se iässä pilvi, päivän koite koillisessa?"

Ei ollut iässä pilvi, päivän koite koillisessa:
 oli vanha Väinämöinen, laulaja iän-ikuinen,
 matkoava Pohjolahan, kulkeva Pimentolahan
 orihilla olkisella, hernevarrella hevolla.

Tuop' on nuori Joukahainen, laiha poika lappalainen,
 jou'utti tulisen jousen, koppoi kaaren kaunihimman
 pään varalle Väinämöisen, surmaksi suvantolaisen.

Ennätti emo kysyä, vanhempansa tutkaella:

"Kellen jousta jouahutat, kaarta rauta rauahutat?"

Tuop' on nuori Joukahainen sanan virkkoi, noin nimesi:

"Tuohon jousta jouahutan, kaarta rauta rauahutan:
 pään varalle Väinämöisen, surmaksi suvantolaisen.

Ammun vanhan Väinämöisen, lasken laulajan ikuisen
 läpi syämen, maksan kautta, halki hartiolihojen."

Emo kielti ampumasta, emo kielti ja epäsi:

"Elä ammu Väinämöistä, kaota kalevalaista!

Väinö on sukua suurta: lankoni sisaren poika.

"Ampuisitko Väinämöisen, kaataisit kalevalaisen,

ilo ilmalta katoisi, laulu maalta lankeaisi.

Ilo on ilmalla parempi, laulu maalla laatusampi,
kuin onpi Manalan mailla, noilla Tuonelan tuvilla."

Tuossa nuori Joukahainen jo vähän ajattelevi,
pikkuisen piättelevi: käsi käski ampumahan,
käsi käski, toinen kielti, sormet suoniset pakotti.

Virkki viimeinki sanoiksi, itse lausui, noin nimesi:

"Kaotkohot jos kahesti kaikki ilmaiset ilomme,
kaikki laulut langetkohot! Varsin ammun, en varanne."

Jännitti tulisen jousen, veti vaskisen vekaran
vasten polvea vasenta, jalan alta oikeansa.

Veti viinestä vasaman, sulan kolmikoipisesta,
otti nuolen orhe'imman, valitsi parahan varren;
tuon on juonelle asetti, liitti liinajäntehelle.

Oikaisi tulisen jousen olallehen oikealle,
asetaiksen ampumahan, ampumahan Väinämöistä.

Itse tuon sanoiksi virkki: "Iske nyt, koivuinen sakara,
petäjäinen selkä, lyö'ös, jänne liina, lippaellos!

Min käsi alentanehe, sen nuoli ylentäköhön;
min käsi ylentänehe, sen nuoli alentakohon!"

Lekahutti liipaisinta, ampui nuolen ensimmäisen:
se meni kovan ylätse, päältä pään on taivahalle,
pilvihin pirajavihin, hattaroihin pyörivihin.

Toki ampui, ei totellut. Ampui toisen nuoliansa:
se meni kovan alatse, alaisehen maa-emähän;
tahtoi maa manalle mennä, hietaharju halkiella.

Ampui kohta kolmannenki: kävi kohti kolmannesti,
 sapsohon sinisen hirven alta vanhan Väinämöisen;
 ampui olkisen orihin, hernevirtisen hevosen
 läpi länkiluun lihoista, kautta kainalon vasemman.
 Siitä vanha Väinämöinen sormin suistui sulahan,
 käsin kääntyi lainehesen, kourin kuohu'un kohahti
 selästä sinisen hirven, hernevirtisen hevosen.
 Nousi siitä suuri tuuli, aalto ankara merellä;
 kantoi vanhan Väinämöisen, uitteli ulomma maasta
 noille väljille vesille, ulapoille auke'ille.
 Siitä nuori Joukahainen itse kielin kerskaeli:
 "Et sinä, vanha Väinämöinen, enämpi elävin silmin
 sinä ilmoisna ikänä, kuuna kullan valkeana
 astu Väinölän ahoja, Kalevalan kankahia!
 "Kupli nyt siellä kuusi vuotta, seuro seitsemän kesyttä,
 karehi kaheksan vuotta noilla väljillä vesillä,
 lake'illa lainehilla: vuotta kuusi kuusipuuna,
 seitsemän petäjäpuuna, kannon pölkkyä kaheksan!"
 Siitä pistihe sisälle. Sai emo kysyneheksi:
 "Joko ammuut Väinämöisen, kaotit Kalevan poian?"
 Tuop' on nuori Joukahainen sanan vastahan sanovi:
 "Jo nyt ammuin Väinämöisen ja kaaoin kalevalaisen,
 loin on merta luutimahan, lainetta lakaisemahan.
 Tuohon lietohon merehen, aivan aaltojen sekahan
 sortui ukko sormillehen, kääntyi kämmenyisillehen;
 siitä kyykertyi kyllelle, selällehen seisottihe

meren aaltojen ajella, meren tyrskyn tyyräellä."

Tuon emo sanoiksi virkki: "Pahoin teit sinä poloinen,

kun on ammuut Väinämöisen, kaotit kalevalaisen,

Suvantolan suuren miehen, Kalevalan kaunihimman!"

SEITSEMÄS RUNO

Vaka vanha Väinämöinen uipi aavoja syviä;

kulki kuusisna hakona, petäjäisnä pehkiönä

kuusi päiveä kesäistä, kuusi yötä järkiähän,

eessänsä vesi vetelä, takanansa taivas selvä.

Uip' on vielä yötä kaksi, kaksi päiveä pisintä.

Niin yönä yheksäntenä, kaheksannen päivän päästä

toki tuskaksi tulevi, painuvi pakolliseksi,

kun ei ole kynttä varpahissa eikä sormissa niveltä.

Siinä vanha Väinämöinen itse tuon sanoiksi virkki:

"Voi minä poloinen poika, voi poika polon-alainen,

kun läksin omilta mailta, elomailta entisiltä

iäkseni ilman alle, kuuksi päiväksi kululle,

tuulten tuuteltavaksi, aaltojen ajeltavaksi

näillä väljillä vesillä, ulapoilla auke'illa!

Vilu on täällä ollakseni, vaiva värjätelläkseni,

aina aalloissa asua, veen selällä seurustella.

"Enkä tuota tieäkänä, miten olla, kuin eleä

tällä inhalla iällä, katovalla kannikalla:

tuulehenko teen tupani, vetehenkö pirtin veistän?

"Teen mä tuulehen tupani: ei ole tuulessa tukea;

veistän pirttini vetehen: vesi viepi veistokseni."

Lenti lintunen Lapista, kokkolintu koillisesta.

Ei ole kokko suuren suuri eikä kokko pienen pieni:

yksi siipi vettä viisti, toinen taivasta lakaisi,

pursto merta pyyhätteli, nokka luotoja lotaisi.

Lenteleikse, liiteleikse, katseleikse, käänteleikse.

Näki vanhan Väinämöisen selällä meren sinisen:

"Mit' olet meressä, miesi, uros, aaltojen seassa?"

Vaka vanha Väinämöinen sanan virkkoi, noin nimesi:

"Sit' olen meressä miesi, uros aaltojen varassa:

läksin neittä Pohjolasta, impeä Pimentolasta.

"Ajoa karautimme suloa meryttä myöten.

Niin päivänä muutamana, huomenna moniahana

tulin Luotolan lahelle, Joukolan jokivesille:

hepo alta ammuttihin, itseäni mielittihin.

"Siitä vierähin vetehen, sorruin sormin lainehesen

tuulen tuuiteltavaksi, aaltojen ajeltavaksi.

"Tulipa tuuli luotehesta, iästä iso vihuri;

se mun kauas kannatteli, uitteli ulomma maasta.

Mont' olen päiveä pälynnyt, monta yötä uiksennellut

näitä väljiä vesiä, ulapoita auke'ita;

enk' on tuota tunnekana, arvoa, älyäkänä,

kumpi kuoloksi tulevi, kumpi ennen ennättävi:

nälkähänpö nääntyminen, vai vetehen vaipuminen."

Sanoi kokko, ilman lintu: "Ellös olko milläskänä!

Seisotaite selkähäni, nouse kynkkäluun nenille!

KALEVALA

Mie sinun merestä kannan, minne mielesi tekevi.
Vielä muistan muunki päivän, arvoan ajan paremman,
kun ajoit Kalevan kasken, Osmolan salon sivallit:
heitit koivun kasvamahan, puun soorean seisomahan
linnuille lepeämiksi, itselleni istumiksi."
Siitä vanha Väinämöinen kohottavi kokkoansa;
mies on nousevi merestä, uros aallosta ajaikse,
siiville sijoitteleikse, kokon kynkkäluun nenille.
Tuop' on kokko, ilman lintu, kantoi vanhan Väinämöisen,
viepi tuulen tietä myöten, ahavan ratoa myöten
Pohjan pitkähän perähän, summahan Sariolahan.
Siihen heitti Väinämöisen, itse ilmahan kohosi.
Siinä itki Väinämöinen, siinä itki ja urisi
rannalla merellisellä, nimen tietämättömällä,
sata haavaa sivulla, tuhat tuulen pieksemätä,
partaki pahoin kulunut, tukka mennyt tuuhakaksi.
Itki yötä kaksi, kolme, saman verran päiviäki;
eikä tiennyt tietä käyä, outo, matkoa osannut
palataksensa kotihin, mennä maille tuttaville,
noille syntymäsijoille, elomailten entisille.
Pohjan piika pikkarainen, vaimo valkeanverinen,
teki liiton päivän kanssa, päivän kanssa, kuun keralla
yhen ajan noustaksensa ja yhen havataksensa:
itse ennen ennätteli, ennen kuuta, aurinkoa,
kukonki kurahtamatta, kanan lapsen laulamatta.
Viisi villoa keritsi, kuusi lammasta savitsi,

SEITSEMÄS RUNO

villat saatteli saraksi, kaikki vatvoi vaattehiksi
 ennen päivän nousemista, auringon ylenemistä.
 Pesi siitä pitkät pöyät, laajat lattiat lakaisi
 vastasella varpaisella, luutasella lehtisellä.
 Ammueli rikkasensa vaskisehen vakkasehen;
 vei ne ulos usta myöten, pellolle pihoa myöten,
 perimäisen pellon päähän, alimaisen aian suuhun.
 Seisattelihe rikoille, kuuntelihe, kääntelihe:
 kuulevi mereltä itkun, poikki joen juorotuksen.
 Juosten joutuvi takaisin, pian pirttihin menevi;
 sanoi tuonne saatuaansa, toimitteli tultuaansa:
 "Kuulin mie mereltä itkun, poikki joen juorotuksen."
 Louhi, Pohjolan emäntä, Pohjan akka harvahammas,
 pian pistihe pihalle, vierähti veräjän suuhun;
 siinä korvin kuunteleikse. Sanan virkkoi, noin nimesi:
 "Ei ole itku lapsen itku eikä vaimojen valitus;
 itku on partasuun urohon, joughileuan juorottama."
 Työnnähti venon vesille, kolmilaian lainehille;
 itse loihe soutamahan. Sekä souti jotta joutui:
 souti luoksi Väinämöisen, luoksi itkevän urohon.
 Siinä itki Väinämöinen, urisi Uvannon sulho
 pahalla pajupurolla, tiheällä tuomikolla:
 suu liikkui, järisi parta, vaan ei leuka lonkaellut.
 Sanoi Pohjolan emäntä, puhutteli, lausutteli:
 "Ohoh sinua, ukko utra! Jo olet maalla vierahalla."
 Vaka vanha Väinämöinen päätänsä kohottelevi.

Sanan virkkoi, noin nimesi: "Jo ma tuon itseki tieän:

olen maalla vierahalla, tuiki tuntemattomalla.

Maallani olin parempi, kotonani korkeampi."

Louhi, Pohjolan emäntä, sanan virkkoi, noin nimesi:

"Saisiko sanoakseni, oisiko lupa kysyä,

mi sinä olet miehiäsi ja kuka urohiasi?"

Vaka vanha Väinämöinen sanan virkkoi, noin nimesi:

"Mainittihinpa minua, arveltiin aikoinansa

illoilla iloitsijaksi, joka laakson laulajaksi

noilla Väinölän ahoilla, Kalevalan kankahilla.

Mi jo lienenki katala, tuskin tunnen itsekänä."

Louhi, Pohjolan emäntä, sanan virkkoi, noin nimesi:

"Nouse jo norosta, miesi, uros, uuelle uralle,

haikeasi haastamahan, satuja sanelemahan!"

Otti miehen itkemästä, urohon urisemasta;

saattoi siitä purtehensa, istutti venon perähän.

Itse airoille asettui, soutimille suorittihe;

souti poikki Pohjolahan, viepi vierahan tupahan.

Syötteli nälästynehen, kastunehen kuivaeli;

siitä viikon hierlewi, hierlewi, hautelewi:

teki miehen terveheksi, urohon paranneheksi.

Kysytteli, lausutteli, itse virkki, noin nimesi:

"Mitä itkit, Väinämöinen, uikutit, uvantolainen,

tuolla paikalla pahalla, rannalla meryttä vasten?"

Vaka vanha Väinämöinen sanan virkkoi, noin nimesi:

"Onpa syytä itkeäni, vaivoja valittoani!

Kauan oon meriä uinut, lapioinnut lainehia
noilla väljillä vesillä, ulapoilla auke'illa.

"Tuota itken tuon ikäni, puhki polveni murehin,
kun ma uin omilta mailta, tulin mailta tuttavilta
näille ouoille oville, veräjille vierahille.

Kaikki täällä puut purevi, kaikki havut hakkoavi,
joka koivu koikkoavi, joka leppä leikkoavi:
yks' on tuuli tuttuani, päivä ennen nähtyäni
näillä mailla vierahilla, äkkiouoilla ovilla."

Louhi, Pohjolan emäntä, siitä tuon sanoiksi saatti:

"Elä itke, Väinämöinen, uikuta, uvantolainen!

Hyvä tääll' on ollaksesi, armas aikaellaksesi,
syöä lohta luotaselta, sivulta sianlihoa."

Silloin vanha Väinämöinen itse tuon sanoiksi virkki:

"Kylkehen kyläinen syönti hyvissäki vierahissa;
mies on maallansa parempi, kotonansa korkeampi.

Soisipa sula Jumala, antaisipa armoluoja:
pääsisin omille maille, elomaillen entisille!

Parempi omalla maalla vetonenki virsun alta,
kuin on maalla vierahalla kultamaljasta metonen."

Louhi, Pohjolan emäntä, sanan virkkoi, noin nimesi:

"Niin mitä minullen annat, kun saatan omille maille,
oman peltosi perille, kotisaunan saapuville?"

Sanoi vanha Väinämöinen: "Mitäpä kysyt minulta,
jos saatat omille maille, oman peltoni perille,
oman käen kukkumille, oman linnun laulamille!

Otatko kultia kypärin, hope'ita huovallisen?"

Louhi, Pohjolan emäntä, sanan virkkoi, noin nimesi:

"Ohoh viisas Väinämöinen, tietäjä iän-ikuinen!

En kysele kultiasi, halaja hope'itasi:

kullat on lasten kukkasia, hopeat hevon helyjä.

Taiatko takoa sammon, kirjokannen kalkutella

joutsenen kynän nenästä, maholehmän maitosesta,

yhen ohrasen jyvästä, yhen uuhen villasesta,

niin annan tytön sinulle, panen neien palkastasi,

saatan sun omille maille, oman linnun laulamille,

oman kukon kuulumille, oman peltosi perille."

Vaka vanha Väinämöinen sanan virkkoi, noin nimesi:

"Taia en sampoa takoa, kirjokantta kirjoitella.

Saata mie omille maille: työnnän seppo Ilmarisen,

joka samposi takovi, kirjokannet kalkuttavi,

neitosi lepyttelevi, tyttäresi tyy'yttävi.

"Se on seppo sen mokoma, ylen taitava takoja,

jok' on taivoa takonut, ilman kantta kalkutellut:

ei tunnu vasaran jälki eikä pihtien pitämät."

Louhi, Pohjolan emäntä, sanan virkkoi, noin nimesi:

"Sille työnnän tyttäreni, sille lapseni lupoon,

joka sampuen takovi, kannen kirjo kirjoittavi

joutsenen kynän nenästä, maholehmän maitosesta,

yhen ohrasen jyvästä, yhen uuhen untuvasta."

Pani varsan valjahisin, ruskean re'en etehen;

saattoi vanhan Väinämöisen, istutti oron rekehen.

KALEVALA

Siitä tuon sanoiksi virkki, itse lausui, noin nimesi:

"Elä päättäsi ylennä, kohottele kokkoasi,

kun ei uupune oronen, tahi ei ilta ennättäne:

josp' on päättäsi ylennät, kohottelet kokkoasi,

jo toki tuho tulevi, paha päivä päälle saapi."

Siitä vanha Väinämöinen löi orosen juoksemahan,

harjan liina liikkumahan. Ajoa karittelevi

pimeästä Pohjolasta, summasta Sariolasta.

KAHDEKSAS RUNO

Tuo oli kaunis Pohjan neiti, maan kuulu, ve'en valio.

Istui ilman vempelellä, taivon kaarella kajotti

pukehissa puhta'issa, valke'issa vaattehissa;

kultakangasta kutovi, hope'ista huolittavi

kultaisesta sukkulasta, pirralla hope'isella.

Suihki sukkula piossa, käämi käessä kääperöitsi,

niiet vaskiset vatisi, hope'inen pirta piukki

neien kangasta kutoissa, hope'ista huolittaissa.

Vaka vanha Väinämöinen ajoa karittelevi

pimeästä Pohjolasta, summasta Sariolasta.

Ajoi matkoa palasen, pikkaraisten piirrätteli:

kuuli sukkulan surinan ylähältä päänsä päältä.

Tuossa päätänsä kohotti, katsahtavi taivahalle:

kaari on kaunis taivahalla, neiti kaaren kannikalla,

kultakangasta kutovi, hope'ista helkyttävi.

Vaka vanha Väinämöinen heti seisatti hevosen.

Tuossa tuon sanoiksi virkki, itse lausui, noin nimesi:

"Tule, neiti, korjahani, laskeite rekoseheni!"

Neiti tuon sanoiksi virkki, itse lausui ja kysyvi:

"Miksi neittä korjahasi, tyttöä rekosehesi?"

Vaka vanha Väinämöinen tuop' on tuohon vastaeli:

"Siksi neittä korjahani, tyttöä rekoseheni:

mesileivän leipojaksi, oluen osoajaksi,

joka lautsan laulajaksi, ikkunan iloitsijaksi

noilla Väinölän tiloilla, Kalevalan kartanoilla."

Neiti tuon sanoiksi virkki, itse lausui ja pakisi:

"Kun kävin mataramaalla, keikuin keltakankahalla

eilen iltamyöhäsellä, aletessa aurinkoisen,

lintu lauleli lehossa, kyntörastas raksutteli:

lauleli tytärten mielen ja lauloi miniän mielen.

"Mie tuota sanelemahan, linnulta kyselemähän:

'Oi sie kyntörastahainen! Laula korvin kuullakseni:

kumman on parempi olla, kumman olla kuuluisampi,

tyttärenkö taattolessa vai miniän miehelässä?"

"Tiainenpa tieon antoi, kyntörastas raksahutti:

'Valkea kesäinen päivä, neitivalta valkeampi;

vilu on rauta pakkasessa, vilumpi miniävalta.

Niin on neiti taattolessa, kuin marja hyvällä maalla,

niin miniä miehelässä, kuin on koira kahlehissa.

Harvoin saapi orja lemmen, ei miniä milloinkana."

Vaka vanha Väinämöinen itse tuon sanoiksi virkki:

"Tyhjiä tiaisen virret, rastahaisen raksutukset!

Lapsi on tytär kotona, vasta on neiti naituansa.

Tule, neiti, korjahani, laskeite rekoseheni!

En ole mitätön miesi, uros muita untelompi."

Neiti taiten vastaeli, sanan virkkoi, noin nimesi:

"Sitte sun mieheksi sanoisin, urohoksi arveleisin,

jospa jouhen halkaiseisit veitsellä kärettömällä,

munan solmuhun vetäisit solmun tuntumattomaksi."

Vaka vanha Väinämöinen jouhen halki halkaisevi

veitsellä kärettömällä, aivan tutkaimettomalla;

munan solmuhun vetävi solmun tuntumattomaksi.

Käski neittä korjahansa, tyttöä rekosehensa.

Neiti taiten vastaeli: "Ehkäpä tulen sinulle,

kun kiskot kivistä tuohta, säret jäästä aiaksia

ilman palan pakkumatta, pilkkehen pirahtamatta."

Vaka vanha Väinämöinen ei tuosta kovin hätäile:

kiskoipa kivistä tuohta, särki jäästä aiaksia

ilman palan pakkumatta, pilkkehen pirahtamatta.

Kutsui neittä korjahansa, tyttöä rekosehensa.

Neiti taiten vastoavi, sanovi sanalla tuolla:

"Sillensä minä menisin, kenp' on veistäisi venosen

kehrävarteni muruista, kalpimeni kappaleista,

työntäisi venon vesille, uuen laivan lainehille

ilman polven polkematta, ilman kouran koskematta,

käsivarren kääntämättä, olkapään ojentamatta."

Siitä vanha Väinämöinen itse tuon sanoiksi virkki:

"Liene ei maassa, maailmassa, koko ilman kannen alla

mointa laivan laatijata, vertoani veistäjätä."

Otti väärtinän muruja, kehrävarren kiertimiä;

läksi veistohon venosen, satalauan laittelohon

vuorelle teräksiselle, rautaiselle kalliolle.

Veikaten venettä veisti, purtta puista uhkaellen.

Veisti päivän, veisti toisen, veisti kohta kolmannenki:

ei kirves kivehen koske, kasa ei kalka kalliohon.

Niin päivällä kolmannella Hiisi pontta pyörähytti,

Lempo tempasi tereä, Paha vartta vaapahutti.

Kävipä kivehen kirves, kasa kalkkoi kalliohon;

kirves kilpistyi kivistä, terä liuskahti liha'an,

polvehen pojan pätöisen, varpahasen Väinämöisen.

Sen Lempo lihoille liitti, Hiisi suonille sovitti:

veri pääsi vuotamahan, hurme huppelehtamahan.

Vaka vanha Väinämöinen, tietäjä iän-ikuinen,

tuossa tuon sanoiksi virkki, noin on lausui ja pakisi:

"Oi sie kirves kikkanokka, tasaterä tapparainen!

Luulitko puuta purrehesi, honkoa hotaisnehesi,

petäjätä pannehesi, koivua kohannehesi,

kun sa lipsahit liha'an, solahutit suonilleni?"

Loihe siitä loitsimahan, sai itse sanelemahan.

Luki synnyt syitä myöten, luottehet lomina myöten,

mutt' ei muista muutamia rauan suuria sanoja,

joista salpa saataisiin, luja lukko tuotaisiin

noille rauan ratkomille, suu sinervän silpomille.

Jo veri jokena juoksi, hurme koskena kohisi:

peitti maassa marjan varret, kanervaiset kankahalla.

Eik' ollut sitä mätästä, jok' ei tullut tulvillehen

noita liikoja veriä, hurmehia huurovia

polvesta pojan totisen, varpahasta Väinämöisen.

Vaka vanha Väinämöinen ketti villoja kiveltä,

otti suolta sammalia, maasta mättähän repäisi

tukkeheksi tuiman reiän, paikaksi pahan veräjän;

ei vääjä vähäistäkänä, pikkuistakana piätä.

Jopa tuskaksi tulevi, läylemmäksi lankeavi.

Vaka vanha Väinämöinen itse itkuhun hyräytyi;

pani varsan valjahisin, ruskean re'en etehen,

siitä reuoikse rekehen, kohennaikse korjahansa.

Laski virkkua vitsalla, helähytti helmisvyöllä;

virkku juoksi, matka joutui, reki vieri, tie lyheni.

Jo kohta kylä tulevi: kolme tietä kohtoavi.

Vaka vanha Väinämöinen ajavi alinta tietä

alimaisehen talohon. Yli kynnyksen kysyvi:

"Oisiko talossa tässä rauan raannan katsojata,

uron tuskan tuntijata, vammojen vakittajata?"

Olipa lapsi lattialla, poika pieni pankon päässä.

Tuop' on tuohon vastoavi: "Ei ole talossa tässä

rauan raannan katsojata, uron tuskan tuntijata,

kivun kiinniottajata, vammojen vakittajata;

onpi toisessa talossa: aja toiseen talohon!"

Vaka vanha Väinämöinen laski virkkua vitsalla,

ajoa suhuttelevi. Ajoi matkoa palasen,

keskimäistä tietä myöten keskimäisehen talohon.

Kysyi kynnyksen takoa, anoi alta ikkunaisen:

"Oisiko talossa tässä rauan raannan katsojata,
salpoa verisatehen, suonikosken sortajata?"

Akka oli vanha vaipan alla, kielipalku pankon päässä.

Akka varsin vastaeli, hammas kolmi kolkkaeli:

"Ei ole talossa tässä rauan raannan katsojata,
verisynnyn tietäjätä, kivun kiinniottajata;
onpi toisessa talossa: aja toisehen talohon!"

Vaka vanha Väinämöinen laski virkkua vitsalla,
ajoa suhuttelevi. Ajoi matkoa palasen,
ylimäistä tietä myöten ylimäisehen talohon.

Yli kynnyksen kysyvi, lausui lakkapuun takoa:

"Oisiko talossa tässä rauan raannan katsojata,
tämän tulvan tukkijata, veren summan sulkijata?"

Ukko oli uunilla asuva, halliparta harjun alla.

Ukko uunilta urahti, halliparta paukutteli:

"On sulettu suuremmatki, jalommatki jaksettuna
Luojan kolmella sanalla, syvän synnyn säätämällä;
joet suista, järvet päistä, virrat niskalta vihaiset,
lahet niemien nenistä, kannakset kape'immilta."

YHDEKSÄS RUNO

Siitä vanha Väinämöinen itse korjasta kohosi,
nousi reestä nostamatta, yleni ylentämättä;
tuosta pirttihin tulevi, alle kattojen ajaikse.

Tuoahan hopeatuoppi, kultakannu kannetahan:

ei veä vähäistäkänä, pikkuistakana piätä

verta vanhan Väinämöisen, hurmetta jalon urohon.

Ukko uunilta urahti, halliparta paukutteli:

"Mi sinä lienet miehiäsi ja kuka urohiasi?

Verta on seitsemän venettä, kantokorvoa kaheksan

sun, poloinen, polvestasi lattialle laskettuna!

Muut on muistaisin sanaset, vaan en arvoa alusta,

mist' on rauta syntynynnä, kasvanunna koito kuona."

Silloin vanha Väinämöinen sanan virkkoi, noin nimesi:

"Itse tieän rauan synnyn, arvoan alun teräksen:

ilma on emoja ensin, vesi vanhin veljeksiä,

rauta nuorin veljeksiä, tuli kerran keskimäinen.

"Tuo Ukko, ylinen luoja, itse ilmojen jumala,

ilmasta ve'en eroitti, veestä maati manterehen.

Rauta on raukka syntymättä, syntymättä, kasvamatta.

"Ukko, ilmoinen jumala, hieroi kahta kämmentänsä,

mykelti molempiansa vasemmassa polven päässä.

Siitä syntyi kolme neittä, koko kolme luonnotarta

rauan ruostehen emoiksi, suu sinervän siittäjiksi.

"Neiet käyä notkutteli, astui immet pilven äärtä

utarilla uhkuvilla, nännillä pakottavilla.

Lypsit maalle maitojansa, uhkutit utariansa;

lypsit maille, lypsit soil?e, lypsit vienoille vesille.

"Yksi lypsi mustan maion: vanhimpainen neitosia;

toinen valkean valutti: keskimäinen neitosia;

kolmas puikutti punaisen: nuorimpainen neitosia.

"Ku on lypsi mustan maion, siitä syntyi meltorauta;

ku on valkean valutti, siit' on tehtynä teräksset;

ku on puikutti punaisen, siit' on saatu rääkyrauta.

"Olipa aikoa vähäinen. Rauta tahteli tavata

vanhempata veikkoansa, käyä tulta tuntemahan.

"Tuli tuhmaksi rupesti, kasvoi aivan kauheaksi:

oli polttoa poloisen, rauta raukan, veikkosensa.

"Rauta pääsi piilemähän, piilemähän, säilymähän

tuon tuiman tulen käsistä, suusta valkean vihaisen.

"Siitä sitte rauta piili, sekä piili jotta säilyi

heiluvassa hettehessä, läikkyvässä lähteessä,

suurimmalla suon selällä, tuiman tunturin laella,

jossa joutsenet munivat, hanhi poiat hautelevi.

"Rauta suossa soikottavi, veteläisessä venyvi;

piili vuoan, piili toisen, piili kohta kolmannenki

kahen kantosen välissä, koivun kolmen juuren alla.

Ei toki pakohon pääsnyt tulen tuimista käsistä;

piti tulla toisen kerran, lähteä tulen tuville

astalaksi tehtäessä, miekaksi taottaessa.

"Susi juoksi suota myöten, karhu kangasta samosi;

suo liikkui suen jälessä, kangas karhun kämmenissä;

siihen nousi rautaruoste ja kasvoi teräskaranko

suen sorkkien sijoille, karhun kannan kaivamille.

"Syntyi seppo Ilmarinen, sekä syntyi jotta kasvoi.

Se syntyi sysimäellä, kasvoi hiilikankahalla

vaskinen vasara käessä, pihet pikkuiset piossa.
"Yöllä syntyi Ilmarinen, päivällä pajasen laati.
Etsi paikkaa pajalle, levitystä lietsimille.
Näki suota salmekkehen, maata märkeä vähäisen,
läksi tuota katsomahan, likeltä tähyämähän:
tuohon painoi palkehensa, tuohon ahjonsa asetti.
"Jo joutui suen jälille, karhun kantapään sijoille;
näki rautaiset orahat, teräksiset tierottimet
suen suurilla jälillä, karhun kämmenen tiloilla.
"Sanovi sanalla tuolla: 'Voi sinua, rauta raukka,
kun olet kurjassa tilassa, alahaisessa asussa,
suolla sorkissa sutosen, aina karhun askelissa!'
"Arvelee, ajattelevi: 'Mitä tuostaki tulisi,
josp' on tunkisin tulehen, ahjohon asettelin?'
"Rauta raukka säpsähtihe, säpsähtihe, säikähtihe,
kun kuuli tulen sanomat, tulen tuimat maininnaiset.
"Sanoi seppo Ilmarinen: 'Ellös olko milläskänä!
Tuli ei polta tuttuansa, herjaele heimoansa.
Kun tulet tulen tuville, valkean varustimille,
siellä kasvat kaunihiksi, ylenet ylen ehoksi:
miesten miekoiksi hyviksi, naisten nauhan päättimiksi.'
"Senp' on päivyen perästä rauta suosta sotkettihin,
vetelästä vellottihin, tuotihin sepon pajahan.
"Tuon seppo tulehen tunki, alle ahjonsa ajeli.
Lietsoi kerran, lietsoi toisen, lietsoi kerran kolmannenki:
rauta vellinä viruvi, kuonana kohaelevi,

venyi vehnäisnä tahasna, rukihisna taikinana
sepon suurissa tulissa, ilmivalkean väessä.
"Siinä huuti rauta raukka: 'Ohoh seppo Ilmarinen!
Ota pois minua täältä tuskista tulen punaisen!'
"Sanoi seppo Ilmarinen: 'Jos otan sinun tulesta,
ehkä kasvat kauheaksi, kovin raivoksi rupeat,
vielä veistät veljeäsi, lastuat emosi lasta.'
"Siinä vannoi rauta raukka, vannoi vaikean valansa
ahjolla, alasimella, vasaroilla, valkkamilla;
sanovi sanalla tuolla, lausui tuolla lausehella:
'Onpa puuta purrakseni, kiven syäntä syöäkseni,
etten veistä veikkoani, lastua emoni lasta.
Parempi on ollakseni, eleäkseni ehompi
kulkijalla kumppalina, käyvällä käsiasenna,
kuin syöä omaa sukua, heimoani herjaella.'
"Silloin seppo Ilmarinen, takoja iän-ikuinen,
rauan tempasi tulesta, asetti alasimelle;
rakentavi raukeaksi, tekevi teräkaluiksi,
keihä'iksi, kirvehiksi, kaikenlaisiksi kaluiksi.
"Viel' oli pikkuista vajalla, rauta raukka tarpehessa:
eipä kiehu rauan kieli, ei sukeu suu teräksen,
rauta ei kasva karkeaksi ilman veessä kastumatta.
"Siitä seppo Ilmarinen itse tuota arvelevi.
Laati pikkuisen poroa, lipeäistä liuotteli
teräksenteko-mujuiksi, rauankarkaisu-vesiksi.
"Koitti seppo kielellänsä, hyvin maistoi mielellänsä;

itse tuon sanoiksi virkki: 'Ei nämät hyvät minulle

teräksenteko-vesiksi, rautojen rakentomaiksi.'

"Mehiläinen maasta nousi, sinisiipi mättähästä.

Lentelevi, liitelevi ympäri sepon pajoa.

"Niin seppo sanoiksi virkki: 'Mehiläinen, mies kepeä!

Tuo simoa siivessäsi, kannu mettä kielessäsi

kuuen kukkasen nenästä, seitsemän on heinän päästä

teräksille tehtäville, rauoille rakettaville!'

"Herhiläinen, Hiien lintu, katselevi, kuuntelevi,

katseli katon rajasta, alta tuohen tuijotteli

rautoja rakettavia, teräksiä tehtäviä.

"Lenteä hyrähtelevi; viskoi Hiien hirmuloita,

kantoi käärmeheh kähjä, maon mustia mujuja,

kusiaisen kutkelmoita, sammakon salavihoja

teräksenteko-mujuihin, rauankarkaisu-vetehen.

"Itse seppo Ilmarinen, takoja alinomainen,

luulevi, ajattelevi mehiläisen tulleheksi,

tuon on mettä tuoneheksi, kantaneheksi simoa.

Sanan virkkoi, noin nimesi: 'Kas nämät hyvät minulle

teräksenteko-vesiksi, rautojen rakentamiksi!'

"Siihen tempasi teräksen, siihen kasti rauta raukan

pois tulesta tuotaessa, ahjosta otettaessa.

"Sai siitä teräs pahaksi, rauta raivoksi rupesi,

petti, vaivainen, valansa, söi kuin koira kunniansa:

veisti, raukka, veljeänsä, sukuansa suin piteli,

veren päästi vuotamahan, hurmehen hurahtamahan."

Ukko uunilta urahti, parta lauloi, pää järehti:

"Jo nyt tieän rauan synnyn, tajuan tavat teräksen.

"Ohoh sinua, rauta raukka, rauta raukka, koito kuona,

teräs tenhon-päivällinen! Siitäkö sinä sikesit,

siitä kasvoit kauheaksi, ylen suureksi sukesit?

"Et sä silloin suuri ollut etkä suuri etkä pieni,

et kovin koreakana etkä äijältä äkäinen,

kun sa maitona makasit, rieskasena riuottelit

nuoren neitosen nisissä, kasvoit immen kainalossa

pitkän pilven rannan päällä, alla taivahan tasaisen.

"Etkä silloin suuri ollut, et ollut suuri etkä pieni,

kun sa liejuna lepäsit, seisoit selvänä vetenä

suurimmalla suon selällä, tuiman tunturin laella,

muutuit tuolla maan muraksi, ruostemullaksi rupesit.

"Etkä silloin suuri ollut, et ollut suuri etkä pieni,

kun sua hirvet suolla hieroi, peurat pieksi kankahalla,

susi sotki sorkillansa, karhu kämmennyisillänsä.

"Etkä silloin suuri ollut, et ollut suuri etkä pieni,

kun sa suosta sotkettihin, maan muasta muokattihin,

vietihin sepon pajahan, alle ahjon Ilmarisen.

"Etkä silloin suuri ollut, et ollut suuri etkä pieni,

kun sa kuonana kohisit, läikyt lämminnä vetenä

tuimissa tulisijoissa, vanhoit vaikean valasi

ahjolla, alasimella, vasaroilla, valkkamilla,

sepon seisontasijoilla, takehinta-tanterilla.

"Joko nyt suureksi sukenit, äreäksi ärtelihit,

rikoit, vaivainen, valasi, söit kuin koira kunniasi,
kun sa syrjit syntyäsi, sukuasi suin pitelit?
"Ku käski pahalle työlle, kenp' on kehnolle kehoitti?
Isosiko vai emosi vaiko vanhin veljiäsi
vai nuorin sisariasi vaiko muu sukusi suuri?
"Ei isosi, ei emosi eikä vanhin veljiäsi,
ei nuorin sisariasi eikä muu sukusi suuri:
itse teit tihua työtä, katkoit kalmankarvallista.
"Tule nyt työsi tuntemahan, pahasi parantamahan,.
ennenkuin sanon emolle, vanhemmallesi valitan!
Enemp' on emolla työtä, vaiva suuri vanhemmalla,
kun poika pahoin tekevi, lapsi tuhmin turmelevi.
"Piäty, veri, vuotamasta, hurme, huppelehtamasta,
päälleni päräjämästä, riuskumasta rinnoilleni!
Veri, seiso kuni seinä, asu, hurme, kuni aita,
kuin miekka meressä seiso, saraheinä sammalessa,
paasi pellon pientaressa, kivi koskessa kovassa!
"Vaan jos mieli laatinevi liikkua lipeämmästi,
niin sä liikkuos lihassa sekä luissa luistaellos!
Sisässä sinun parempi, alla kalvon kaunihimpi,
suonissa sorottamassa sekä luissa luistamassa,
kuin on maahan vuotamassa, rikoille ripajamassa.
"Et sä, maito, maahan joua, nurmehen, veri viatoin,
miesten hempu, heinikkohon, kumpuhun, urosten kulta.
Syämässä sinun sijasi, alla keuhkon kellarisi;
sinne siirräite välehen, sinne juoskos joutuisasti!

Et ole joki juoksemahan etkä lampi laskemahan,
suohete solottamahan, venelotti vuotamahan.
"Tyy'y nyt, tyyris, tippumasta, punainen, putoamasta!
Kun et tyy'y, niin tyrehy! Tyytyi ennen Tyrjän koski,
joki Tuonelan tyrehtyi, meri kuivi, taivas kuivi
sinä suurna poutavuonna, tulivuonna voimatoinna.
"Jos et tuostana totelle, viel' on muita muistetahan,
uuet keinot keksitähän: huuhan Hiestä patoa,
jolla verta keitetähän, hurmetta varistetahan,
ilman tilkan tippumatta, punaisen putoamatta,
veren maahan vuotamatta, hurmehen hurajamatta.
"Kun ei lie minussa miestä, urosta Ukon pojassa
tämän tulvan tukkijaksi, suonikosken sortajaksi,
onp' on taatto taivahinen, pilven-päällinen jumala,
joka miehistä pätevi, urohistä kelpoavi
veren suuta sulkemahan, tulevata tukkimahan.
"Oi Ukko, ylinen luoja, taivahallinen jumala!
Tule tänne tarvittaissa, käy tänne kutsuttaessa!
Tunge turpea kätesi, paina paksu peukalosi
tukkeheksi tuiman reiän, paikaksi pahan veräjän!
Veä päälle lemmen lehti, kultalumme luikahuta
veren tielle telkkimeksi, tulevalle tukkeheksi,
jottei parsku parralleni, valu vaaterievuilleni!"
Sillä sulki suun vereltä, tien on telkki hurmehelta.
Pani poikansa pajahan tekemähän voitehia
noista heinän helpehistä, tuhatlatvan tutkaimista,

me'en maahan vuotajista, simatilkan tippujista.
Poikanen meni pajahan, läksi voitehen tekohon;
tuli tammi vastahansa. Kysytteli tammeltansa:
"Onko mettä oksillasi, alla kuoresi simoa?"
Tammi taiten vastoavi: "Päivänäpä eilisenä
sima tippui oksilleni, mesi latvalle rapatti
pilvistä pirisevistä, hattaroista haihtuvista."
Otti tammen lastuloita, puun murskan murenemia;
otti heiniä hyviä, ruohoja monennäköjä,
joit' ei nähä näillä mailla kaikin paikoin kasvaviksi.
Panevi pa'an tulelle, laitti keiton kiehumahan
täynnä tammen kuoriloita, heiniä hyvännäköjä.
Pata kiehui paukutteli kokonaista kolme yötä,
kolme päiveä keväistä. Siitä katsoi voitehia,
onko voitehet vakaiset, katsehet alinomaiset.
Ei ole voitehet vakaiset, katsehet alinomaiset.
Pani heiniä lisäksi, ruohoa monennäköistä,
kut oli tuotu toisialta, sa'an taipalen takoa
yhöksältä loitsijalta, kaheksalta katsojalta.
Keitti vielä yötä kolme, ynnähän yheksän yötä.
Nostavi pa'an tulelta, katselevi voitehia,
onko voitehet vakaiset, katsehet alinomaiset.
Olipa haapa haaraniekka, kasvoi pellon pientarella.
Tuon murha murenti poikki, kaikki kahtia hajotti;
voiti niillä voitehilla, katsoi niillä katsehilla.
Itse tuon sanoiksi virkki: "Kun lie näissä voitehissa

vian päälle vietävätä, vammoille valettavata,
 haapa, yhtehen paratkos ehommaksi entistäsi!"
 Haapa yhtehen parani ehommaksi entistänsä,
 kasvoi päältä kaunihiksi, alta aivan terveheksi.
 Siitä koitti voitehia, katselevi katsehia,
 koitteli kiven koloihin, paasien pakahtumihin:
 jo kivet kivihin tarttui, paaet paatehen rupesi.
 Tuli poikanen pajasta tekemästä voitehia,
 rasvoja rakentamasta; ne työnti ukon kätehen:
 "Siin' on voitehet vakaiset, katsehet alinomaiset,
 vaikka vuoret voitelisit, kaikki kalliot yheksi."
 Koki ukko kielellänsä, maistoi suullansa sulalla,
 tunsu katsehet hyviksi, voitehet vaka'isiksi.
 Siitä voiti Väinämöistä, pahoin-tullutta paranti,
 voiti alta, voiti päältä, kerta keskeä sivalti.
 Sanovi sanalla tuolla, lausui tuolla lausehella:
 "En liiku omin lihoini, liikun Luojan lihoilla,
 en väiky omin väkini, väikyn väellä kaikkivallan,
 en puhu omalla suulla, puhelen Jumalan suulla.
 Josp' on mulla suu suloinen, suloisempi suu Jumalan,
 jospa on kaunoinen käteni, käsi Luojan kaunihimpi."
 Kun oli voie päälle pantu, nuot on katsehet vakaiset,
 murti se puolipyörreksiin, Väinämöisen väännyksiin:
 lyökse sinne, lyökse tänne, vaan ei löytänyt lepoa.
 Niin ukko kipuja kiisti, työnti tuosta tuskapäitä
 keskellä Kipumäkeä, Kipuvuoren kukkulalle

kiviä kivistämähän, paasia pakottamahan.

Tukun silkkiä sivalti, senpä leikkeli levyiksi,
senp' on katkoi kappaleiksi, sitehiksi suoritteli.

Sitoi niillä silkkillänsä, kapaloivi kaunoisilla
polvea pojan pätöisen, varpahia Väinämöisen.

Sanovi sanalla tuolla, lausui tuolla lausehella:

"Siteheksi Luojan silkki, Luojan kaapu katteheksi
tälle polvelle hyvälle, vakaisille varpahille!

Katso nyt, kaunoinen Jumala, varjele, vakainen Luoja,
jottei vietäisi vioille, vammoille veällettäisi!"

Siitä vanha Väinämöinen jo tunsu avun totisen.

Pian pääsi terveheksi; liha kasvoi kaunihiksi,
alta aivan terveheksi, keskeä kivuttomaksi,
vieriltä viattomaksi, päältä päärmehettömäksi,
ehommaksi entistänsä, paremmaksi tuonoistansa.

Jo nyt jaksoi jalka käyvä, polvi polkea kykeni;
ei nuuru nimeksikänä vaikerra vähäistäkänä.

Siitä vanha Väinämöinen siirti silmänsä ylemmä,
katsahtavi kaunihisti päälle pään on taivosehen;
sanovi sanalla tuolla, lausui tuolla lausehella:

"Tuoltapa aina armot käyvät, turvat tuttavat tulevat
yläältä taivahasta, luota Luojan kaikkivallan.

"Ole nyt kiitetty, Jumala, ylistetty, Luoja, yksin,
kun annoit avun minulle, tuotit turvan tuttavasti
noissa tuskissa kovissa, terän rauan raatamissa!"

Siitä vanha Väinämöinen vielä tuon sanoiksi virkki:

"Elkätte, etinen kansa, kansa vasta kasvavainen,
 veikaten venettä tehkö, uhkaellen kaartakana!
 Jumalass' on juoksun määrä, Luojassa lopun asetus,
 ei uron osoannassa, vallassa väkevänkänä."

KYMMENES RUNO

Vaka vanha Väinämöinen otti ruskean orihin,
 pani varsan valjahisin, ruskean re'en etehen;
 itse reuoikse rekehen, kohennaikse korjahansa.
 Laski virkkua vitsalla, helähytti helmisvyöllä;
 virkku juoksi, matka joutui, reki vierä, tie lyheni,
 jalas koivuinen kolasi, vommel piukki pihlajainen.
 Ajavi karettelevi. Ajoi soita, ajoi maita,
 ajoi aavoja ahoja. Kulki päivän, kulki toisen,
 niin päivällä kolmannella tuli pitkän sillan päähän,
 Kalevalan kankahalle, Osmon pellon pientarelle.
 Siinä tuon sanoiksi virkki, itse lausui ja pakisi:
 "Syö, susi, unennäkijä, tapa, tauti, lappalainen!
 Sanoi ei saavani kotihin enämpi elävin silmin
 sinä ilmoisna ikänä, kuuna kullan valkeana
 näille Väinölän ahoille, Kalevalan kankahille."
 Siitä vanha Väinämöinen laulelevi, taitelevi:
 lauloi kuusen kukkalatvan, kukkalatvan, kultalehvän;
 latvan työnti taivahalle, puhki pilvien kohotti,
 lehvät ilmoille levitti, halki taivahan hajotti.
 Laulelevi, taitelevi: lauloi kuun kumottamahan

kultalatva–kuusosehen, lauloi oksillen otavan.

Ajavi karettelevi kohti kullaista kotia,

alla päin, pahoilla mielin, kaiken kallella kypärin,

kun oli seppo Ilmarisen, takojan iän–ikuisen,

luvannut lunastimeksi, oman päänsä päästimeksi

pimeähän Pohjolahan, summahan Sariolahan.

Jop' on seisottui oronen Osmon uuen pellon päähän.

Siitä vanha Väinämöinen päätä korjasta kohotti:

kuuluvi pajasta pauke, hilke hiilihuonehesta.

Vaka vanha Väinämöinen itse pistihe pajahan.

Siell' on seppo Ilmarinen: takoa taputtelevi.

Sanoi seppo Ilmarinen: "Oi sie vanha Väinämöinen!

Miss' olet viikon viipynynnä, kaiken aikasi asunut?"

Vaka vanha Väinämöinen itse tuon sanoiksi virkki:

"Tuoll' olen viikon viipynynnä, kaiken aikani elellyt

pimeässä Pohjolassa, summassa Sariolassa,

liukunut Lapin lauilla, tietomiesten tienohilla."

Siitä seppo Ilmarinen sanan virkkoi, noin nimesi:

"Oi sie vanha Väinämöinen, tietäjä iän–ikuinen!

Mitä lausut matkoiltasi tultua kotituville?"

Virkki vanha Väinämöinen: "Äijä on mulla lausumista:

onp' on neiti Pohjolassa, impi kylmässä kylässä,

jok' ei suostu sulhosihin, mielly miehi'in hyvihin.

Kiitti puoli Pohjan maata, kun onpi kovin korea:

kuuhut paistoi kulmaluilta, päivä rinnoilta risotti,

otavainen olkapäiltä, seitsentähtinen selältä.

"Sinä, seppo Ilmarinen, takoja iän-ikuinen,
lähe neittä noutamahan, päättä kassa katsomahan!
Kun saatat takoa sammon, kirjokannen kirjaella,
niin saat neion palkastasi, työstäsi tytön ihanan."
Sanoi seppo Ilmarinen: "Ohoh vanha Väinämöinen!
Joko sie minut lupasit pimeähän Pohjolahan
oman pääsi päästimeksi, itsesi lunastimeksi?
En sinä pitkänä ikänä, kuuna kullan valkeana
lähe Pohjolan tuville, Sariolan salvoksille,
miesten syöjille sijoille, urosten upottajille."
Siitä vanha Väinämöinen itse tuon sanoiksi virkki:
"Viel' on kumma toinen kumma: onp' on kuusi
kukkalatva,
kukkalatva, kultalehvä, Osmon pellon pientarella;
kuuhut latvassa kumotti, oksilla otava seisoi."
Sanoi seppo Ilmarinen: "En usko toeksi tuota,
kun en käyne katsomahan, nähne näillä silmilläni."
Sanoi vanha Väinämöinen: "Kun et usko kuitenkana,
lähtekämme katsomahan, onko totta vai valetta!"
Lähettihiin katsomahan tuota kuusta kukkapäätä,
yksi vanha Väinämöinen, toinen seppo Ilmarinen.
Sitte tuonne tultuansa Osmon pellon pientarelle
seppo seisovi likellä, uutta kuusta kummeksivi,
kun oli oksilla otava, kuuhut kuusen latvasessa.
Siinä vanha Väinämöinen itse tuon sanoiksi virkki:
"Nyt sinä, seppo veikkoseni, nouse kuuta noutamahan,

otavaista ottamahan kultalatva-kuusosesta!"

Siitä seppo Ilmarinen nousi puuhun korkealle,
ylähäksi taivahalle, nousi kuuta noutamahan,
otavaista ottamahan kultalatva-kuusosesta.

Virkki kuusi kukkalatva, lausui lakkapää petäjä:

"Voipa miestä mieletöntä, äkkioutoa urosta!

Nousit, outo, oksilleni, lapsen-mieli, latvahani
kuvakuun on nouantahan, valetähtyen varahan!"

Silloin vanha Väinämöinen lauloa hyrähtelevi:

lauloi tuulen tuppurihin, ilman raivohon rakenti;
sanovi sanalla tuolla, lausui tuolla lausehella:

"Ota, tuuli, purtehesi, ahava, venosehesi

vieä vieretelläksesi pimeähän Pohjolahan!"

Nousi tuuli tuppurihin, ilma raivohon rakentui,

otti seppo Ilmarisen vieä viiletelläksensä

pimeähän Pohjolahan, summahan Sariolahan.

Siinä seppo Ilmarinen jopa kulki jotta joutui!

Kulki tuulen tietä myöten, ahavan ratoa myöten,

yli kuun, alatse päivän, otavaisten olkapäitse;

päytyi Pohjolan pihalle, Sariolan saunatielle,

eikä häntä koirat kuullut eikä haukkujat havainnut.

Louhi, Pohjolan emäntä, Pohjan akka harvahammas

tuop' on päätyvi pihalle. Itse ennätti sanoa:

"Mi sinä lienet miehiäsi ja kuka urohiasi?

Tulit tänne tuulen tietä, ahavan rekiratoa,

eikä koirat kohti hauku, villahännät virkkaele!"

Sanoi seppo Ilmarinen: "En mä tänne tullutkana
 kylän koirien kuluiksi, villahäntien vihoiksi,
 näillen ouoillen oville, veräjille vierahille."

Siitä Pohjolan emäntä tutkaeli tullehelta:

"Oletko tullut tuntemahan, kuulemahan, tietämähän
 tuota seppo Ilmarista, takojata taitavinta?"

Jo on viikon vuotettuna sekä kauan kaivattuna
 näille Pohjolan perille uuen sammon laaintahan."

Se on seppo Ilmarinen sanan virkkoi, noin nimesi:

"Lienen tullut tuntemahan tuon on seppo Ilmarisen,
 kun olen itse Ilmarinen, itse taitava takoja."

Louhi, Pohjolan emäntä, Pohjan akka harvahammas,
 pian pistihe tupahan, sanovi sanalla tuolla:

"Neityeni nuorempani, lapseni vakavimpani!

Pane nyt päällesi parasta, varrellesi valke'inta,

hempe'intä helmoillesi, ripe'intä rinnoillesi,

kaulallesi kaunihinta, kukke'inta kulmillesi,

poskesi punottamahan, näköpääsi näyttämähän!

Jo on seppo Ilmarinen, takoja iän-ikuinen,

saanut sammon laaintahan, kirjokannen kirjantahan."

Tuop' on kaunis Pohjan tyttö, maan kuulu, ve'en valio,

otti vaattehet valitut, pukehensa puhtahimmat;

viitiseikse, vaatiseikse, pääsomihin suoritseikse,

vaskipantoihin paneikse, kultavöihin kummitseikse.

Tuli aitasta tupahan, kaapsahellen kartanolta

silmistänsä sirkeänä, korvistansa korkeana,

kaunihina kasvoiltansa, poskilta punehtivana;
 kullat riippui rinnan päällä, pään päällä hopeat huohti.
 Itse Pohjolan emäntä käytti seppo Ilmarisen
 noissa Pohjan tuvissa, Sariolan salvoksissa;
 siellä syötti syöneheksi, juotti miehen juoneheksi,
 apatti ani hyväksi. Sai tuosta sanelemahan:
 "Ohoh seppo Ilmarinen, takoja iän-ikuinen!
 Saatatko takoa sammon, kirjokannen kirjaella
 joutsenen kynän nenästä, maholehmän maitosesta,
 ohran pienestä jyvästä, kesäuuhen untuvasta,
 niin saat neion palkastasi, työstäsi tytön ihanan."
 Silloin seppo Ilmarinen itse tuon sanoiksi virkki:
 "Saattanen takoa sammon, kirjokannen kalkutella
 joutsenen kynän nenästä, maholehmän maitosesta,
 ohran pienestä jyvästä, kesäuuhen untuvasta,
 kun olen taivoa takonut, ilman kantta kalkuttanut
 ilman alkusen alutta, riporihman tehtyisettä."
 Läksi sammon laaintahan, kirjokannen kirjontahan.
 Kysyi paikalta pajoa, kaipasi sepinkaluja:
 ei ole paikalla pajoa, ei pajoa, ei paletta,
 ahjoa, alasintana, vasarata, varttakana!
 Silloin seppo Ilmarinen sanan virkkoi, noin nimesi:
 "Akatp' on epäelköhöt, herjat kesken heittäköhöt,
 eip' on mies pahempikana, uros untelompikana!"
 Etsi ahjollen alusta, leveyttä lietsehelle
 noilla mailla, mantereilla, Pohjan peltojen perillä.

Etsi päivän, etsi toisen. Jo päivänä kolmantena
tuli kirjava kivonen, vahatukko vastahansa.
Tuohon seppo seisottihe, takoja tulen rakenti;
päivän laati palkehia, toisen ahjoa asetti.
Siitä seppo Ilmarinen, takoja iän-ikuinen,
tunki ainehet tulehen, takehensa alle ahjon;
otti orjat lietsomahan, väkipuolet vääntämähän.
Orjat lietsoi löyhytteli, väkipuolet väännätteli
kolme päiveä kesäistä ja kolme kesäistä yötä:
kivet kasvoi kantapäihin, vahat varvasten sijoille.
Niin päivänä ensimmäisnä itse seppo Ilmarinen
kallistihe katsomahan ahjonsa alaista puolta,
mitä tullehe tulesta, selvinnehe valkeasta.
Jousi tungeikse tulesta, kaasi kulta kuumoksesta,
kaari kulta, pää hopea, varsi vasken-kirjavainen.
On jousi hyvän näköinen, vaan onpi pahan tapainen:
joka päivä pään kysyvi, parahana kaksi päätä.
Itse seppo Ilmarinen ei tuota kovin ihastu:
kaaren katkaisi kaheksi, siitä tunkevi tulehen;
laitti orjat lietsomahan, väkipuolet vääntämähän.
Jop' on päivänä jälestä itse seppo Ilmarinen
kallistihe katsomahan ahjonsa alaista puolta:
veno tungeikse tulesta, punapursi kuumoksesta,
kokat kullan kirjaeltu, hangat vaskesta valettu.
On veno hyvän näköinen, ei ole hyvän tapainen:
suotta lähtisi sotahan, tarpehetta tappelohon.

Se on seppo Ilmarinen ei ihastu tuotakana:

venon murskakksi murenti, tunkevi tulisijahan;

laitti orjat lietsomahan, väkipuolet vääntämähän.

Jo päivänä kolmantena itse seppo Ilmarinen

kallistihe katsomahan ahjonsa alaista puolta:

hieho tungeikse tulesta, sarvi kulta kuumoksesta,

otsassa otavan tähti, päässä päivän pyöryläinen.

On hieho hyvän näköinen, ei ole hyvän tapainen:

metsässä makaelevi, maion maahan kaatelevi.

Se on seppo Ilmarinen ei ihastu tuotakana:

lehmän leikkeli paloiksi, siitä tunkevi tulehen;

laitti orjat lietsomahan, väkipuolet vääntämähän.

Jo päivänä neljäntenä itse seppo Ilmarinen

kallistihe katsomahan ahjonsa alaista puolta:

aura tungeikse tulesta, terä kulta kuumoksesta,

terä kulta, vaski varsi, hopeata ponnen päässä.

On aura hyvän näköinen, ei ole hyvän tapainen:

kylän pellot kyntelevi, vainiot vakoelevi.

Se on seppo Ilmarinen ei ihastu tuotakana:

auran katkaisi kaheksi, alle ahjonsa ajavi.

Laittoi tuulet lietsomahan, väkipuuskat vääntämähän.

Lietsoi tuulet löyhytteli: itä lietsoi, lietsoi länsi,

etelä enemmän lietsoi, pohjanen kovin porotti.

Lietsoi päivän, lietsoi toisen, lietsoi kohta kolmannenki:

tuli tuiske ikkunasta, säkehet ovesta säykkyi,

tomu nousi taivahalle, savu pilvihin sakeni.

Se on seppo Ilmarinen päivän kolmannen perästä
kallistihe katsomahan ahjonsa alaista puolta:
näki sammon syntyväksi, kirjokannen kasvavaksi.
Siitä seppo Ilmarinen, takoja iän-ikuinen,
takoa taputtelevi, lyöä lynnähyttelevi.
Takoi sammon taitavasti: laitahan on jauhomyllyn,
toisehen on suolamyllyn, rahamyllyn kolmantehen.
Siitä jauhoi uusi sampo, kirjokansi kiikutteli,
jauhoi purnun puhteessa: yhen purnun syötäviä,
toisen jauhoi myötäviä, kolmannen kotipitoja.
Niin ihastui Pohjan akka; saattoi sitte sammon suuren
Pohjolan kivimäkehen, vaaran vaskisen sisähän
yheksän lukon ta'aksi. Siihen juuret juuttutteli
yheksän sylen syvähän: juuren juurti maaemähän,
toisen vesivierthehen, kolmannen kotimäkehen.
Siitä seppo Ilmarinen tyttöä anelemahan.
Sanan virkkoi, noin nimesi: "Joko nyt minulle neiti,
kun sai sampo valmihiksi, kirjokansi kaunihiksi?"
Tuop' on kaunis Pohjan tyttö itse noin sanoiksi virkki:
"Kukapa tässä toisna vuonna, kenpä kolmanna kesänä
käkiä kukutteleisi, lintusia laulattaisi,
jos minä menisin muunne, saisin, marja, muille maille!
"Jos tämä kana katoisi, tämä hanhi hairahtaisi,
eksyisi emosen tuoma, punapuola pois menisi,
kaikkipa käet katoisi, ilolinnut liikahtaisi
tämän kunnahan kukuilta, tämän harjun hartehilta.

"Enkä joua ilmankana, pääse en neitipäiviltäni,
 noilta töiltä tehtäviltä, kesäisiltä kiirehiltä:
 marjat on maalla poimimatta, lahen rannat laulamatta,
 astumattani ahoset, lehot leikin lyömättäni."

Siitä seppo Ilmarinen, takoja iän-ikuinen,
 alla päin, pahoilla mielin, kaiken kallella kypärin
 jo tuossa ajattelevi, pitkin päätänsä pitävi,
 miten kulkea kotihin, tulla maille tuttaville
 pimeästä Pohjolasta, summasta Sariolasta.

Sanoi Pohjolan emäntä: "Ohoh seppo Ilmarinen!
 Mit' olen pahoilla mielin, kaiken kallella kypärin?
 Laatisiko mieli mennä elomaillen entisille?"

Sanoi seppo Ilmarinen: "Sinne mieleni tekisi
 kotihini kuolemahan, maalleni masenemahan."

Siitä Pohjolan emäntä syötti miehen, juotti miehen,
 istutti perähän purren melan vaskisen varahan;
 virkki tuulen tuulemahan, pohjasen puhaltamahan.

Siitä seppo Ilmarinen, takoja iän-ikuinen,
 matkasi omille maille ylitse meren sinisen.

Kulki päivän, kulki toisen; päivälläpä kolmannella
 jo tuli kotihin seppo, noille syntymäsijoille.

Kysyi vanha Väinämöinen Ilmariselta sepolta:
 "Veli, seppo Ilmarinen, takoja iän-ikuinen!
 Joko laait uuen sammon, kirjokannen kirjaelit?"

Sanoi seppo Ilmarinen, itse laatia pakisi:
 "Jopa jauhoi uusi sampo, kirjokansi kiikutteli,

jauhoi purnun puhteessa: yhen purnun syötäviä,
toisen jauhoi myötäviä, kolmannen pi'eltäviä."

YHDESTOISTA RUNO

Vika on Ahtia sanoa, veitikkätä vieretellä.
Ahti poika Saarelainen, tuo on lieto Lemmin poika,
kasvoi koissa korkeassa luona armahan emonsa
laajimman lahen perällä, Kaukonien kainalossa.
Kaloin siinä Kauko kasvoi, Ahti ahvenin yleni.
Tuli mies mitä parahin, puhkesi punaverinen,
joka päästänsä pätevi, kohastansa kelpoavi;
vaan tuli vähän vialle, tavoiltansa turmiolle:
ain' oli naisissa eläjä, yli öitä öitsilöissä,
noien impien iloissa, kassapäien karkeloissa.
Kylli oli Saaren neiti, Saaren neiti, Saaren kukka.
Kasvoi koissa korkeassa, yleni ylen ehossa,
istuen ison majoilla, peräpenkin notkumilla.
Kauan kasvoi, kauas kuului: kaukoa tuli kosijat
neien kuuluhun kotihin, kaunoiseen kartanohon.
Kosi Päivä poiallehen: eip' on mennyt Päivälähän
Päivän luona paistamahan kesäisillä kiirehillä.
Kosi Kuuhut poiallehen: eip' on mennyt Kuutolahan
Kuun luona kumottamahan, kehät ilman kiertämähän.
Kosi Tähti poiallehen: eip' on mennyt Tähtelähän
pitkin öitä pilkkimähän talvisilla taivahilla.
Tulevi Virosta sulhot, toiset tuolta Inkereltä:

eip' on neiti mennytkänä; itse vasten vastaeli:

"Suotta kultanne kuluvi, hopeanne hoikkenevi!

En lähe minä Virohon, en lähe, lupoakana,

Viron vettä soutamahan, saarellista sauvomahan,

syömähän Viron kaloja, Viron lientä lippomahan.

"Enkä lähe Inkerelle, penkerelle, pänkerelle;

siell' on nälkä, kaiken nälkä: puun nälkä, pärehen nälkä,

ve'en nälkä, vehnän nälkä, rukihisen leivän nälkä."

Tuop' on lieto Lemminkäinen, itse kaunis Kaukomieli,

lähteäksensä lupasi Saaren kukkoa kosihin,

tuota mointa morsianta, kaunokaista kassapäätä.

Emo kielteä käkesi, varoitteli vaimo vanha:

"Ellös menkö, poikaseni, parempihin itseäsi!

Ei suattane sinua Saaren suurehen sukuhun."

Sanoi lieto Lemminkäinen, virkki kaunis Kaukomieli:

"Jos en ole koiltani korea, su'ultani aivan suuri,

mie valitsen varrellani, otan muilla muo'oillani."

Aina kieltävi emonsa lähtemästä Lemminkäistä

Saaren suurehen sukuhun, laajahan lajiperähän:

"Siellä piiat pilkkoavat, naiset nauravat sinua."

Mitä huoli Lemminkäinen! Itse tuon sanoiksi virkki:

"Kyllä hää'än naisten naurun, soppityrskyt tyttärien:

potkaisen pojan povehen, käsikannon kainalohon;

siin' on pää hyvänki pilkan, parahanki parjauksen."

Emo tuon sanoiksi virkki: "Voi poloinen, päiviäni!

Nauraisitko Saaren naiset, pitäisit pyhäiset piiat,

niin siitä tora tulisi, sota suuri lankeaisi!
 Saisi kaikki Saaren sulhot, sata miestä miekkoinensa
 päällesi sinun, poloisen, yksinäisen ympärille."
 Mitä huoli Lemminkäinen varoituksista emonsa!
 Ottavi hyvän orosen, valjasti valion varsan;
 ajavi karittelevi Saaren kuuluhun kylähän
 Saaren kukkoa kosihin, Saaren mointa morsianta.
 Nauroi naiset Lemminkäistä, piiat pisti pilkkojansa,
 kun ajoi kummasti kujalle, kamalasti kartanolle:
 ajoi korjansa kumohon, veräjähän vierähytti.
 Siinä lieto Lemminkäinen murti suuta, väänti päätä,
 murti mustoa haventa. Itse tuon sanoiksi virkki:
 "En ole tuota ennen nähnyt, en ole nähnyt enkä kuullut
 naisen nauravan minulle, piian pilkkoja suannut."
 Mitä huoli Lemminkäinen! Sanan virkkoi, noin nimesi:
 "Onko saarella sijoa, maata Saaren manterella,
 minun leikki lyöäkseni, tanner tanhuellakseni
 Saaren impien iloissa, kassapäien karkeloissa?"
 Saaren impyet sanovat, niemen neiet vastoavat:
 "Onp' on Saarella sijoa, maata Saaren manterella,
 sinun leikki lyöäksesi, tanner tanhuellaksesi
 karjalaisna kaskimailla, paimenpoikana palolla:
 lapset on laihat Saaren mailla, lihavat hevosen varsat."
 Mitä huoli Lemminkäinen! Palkkasihe paimeneksi:
 kävi päivät paimenessa, yöt on impien iloissa,
 noien neitojen kisoissa, kassapäien karkeloissa.

Sillä lieto Lemminkäinen, itse kaunis Kaukomieli,
 jopa hääti naisen naurun, piätteli piian pilkan.
 Ei ollut sitä tytärtä, piikoa pyhintäkänä,
 kuta hän ei kosketellut, jonk' ei vieressä venynyt.
 Yksi on impi kaikkienensa Saaren suuressa su'ussa,
 jok' ei suostu sulhasihin, mielly miehi'in hyvihin:
 se oli Kyllikki korea, Saaren kukka kaunokainen.
 Tuop' on lieto Lemminkäinen, itse kaunis Kaukomieli,
 sa'at saappahat kulutti, sa'at airot poikki souti
 tuota neittä saaessansa, Kyllikkiä pyytessänsä.
 Kyllikki, korea neiti, hänpä tuon sanoiksi virkki:
 "Mitä, kehno, kierteletki, rannan raukuja, ajelet,
 täältä tyttöjä kyselet, tinavöitä tieustelet?
 En mä tästä ennen joua, kuin kiven kuluksi jauhan,
 pieksän petkelen periksi, huumaren sukuksi survon.
 "Enkä huoli huitukoille, huitukoille, haitukoille;
 mie tahon tasaisen varren tasaiselle varrelleni,
 tahon muo'on muhkeamman muhke'ille muo'oilleni
 sekä kasvon kaunihimman kaunihille kasvoilleni."
 Oli aikoa vähäisen, kului tuskin puoli kuuta.
 Jo päivänä muutamana, iltana moniahana
 neitoset kisailevi, kaunokaiset kärkelevi
 mannerpuolella saloa kaunihilla kankahalla;
 Kyllikki ylinnä muita, Saaren kukka kuuluisinna.
 Tuli veitikkä verevä, ajoi lieto Lemminkäinen
 orihillansa omalla, valitulla varsallansa

keskelle kisaketoa, kaunokaisten karkeloa;
 reutoi Kyllikin rekehen, koppoi neien korjahansa,
 tuon asetti taljallensa, liitti liistehyisillensä.
 Laski ruoskalla hevoista, nauskahutti nauhasella,
 siitä läksi liukumahan. Lähtiessänsä sanovi:
 "Elkätte minua, immet, ilmi antako ikänä,
 minun täällä käyneheni, täältä neien vieneheni!
 "Jos ette totelle tuosta, niin teille paha paneikse:
 laulan sulhonne sotahan, nuoret miehet miekan alle,
 ettei kuulla kuuna päänä, nähä ilmoisna ikänä
 kujasilla kulkemassa, ahoilla ajelemassa."
 Kyllä Kyllikki valitti, Saaren kukka kuikutteli:
 "Päästä jo minua poies, laske lasta vallallensa,
 kotihinsa kulkemahan luoksi itkevän emonsa!
 "Jos et laskea luvanne kotihini kulkemahan,
 viel' on viisi veljeäni, seitsemän setäni lasta
 jänön jälen polkijaksi, neien pään perilliseksi."
 Kun ei pääsnyt kuitenkin, itse itkulle hyräytyi.
 Sanan virkkoi, noin nimesi: "Joutenpa, poloinen,
 synnyin,
 jouten synnyin, jouten kasvoin, jouten aikani elelin;
 jo nyt sainki joutavalle, miehelle mitättömälle,
 suojihin soankävijän, aina tuiman tappelijan!"
 Virkki lieto Lemminkäinen, sanoi kaunis Kaukomieli:
 "Kyllikki, syänkäpyni, minun maire marjueni!
 Ellös olko milläkänä! En sua pahoin pitäne:

sylyssäni syöessäni, käsissäni käyessäni,

sivullani seistessäni, vieressä venyessäni.

"Mitäpä sinä sureksit, mitä huollen huokaelet?

Tuotako sinä sureksit, tuota huollen huokaelet,

lehmityyttä, leivätyyttä ja kaiken elon vähyyttä?

"Ellös olko milläkänä! Mont' on lehmeä minulla,

monta maion antajata: yks' on suolla Muurikkinen,

toinen mäellä Mansikkinen, kolmas Puolukka palolla.

Ne on syömättä soreat, katsomatta kaunokaiset;

ei ole illoin kytkemistä eikä aamuin laskemista,

heinävihkon heittämistä, suolan, suuruksen surua.

"Vaiko tuotaki surisit, tuota huollen huokoisit,

ettei oo sukuni suuri, kovin korkea kotini?

"Jos en oo su'ulta suuri enkä korkea ko'ilta,

on mulla tulinen miekka, säkenevä säilärauta.

Se onpi sukua suurta, laajoa lajipereä:

onp' on Hiiessä hiottu, jumaloissa kirkastettu.

Sillä suurennan sukuni, laajennan lajini kaiken,

miekalla tuliterällä, säilällä säkenevällä."

Neiti parka huokoaikse, itse tuon sanoiksi virkki:

"Oi on Ahti, Lemmin poika! Jos tahot minuista neittä

ikuiseksi puolisoiksi, kainaloiseksi kanaksi,

sie vanno valat ikuiset et sotia käyäksesi

kullankana tarpehella, hopeankana halulla!"

Siinä tuo lieto Lemminkäinen itse tuon sanoiksi virkki:

"Vannon mie valat ikuiset en sotia käyäkseni

kullankana tarpehella, hopeankana halulla.

Sie itse valasi vanno et kyliä käyäksesi
hyvänsi hypyn halulla, tanhujuoksun tarpehella!"

Siitä vannoivat valansa, laativat ikilupansa
eessä julkisen Jumalan, alla kasvon kaikkivallan,
ei Ahin sotia käyä eikä Kyllikin kyleä.

Siitä lieto Lemminkäinen veti virkkua vitsalla,
löi oritta ohjaksella. Itse tuon sanoiksi virkki:

"Jää hyvästi, Saaren nurmet, kuusen juuret, tervaskannot,
joit' olen kesän kävellyt, talvet kaikki tallaellut,
piileskellen pilviöillä, paeten pahalla säällä,
tätä pyytä pyytessäni, allia ajellessani!"

Ajoa hypittelevi: jo kohta koti näkyvi.

Neiti tuon sanoiksi virkki, itse lausui, noin nimesi:

"Tupa tuolla tuulottavi, nälkäraunio näkyvi.

Kenen onpi tuo tupanen, kenen koti kunnottoman?"

Se on lieto Lemminkäinen sanan virkkoi, noin nimesi:

"Elä sie sure tuvista, huokaele huonehista!

Tuvat toiset tehtänehe, paremmaiset pantanehe

hirve'istä hirsiköistä, parahista parsikoista."

Siitä lieto Lemminkäinen jo kohta kotihin saapi

luoksi armahan emonsa, tykö valtavanhempansa.

Emo tuon sanoiksi virkki, itse lausui, noin nimesi:

"Viikon viivyt, poikaseni, viikon mailla vierahilla."

Lausui lieto Lemminkäinen, sanan virkkoi, noin nimesi:

"Piti naiset naurellani, kosto pyhäiset piiat

piännästä pitkän pilkan, naurannoistansa minulle.

Sain parahan korjahani, tuon asetin taljalleni,

liitin liistehyisilleni, alle viltin vierähtin.

Sillä maksoin naisten naurun, piikojen ilopiännän.

"Oi emoni, kantajani, äitini, ylentäjäni!

Mitä läksin, senpä sainki, kuta pyysin, sen tapasin.

Pane nyt patjasi parahat, pehme'immät päänalaiset,

maatani omalla maalla nuoren neiteni keralla!"

Emo tuon sanoiksi virkkoi, itse lausui ja pakisi:

"Ole nyt kiitetty, Jumala, ylistetty, Luoja, yksin,

kun annoit miniän mulle, toit hyvän tulen puhujan,

oivan kankahan kutojan, aivan kenstin kehreäjän,

pulskin poukkujen pesijän, vaattehien valkaisijan!

"Itse kiitä onneasi! Hyvän sait, hyvän tapasit,

hyvän Luojasi lupasi, hyvän antoi armollinen:

puhas on pulmonen lumella, puhtahampi puolellasi;

valkea merellä vaahti, valkeampi vallassasi;

sorea merellä sorsa, soreampi suojassasi;

kirkas tähti taivahalla, kirkkahampi kihloissasi.

"Laai nyt lattiat laveat, hanki ikkunat isommat,

seisottele seinät uuet, tee koko tupa parempi,

kynnykset tuvan etehen, uuet ukset kynnykselle,

nuoren neien saatuasi, kaunihin katsottuasi,

paremmaisena itseäsi, sukuasi suuremmaisena!"

KAHDESTOISTA RUNO

Siitä Ahti Lemminkäinen, tuo on kaunis kaukolainen,
aina aikoja eleli nuoren neitosen keralla;
ei itse sotia käynyt eikä Kyllikki kyleä.

Niin päivänä muutamana, huomenna moniahana
itse Ahti Lemminkäinen lähtevi kalankutuhun;
tullut ei illaksi kotihin, ensi yöksi ennättänyt.
Jo meni Kyllikki kylähän, noien neitojen kisan.

Kenpä saattavi sanoman, kenpä kielen kantelevi?
Ainikki sisar Ahilla; sep' on saattavi sanoman,
sepä kielen kantelevi: "Armas Ahti veikkoseni!
Jo kävi Kyllikki kylässä, veräjillä vierahilla,
kylän neitojen kisassa, kassapäien karkelossa."

Ahti poika, aino poika, itse lieto Lemminkäinen
tuosta suuttui, tuosta syäntyi, tuosta viikoksi vihastui.

Itse tuon sanoiksi virkki: "Oi emoni, vaimo vanha!

Jospa paitani pesisit mustan käärmehe mujuissa,
kiirehesti kuivoaisit, mun sotahan mennäkseni

Pohjan poikien tulille, Lapin lasten tanterille:

jo kävi Kyllikki kylässä, veräjillä vierahilla,
noien neitojen kisassa, kassapäien karkelossa."

Kyllä Kyllikki sanovi, nainen ensin ennättävi:

"Ohoh armas Ahtiseni! Ellös lähtekö sotahan!

Näin mä unta maatessani, sike'in levätessäni:

tuli ahjona ajeli, valkea välähtelihe

aivan ikkunan alatse, periseinän penkeretse;
 siitä tuiskahti tupahan, koskena kohahtelihe
 siltalauoista lakehen, ikkunasta akkunahan."
 Siitä lieto Lemminkäinen itse tuon sanoiksi virkki:
 "En usko unia naisten enkä vaimojen valoja.
 Oi emoni, kantajani! Tuo tänne sotisopani,
 kannan vainovaatteheni! Mieleni minun tekevi
 juomahan soan olutta, soan mettä maistamahan."
 Tuon emo sanoiksi virkki: "Oi on Ahti poikaseni!
 Ellös lähtekö sotahan! On meillä oloista koissa
 leppäisessä lekkerissä tapin tammisen takana;
 tuon sinulle juoaksesi, josp' on joisit kaiken päivän."
 Sanoi lieto Lemminkäinen: "En huoli koto-oloista!
 Ennen juon joesta vettä melan tervaisen terältä:
 makeamp' on juoakseni, kuin kaikki kotoiset kaljat.
 Tuo tänne sotisopani, kannan vainovaatteheni!
 Lähen Pohjolan tuville, Lapin lasten tanterille
 kultia kyselemähän, hope'ita haastamahan."
 Sanoi äiti Lemminkäisen: "Ohoh Ahti poikaseni!
 Onp' on kultia ko'issa, hope'ita aitassamme.
 Vasta päässä eilisenä, aamulla ani varahin
 kynti orja kyisen pellon, käärmeheisen käännätteli;
 nosti aura arkun kannen, perä penningin ylenti:
 siihen on salvattu satoja, tuhansia tukkueltu.
 Arkun aittahan ehätin, panin aitan parven päähän."
 Sanoi lieto Lemminkäinen: "En huoli kotieloista!

Jos markan soasta saanen, parempana tuon pitelen,
kuin kaikki kotoiset kullat, auran nostamat hopeat.
Tuo tänne sotisopani, kanna vainovaatteheni!
Lähen Pohjolan sotahan, Lapin lasten tappelohon.
"Mieleni minun tekevi, aivoni ajattelevi
itse korvin kuullakseni, nähä näillä silmilläni,
onko neittä Pohjolassa, piikoa Pimentolassa,
jok' ei suostu sulhosihin, mielly miehi'in hyvihin."
Sanoi äiti Lemminkäisen: "Ohoh Ahti poikaseni!
Sull' on Kyllikki ko'issa, kotinainen korkeampi!
Kamala on kaksi naista yhen miehen vuotehella."
Sanoi lieto Lemminkäinen: "Kyllikki on kylänkävijä;
juoskohon joka kisassa, maatkohon joka majassa,
kylän impien iloissa, kassapäien karkeloissa!"
Emo kielteä käkesi, varoitteli vaimo vanha:
"Ellös vainen, poikueni, menkö Pohjolan tuville
ilman tieon tietämättä, ilman taion taitamatta,
Pohjan poikien tulille, Lapin lasten tanterille!
Siellä lappi laulanevi, tunkenevi turjalainen
suin sytehen, päin savehen, kypenihin kyynäsvarsin,
kourin kuumihin poroihin, palavihin paateroihin."
Niin sanovi Lemminkäinen: "Jo minua noiat noitui,
noiat noitui, kyyt kiroili; koki kolme lappalaista
yhtenä kesäisnä yönä, alasti alakivellä,
ilman vyöttä, vaattehitta, rikorihman kiertämättä:
senpä hyötyivät minusta, sen verran, katalat, saivat,

min kirves kivistä saapi, napakaira kalliosta,
 järky jäästä iljanesta, tuoni tyhjästä tuvasta.
 "Toisinpa oli uhattu, toisinpa kävi kätehen.
 Mielivät minua panna, uhkasivat uuvutella
 soille sotkuportahiksi, silloiksi likasijoille,
 panna leuan liettehesen, parran paikkahan paha'an.
 Vaan minäpä, mies mokoma, en tuossa kovin hätäillyt;
 itse loime loitsijaksi, sain itse sanelijaksi:
 lauloin noiat nuolinensa, ampujat asehinensa,
 velhot veitsirautoinensa, tietäjät teräksinensä
 Tuonen koskehen kovahan, kinahmehen kauheahan,
 alle koprun korke'imman, alle pyörtehen pahimman.
 Siellä noiat nukkukohot, siellä maatkohot katehet,
 kunnes heinä kasvanevi läpi pään, läpi kypärin,
 läpi noian olkapäien, halki hartialihojen
 noialta makoavalta, katehelta nukkuvalta!"
 Ainapa emo epäsi lähtemästä Lemminkäistä;
 emo kielti poikoansa, nainen miestänsä epäsi:
 "Ellös vainen menkökänä tuonne kylmähän kylähän,
 pimeähän Pohjolahan! Tuho ainaki tulevi,
 tuho poikoa pätöistä, hukka lieto Lemminkäistä.
 Jos sanot sa'alla suulla, enp' on tuota uskokana:
 ei sinussa laulajata Pohjan poikien sekahan,
 etkä tunne kieltä Turjan, maha et lausua lapiksi."
 Silloin lieto Lemminkäinen, itse kaunis Kaukomieli,
 oli päättänsä sukiva, hapsiansa harjoava.

Suan seinähän sivalti, harjan paiskoi patsahasen,
 sanan virkkoi, noin nimesi, itse lausui ja pakisi:
 "Silloin on hukka Lemminkäistä, tuho poikoa pätöistä,
 kun suka verin valuvi, harja hurmehin loruvi."
 Läksi lieto Lemminkäinen pimeähän Pohjolahan
 vastoin kieltoa emonsa, varoitusta vanhempansa.
 Hyöteleikse, vyöteleikse, rautapaitoihin paneikse,
 teräsvöihin telkitäikse. Itse tuon sanoiksi virkki:
 "Mies on luustossa lujempi, rautapaiassa parempi,
 teräsvyössä tenhoisampi noien noitien sekahan,
 jottei huoli huonommista, hätäile hyviäkänä."
 Otti miekkansa omansa, tempasi tuliteränsä,
 jok' oli Hiessä hiottu, jumaloissa kuuraeltu;
 tuon sivullehen sitovi, tunki tuppihuotrasehen.
 Missä mies varaeleikse, uros tuima turveleikse?
 Jo vähin varaeleikse, tuossa tuima turveleikse:
 oven suussa orren alla, pirtin pihtipuolisessa,
 pihalla kujasen suussa, veräjissä viimeisissä.
 Siinä mies varaelihe vaimollisesta väestä;
 ei ole ne varat väkevät eikä turvat luotettavat,
 niin vielä varoitteleikse urohoisesta väestä
 tien kahen jaka'imessa, sinisen kiven selässä,
 hettehillä heiluvilla, läikkyvillä lähtehillä,
 kosken kopruilla kovilla, ve'en vankan vääntehessä.
 Tuossa lieto Lemminkäinen itse lausui ja saneli:
 "Ylös maasta, miekkamiehet, mannun-aikaiset urohot,

kaivoloista, kalpamiehet, jokiloista, jousimiehet!
 Nouse, metsä, miehinesi, korpi kaikki, kansoinesi,
 vuoren ukko, voiminesi, vesihiisi, hirmuinesi,
 väkinesi, veen emäntä, ve'en vanhin, valtoinesi,
 neitokset, joka norosta, hienohelmat, hettehistä
 miehen ainoan avuksi, pojan kuulun kumppaliksi,
 jottei pysty noian nuolet eikä tietäjän teräket
 eikä velhon veitsirauat, ei asehet ampumiehen!
 "Kun ei tuosta kyllä liene, vielä muistan muunki keinon:
 ylemmäksi huokoame tuolle taivahan Ukolle,
 joka pilviä pitävi, hattaroita hallitsevi.
 "Oi Ukko, ylijumala, taatto vanha taivahinen,
 puhki pilvien puhuja, halki ilman haastelija!
 Tuo mulle tulinen miekka tulisen tupen sisässä,
 jolla haittoja hajotan, jolla riitsin rikkehiä,
 kaa'an maalliset katehet, ve'elliset velhot voitan
 etiseltä ilmaltani, takaiselta puoleltani,
 päältä pääni, viereltäni, kupehelta kummaltani,
 kaa'an noiat nuolihinsa, velhot veitsirautoihinsa,
 tietäjät teräksihinsä, pahat miehet miekkoihinsa!"
 Siitä lieto Lemminkäinen, tuo on kaunis Kaukomieli,
 varsan viiasta vihelti, kulokosta kultaharjan;
 pisti varsan valjahisin, puikkoihin tulipunaisen.
 Itse istuikse rekehen, kohautti korjahansa,
 laski virkkua vitsalla, karkutti kariperällä.
 Virkku juoksi, matka joutui, reki vierä, tie lyheni,

hope'inen hiekka helkki, kangas kultainen kumisi.

Kulki päivän, kulki toisen, kulki kohta kolmannenki.

Päivänäpä kolmantena kylä vastahan tulevi.

Siitä lieto Lemminkäinen ajavi karittelevi

vierimäistä tietä myöten vierimäisehen talohon.

Yli kynnyksen kysyvi, lausui lakkapuun takoa:

"Oisiko talossa tässä rinnukseni riisujata,

aisani alentajata, luokin lonkahuttajata?"

Lausui lapsi lattialta, poika portahan nenältä:

"Ei ole talossa tässä rinnuksesi riisujata,

aisasi alentajata, luokin lonkahuttajata."

Mitä huoli Lemminkäinen! Laski virkkua vitsalla,

helähytti helmisvyöllä; ajavi karittelevi

keskimäistä tietä myöten keskimäisehen talohon.

Yli kynnyksen kysyvi, lausuvi lakan takoa:

"Oisiko talossa tässä ottajata ohjaksien,

rinnuksien riistojata, rahkehien raastajata?"

Kiisti akka kiukahalta, kielipalko pankon päästä:

"Kyllä saat talosta tästä ottajia ohjaksesi,

rinnuksesi riisujia, aisasi alentajia:

onp' on kyllä kymmeniä, saat jos tahtonet satoja,

jotka sulle kyyin saavat, antavat ajohevosen,

kotihisi, konnan, mennä, maahasi, pahan, paeta,

isäntäsi istumille, emäntäsi astumille,

veljesi veräjän suulle, sisaresi sillan päähän

ennen päivän päätymistä, auringon alenemista."

Mitä huoli Lemminkäinen! Sanan virkkoi, noin nimesi:

"Oisi akka ammuttava, koukkuleuka kolkattava."

Laski virkun vieremähän; ajavi suhuttelevi

ylimäistä tietä myöten ylimäisehen talohon.

Siinä lieto Lemminkäinen lähetessänsä taloa

sanovi sanalla tuolla, lausui tuolla lausehella:

"Sule, Hiisi, haukun suuta, Lempo, koiran leukaluuta,

laita sulku suun etehen, haitta hammasten välihin,

ettei ennen ääntä päästä miehen mentyä sivutse!"

Niin pihalle tultuansa lyöpi maata ruoskallansa:

utu nousi ruoskan tiestä, mies pieni u'un seassa;

sepä riisui rinnuksia, sepä aisoja alenti.

Siitä lieto Lemminkäinen itse korvin kuuntelevi

kenenkänä keksimättä, kunkana havaitsematta:

kuuli ulkoa runoja, läpi sammalen sanoja,

läpi seinän soittajoina, läpi lauan laulajoina.

Katsahti tupahan tuosta, pilkisteli piilokkali:

tupa oli täynnä tuntijoina, lautsat täynnä laulajoina,

sivuseinät soittajoina, ovensuu osoavia,

peripenkki tietäjiä, karsina karehtijoina...

lauloivat Lapin runoja, Hiien virttä vinguttivat.

Siitä lieto Lemminkäinen tohti toisiksi ruveta,

ruohti muuksi muutellaita; meni nurkasta tupahan,

sai sisähän salvoimesta. Itse tuon sanoiksi virkki:

"Hyvä on laulu loppuvasta, lyhyestä virsi kaunis;

miel' on jäämähän parempi kuin on kesken katkemahan."

Itse Pohjolan emäntä liikkui sillan liitoksella,
 laahoi keskilattialla. Sanan virkkoi, noin nimesi:
 "Olipa tässä ennen koira, rakki rauankarvallinen,
 lihan syöjä, luun purija, veren uuelta vetäjä.
 Mi lienetki miehiäsi, ku ollet urohiasi,
 kun tulit tähän tupahan, sait sisähän salvoksehen
 ilman koiran kuulematta, haukkujan havaitsematta?"
 Sanoi lieto Lemminkäinen: "En mä tänne tullutkana
 taioittani, tieoittani, mahittani, maltittani,
 ilman innotta isoni, varuksitta vanhempani,
 koiriesi syötäväksi, haukkujen hakattavaksi.
 "Pesipä emo minua, pesi piennä hutjukkana,
 kolmasti kesäisnä yönä, yheksästi syksy-yönä,
 joka tielle tietäjäksi, joka maalle malttajaksi,
 kotonani laulajaksi, ulkona osoajaksi."
 Siitä lieto Lemminkäinen, itse kaunis Kaukomieli,
 jop' on loihe loitsijaksi, laikahtihe laulajaksi:
 tulta iski turkin helmat, valoi silmät valkeata
 Lemminkäisen laulaessa, laulaessa, lausiessa.
 Lauloi laulajat parahat pahimmiksi laulajiksi;
 kivet suuhun syrjin syösti, paaet lappehin lateli
 parahille laulajille, taitavimmille runoille.
 Niin lauloi mokomat miehet minkä minne, kunka kunne:
 ahoille vesattomille, maille kyntämättömille,
 lampihin kalattomihin, aivan ahvenettomihin,
 Rutjan koskehen kovahan, palavahan pyörtehesen,

KALEVALA

virran alle vaahtipäiksi, kosken keskelle kiviksi,
tulena palelemahan, säkehinä säykkymähän.
Sinne lieto Lemminkäinen lauloi miehet miekkoinensa,
urohot asehinensa; lauloi nuoret, lauloi vanhat,
lauloi kerran keskilaaun; yhen heitti laulamatta:
karjapaimenen pahaisen, ukko vanhan umpisilmän.
Märkähattu karjanpaimen, hänpä tuon sanoiksi virkki:
"Oi sie lieto Lemmin poika! Lauloit nuoret, lauloit vanhat,
lauloit kerran keskilaaun: niin miks' et minua laula?"
Sanoi lieto Lemminkäinen: "Siksi en sinuhun koske,
kun olet katsoa katala, kurja koskemaisittani.
Vielä miesnä nuorempana, karjanpaimenna pahaisna
turmelit emosi tuoman, sisaresi siuvahutit;
kaikki herjasit hevoset, tamman varsat vaivuttelit
suon selillä, maan navoilla, ve'en liivan liikkumilla."
Märkähattu karjanpaimen tuosta suuttui ja vihastui.
Meni ulos usta myöten, pellolle pihoa myöten;
juoksi Tuonelan joelle, pyhän virran pyörtehelte.
Sieltä katsoi Kaukomieltä, vuottelevi Lemminkäistä
Pohjasta paloavaksi, kotihinsa kulkevaksi.?

KOLMASTOISTA RUNO

Siitä lieto Lemminkäinen sanoi Pohjolan akalle:
"Anna nyt, akka, piikojasi, tuopa tänne tyttöjäsi,
paras parvesta minulle, pisin piikajoukostas!"
Tuop' on Pohjolan emäntä sanan virkkoi, noin nimesi:

"Anna en sulle piikojani enkä työnnä tyttöjäni,
 en parasta, en pahinta, en pisintä, en lyhintä:
 sull' on ennen naitu nainen, ennen juohettu emäntä."
 Sanoi lieto Lemminkäinen: "Kytken Kyllikin kylähän,
 kylän kynnysportahille, veräjille vierahille;
 täältä saan paremman naisen. Tuo nyt tänne tyttäresi,
 impiparvesta ihanin, kassapäistä kaunokaisin!"
 Sanoi Pohjolan emäntä: "Enpä anna tyttöäni
 miehille mitättömille, urohille joutaville.
 Äsken tyttöjä anele, kuulustele kukkapäitä,
 kun sa hiihät Hien hirven Hien peltojen periltä!"
 Siitä lieto Lemminkäinen kengitteli keihojansa,
 jännitteli jousiansa, vasamoitansa varusti.
 Itse tuon sanoiksi virkki: "Jo oisi keihäs kengitetty,
 kaikki valmihit vasamat, jousi jäntehen varassa,
 ei lyly lykittävänä, kalhu kannan lyötävänä."
 Siinä lieto Lemminkäinen arvelee, ajattelevi,
 mistäpä sivakat saisi, kusta suksia sukusen.
 Kävi Kaupin kartanohon, päätyi Lyylikin pajahan:
 "Oi on viisas vuojelainen, kaunis Kauppi lappalainen!
 Tee mulle sukeat sukset, kalhut kaunoiset kaverra,
 joilla hiihän Hien hirven Hien peltojen periltä!"
 Lyylikki sanan sanovi, Kauppi kielin kerkiävi:
 "Suotta lähet, Lemminkäinen, Hien hirveä ajohon:
 saat palan lahoa puuta, senki suurella surulla."
 Mitä huoli Lemminkäinen! Itse tuon sanoiksi virkki:

"Tee lyly lykittäväksi, kalhu kalpoeltavaksi!

Lähen hirven hiihantähän Hiien peltojen periltä."

Lyylikki, lylyjen seppä, Kauppi, kalhujen tekijä,

syksyn lylyä laati, talven kalhua kaverti,

päivän vuoli sauvan vartta, toisen sompoa sovitti.

Sai lyly lykittäväksi, kalhu kannan lyötäväksi,

sauvan varret valmihiksi, sompaset sovitetuksi.

Saukon maksoi sauvan varsi, sompa ruskean reposen.

Voiti voilla suksiansa, talmasi poron talilla;

itse tuossa arvelevi, sanovi sanalla tuolla:

"Liekö tässä nuorisossa, kansassa kasuavassa

tuon lylyni lykkijäistä, kalhun kannan potkijaista?"

Sanoi lieto Lemminkäinen, virkki veitikkä verevä:

"Kyll' on tässä nuorisossa, kansassa kasuavassa

tuon lylysi lykkijäistä, kalhun kannan potkijaista."

Viinen selkähän sitaisi, olallensa uuen jousen,

sauvan survaisi kätehen; läksi lylyn lykkimähän,

kalhun kannan potkimahan. Itse tuon sanoiksi virkki:

"Eip' on ilmalla Jumalan, tämän taivon kannen alla

löytyne sitä metsässä jalan neljän juoksevata,

kut' ei näillä yllätetä, kaunihisti kannateta

kalhuilla Kalevan poian, liukoimilla Lemminkäisen."

Päytyi hiiet kuulemassa, juuttahat tähyämässä.

Hiiet hirveä rakenti, juuttahat poroa laati:

pään panevi pötkelöstä, sarvet raian haarukasta,

jalat rannan raippasista, sääret suolta seipähistä,

selän aian aiaksesta, suonet kuivista kuloista,
 silmät lammin pulpukoista, korvat lammin lumpehista,
 ketun kuusen koskuesta, muun lihan lahosta puusta.
 Hiisi neuvoi hirveänsä, porollensa suin puheli:
 "Nyt sie juokse, hiitten hirvi, jalkoa, jalo tevana,
 poron poikimasijoille, Lapin lasten tanterille!
 Hiihätä hikehen miestä, Lemminkäistä liiatenki!"
 Siitä juoksi hiitten hirvi, poropeura poimetteli
 Pohjan aittojen alatse, Lapin lasten tanteritse:
 potkaisi koasta korvon, kaatoi kattilat tulelta,
 lihat tuhkahan tuherti, liemet lietehen levitti.
 Nousi melkoinen meteli Lapin lasten tanterilla:
 Lapin koirat haukkumahan, Lapin lapset itkemähän,
 Lapin naiset nauramahan, muu väki murajamahan!
 Itse lieto Lemminkäinen ain' oli hirven hiihännässä.
 Hiihti soita, hiihti maita, hiihti aukkoja ahoja:
 tuli suihki suksiloista, savu sauvojen nenistä;
 eikä nähnyt hirveänsä, eip' on nähnyt eikä kuullut.
 Liukui linnat, liukui lannat, liukui maat meren-takaiset;
 hiihti kaikki Hien korvet, kaikki Kalman kankahatki,
 hiihti Surman suun e'etse, Kalman kartanon perätse.
 Surma jo suutansa avavi, Kalma päätä kallistavi
 ottoaksensa urosta, nielläksensä Lemminkäistä:
 ei tarkoin tavannutkana, ennättänyt ensinkänä.
 Viel' oli liuska liukumatta, korven kolkka koskematta
 Pohjan pitkässä perässä, Lapin maassa laukeassa.

Läksi senki liukumahan, korven kolkan koskemahan.
 Niin perille päästessänsä kuuli melkoisen metelin
 Pohjan pitkästä perästä, Lapin lasten tanterilta:
 kuuli koirat haukkuvaksi, Lapin lapset itkeväksi,
 Lapin naiset nauravaksi, muun lapin murajavaksi.
 Siitä lieto Lemminkäinen heti tuonne hiihtämähän
 koiran haukuntasijoille, Lapin lasten tanterille.
 Sanoi sinne saatuansa, tutkaeli tultuansa:
 "Mitä täällä naiset nauroi, naiset nauroi, lapset itki,
 väki vanha vaikeroitsi, kuta haukkui hallikoirat?"
 "Sitä täällä naiset nauroi, naiset nauroi, lapset itki,
 väki vanha vaikerteli, sitä haukkui hallikoirat:
 juoksi tästä hiitten hirvi, silosorkka sorkutteli;
 potkaisi koasta korvon, kaatoi kattilat tulelta,
 selin keitot keikahutti, vellit lieteheh levitti."
 Siitä veitikkä verevä, tuo on lieto Lemminkäinen,
 lykkäsi lylyn lumelle, kuni kyyn kulon-alaisen,
 solahutti suopetäjän, kuni käärmeheh elävän;
 itse virkki vierressänsä, sanoi sauvakätteheltä:
 "Mi lienee Lapissa miestä, kaikki hirven kannantahan;
 mi lienee Lapissa naista, kaikki kattilan pesohon;
 mi lienee Lapissa lasta, kaikki lastun poimintahan;
 mi lapsilla kattiloa, kaikki hirven keitöntähän!"
 Kiinnistihe, jännistihe, potkaisihe, ponnistihe.
 Ensi kerran potkaisihe silmän siintämättömähän,
 kerran toisen kuopaisihe korvan kuulemattomahan,

kolmannen kohenteleikse lautasille hiitten hirven.

Otti vaajan vaahterisen, raksin koivuisen rapasi,
jolla kytki hiitten hirven tarhan tammisen sisähän:

"Siinä seiso, hiitten hirvi, poropeura, poimittelle!"

Selkeä silittelevi, taljoa taputtelevi:

"Oisi tuossa ollakseni, sopisipa maatakseni
nuoren neitosen keralla, kanssa kasvavan kanasen!"

Siitä kiihtyi Hien hirvi, poropeura potkimahan,
itse virkki, noin sanovi: "Lempo saakohon sinulle
nuorin nei'in maataksesi, tyttärin elelläksesi!"

Ponnistihe, jännistihe: raksin koivuisen revitti,
rikkoi vaajan vaahterisen, tarhan tammisen hajotti.

Siitä sai samoamahan, läksi hirvi hippomahan,
vasten soita, vasten maita, vasten varvikkomäkeä
silmän siintämättömiin, korvan kuulemattomiin.

Siinä veitikkä verevä jopa suuttui jotta syäntyi,
kovin suuttui ja vihastui. Hiihti hirveä jälestä;
niin kun kerran potkaisevi, lysmätti lyly lävestä,
sortui suksi pälkähästä, kalhu taittui kannan tiestä,
keihäs kenkimäsijoilta, sauva somman suoverosta.

Itse juoksi Hien hirvi, jottei päätänä näkynnä.

Siinä lieto Lemminkäinen alla päin, pahoilla mielin
kalujansa katselevi. Itse tuon sanoiksi virkki:

"Elköhön sinä ikänä menkö toinen miehiämme
uhalla metsän ajohon, Hien hirven hiihantähän,
kuin menin minä, poloinen! Hävitin hyvät sivakat,

sauvan kaunihiin kaotin, kiihke'immän keihojani!"

NELJÄSTOISTA RUNO

Siitä lieto Lemminkäinen arveli, ajattelihe,

kulle sylle sylveäisi, kulle laskisi laulle:

heittäisikö Hiien hirvet, itse kulkisi kotihin,

vai vielä yrittelleisi, hiihtelesi hiljallehen

mieliksi metsän emännän, salon impien iloksi.

Sanovi sanalla tuolla, lausui tuolla lausehella:

"Oi Ukko, ylijumala tahi taatto taivahinen!

Tee nyt mulle suorat sukset, kepeäiset kalhuttimet,

joilla hiihteä hivitän poikki soien, poikki maien,

hiihän kohti Hiien maita, poikki Pohjan kankahista

Hiien hirven käytäville, poropeuran polkemille!

"Lähen nyt miehistä metsälle, urohista ulkotöille

Tapiolan tietä myöten, Tapion talojen kautta.

Terve, vuoret, terve, vaarat, terve, kuusikot kumeat,

terve, haavikot haleat, terve, tervehyttäjänne!

"Miesty, metsä, kostu, korpi, taivu, ainoinen Tapio!

Saata miestä saarekselle, sille kummulle kuleta,

jost' on saalis saatavana, erän toimi tuotavana!

"Nyyrikki, Tapion poika, mies puhas, punakypärä!

Veistä pilkut pitkin maita, rastit vaaroihin rakenna,

jotta tunnen, tuhma, käyä, äkkiouto, tien osoan

etsiessäni ereä, antia anellessani!

"Mielikki, metsän emäntä, puhas muori, muoto kaunis!

Pane kulta kulkemahan, hopea vaeltamahan
 miehen etsivän etehen, anelijan askelille!
 "Ota kultaiset avaimet renkahalta reieltäsi,
 aukaise Tapion aitta, metsän linna liikahuta
 minun pyytöpäivinäni, eränetso-aikoinani!
 "Kunp' on et kehanne itse, niin on pistä piikojasi,
 pane palkkalaisiasi, käske käskyn kuulijoita!
 Et emäntä lienekänä, jos et piikoa pitäne,
 sata piikoa pitäne, tuhat käskyn kuulijata,
 karjan kaiken kaitsijata, viitsijätä viljan kaiken.
 "Metsän piika pikkarainen, simasuu Tapion neiti!
 Soittellos metinen pilli, simapilli piiperoita
 korvallen ehon emännän, mieluisan metsän emännän,
 jotta kuulisi välehen, nousisi makoamasta,
 kun ei kuule kumminkana, ei hava'a harvoinkana,
 vaikka ainoisin anelen, kielen kullan kuikuttelen!"
 Siinä lieto Lemminkäinen ajan kaiken annitoinna
 hiihti soita, hiihti maita, hiihti korpia kovia,
 Jumalan sysimäkiä, Hien hiilikankahia.
 Hiihti päivän, hiihti toisen. Jo päivänä kolmantena
 meni suurelle mäelle, nousi suurelle kivelle,
 loi silmänsä luotehesen, poikki soien pohjosehen:
 Tapion talot näkyivät, ukset kulta kuumottivat
 poikki suosta, pohjosesta, alta vaaran, varvikosta.
 Tuop' on lieto Lemminkäinen heti luoksi luontelihe,
 lähelle lähentelihe, alle ikkunan Tapion.

Kuuristihe katsomahan kuuennesta ikkunasta:
 siellä antajat asuivat ja viruivat viljan eukot
 aivan arkivaattehissa, ryysyissä ryvennehissä.
 Sanoi lieto Lemminkäinen: "Mintähen, metsän emäntä,
 asut arkivaattehissa, riihiryysyissä rypeät,
 kovin musta muo'oltasi, katsannaltasi kamala,
 ilkeä imertimiltä, rungolta ruman näköinen?
 "Kun ennen kävin metsässä, kolm' oli linnoa metsässä:
 yksi puinen, toinen luinen, kolmansi kivinen linna;
 kuus' oli kultaikkunoa kunki linnan kulmanteella.
 Katsahin sisähän noista seinän alla seistessäni:
 Tapion talon isäntä, Tapion talon emäntä,
 Tellervo, Tapion neiti, kanssa muu Tapion kansa,
 kaikki kullassa kuhisi, hopeassa horjeksihe.
 Itsensä metsän emännän, ehtoisan metsän emännän,
 käet oli kullankäärehissä, sormet kullansormuksissa,
 pää kullanpäätinehissä, tukat kullansuortuvissa,
 korvat kullankoltuskoissa, kaula helmissä hyvissä.
 "Oi mielu metsän emäntä, Metsolan metinen muori!
 Heitä poies heinäkengät, kaskivirsusi karista,
 riisu riihiryökälehet, arkipaitasi alenna!
 Lyöte lykkyvaattehisin, antipaitoihin paneite
 minun metsipäivinäni, eränetso-aikoinani!
 Ikävä minun tulevi, ikävä tulettelevi
 tätä tyhjänä-oloa, ajan kaiken annituutta,
 kun et anna aioinkana, harvoinkana hoivauta.

Ikävä ilotoin ilta, pitkä päivä saalihitoin.

"Metsän ukko halliparta, havuhattu, naavaturkki!

Pane nyt metsän palttinoihin, salot verkahan vetäise,

haavat kaikki haljakkoihin, lepät lempivaattehisin!

Hope'ihin hongat laita, kuuset kultihin rakenna,

vanhat hongat vaskivöille, petäjät hopeavöille,

koivut kultakukkasihin, kannot kultakalkkaroihin!

Pane, kuinp' on muinaiselta, parempina päivinäsi:

kuuna paistoi kuusen oksa, päivänä petäjän latvat,

metsä haiskahti me'elle, simalle salo sininen,

ahovieret viertehelle, suovieret sulalle voille.

"Metsän tyttö, mielineiti, Tuulikki, tytär Tapion!

Aja vilja vieremille, auke'immille ahoille!

Kun lie jäykkä juoksullehen eli laiska laukallehen,

ota vitsa viiakosta, koivu korven notkelmosta,

jolla kutkutat kuvetta sekä kaivat kainaloita!

Anna juosta joutuisasti, vikevästi viiletellä,

miehen etsivän etehen, aina käyvän askelille!

"Kun vilja uralle saapi, tupita uroa myöten!

Pane kaksi kämmentäsi kahen puolen kaiteheksi,

jottei vilja vieprahtaisi, tiepuolehen poikeltaisi!

Josp' on vilja vieprahtavi, tiepuolehen poikeltavi,

tielle korvista kohenna, saata sarvista uralle!

"Hako on tiellä poikkipuolin: sepä syrjähän syseä;

puta maalla matkallansa: ne on katkaise kaheksi!

"Aita vastahan tulevi: kaa'a aita kallellehen

viieltä vitsasväliltä, seitsemältä seipähältä!

"Joki joutuvi etehen, puro tielle poikkipuolin:

silkki sillaksi sivalla, punaverka portahaksi!

Saata poikki salmistaki, vetele vesien poikki,

poikki Pohjolan joesta, yli kosken kuohuloista!

"Tapion talon isäntä, Tapion talon emäntä,

metsän ukko halliparta, metsän kultainen kuningas!

Mimerkki, metsän emäntä, metsän armas antimuori,

siniviitta viian eukko, punasukka suon emäntä!

Tule jo kullan muuttelohon, hopean vajehtelohon!

Minun on kullat kuun-ikuiset, päivän-polviset hopeat,

käeten soasta käymät, uhotellen tappelosta;

ne kuluvat kukkarossa, tummentuvat tuhniossa,

kun ei oo kullan muuttajata, hopean vajehtajata."

Niinp' on lieto Lemminkäinen viikon hiihteä hivutti,

lauloi virret viian päässä, kolmet korven kainalossa:

miellytti metsän emännän, itsenki metsän isännän,

ihastutti immet kaikki, taivutti Tapion neiet.

Juoksuttivat, jou'uttivat Hiien hirven kätköstänsä,

takoa Tapion vaaran, Hiien linnan liepehiltä

miehen etsijän etehen, sanelijan saataville.

Itse lieto Lemminkäinen jopa lämsänsä lähetti

Hiien hirven hartioille, kaulalle kamelivarsan,

jottei potkinut pahasti selkeä silittäessä.

Siitä lieto Lemminkäinen itse tuon sanoiksi virkki:

"Salon herra, maan isäntä, kaunis kankahan eläjä!

Mielikki, metsän emäntä, metsän armas antimuori!

Tule nyt kullat ottamahan, hopeat valitsemahan!

Pane maalle palttinasi, lempiliinasi levitä

alle kullan kuumottavan, alle huohtavan hopean,

tuon on maahan tippumatta, rikkoihin rivestymättä!"

Läksi siitä Pohjolahan; sanoi tuonne tultuansa:

"Jo nyt hiihin Hiien hirven Hiien peltojen periltä.

Anna, akka, tyttöäsi, mulle nuorta morsianta!"

Louhi, Pohjolan emäntä, tuop' on tuohon vastaeli:

"Äsken annan tyttäreni sekä nuoren morsiamen,

kun sa suistat suuren ruunan, Hiien ruskean hevosen,

Hiien varsan vaahtileuan Hiien nurmien periltä."

Silloin lieto Lemminkäinen otti kultaohjaksensa,

hope'isen marhaminnan; lähtevi hevon hakuhun,

kuloharjan kuuntelohon Hiien nurmien periltä.

Astua taputtelevi, käyä kulleroittelevi

vihannalle vainiolle, pyhän pellon pientarelle.

Siellä etsivi hevosta, kulokasta kuuntelevi

suvikunnan suitset vyöllä, varsan valjahat olalla.

Etsi päivän, etsi toisen, niin päivänä kolmantena

nousi suurelle mäelle, kiipesi kiven selälle;

iski silmänsä itähän, käänti päätä päivän alle:

näki hiekalla hevosen, kuloharkan kuusikolla;

senpä tukka tulta tuiski, harja suihkivi savua.

Niin sanovi Lemminkäinen: "Oi Ukko ylijumala,

Ukko, pilvien pitäjä, hattarojen hallitsija!

Taivas auoksi avaos, ilma kaikki ikkunoiksi!
 Sa'a rautaiset rakehet, laske jäiset jäähyttimet
 harjalle hyvän hevosen, Hiien laukin lautasille!"
 Tuo Ukko, ylinen luoja, pilven-päällinen jumala,
 ilman riehoiksi revitti, taivon kannen kahtaloksi;
 satoi hyytä, satoi jäätä, satoi rauaista rietta,
 pienemmät hevosen päätä, päätä ihmisen isommat,
 harjalle hyvän hevosen, Hiien laukin lautasille.
 Siitä lieto Lemminkäinen kävi luota katsomahan,
 likeltä tähyämähän. Itse tuon sanoiksi virkki:
 "Hiitolan hyvä hevonen, vuoren varsa vaahtileuka!
 Tuo nyt kultaturpoasi, pistä päättäsi hopea
 kultaisihin koltuskoihin, hope'isihin helyihin!
 En sua pahoin pitäne, aivan anke'in ajane:
 ajan tietä pikkuruisen, matkoa ani vähäisen,
 tuonne Pohjolan tuville, ankaran anopin luoksi.
 Minkä siimalla sivallan eli vitsalla vetelen,
 senpä silkillä sivallan, veran äärellä vetelen."
 Hiien ruskea hevonen, Hiien varsa vaahtileuka
 tunki kultaturpoansa, pisti päätänsä hopea
 kultaisihin koltuskoihin, hope'isihin helyihin.
 Niinpä lieto Lemminkäinen jopa suisti suuren ruunan,
 pisti suitset kullan suuhun, päitsensä hopean päähän;
 hyppäsi hyvän selälle, Hiien laukin lautasille.
 Vetä virkkua vitsalla, paiskasi pajun vesalla.
 Ajoin matkoa vähäisen, tuuritteli tunturia

pohjoispuolelle mäkeä, lumivaaran kukkuroa:
 tuli Pohjolan tuville. Meni pirttihin pihalta,
 sanoi tuonne tultuansa, Pohjolahan päästyänsä:
 "Jopa suistin suuren ruunan, Hiien varsan valjastelin
 vihannalta vainiolta, pyhän pellon pientarelta,
 sekä hiihin Hiien hirven Hiien peltöjen periltä.
 Anna jo, akka, tyttöäsi, mulle nuorta morsianta!"
 Louhi, Pohjolan emäntä, hänpä tuon sanoiksi virkki:
 "Äsken annan tyttäreni sekä nuoren morsiamen,
 kun ammut joutsenen joesta, virrasta vihannan linnun,
 Tuonen mustasta joesta, pyhän virran pyörtehestä
 yhellä yrittämällä, yhen nuolen nostamalta."
 Siitä lieto Lemminkäinen, tuo on kaunis Kaukomieli,
 läksi joutsenen joruhun, pitkäkaulan katselohon
 Tuonen mustasta joesta, Manalan alantehesta.
 Astua lykyttelevi, käyä kälkähyttelevi
 tuonne Tuonelan joelle, pyhän virran pyörtehelte,
 jalo jousi olkapäällä, viini nuolia selässä.
 Märkähattu karjanpaimen, ukko Pohjolan sokea,
 tuop' on Tuonelan joella, pyhän virran pyörtehellä;
 katselevi, kääntelevi tulevaksi Lemminkäistä.
 Jo päivänä muutamana näki lieto Lemminkäisen
 saavaksi, läheneväksi tuonne Tuonelan joelle,
 vierehen vihaisen kosken, pyhän virran pyörtehelte.
 Vesikyyn ve'estä nosti, umpiputken lainehista,
 syöksi miehen syämen kautta, läpi maksan

Lemminkäisen,
 kautta kainalon vasemman oikeahan olkapäähän.
 Jopa lieto Lemminkäinen tunsi koskevan kovasti.
 Sanan virkkoi, noin nimesi: "Sen mä tein pahinta työtä,
 kun en muistanut kysyä emoltani, kantajalta,
 kaiketi sanaista kaksi, kovin äijä, kun on kolme,
 miten olla, kuin eleä näinä päivinä pahoina:
 en tieä vesun vikoja, umpiputken ailuhia.
 "Oi emoni, kantajani, vaivan nähnyt vaalijani!
 Tietäisitkö, tuntisitko, miss' on poikasi poloinen,
 tokipa rientäen tulisit, avukseni ennättäisit;
 päästäisit pojan poloisen tältä tieltä kuolemasta,
 nuorena nukahtamasta, verevänä vieremästä."
 Siitä Pohjolan sokea märkähattu karjanpaimen
 syöksi lieto Lemminkäisen, kaotti Kalevan poian
 Tuonen mustahan jokehen, pahimpahan pyörtehesen.
 Meni lieto Lemminkäinen, meni koskessa kolisten,
 myötävirrassa vilisten tuonne Tuonelan tuville.
 Tuo verinen Tuonen poika iski miestä miekallansa,
 kavahutti kalvallansa. Löi on kerran leimahutti
 miehen viieksi muruksi, kaheksaksi kappaleksi;
 heitti Tuonelan jokehen, Manalan alusvesille:
 "Viru siinä se ikäsi jousinesi, nuolinesi!
 Ammu joutsenet joelta, vesilinnut viertehiltä!"
 Se oli loppu Lemminkäisen, kuolo ankaran kosijan
 Tuonen mustassa joessa, Manalan alanteheassa.

VIIDESTOISTA RUNO

Äiti lieto Lemminkäisen aina koissa arvelevi:

"Minne on saanut Lemminkäinen, kunne Kaukoni

kaonnut,

kun ei kuulu jo tulevan matkoiltansa maailmassa?"

Ei tieä emo poloinen eikä kantaja katala,

missä liikkuvi lihansa, vierevi oma verensä,

kävikö käpymäkeä, kanervaista kangasmaata,

vai meni meren selällä, lakkipäillä lainehilla,

vaiko suuressa soassa, kapinassa kauheassa,

joss' on verta säärivarsi, polven korkeus punaista.

Kyllikki, korea nainen, katseleikse, käänteileikse

koissa lieto Lemminkäisen, Kaukomielen kartanossa.

Katsoi illalla sukua, huomenella harjoansa;

niin päivänä muutamana, huomenna moniahana

jo veri suasta vuoti, hurme harjasta norahti.

Kyllikki, korea nainen, sanan virkkoi, noin nimesi:

"Jo nyt on mennyt mies minulta, kaunis Kaukoni

kaonnut

matkoille majattomille, teille tietämättömille:

veri jo vuotavi suasta, hurme harjasta noruvi!"

Siitä äiti Lemminkäisen itse katsovi sukua;

itse itkulle apeutui: "Voi, poloisen, päiviäni,

angervaisen, aikojani! Jo nyt on poikani, poloisen,

jopa, laitton, lapsueni saanut päiville pahoille!

Tuho on poikoa pätöistä hukka lieto Lemminkäistä:
 jo suka verin valuvi, harja hurmehin noruvi!"

Kourin helmansa kokosi, käsivarsin vaattehensa.

Pian juoksi matkan pitkän, sekä juoksi jotta joutui:
 mäet mätkyi mennessänsä, norot nousi, vaarat vaipui,
 ylähäiset maat aleni, alahaiset maat yleni.

Tuli Pohjolan tuville. Kysytteli poikoansa,
 kysytteli, lausutteli: "Oi sie Pohjolan emäntä!

Kunne saatoit Lemminkäisen, minne poikani menetit?"

Louhi, Pohjolan emäntä, tuop' on tuohon vastaeli:
 "Enpä tieä poikoasi, kunne kulki ja katosi.

Istutin oron rekehen, korjahan kovan tulisen;
 oisko uhkuhun uponnut, meren jäälle jähmettynyt
 vai saanut sutosen suuhun, karhun kauhean kitahan?"

Sanoi äiti Lemminkäisen: "Jo vainen valehtelitki!

Susi ei syö minun sukua, karhu ei kaa'a Lemminkäistä:
 sormin sortavi sutoset, käsin karhut kaatelevi.

Kunp' on et sanone tuota, kunne saatoit Lemminkäisen,
 rikon uksen uuen riihen, taitan sampuen sarahat."

Sanoi Pohjolan emäntä: "Syötin miehen syöneheksi,
 juotin miehen juoneheksi, apatin alanenäksi;
 istutin venon perähän, laitoin kosket laskemahan.

Enkä tuota tunnekana, kunne sai katala raukka,
 koskihinko kuohuvihin, virtoihin vipajavihin."

Sanoi äiti Lemminkäisen: "Jo vainen valehtelitki!

Sano tarkkoja tosia, valehia viimeisiä,

kunne saatoit Lemminkäisen, kaotit kalevalaisen,
 taikka surmasi tulevi, kuolemasi kohtoavi!"
 Sanoi Pohjolan emäntä: "Jospa jo sanon toenki:
 panin hirvet hiihtämähän, jalopeurat jaksamahan,
 ruunat suuret suistamahan, varsat valjastuttamahan;
 laitoin joutsenen hakuhun, pyhän linnun pyyäntähän.
 Nyt en tuota tunnekana, mi on tullunna tuhoksi,
 esteheksi ennättännä, kun ei kuulu jo tulevan
 morsianta pyytämähän, tyttöä anelemahan."
 Emo etsi eksynyttä, kaonnutta kaipoavi.
 Juoksi suuret suot sutena, kulki korvet kontiona,
 ve'et saukkona samosi, maat käveli mauriaisna,
 neuliaisna niemen reunat, jäniksenä järven rannat.
 Kivet syrjähän sytäsi, kannot käänti kallellehen,
 risut siirti tien sivuhun, haot potki portahiksi.
 Viikon etsi eksynyttä, viikon etsi, eipä löyä.
 Kysyi puilta poikoansa, kaipasi kaonnuttansa.
 Puu puheli, honka huokui, tammi taiten vastaeli:
 "On huolta itsestäni huolimatta poiastasi,
 kun olen koville luotu, pantu päiville pahoille:
 pinopuiksi pilkkumahan, haloiksi hakattamahan,
 riutumahan riihipuiksi, kaskipuiksi kaatumahan."
 Viikon etsi eksynyttä, viikon etsi eikä löyä.
 Tiehyt vastahan tulevi; niin tielle kumarteleikse:
 "Oi tiehyt, Jumalan luoma! Etkö nähnyt poikoani,
 kullaista omenatani, hope'ista sauvoani?"

Tiehyt taiten vastaeli sekä lausui ja pakisi:

"On huolta itsestäni huolimatta poiastasi,
kun olen koville luotu, pantu päiville pahoille:
joka koiran juostavaksi, ratsahan ajeltavaksi,
kovan kengän käytäväksi, kannan karskuteltavaksi."

Viikon etsi eksynyttä, viikon etsi, eipä löyä.

Kuuhut vastahan tulevi; niin kuulle kumarteilekse:

"Kuu kulta, Jumalan luoma! Etkö nähnyt poikoani,
kullaista omenatani, hope'ista sauvoani?"

Tuo kuuhut, Jumalan luoma, taiten kyllä vastaeli:

"On huolta itsestäni huolimatta poiastasi,
kun olen koville luotu, pantu päiville pahoille:
yksin öitä kulkemahan, pakkasella paistamahan,
talvet tarkoin valvomahan, kesäksi katoamahan."

Viikon etsi eksynyttä, viikon etsi eikä löyä.

Päivyt vastahan tulevi; päivälle kumarteilekse:

"Oi päivyt, Jumalan luoma! Etkö nähnyt poikoani,
kullaista omenatani, hope'ista sauvoani?"

Jopa päivyt jonki tiesi, arvaeli aurinkoinen:

"Jo on poikasi, poloisen, kaotettu, kuoletettu

Tuonen mustahan jokehen, Manalan ikivetehen:

mennyt koskia kolisten, myötävirtoja vilisten

tuonne Tuonelan perille, Manalan alantehille."

Siitä äiti Lemminkäisen itse itkulle hyräytyi.

Meni seppojen pajahan: "Oi sie seppo Ilmarinen!

Taoit ennen, taoit eilen, taopa tänäki päänä!

Varta vaskinen harava, piitä piihin rautaisihin;
 piit tao satoa syltä, varsi viittä valmistellos!"
 Se on seppo Ilmarinen, takoja iän-ikuinen,
 vartti vaskisen haravan, piitti piillä rautaisilla;
 piit takoi satoa syltä, varren viittä valmisteli.
 Itse äiti Lemminkäisen saapi rautaisen haravan,
 lenti Tuonelan joelle. Päiveä rukoelevi:
 "Oi päivyt, Jumalan luoma, luoma Luojan valkeamme!
 Paista hetki heltehesti, toinen himmesti hiosta,
 kolmansi koko terältä: nukuttele nuiva kansa,
 väsytä väki Manalan, Tuonen valta vaivuttele!"
 Tuo päivyt, Jumalan luoma, luoma Luojan aurinkoinen,
 lenti koivun konkelolle, lepän lengolle lehahti.
 Paistoi hetken heltehesti, toisen himmesti hiosti,
 kolmannen koko terältä: nukutteli nuivan joukon,
 väsytti väen Manalan, nuoret miehet miekoillehen,
 vanhat vasten sauvojansa, keski-iän keihä'ille.
 Siitä lenti lepsahutti päälle taivahan tasaisen
 entisellensä sijalle, majallensa muinaiselle.
 Siitä äiti Lemminkäisen otti rautaisen haravan;
 haravoipi poikoansa koskesta kohisevasta,
 virrasta vilisevästä. Haravoipi eikä löyä.
 Siitä siirtihen alemma: meni myötänsä merehen,
 sukkarihmasta sulahan, vyötäröistä veen sisähän.
 Haravoipi poikoansa pitkin Tuonelan jokea,
 vetelevi vastavirran. Veti kerran, tuosta toisen:

saapi paian poikoansa, paian mieliksi pahoiksi;
 veti vielä kerran toisen: sai sukat, hatun tapasi,
 sukat suureksi suruksi, hatun mieliharmiksensa.
 Astui siitäkin alemma, Manalan alantehelle.
 Vetä kerran pitkin vettä, kerran toisen poikki vettä,
 kolmannen vitahan vettä. Kerrallapa kolmannella
 elotukku sai etehen haravahan rautaisehen.
 Elotukku ei se ollut: olipa lieto Lemminkäinen,
 itse kaunis Kaukomieli, puuttunut haravan piihin
 sormesta nimettömästä, vasemmasta varpahasta.
 Nousi lieto Lemminkäinen, kohosi Kalevan poika
 haravassa vaskisessa päälle selvien vesien;
 vaan oli pikkuista vajalla: yhtä kättä, puolta päätä,
 paljon muita muskuloita, siihen henkeä lisäksi.
 Emo tuossa arvelevi, itse itkien sanovi:
 "Vieläkö tästä mies tulisi, uros uusi toimeaisi?"
 Päätyi korppi kuulemahan. Tuop' on tuohon vastoavi:
 "Ei ole miestä menneessä eikä tuiki tullessa:
 jo silt' on siika silmät syönyt, hauki hartiat halaisnut.
 Sie päästä merehen miestä, työnnä Tuonelan jokehen!
 Ehkä turskaksi tulisi, valahaksi vahvistuisi."
 Tuop' on äiti Lemminkäisen eipä työnnä poikoansa.
 Vetelevi vielä kerran haravalla vaskisella
 pitkin Tuonelan jokea, sekä pitkin jotta poikki,
 saapi kättä, saapi päätä, saapi puolen selkälüuta,
 toisen puolen kylkilüuta, monta muuta muskulata.

Niistä poikoa rakenti, laati lieto Lemminkäistä.
 Liitteli lihat lihoihin, luut on luihin luikahutti,
 jäsenet jäsenihinsä, suonet suonten sortumihin.
 Itse suonia siteli, päitä suonten solmieli,
 suonilankoa lukevi sanoen sanalla tuolla:
 "Sorea on suonten vaimo, Suonetar, sorea vaimo,
 soma suonten kehreäjä sorealla kehrinpuulla,
 vaskisella väärtinällä, rautaisella rattahalla!
 Tule tänne tarvittaissa, käy tänne kutsuttaessa,
 suonisykkyrä sylissä, kalvokääri kainalossa
 suonia sitelemähän, päitä suonten solmimahan
 haavoissa halennehissa, rei'issä revennehissä!
 "Kun ei tuosta kyllin liene, onp' on impi ilman päällä
 venehellä vaskisella, purrella punaperällä.
 Tule, impi, ilman päältä, neiti, taivahan navalta!
 Soua suonista venettä, jäsenistä järkyttele,
 soua luun lomiamyöten, jäsenten rakoja myöten!
 "Sijallensa suonet laita, asemellensa aseta:
 suutatusten suuret suonet, valtasuonet vastatusten,
 limitysten liutasuonet, pienet suonet pääksytysten!
 "Siit' ota utuinen neula, sulkkuniitti neulan päässä!
 Ompele utuisin neuloin, tinaneuloin tikkaele,
 päitä suonten solmiele, silkkinauhoilla sitele!
 "Kun ei tuosta kyllä liene, itse ilmoinen jumala,
 valjastele varsojasi, rakentele ratsujasi!
 Aja kirjakorjinesi läpi luun, läpi jäsenen,

läpi liikkumalihojen, läpi suonten soljuvaisten!
 Liitä luu lihoa myöten, suoni suonen päätä myöten,
 luo hopea luun lomahan, kulta suonen sortumahan!
 "Mist' on kalvo katkennunna, siihen kalvo kasvattele,
 mistä suonta sortununna, siihen suonta solmiele,
 kusta verta veihlähtännä, siihen verta vierettele;
 kusta luu luhoksi mennyt, siihen luuta luikahuta,
 kusta liikkunna lihoa, siihen liittele lihoa,
 sijallensa siunaele, asemellensa aseta:
 luu luuhun, liha liha'an, jäsenet jäsenihinsä!"
 Sillä äiti Lemminkäisen loi miehen, uron sukesi
 entisillehen eloille, muinaisille muo'oillensa.
 Sai suonet lukeneheksi, päät suonten si'elleheksi,
 ei miestä sanalliseksi, lasta lausehelliseksi.
 Siitä tuon sanoiksi virkki, itse lausui, noin nimesi:
 "Mistä nyt voie saatanehe, simatilkka tuotanehe,
 jolla voian voipunutta, pahoin-tullutta parannan,
 jotta mies sanoille saisi, vierähtäisi virsillehen?
 "Mehiläinen, meiän lintu, metsän kukkien kuningas!
 Lähe nyt mettä noutamahan, simoa tavottamahan
 mieluisasta Metsolasta, tarkasta Tapiolasta,
 monen kukkasen kuvusta, monen heinän helpehestä
 kipehille voitehiksi, pahoilte parantehiksi!"
 Mehiläinen, liukas lintu, jopa lenti löyhäytti
 mieluisahan Metsolahan, tarkkahan Tapiolahan.
 Nokki kukkia keolta, keitti mettä kielellänsä

kuuen kukkasen nenästä, sa'an heinän helpehestä.
 Niin tulla tuhuttelevi, käyä käärmöittelevi,
 kaikki siipensä simassa, sulkansa sulassa meessä.
 Itse äiti Lemminkäisen otti noita voitehia,
 niillä voiti voipunutta, pahoin-tullutta paranti:
 ei tullut apua noista, saanut miehelle sanoja.
 Siitä tuon sanoiksi virkki: "Mehiläinen, lintuseni!
 Lennä tuonne toisialle, ylitse meren yheksän
 saarehen selällisehen, metisehen manterehehen,
 Tuurin uutehen tupahan, Palvoisen laettomahan!
 Siell' on mettä mieluhiesta, siellä voitetta hyveä,
 joka suonihin sopivi, jäsenihin kelpoavi.
 Tuop' on niitä voitehia, kannan niitä katsehia
 vian päälle pannakseni, vammoille valellakseni!"
 Mehiläinen, mies kepeä, taasen lenti liihytteli
 ylitse meren yheksän, meri-puolen kymmenettä.
 Lenti päivän, lenti toisen, lenti kohta kolmannenki,
 ruokosella istumatta, lehellä levähtämättä,
 saarehen selällisehen, metisehen manterehehen,
 korvalle tulisen kosken, pyhän virran pyörtehele.
 Siellä mettä keitettiin, rasvoja rakennettiin,
 pikkuisissa pottiloissa, kaunoissa kattiloissa,
 peukalon mahuttavissa, sormenpään sovittavissa.
 Mehiläinen, mies kepeä, saip' on niitä voitehia.
 Vähän aikoa kuluvi, pikkuisen pirahdelevi:
 jo tulla turahtelevi, saa'a saaveroittelevi,

kuusi kuppia sylissä, seitsemän selän takana,
ne on täynnä voitehia, täynnä rasvoja hyviä.
Itse äiti Lemminkäisen voiti noilla voitehilla,
yhöksillä voitehilla, kaheksilla katsehilla:
ei vielä apua saanut, tok' ei tuostana tavannut.
Niin sanoi sanalla tuolla, lausui tuolla lausehella:
"Mehiläinen, ilman lintu! Lennä tuonne kolmas kerta
ylähäksi taivosehen, päälle taivosen yheksän!
Siell' on viljalta simoa, siellä mettä mielin määrin,
joilla ennen Luoja loitsi, puheli puhas Jumala,
voiti Luoja lapsiansa pahan vallan vammaksissa.
Kasta siipesi simassa, sulkasi sulassa meessä,
tuo simoa siivessäsi, kanno mettä kaapussasi
kipehille voitehiksi, vammoille valantehiksi!"
Mehiläinen, mielilintu, hänpä tuon sanoiksi saatti:
"Mitenkä mä sinne pääsen, minä mies vähäväkinen!"
"Hyvä on sinne päästäksesi, kaunis kaapsahellaksesi:
yli kuun, alatse päivän, toivon tähtien välitse.
Lennät päivän löyhyttelet kuutamaisen kulmaluille,
siitä toisen siuottelet otavaisen olkapäille,
kolmannen kohotteleihat seitsentähtisen selälle;
siit' on matkoa palanen, pikkarainen piiramata
perille pyhän Jumalan, asunnoille autuahan."
Mehiläinen maasta nousi, simasiipi mättähältä;
jopa lenti löyhytteli, pienin siivin siuotteli.
Lenti kuun keheä myöten, päivän päärmettä samosi,

otavaisten olkapäitse, seitsentähtyen selitse:
 lenti Luojan kellarihin, kamarihin kaikkivallan.
 Siellä voietta tehä'än, rasvoja rakennetahan
 hope'isissa paoissa, kultaisissa kattiloissa:
 mettä kiehui keskimaissa, laoilla suloa voita,
 simoa suvinenässä, päässä pohja rasvaisia.
 Mehiläinen, ilman lintu, sai siitä simoja kyllin,
 metosia mielin määrin. Oli aikoa vähäinen:
 jo tulla tuhuttelevi, saa'a käärähyttelevi
 sata sarvea sylissä, tuhat muuta muhkurata;
 missä mettä, kussa vettä, kussa voietta parasta.
 Siitä äiti Lemminkäisen otti suuhunsa omahan,
 noita koitti kielellänsä, hyvin maistoi mielellänsä:
 "Nämät on niitä voitehia, kaikkivallan katsehia,
 joillapa Jumala voiti, Luoja vammoja valeli."
 Siitä voiti voipunutta, pahoin-tullutta paranti.
 Voiti luun lomiamyöten, jäsenten rakoja myöten,
 voiti alta, voiti päältä, kerran keskeä sivalti.
 Siitä tuon sanoiksi virkki, itse lausui ja pakisi:
 "Nouse pois makoamasta, ylene uneksimasta
 näiltä paikoilta pahoilta, kovan onnen vuotehelta!"
 Nousi mies makoamasta, heräsi uneksimasta.
 Jop' on saattavi sanoa, itse kielin kertoella:
 "Viikon, utra, uinaelin, kauan, malkio, makasin!
 Makasin unen makean, sikeäisen siuvattelin."
 Sanoi äiti Lemminkäisen, itse lausui ja pakisi:

"Oisit maannut kauemminki, vielä viikoman venynyt
ilman äitittä pahatta, katalatta kantajatta.

"Sano nyt, poikani poloinen, kerro korvin kuullakseni:
mi sinun Manalle saattoi, työnti Tuonelan jokehen?"

Sanoi lieto Lemminkäinen, vastaeli äitillensä:

"Märkähattu karjanpaimen, Untamolän umpisilmä,
se minun Manalle saattoi, työnti Tuonelan jokehen.

Vesikyyn ve'estä nosti, lapokyyn on lainehesta
vasten vaivaista minua; enkä tuota tiennytkänä,
en tiennyt vesun vihoa, umpiputken ailuhia."

Sanoi äiti Lemminkäisen: "Voipa miestä mieletöintä!

Kehuit noiat noituvasi, lappalaiset laulavasi:

et tieä vesun vihoa, umpiputken ailuhia!

Veestä on vesusen synty, umpiputken lainehista,
allin aivoista hyvistä, meripääskyn pään sisästä.

Sylki Syöjätär vesille, laski laatan lainehille;
vesi sen pitkäksi venytti, päivä paistoi pehmeäksi.

Siitä tuuli tuuitteli, ve'en henki heilutteli,
aallot rannalle ajeli, tyrsky maalle tyyräli."

Siitä äiti Lemminkäisen tuuitteli tuttuansa
entisillehen eville, muinaisille muo'oillensa,
pikkuista paremmaksiki, ehommaksi entistänsä.

Kysyi siitä poialtansa, jos oli mitä vajoa.

Sanoi lieto Lemminkäinen: "Viel' olen äijeä vajoa:
tuollapa syämykseni, tuolla tuntoni makaapi
noissa Pohjan neitosissa, kaunoisissa kassapäissä.

Homekorva Pohjan eukko eip' on anna tyttöänsä
 ilman allin ampumatta, joutsenen osoamatta
 tuosta Tuonelan joesta, pyhän virran pyörtehestä."
 Sanoi äiti Lemminkäisen, itse lausui ja pakisi:
 "Heitä herjät joutsenesi, anna allien asua
 Tuonen mustassa joessa, palavissa pyörteissä!
 Sie lähe kotiperille kanssa äitisi katalan!
 Vielä kiitä onneasi, julkista Jumalatasi,
 kun antoi avun totisen, vielä henkihin herätti
 Tuonen tieltä tietävältä, Manalan majan periltä!
 En minä mitänä voisi, en mitänä itsestäni,
 ilman armotta Jumalan, toimetta totisen Luojan."
 Siitä lieto Lemminkäinen jo kohta kotia läksi
 kanssa armahan emonsa, kera valtavanhempansa.
 Sinne nyt Kaukoni kaotan, heitän lieto Lemminkäisen
 virrestäni viikommaksi. Väännän virteni välehen,
 lasken laulun toisa'alle, työnnän uuelle uralle.

KUUESTOISTA RUNO

Vaka vanha Väinämöinen, tietäjä iän-ikuinen,
 oli veistävä venoista, uutta purtta puuhoava
 nenässä utuisen niemen, päässä saaren terhenisen.
 Puit? puuttui purren seppä, lautoja venon tekijä.
 Kenpä puuta etsimähän, tammea tavoittamahan
 Väinämöiselle venoksi, laulajalle pohjapuuksi?
 Pellervoinen, pellon poika, Sampsa poika pikkurainen,

sep' on puuta etsimähän, tammea tavoittamahan
Väinämöiselle venoksi, laulajalle pohjapuuksi!
Käypi tietä, astelevi koillisille maailmoille.
Meni mäen, menevi toisen, kulki kohta kolmannenki,
kirves kultainen olalla, vaskivarsi kirvehessä.
Yhtyi haapa vastahansa, sylen kolmen korkeuinen.
Tahtoi haapoa tavata, puia puuta kirvehellä.
Haapa haastaen sanovi, itse kielin kerkiävi:
"Mitä, mies, tahot minusta, kuta kuitenkin hala'at?"
Sampsä poika Pellervoinen, hänpä tuon sanoiksi virkki:
"Tuotapa tahon sinusta, tuota etsin ja hala'an:
Väinämöiselle venettä, laulajalle purren puuta."
Haapa haastoi kummemmasti, sataoksainen osasi:
"Vuotava veno minusta ja pursi putoavainen!
Minä olen ontelo tyveltä: kolmasti tänä kesänä
toukka söi syämyeni, mato juureni makasi."
Sampsä poika Pellervoinen siitä eistyvi etemmä;
astua ajattelevi maailmoille pohjaisille.
Tuli honka vastahansa, sylen kuuen korkeuinen.
Iski puuta kirvehellä, kolahutti kuokallansa,
kysytteli, lausutteli: "Oisiko sinusta, honka,
Väinämöiselle venoksi, laulajalle laivapuuksi?"
Honka vastata hotaisi, itse äänehen ärähti:
"Ei minusta purtta tulle, kuuen kaaren kantajata!
Mie olen honka huolainniekka; kolmasti tänä kesänä
korppi koikkui latvallani, varis vaakkui oksillani."

Sampsä poika Pellervoinen aina eistyvi etemmä;
astua ajattelevi suvisille maailmoille.
Tuli tammi vastahansa, ympäri yheksän syltä.
Kysytteli, lausutteli: "Tulisko sinusta, tammi,
emeä erävenehen, sotapurren pohjapuuta?"
Tammi taiten vastaeli, osaeli puu omena:
"On vainen minussa puuta emäksi yhen venosen,
enk' ole hoikka huolainniekka enkä ontelo sisältä.
Kolmasti tänä kesänä, tänä suurena suvena
päivyt kierti keskipuuta, kuuhut latvalla kumotti,
käet kukkui oksillani, linnut lehvillä lepäsi."
Sampsä poika Pellervoinen otti kirvehen olalta,
iski puuta kirvehellä, tammea tasaterällä;
pian taisi tammen kaata, puun sorean sorrutella.
Ensin laski latvan poikki, tyven tyynni halkaisevi.
Veisti siitä pohjapuita, lautoja epälukuisin
laulajalle laivaksiksi, Väinämöiselle venoksi.
Siitä vanha Väinämöinen tietäjä iän-ikuinen,
teki tieolle venettä, laati purtta laulamalla
yhen tammen taittumista, puun murskan murenemista.
Lauloi virren: pohjan puutti, lauloi toisen: liitti laian;
lauloi kohta kolmannenki hankoja hakatessansa,
päitä kaaren päätellessä, liitellessänsä limiä.
Kaaritettua venosen, liitettyä laian liitot
uupui kolmea sanaa panemilla parraspuien,
kokkien kohentimilla, peräpään on päättimillä.

Vaka vanha Väinämöinen, tietäjä iän-ikuinen,
 sanan virkkoi, noin nimesi: "Voi poloinen, päiviäni!
 Ei saanut veno vesille, uusi laiva lainehille!"
 Arvelee, ajattelevi, mistäpä sanoja saisi,
 loisi lempiluottehia; pääskyjenkö pääläelta,
 joutsenkarjan juonen päästä, hanhilauman hartioilta?
 Läksi saamahan sanoja. Tuhoi joukon joutsenia,
 harkun hanhia hävitti, päättömästi pääskysiä:
 ei saanut sanoakana, ei sanoa eikä puolta.
 Arvelee, ajattelevi: "Tuoll' oisi sata sanoa
 kesäpeuran kielen alla, suussa valkean oravan."
 Läksi saamahan sanoja, ongelmoita ottamahan.
 Pellon peuroja levitti, oravia suuren orren:
 sai siitä sanoja paljo, ne kaikki avuttomia.
 Arvelee, ajattelevi: "Tuolta saan sa'an sanoja,
 tuolta Tuonelan ko'ista, Manalan ikimajasta."
 Läksi Tuonelta sanoja, Manalalta mahtiloita.
 Astua taputtelevi; kävi viikon vitsikkoo,
 viikon toisen tuomikkoo, kolmannen katajikkoo:
 jo näkyi Manalan saari, Tuonen kumpu kuumottavi.
 Vaka vanha Väinämöinen jo huhuta huikahutti
 tuossa Tuonelan joessa, Manalan alanteheassa:
 "Tuo venettä, Tuonen tyttö, lauttoa, Manalan lapsi,
 yli salmen saa'akseni, joen poikki päästäkseni!"
 Lyhykäinen Tuonen tyttö, matala Manalan neiti,
 tuo oli poukkujen pesijä, räpähien räimyttäjä

Tuonen mustassa joessa, Manalan alusve'essä.

Sanan virkkoi, noin nimesi, itse lausui ja pakisi:

"Vene täältä tuotanehe, kuni syy sanottanehe,
mi sinun Manalle saattoi ilman tauin tappamatta,
ottamatta oivan surman, muun surman musertamatta."

Vaka vanha Väinämöinen sanan virkkoi, noin nimesi:

"Tuoni minut tänne tuotti, Mana mailtani veteli."

Lyhykäinen Tuonen tytti, matala Manalan neiti,
tuonpa hän sanoiksi virkki: "Jopa keksin kielastajan!

Kunp' on Tuoni tänne toisi, Mana mailta siirteleisi,

Tuoni toisi tullessansa, Manalainen matkassansa

Tuonen hattu hartioilla, Manan kintahat käessä.

Sano totta, Väinämöinen: mi sinun Manalle saattoi?"

Vaka vanha Väinämöinen jo tuossa sanoiksi virkki:

"Rauta mun Manalle saattoi, teräs tempoi Tuonelahan."

Lyhykäinen Tuonen tytti, matala Manalan neiti,
sanan virkkoi, noin nimesi: "Tuosta tunnen kielastajan!

Kun rauta Manalle saisi, teräs toisi Tuonelahan,

verin vaattehet valuisi, hurmehen hurahteleisi.

Sano totta, Väinämöinen, sano totta toinen kerta!"

Vaka vanha Väinämöinen sanan virkkoi, noin nimesi:

"Vesi sai minun Manalle, aalto toi on Tuonelahan."

Lyhykäinen Tuonen tytti, matala Manalan neiti,
sanan virkkoi, noin nimesi: "Ymmärrän valehtelijan!

Jos vesi Manalle saisi, aalto toisi Tuonelahan,

vesin vaattehet valuisi, helmasi herahteleisi.

Sano tarkkoja tosia: mi sinun Manalle saattoi?"

Tuossa vanha Väinämöinen vielä kerran kielastavi:

"Tuli toi mun Tuonelahan, valkea Manalle saattoi."

Lyhykäinen Tuonen tytti, matala Manalan neiti,

hänpä tuon sanoiksi virkki: "Arvoan valehtelijan!

Jos tuli Manalle toisi, valkeainen Tuonelahan,

oisi kutrit kärventynnä, partaki pahoin palanut.

"Oi sie vanha Väinämöinen! Jos tahot venettä täältä,

sano tarkkoja tosia, valehia viimeisiä,

mitenkä tulit Manalle ilman tauin tappamatta,

ottamatta oivan surman, muun surman murentamatta!"

Sanoi vanha Väinämöinen: "Jos vähän valehtelinki,

kerran toisen kielastelin, toki ma sanon toetki.

Te'in tieolla venettä, laain purtta laulamalla.

Lauloin päivän, lauloin toisen, niin päivällä kolmannella

rikkoihe reki runoilta, jalas taittui lausehilta:

läksin Tuonelta oroa, Manalalta vääntiätä

rekosen rakentoani, laulukorjan laatiani.

Tuopa nyt venoista tänne, laita mulle lauttoasi

yli salmen saa'akseni, joen poikki päästäkseni!"

Kyllä Tuonetar toruvi, Manan neiti riitelevi:

"Oi on, hullu, hulluuttasi, mies on, mielesi vähyyttä!

Tulet syyttä Tuonelahan, tauitta Manan majoille!

Parempi sinun olisi palata omille maille:

äijä on tänne tullehia, ei paljo palannehia."

Sanoi vanha Väinämöinen: "Akka tieltä kääntyköhön,

eip' on mies pahempikana, uros untelompikana!
 Tuo venettä, Tuonen tytti, lauttoja, Manalan lapsi!"
 Vei venehen Tuonen tytti; sillä vanhan Väinämöisen
 yli salmen saattelevi, joen poikki päästelevi.
 Itse tuon sanoiksi virkki: "Voi sinua, Väinämöinen!
 Läksit surmatta Manalle, kuolematta Tuonelahan!"
 Tuonetar, hyvä emäntä, Manalatar, vaimo vanha,
 toip' on tuopilla olutta, kantoi kaksikorvaisella;
 itse tuon sanoiksi virkki: "Juop' on, vanha Väinämöinen!"
 Vaka vanha Väinämöinen katsoi pitkin tuoppiansa:
 sammakot kuti sisällä, maot laioilla lateli.
 Siitä tuon sanoiksi virkki: "En mä tänne tullutkana
 juomahan Manalan maljat, Tuonen tuopit lakkimahan:
 juopuvat oluen juojat, kannun appajat katoovat."
 Sanoi Tuonelan emäntä: "Oi on vanha Väinämöinen!
 Mitä sie tulit Manalle, kuta Tuonelan tuville
 ennen Tuonen tahtomatta, Manan mailta kutsumatta?"
 Sanoi vanha Väinämöinen: "Veistäessäni venoista,
 uutta purtta puuhatessa uuvuin kolmea sanaa
 peripäättä päätellessä, kokkoa kohottaessa.
 Kun en noita saanutkana, mailta, ilmoilta tavannut,
 piti tulla Tuonelahan, lähteä Manan majoille
 saamahan sanoja noita, ongelmoita oppimahan."
 Tuopa Tuonelan emäntä sanan virkkoi, noin nimesi:
 "Ei Tuoni sanoja anna, Mana mahtia jakele!
 Etkä täältä pääsnekänä sinä ilmoisna ikänä

kotihisi kulkemahan, maillesi matelemahan."

Uuvutti unehen miehen, pani maata matkalaisen

Tuonen taljavuotehelle. Siinä mies makaelevi,

uros unta ottelevi: mies makasi, vaate valvoi.

Oli akka Tuonelassa, akka vanha käykkäleuka,

rautarihman kehreäjä, vaskilankojen valaja.

Kehräsi sataisen nuotan, tuhantisen tuuritteli

yönä yhtenä kesäisnä yhellä vesikivellä.

Oli ukko Tuonelassa; se on ukko kolmisormi,

rautaverkkojen kutoja, vaskinuotan valmistaja.

Se kutoi sataisen nuotan, tuhantisen tuikutteli

samana kesäisnä yönä samalla vesikivellä.

Tuonen poika koukkusormi, koukkusormi, rautanäppi,

se veti sataisen nuotan poikki Tuonelan joesta,

sekä poikki jotta pitkin, jotta vieläkin vitahan,

jottei päästä Väinämöisen, selvitä uvantolaisen

sinä ilmoisna ikänä, kuuna kullan valkeana

tuolta Tuonelan ko'ista, Manalan ikimajoista.

Vaka vanha Väinämöinen sanan virkkoi, noin nimesi:

"Joko lie tuhoni tullut, hätäpäivä päälle pääsnyt

näillä Tuonelan tuvilla, Manalan majantehilla?"

Pian muuksi muuttelihe, ruton toiseksi rupesi:

meni mustana merehen, saarvana sara'ikkohon;

matoi rautaisna matona, kulki kyisnä käärmeheä

poikki Tuonelan joesta, läpi Tuonen verkkoloista.

Tuonen poika koukkusormi, koukkusormi, rautanäppi,

kävi aamulla varahin verkkojansa katsomahan:
 sa'an saapi taimenia, tuhat emon alvehia,
 eip' on saanut Väinämöistä, ukkoa uvantolaista.
 Siitä vanha Väinämöinen Tuonelasta tultuansa
 sanovi sanalla tuolla, lausui tuolla lausehella:
 "Elköhön hyvä Jumala, elköhön sitä suetko,
 itse-mennyttä Manalle, Tuonelahan tunkeinutta!
 Äijä on sinne saanehia, vähä tuolta tullehia,
 tuolta Tuonelan ko'ista, Manalan ikimajoista."
 Vielä tuon sanoiksi virkki, itse lausui, noin lateli
 nuorisolle nousevalle, kansalle ylenevälle;
 "Elkätte, imeisen lapset, sinä ilmaisna ikänä
 tehkö syytä syyttömälle, vikoa viattomalle!
 Pahoin palkka maksetahan tuolla Tuonelan ko'issa:
 sija on siellä syyllisillä, vuotehet viallisilla,
 alus kuumista kivistä, palavoista paateroista,
 peitto kyistä, käärmehistä, tuonen toukista ku'ottu."

SEITSEMÄSTOISTA RUNO

Vaka vanha Väinämöinen, kun ei saanut sanoja
 tuolta Tuonelan ko'ista, Manalan ikimajoista,
 ain' yhä ajattelevi, pitkin päätänsä pitävi,
 mistäpä sanoja saisi, loisi lempiluottehia.
 Paimen vastahan tulevi; hänpä tuon sanoiksi virkki:
 "Saat tuolta sata sanaa, tuhat virren tutkelmusta
 suusta Antero Vipusen, vatsasta varaväkevän."

Vaan se on sinne mentävätä, polku poimeteltavata,
ei ole matkoa hyveä, ei aivan pahintakana:
yks' on juoni juostaksesi naisten neulojen neniä,
tuosta toinen käyäkseen miehen miekan tutkaimia,
kolmas koikutellaksesi uron tapparan teriä."

Vaka vanha Väinämöinen toki mietti mennäksensä.

Painuvi sepän pajahan, sanovi sanalla tuolla:

"Ohoh seppo Ilmarinen! Taos rautaiset talukset,
tao rautarukkahiset, paita rautainen rakenna!

Laai rautainen korento, teräksinen tienaellos:
pane syämehen teräkset, veä päälle melto rauta!

Lähen saamahan sanoja, ongelmoita ottamahan
vatsasta varaväkevän, suusta Antero Vipusen."

Se on seppo Ilmarinen sanan virkkoi, noin nimesi:

"Viikon on Vipunen kuollut, kauan Antero kaonnut
vipunsa virittämästä, ahtamasta ansatiensä;
et sieltä sanoa saane, et sanoa puoltakana."

Vaka vanha Väinämöinen toki läksi, ei totellut.

Astui päivän helkytteli naisten neulojen neniä,
astui toisen torkutteli miesten miekan tutkaimia,
kolmannenki koikutteli uron tapparan teriä.

Itse virsikäs Vipunen, mies vanha varaväkevä,
tuo viruvi virsinensä, luottehinensa lojuvi;
haapa kasvoi hartioilla, koivu kulmilla yleni,
leppä leukaluun nenässä, pajupehko parran päällä,
otsalla oravikuusi, havuhonka hampahilla.

Jo tulevi Väinämöinen. Veti miekan, riitsi rauan
 huotrasta huveksisesta, vyöstä vennon-selkäisestä;
 kaatoi haavan hartioilta, koivut kulmilta kukisti,
 leuoilta lepät leveät, pajupehkokot parran päältä,
 otsalta oravikuuset, havuhongat hampahilta.
 Syösti rautaisen korennon suuhun Antero Vipusen,
 ikenihin irjuvihin, leukoihin lotisevihin.
 Sanan virkkoi, noin nimesi: "Nouse pois, inehmon orja,
 maan alla makoamasta, viikon unta ottamasta!"
 Tuop' on virsikäs Vipunen heti herkesi unesta.
 Tunki koskevan kovasti, kipeästi kiusaisevan:
 puri rautaisen korennon, puri päältä mellon rauan;
 ei tiennyt terästä purra, ei syöä syäntä rauan.
 Tuossa vanhan Väinämöisen, suun ohella seistessänsä,
 jalka toinen torkahtavi, vasen jalka vaapahtavi
 suuhun Antero Vipusen, leukaluulle luikahutti.
 Heti virsikäs Vipunen avoi suunsa suuremmaksi,
 leukapielensä levitti, nieli miehen miekkoinensa,
 kulahutti kulkkuhunsa tuon on vanhan Väinämöisen.
 Siinä virsikäs Vipunen itse tuon sanoiksi virkki:
 "Jo olen jotaki syönyt, syönyt uuhata, syönyt vuohta,
 syönyt lehmeä mahoja, syönyt karjua sikoa:
 en ole vielä mointa syönyt, en tämän palan makuista!"
 Itse vanha Väinämöinen, hänpä tuon sanoiksi virkki:
 "Jo taisi tuhoni tulla, hätäpäivä hämmenteä
 tämän hien hinkalossa, tämän kalman karsinassa."

Arvelee, ajattelevi, miten olla, kuin eleä.
 Veitsi on vyöllä Väinämöisen, pää visainen veitsessänsä;
 tuosta hän teki venosen, teki tieolla venosen.
 Soutelevi, luitelevi suolen päästä suolen päähän,
 souteli joka solukan, joka supun suikerteli.
 Vanha virsikäs Vipunen ei tuosta totella ollut.
 Silloin vanha Väinämöinen löihen itsensä sepoksi,
 rakentihe rautioksi; painoi paitansa pajaksi,
 hiat paian palkehiksi, turkkinsa tuhottimeksi,
 housut hormiksi rakenti, sukat hormin suulliseksi,
 polvensa alasimeksi, vasaraksi kyynäspäänsä.
 Takoa taputtelevi, lyöä lynnähyttelevi;
 takoi yön lepeämättä, päivän pouhuttamatta
 vatsassa varaväkevän, mahtipontisen povessa.
 Silloin virsikäs Vipunen itse tuon sanoiksi virkki:
 "Mi sinä lienet miehiäsi ja kuka urohiasi?
 Jo olen syönyt saan urosta, tuhonnut tuhannen miestä,
 enpä liene mointa syönyt: syet suuhuni tulevat,
 kekälehet kielelleni, rauan kuonat kulkkuhuni!
 "Lähe nyt, kumma, kulkemahan, maan paha,
 pakenemahan,
 ennenkuin emosi etsin, haen valtavanhempasi!
 Jos sanon minä emolle, virkan, vierin vanhemmalle,
 enemp' on emolla työtä, vaiva suuri vanhemmalla,
 kun poika pahoin tekevi, lapsi anke'in asuvi.
 "En nyt tuota tunnekana enkä arvoa alusta,

mist' olet, hiisi, hingannunna, kusta, turma, tänne tullut
puremahan, jäytämähän, syömähän, kaluamahan.
Oletko tauti Luojan luoma, surma säätämä Jumalan,
vain olet teko tekemä, toisen tuoma, toisen luoma,
pantu tänne palkan eestä, rakettu rahan nenästä?
"Ollet tauti Luojan luoma, surma säätämä Jumalan,
niinp' on luome Luojahani, heitäime Jumalahani:
ei Herra hyveä heitä, Luoja ei kaunista kaota.
"Kun lienet teko tekemä, pulma toisen pungastama,
kyllä saan sukusi tietä, löyän synnyntäsi!
"Tuolta ennen pulmat puuttui, tuolta taikeat tapahtui:
tietomiesten tienohilta, laulumiesten laitumilta,
konnien kotisijoilta, taikurien tanterilta;
tuolta Kalman kankahilta, maasta manteren sisästä,
miehen kuollehen ko'ista, kaonnehen kartanosta;
mullista muhajavista, maista liikuteltavista,
somerilta pyöriviltä, hiekoilta heliseviltä;
notkoilta noroperiltä, soilta sammalettomilta,
here'istä hettehistä, läikkyivistä lähtehistä;
metsän hiien hinkalosta, viien vuoren vinkalosta,
vaaran vaskisen laelta, kuparisen kukkulalta;
kuusista kuhisevista, hongista hohisevista,
latvasta lahon petäjän, mätäpäistä mäntylöistä;
revon rääyntäsijoilta, hirven hiihtokankahilta,
kontion kivikolosta, karhun louhikammioista;
Pohjan pitkästä perästä, Lapin maasta laukeasta,

ahoilta vesattomilta, mailta kyntämättömiltä;
 suurilta sotakeoilta, miehentappo–tanterilta,
 ruohoista rohisevista, hurmehista huuruvista;
 suurilta meren seliltä, ulapoilta auke'ilta,
 meren mustista mu'ista, tuhannen sylen syvästä;
 virroista vihisevistä, palavoista pyörtehistä,
 Rutjan koskesta kovasta, ve'en vankan vääntehestä;
 takaisesta taivahasta, poutapilvien periltä,
 ahavan ajeloteiltä, tuulen tuutimasijoilta.
 "Sieltäkö sinäki puutuit, sieltä, taieka, tapahuit
 syämehen syyttömähän, vatsahan viattomahan,
 syömähän, kaluamahan, puremahan, louhtamahan?
 "Himmene nyt, Hiien hurtta, raukea, Manalan rakki,
 lähe pois kohusta, konna, maan kamala, maksoistani,
 syömästä syänkäpyä, pernoani pehkomasta,
 vatsoa vanuttamasta, keuhkoloita kiertämästä,
 napoa navertamasta, ohimoita ottamasta,
 selkäluita luistamasta, sivuja sivertämästä!
 "Jos ei minussa miestä liene, niin panen parempiani
 tämän pulman purkajaksi, kauhean kaottajaksi.
 "Nostan maasta mannun eukot, pellosta peri–isännät,
 kaikki maasta miekkamiehet, hiekasta hevoisurohot
 väekseni, voimakseni, tuekseni, turvakseni
 tässä työssä työlähässä, tässä tuskassa kovassa.
 "Kun ei tuostana totelle, vääjänne väheäkänä,
 nouse, metsä, miehinesi, katajikko, kansoinesi,

petäikkö, perhinesi, umpilampi, lapsinesi,
 sata miestä miekallista, tuhat rauaista urosta
 tätä hiittä hieromahan, juutasta rutistamahan!
 "Kun ei tuostana totelle, vääjänne väheäkänä,
 nouse veestä, veen emäntä, sinilakki, lainehista,
 hienohelma, hettehestä, puhasmuotoinen, muasta
 väeksi vähän urohon, miehen pienen miehuueksi,
 jottei minua syyttä syöä eikä tauitta tapeta!
 "Kun ei tuostana totelle, vääjänne väheäkänä,
 kave eukko, luonnon tytti, kave kultainen korea,
 jok' olet vanhin vaimoloita, ensin emä itselöitä,
 käy nyt tuskat tuntemahan, hätäpäivät häätämähän,
 tämä jakso jaksamahan, puutunnainen purkamahan!
 "Ja kun ei sitä totelle, välttäne väheäkänä,
 Ukko taivahan- napainen, remupilven-reunahinen,
 tule tänne tarvittaissa, ajaite anottaessa,
 työt kehnnot kerittämähän, rikkonaiset riisumahan
 miekalla tuliterällä, säilällä säkehisellä!
 "Lähe nyt, kumma, kulkemahan, maan paha,
 pakenemahan!
 Ei täällä sinun sijoja sijankana tarpehella.
 Muunne muuttaos majasi, etemmä elosijasi,
 isäntäsi istumille, emäntäsi astumille!
 "Sitte sinne tultuasi, matkan päähän päästyäsi,
 tekijäsi tienohille, laittajasi laitumille,
 laai tunnus tultuasi, salamerkki saatuasi,

jyskä kuin ukon jyrynen, välkä kuin tulen välähys!

Potkaise pihalta portti, laske lauta ikkunasta,

siitä siirräite sisähän, lennä tupruna tupahan!

Ota kiinni kinterestä, kai'immasta kantapäästä,

isännät perisopesta, emännät ovisopesta!

Isännältä silmä kaiva, emännältä pää murota,

sormet koukkuhun koverra, väännä päätä väärällehen!

"Jos siitä vähän tulisi, lennä kukkona kujalle,

kanan lasna kartanolle, rinnoin rikkatunkiolle!

Sorra soimelta hevonen, navetasta sarvinauta,

sarvet sontahan sovita, häntä laske lattialle,

silmät käännä kellellehen, niskat ruttohon rutaise!

"Oletko tauti tuulen tuoma, tuulen tuoma, vuon ajama,

ahavaisen anteleva, vilun ilman viehättämä,

mene tuulen tietä myöten, ahavan rekiratoja,

ilman puussa istumatta, lepässä lepeämättä

vaaran vaskisen laelle, kuparisen kukkulalle,

siellä tuulen tuutella, ahavaisen akkiloia!

"Lienet tullut taivahalta, poutapilvien periltä,

nouse taasen taivahalle, tuonne ilmoille ylene,

pilvihin pirisevihin, tähtiin tärisevihin,

tulena palelemahan, säkehinä säikkymähän

auringon ajelemilla, kuun kehyen kiertämillä!

"Lienet, vieno, veen vetämä, meren aaltojen ajama,

niin, vieno, vetehen mennös, alle aaltojen ajaite,

mutalinnan liepehille, vesiharjun hartehille,

siellä aaltojen ajella, ve'en synkän sylkytellä!

"Lienet Kalman kankahalta, ikimennehen majoilta,
toki koitellos kotia, noille Kalman kartanoille,
multihin muhajavihin, maihin liikuteltavihin,
johon on kansa kaatununna, väki vahva vääntynynnä!

"Kun liet, tuhma, tuolta tullut metsän hiien hinkalosta,
petäjäisistä pesistä, honkaisista huonehista,
niin sinne sinun manoan metsän hiien hinkalohon,
honkaisihin huonehisiin, petäjäisiin pesihin,
sini siellä ollaksesi, kunnes lattiat lahovat,
seinähirret sienettyvät, laki päältä laukeavi.

"Ja tuonne sinun manoan, tuonne kehnoa kehoitan
ukkokontion kotihin, akkakarhun kartanohon,
notkoille noroperille, soille räykymättömille,
heiluvihin hettehisiin, läilyvihin lähtehisiin,
lampihin kalattomihin, aivan ahvenettomihin.

"Et siellä sijoja saane, niin tuonne sinun manoan
Pohjan pitkähän perähän, Lapin maahan laukeahan,
ahoille vesattomille, maille kyntämättömille,
kuss' ei kuuta, aurinkoa eikä päiveä iässä.

Siell' on onni ollaksesi, lempi liehaellaksesi:
hirvet on puihin hirtettynä, jalot peurat jaksettuna
syöä miehen nälkähisen, haukata halun-alaisen.

"Ja tuonne sinun manoan, tuonne käsken ja kehoitan
Rutjan koskehen kovahan, palavahan pyörtehesen,
johon puut pä'in putoovat, perin vierivät petäjät,

tyvin syösten suuret hongat, latvoin lakkapääs petäjät.

Ui siellä, paha pakana, kosken kuohuja kovia,

ve'et väljät väännättele, ve'et ahtahat asuile!

"Et siellä sijoa saane, niin tuonne sinun manoan

Tuonen mustahan jokehen, Manalan ikipurohon,

jost' et pääse päivinäsi, selviä sinä ikänä,

kun en pääsne päästämähän, kerinne kerittämähän

yheksällä oinahalla, yhen uuhen kantamalla,

yheksällä härkäsellä, yhen lehmäsen vasoilla,

yheksän oron keralla, yhen tamman varsasilla.

"Josp' on kyytiä kysynet, anonet ajohevoista,

kyllä mä sulle kyyin laitan ja annan ajohevosen:

Hiess' on hyvä hevonen, punatukka tunturissa,

jonka turpa tulta tuiski, nenä varsin valkeata,

kaikki on rautaiset kapiot, teräksiset temmottimet;

ne jaksaa mäkehen mennä, nousta notkon penkerehen

hyvällä hypittäjällä, ajajalla ankaralla.

"Kun ei siitä kyllin liene, saaos Hiien hiihtoneuvot,

Lemmon leppäiset sivakat, Pahalaisen paksu sauva,

joilla hiihät Hiien maita, Lemmon lehtoja samoat,

hilpotellen Hiien maita, Pahan maita paipotellen!

Kivi on tiellä poikkipuolin: se poikki porahtakohon,

hako tiellä pitkin puolin: tuo kaheksi katketkohon,

uros tiellä pystyn puolin: sep' on laitahan lähetä!

"Lähe nyt, liika, liikkumahan, mies paha, pakenemahan

ennen päivän nousemista, koi-jumalan koittamista,

auringon ylenemistä, kukon äänen kuulumista!

Nyt on liian liikeaika ja pahan pakenoaika,

kuutamainen kulkeasi, valkea vaeltoasi.

"Kun et vääjänne välehen, eronne, emotoin rakki,

saan minä kokolta kourat, veren juojalta vekarat,

linnulta lihan pitimet, havukalta haarottimet,

joilla konnat kouristelen, ilkeät iki asetan

pään pärisemättömäksi, hengen huokumattomaksi.

"Luopui ennen luotu lempo, eksyipä emollinenki

tullessa Jumalan tunnin, avun Luojan auetessa:

etkö sie, emotoin, eksy, luovu, luonnotoin sikiä,

haihu, koira haltiatoin, erkane, emotoin rakki,

tämän tunnin tutkaimella, tämän kuuhuen kululla?"

Vaka vanha Väinämöinen silloin tuon sanoiksi virkki:

"Hyvä tääll' on ollakseni, armas aikaellakseni:

maksat leiväksi pätevi, marut maksan särpimeksi,

keuhkot käypi keitokseksi, rasvat ruoiksi hyviksi.

"Asetan alasimeni syvemmin syänlihoille,

painan paljani lujemmin paikoille pahemmillenko,

ettet pääse päivinäsi, selviä sinä ikänä,

kun en saa sanoja kuulla, luoa lempiluottehia,

kuulla kyllältä sanoja, tuhansia tutkelmoita.

Ei sanat salahan joua eikä luottehet lovehen;

mahti ei joua maan rakohon, vaikka mahtajat menevät."

Silloin virsikäs Vipunen, tuo vanha varaväkevä,

jonk' oli suussa suuri tieto, mahti ponnetoin povessa,

aukaisi sanaisen arkun, virsilippahan levitti
 lauloaksensa hyviä, parahia pannaksensa,
 noita syntyjä syviä, ajan alkuluottehia,
 joit' ei laula kaikki lapset, ymmärrä yhet urohot
 tällä inhalla iällä, katoavalla kannikalla.
 Lauloi synnyt syitä myöten, luottehet lomina myöten,
 kuinka luojansa luvalla, kaikkivallan vaatimalla
 itsestänsä ilma syntyi, ilmasta vesi erosi,
 veestä manner maatelihe, manterelle kasvut kaikki.
 Lauloi kuun kuvoannasta, auringon asetannasta,
 ilman pielten pistännästä, taivosen tähytännästä.
 Siinä virsikäs Vipunen kyllä lauloi ja osasi!
 Ei ole kuultu eikä nähty sinä ilmoisna ikänä
 parempata laulajata, tarkempata taitajata:
 suu se syyteli sanoja, kieli laski lausehia,
 kuin on sälkö sääriänsä, ratsu jalkoja jaloja.
 Lauloi päivät pääksytysten, yhytysten yöt saneli:
 päätyi päivä kuulemahan, kuu kulta tähyämähän;
 aallot seisottui selällä, lainehet lahen perällä;
 puuttui virrat vierimästä, Rutjan koski kuohumasta,
 vuotamasta Vuoksen koski, joki Juortanin pysähtyi.
 Siitä vanha Väinämöinen, kun oli sanoja kuullut,
 saanut kylliksi sanoja, luonut lempiluottehia,
 rupeavi lähtemähän suusta Antero Vipusen,
 vatsasta varaväkevän, mahtipontisen povesta.
 Sanoi vanha Väinämöinen: "Oi sie Antero Vipunen!

Ava suusi suuremmaksi, leukapielesi levitä,
pääsisin mahasta maalle, kotihini kulkemahan!"

Siinä virsikäs Vipunen itse tuon sanoiksi virkki:
"Mont' olen syönyt, monta juonut, tuhonnut tuhatlukuja;
moint' en vielä konsa syönyt, kuin söin vanhan
Väinämöisen!

Hyvin laait tultuasi, teet paremmin, kun paloat."
Siitä Antero Vipunen irvisti ikeniänsä,
avoi suunsa suuremmaksi, leukapielensä levitti.

Itse vanha Väinämöinen läksi suusta suuritieon,
vatsasta varaväkevän, mahtipontisen povesta;
luiskahtavi poies suusta, kaapsahtavi kankahalle,
kuin on kultainen orava tahi näätä kultarinta.

Läksi siitä astumahan; tuli sepponsa pajahan.
Sanoi seppo Ilmarinen: "Joko sait sanoja kuulla,
luoa lempiluottehia, miten laita lasketahan,
perilaita liitetähän, kokkapuut kohennetahan?"

Vaka vanha Väinämöinen itse tuon sanoiksi virkki:
"Jo nyt sain sa'an sanoja, tuhansia tutkelmoita,
sain sanat salasta ilmi, julki luottehet lovesta."

Niin meni venonsa luoksi, tieokkaille tehtahille.
Sai venonen valmihiksi, laian liitto liitetyksi,
peripäähyt päätetyksi, kokkapuut kohotetuksi:
veno syntyi veistämättä, laiva lastun ottamatta.

KAHDEKSASTOISTA RUNO

Vaka vanha Väinämöinen arveli, ajattelihe
mennä neittä kosjomahan, päätä kassa katsomahan
pimeästä Pohjolasta, summasta Sariolasta,
Pohjan kuulua tytärtä, Pohjan mointa morsianta.
Pani haahen haljakkahan, punaisehen pursipuolen,
kokat kullalla kuvasi, hopealla holvaeli.
Niin huomenna muutamana, aamulla ani varahin
lykkäsi venon vesille, satalauan lainehille
kuorikiskoilta teloilta, mäntyisiltä järkälöiltä.
Nosti päälle purjepuunsa, veti puuhun purjehia:
veti purjehen punaisen, toisen purjehen sinisen;
itse laivahan laseikse, aluksehen asteleikse.
Läksi merta laskemahan, sinistä sirottamahan.
Siinä tuon sanoiksi virkki, itse lausui ja pakisi:
"Tule nyt purtehen, Jumala, aluksehen, armollinen,
väeksi vähän urohon, miehen pienen miehuueksi
noilla väljillä vesillä, lake'illa lainehilla!
"Tuuittele, tuuli, purtta, aalto, laivoa ajele
ilman sormin soutamatta, ve'en kieron rikkomatta,
väljille meren selille, ulapalle aukealle!"
Annikki hyväniminen, yön tytti, hämärän neiti,
pitkän puhtehen pitäjä, aamun valvoja varainen,
joutui sotkut sotkemassa, vaattehet viruttamassa
päässä portahan punaisen, laajan laiturin laella,

nenässä utuisen niemen, päässä saaren terhenisen.
Katselevi, kääntelevi ympäri ihalat ilmat,
päänsä päälle taivahalle, rannatse meriä myöten:
ylähällä päivä paistoi, alahalla aallot välkkyi.
Loip' on silmänsä selälle, käänti päätä päivän alle
suitse Suomelan joesta, päitse Väinölän vesistä:
keksi mustasen merellä, sinervöisen lainehilla.
Sanan virkkoi, noin nimesi, itse lausui ja pakisi:
"Mi olet merellä musta, ku sinervä lainehilla?
Kun sa ollet hanhikarja tahi armas alliparvi,
niin sä lentohon lemaha ylähäksi taivahalle!
"Kun ollet lohinen luoto tahi muu kalainen karja,
niin sä uimahan pulaha, veäite ve'en sisähän!
"Olsit kivinen luoto tahikka vesihakonen,
aalto päällesi ajaisi, vesi päälle vierähtäisi."
Vene vierivi lähemmä, uusi pursi purjehtivi
nenätse utuisen niemen, päitse saaren terhenisen.
Annikki hyväniminen jo tunsi venon tulevan,
satalauan laiehtivan. Sanan virkkoi, noin nimesi:
"Lienet veikkoni venonen elikkä isoni pursi,
niin koe kohin kotia, käännny päin omille maille,
nenin näihin valkamoihin, perin muille valkamoille!
Lienet pursi ventovieras, ulommaksi uiksennellos,
vastoin muita valkamoita, perin näihin valkamoihin!"
Ei ollut veno kotoinen eikä pursi ventovieras:
olipa pursi Väinämöisen, laiva laulajan ikuisen.

Jo luoksi lähentelihe, pakinoille painatteli,
 sanan vieä, toisen tuoa, kolmannen kovin puhua.
 Annikki hyväniminen, yön tytti, hämärän neiti,
 purrelta kyselemähän: "Kunne läksit, Väinämöinen,
 suorihit, suvannon sulho, maan valio, valmistihit?"
 Tuop' on vanha Väinämöinen puhelevi purrestansa:
 "Läksin lohta pyytämähän, kuujoa kuettamahan
 Tuonen mustasta joesta, syvästä saraojasta."
 Annikki hyväniminen, hänpä tuon sanoiksi virkki:
 "Elä tyhjiä valehi, tunnen mie kalanku'unki!
 Toisinpa isoni ennen, toisin valtavanhempani
 läksi lohta pyytämähän, taimenta tavottamahan:
 oli verkkoja venonen, laivan täysi laskimia,
 siinä nuotat, siinä nuorat, siinä tarpoimet sivulla,
 atra'imet alla teljon, pitkät sauvoimet perässä.
 Kunne läksit, Väinämöinen, ulkosit, uvantolainen?"
 Sanoi vanha Väinämöinen: "Läksin hanhien hakuhun,
 kirjasiipien kisahan, kuolasuien korjelohon
 Saksan salmilta syviltä, ulapoilta auke'ilta."
 Annikki hyväniminen sanan virkkoi, noin nimesi:
 "Tunnen mie toen puhujan sekä keksin kielastajan!
 Toisinpa isoni ennen, toisin valtavanhempani
 läksi hanhien ajohon, punasuien puujelohon:
 jousi oli suuri jänteheessä, veteheessä kaari kaunis,
 koira musta kahlehissa, kahle kaarehen siottu;
 rakki juoksi rannan teitä, pennut kiiteli kiviä.

Sano totta, Väinämöinen: kunne kuitenkin käkesit?"

Sanoi vanha Väinämöinen: "Entä jos minä menisin

noihin suurihin sotihin, tasapäihin tappeloihin,

joss' on verta säärivarsi, polven korkeus punaista?"

Aina Annikki sanovi, tinarinta riukuttavi:

"Tunnen mie soanki käynnin! Kun ennen isoni läksi

noihin suurihin sotihin, tasapäihin tappeloihin,

sata miest' oli soutamassa, tuhat ilman istumassa,

nenin jousia nenässä, terin miekat teljopuilla.

Sano jo toet totiset, valehettomat, vakaiset:

kunne läksit, Väinämöinen, suorihit, suvantolainen?"

Silloin vanha Väinämöinen sanan virkkoi, noin nimesi:

"Tule, tyttö, purteheni, neitonen, venoseheni,

niin sanon toet totiset, valehettomat, vakaiset!"

Annikki sanan sanovi, tinarinta riuvahutti:

"Tuuli sulle purtehesi, ahava venosehesi!

Käännän purtesi kumohon, alas keulan keikahutan,

jos en saa tosia kuulla, kunne lähteä käkesit,

kuulla tarkkoja tosia, valehia viimeisiä."

Silloin vanha Väinämöinen sanan virkkoi, noin nimesi:

"Toki ma sanon toetki, jos vähän valehtelinki:

läksin neittä kosjomahan, impeä anelemahan

pimeästä Pohjolasta, summasta Sariolasta,

miehen syöjästä sijasta, urohon upottajasta."

Annikki hyväniminen, yön tyttö, hämärän neito,

kun tunki toet totiset, valehettomat, vakaiset,

heitti hunnut huuhtomatta, vaattehet viruttamatta
laajan laiturin laelle, päähän portahan punaisen.
Käsin vaali vaattehensa, kourin helmansa kokosi,
siitä sai samoamahan, heti joutui juoksemahan;
tulevi sepon kotihin, itse astuvi pajahan.
Tuo oli seppo Ilmarinen, takoja iän-ikuinen,
takoi rautaista rahia, hope'ista huolitteli,
kyynärä kyventä päässä, syli syttä hartioilla.
Astui Annikki ovelle, sanan virkkoi, noin nimesi:
"Veli, seppo Ilmarinen, takoja iän-ikuinen!
Taos mulle sukkulainen, tao sormukset soreat,
kahet, kolmet korvakullat, viiet, kuuat vyöllisvitjat,
niin sanon toet totiset, valehettomat, vakaiset!"
Sanoi seppo Ilmarinen: "Kun sanot hyvät sanomat,
taon sulle sukkulaisen, taon sormukset soreat,
taon ristin rinnoillesi, päällispankasi parannan;
sanonet pahat sanomat, rikki murrän muinaisetki,
tungen päältäsi tulehen, alle ahjoni ajelen."
Annikki hyvänimikkö, hänpä tuon sanoiksi virkki:
"Ohoh seppo Ilmarinen! Muistat sa mokomin naia,
jonka muinen kihlaelit, varoittelit vaimoksesi!
"Takoa yhä taputat, ajan kaiken kalkuttelet;
kesän kengität hevoista, talven rautoja rakennat,
yön kohennat korjiasi, päivän laait laitioita
kulkeaksesi kosihin, päästäksesi Pohjolahan:
jo nyt vievät viekkahammat, etevämmät ennättävät,

ottavat sinun omasi, anastavat armahasi,
vuosin kaksin katsomasi, kolmin vuosin kosjomasi.
Jo menevi Väinämöinen selässä meren sinisen
kokan kultaisen kuvussa, melan vaskisen varassa
pimeähän Pohjolahan, summahan Sariolahan."
Tunkihe sepolle tuska, rautiolle raskas tunti:
kirposi pihet piosta, vasara käestä vaipui.
Sanoi seppo Ilmarinen: "Annikki sisarueni!
Taon sulle sukkulaisen, taon sormukset soreat,
kahet, kolmet korvaskullat, viiet, kuuat vyöllisvitjat:
lämmitä kyly metinen, saustuta simainen sauna
hienoisilla halkosilla, pienillä pirastehilla!
Laai pikkuisen poroa, lipeäistä liuvahuta,
millä pääätäni pesisin, varruttani valkoaisin
sykysyisistä sysistä, taonnoista talvisista!"
Annikki hyvänimikkö lämmitti saloa saunan
puilla tuulen taittamilla, Ukon ilman iskemillä.
Kivet koskesta kokosi, saattoi löylyn lyötäviksi,
ve'et lemmen lähtehestä, heraisesta hettehestä.
Taittoi vastan varvikosta, lempivastasen lehosta,
hauteli metisen vastan metisen kiven nenässä.
Laati piimäistä poroa, ytelmäistä saipuata,
saipuata säihkyväistä, säihkyväistä, suihkuvaista,
sulhon pään pesettimeksi, vartalon valattimeksi.
Itse seppo Ilmarinen, takoja iän-ikuinen,
takoi neien tarpehia, päällispankoja paranti

yhen kylyn joutuessa, yhen saunan saapuessa;
 ne työnti tytön kätehen. Tyttö tuon sanoiksi virkki:
 "Jo nyt saunan saustuttelin, lämmitin kylyn utuisen,
 hauoin vastat valmihiksi, lempivastat liehautin.
 Kylvä, veikko, kylläytäsi, vala vettä vallaltasi,
 pese pääsi pellaviksi, silmäsi lumisiruiksi!"
 Siitä seppo Ilmarinen kävi itse kylpemähän
 sekä kylpi kylläksensä, valelihe valkeaksi;
 pesi silmät sirkeäksi, silmäkulmat kukkeaksi,
 kaulansa kananmuniksi, koko varren valkeaksi.
 Tuli saunasta tupahan, tuli tuntemattomana,
 kasvot vallan kaunihina, poskipäät punertavina.
 Siitä tuon sanoiksi virkki: "Annikki sisarueni!
 Tuo nyt paita palttinainen, kanna vaattehet vakaiset,
 millä vartta valmistelen sulhoseksi suoritessa!"
 Annikki hyväniminen toip' on paian palttinaisen
 hipiälle hiettömälle, iholle alastomalle;
 siitä kaatiot kapoiset, nuo emosen ompelemat,
 sivuille syettömille, luien tuntumattomille.
 Toi siitä sukat sulavat, emon impenä kutomat,
 säärille säsyttömille, luuttomille pohke'ille;
 siitä kengät kelvolliset, Saksan saappahat parahat
 päälle sukkien sulien, emon neinnä neulomien.
 Haki haljakan sinisen, alta maksankarvallisen,
 päälle paian palttinaisen, tuon on aivan aivinaisen;
 siihen sarkakauhtanaisen, veroin neljin vieritetyn,

päälle haljakan sinisen, tuon on uuen uutukaisen;
tuhatnyplän uuen turkin, saoin kaunoin kaunistetun,
päälle sarkakauhtanaisen, tuon veralla vierittämän;
vielä vyön on vyöhyställe, kultakirjan kussakkaisen,
emon impenä kutoman, kassapäänä kaikuttaman;
siitä kirjakintahaiset, kultasuiset sormikkahat,
Lapin lapsien latomat, kätösille kaunihille;
siitä pystyisen kypärin kultaisille kutrisille,
tuon isonsa ostamaisen, sulhaismiesnä suorittaman.
Siitä seppo Ilmarinen vaatettihe, valmistihe,
pukihe, somistelihe. Sanoi sitte orjallensa:
"Valjasta nyt viljo varsa kirjokorjasen etehen
lähteäkseni ajohon, mennäkseni Pohjolahan!"
Orja tuon sanoiksi virkki: "On meillä oroista kuusi,
kauran syöpeä hepoa. Minkä noista valjastaisin?"
Sanoi seppo Ilmarinen: "Sie ota paras oronen:
pistä varsa valjahisin, ruskea re'en etehen!
Pane kuusi kukkulaista, seitsemän siniotusta
vempelille viekumahan, rahkehille raukumahan,
jotta kaunot katsahtaisi, impyet ihasteleisi!
Kanna tuohon karhun talja päällä istuellakseni,
tuopa toinen, turskan talja kirjokorjan katteheksi!"
Tuo orja alinomainen, rahan pantu palkkalainen
pisti varsan valjahisin, ruskean re'en etehen.
Pani kuusi kukkulaista, seitsemän siniotusta
vempelille viekumahan, rahkehille raukumahan.

Kantoi tuohon karhun taljan istuaksensa isännän,
 toip' on toisen, turskan taljan kirjokorjan katteheksi.
 Itse seppo Ilmarinen, takoja iän-ikuinen,
 Ukkoa rukoelevi, Pauannetta palvoavi:
 "Laske, Ukko, uutta lunta, visko hienoa vitiä,
 lunta korjan luikutella, vitiä re'en vilata!"
 Laskip' Ukko uutta lunta, viskoi hienoista vitiä;
 se katti kanervan varret, peitti maalta marjan varret.
 Siitä seppo Ilmarinen istuikse teräsrekehen;
 sanovi sanalla tuolla, lausui tuolla lausehella:
 "Lähe nyt, onni, ohjilleni, Jumala rekoseheni!
 Onni ei taita ohjaksia, Jumala ei riko rekeä."
 Otti ohjaket kätehen, siiman toisehen sivalti,
 heitti siimalla hevoista, itse tuon sanoiksi virkki:
 "Lähe nyt, laukki, laskemahan, liinaharja, liikkumahan!"
 Ajavi hypittelevi meren hietaharjuloita,
 simasalmien sivutse, leppäharjun hartioitse.
 Ajoi rannat raksutellen, rannan hiekat helskytellen:
 somer silmille sirisi, meri parskui parmahille.
 Ajoi päivän, ajoi toisen, kohta kolmannen ajavi;
 jo päivänä kolmantena yllättävi Väinämöisen.
 Sanan virkkoi, noin nimesi, itse lausui ja pakisi:
 "Oi on vanha Väinämöinen! Tehkämme sula sovinto,
 jos on kiistoin kihlonemme, kiistoin käyнемme kosissa:
 ei neittä väellä vieä, vastoin mieltä miehelähän."
 Sanoi vanha Väinämöinen: "Teen minä sulan sovinnon:

ei neittä väellä vieä, vastoin mieltä miehelähän.

Sille neiti antaminen, kelle mielensä tekevi,
pitämättä pitkän kaihon, vihan viikon kantamatta."

Ajoivat e'elle siitä matkoansa kumpainenki:
pursi juoksi, ranta roikki, oro juoksi, maa jämäsi.

Kului aikoa vähäisen, pirahteli pikkaraisen.

Jopa haukkui hallikoiri, linnan lukki luskutteli
pimeässä Pohjolassa, sangassa Sariolassa;
hiisti ensin hiljemmältä, harviammalta murahti
perän lyöen pientarehen, hännän maahan torkutellen.

Sanoi Pohjolan isäntä: "Käyös, tyttö, katsomahan,
mitä haukkui hallikoiri, luppakorva luikutteli!"

Tytti taiten vastaeli: "En joua, isäni kulta:
suur' on läävä läänittävä, karja suuri katsottava,
paasi paksu jauhettava, jauhot hienot seulottavat;
paasi paksu, jauhot hienot, jauhaja vähäväkinen."

Hiljan haukkui linnan hiisi, harvoin harmio mureksi.

Sanoi Pohjolan isäntä: "Käyös, akka, katsomahan,
mitä haukkuvi halikka, linnan loppa luikuttavi!"

Akka tuon sanoiksi virkki: "En joua, käkeäkänä:
pere on suuri syötettävä, murkinainen suorittava,
leipä paksu leivottava, taikina taputettava;
leipä paksu, jauhot pienet, leipoja vähäväkinen."

Sanoi Pohjolan isäntä: "Ainap' on akoilla kiire,
aina työtä tyttärillä, pankollaki paistuessi,
vuotehellaki venyissä. Mene, poika, katsomahan!"

Poika tuon sanoiksi virkki: "Min' en joua katsomahan:
kirves on tylsä tahkottava, pölkkyy paksu leikattava,
pino suuri pilkottava, halko hieno latjattava;
pino suuri, halko hieno, pilkkoja vähäväkinen."
Aina haukkui linnan hakki, linnan lukki luksutteli,
peni julma juhmutteli, saaren vartio valitti
perän peltohon sysäten, hännän kääten käppyrähän.
Sanoi Pohjolan isäntä: "Ei halli valetta hauku,
ikipuol' ei ilman virka, ei se honkihin horise."
Kävi itse katsomahan. Astuvi pihalta poikki
pellolle perimäiselle, ta'immalle tanhualle.
Katsoi koiran suuta myöten, nenävarsta valvatteli
tuulikunnahan kukutse, leppäharjun hartioitse.
Jo näki toen totisen, mitä haukkui hallikoira,
maan valio vaikutteli, villahäntä vieretteli:
purjehti veno punainen selän puolen Lemmenlahta,
kirjokorja kiitelevi maapuolen Simasaloa.
Itse Pohjolan isäntä pian pirttiin menevi,
alle kattojen ajaikse; sanan virkkoi, noin nimesi:
"Jo tulevi vierahia selällä meren sinisen:
ajetahan kirjokorjin tuon puolen Simasaloa,
lasketahan laivoin suurin tämän puolen Lemmenlahta."
Sanoi Pohjolan emäntä: "Mistä arpa saatanehe
tulevista vierahista? Oi on pieni piikaseni!
Pane pihlajat tulehen, puu valio valkeahan!
Kun on verta vuotanevi, niin silloin sota tulevi;

kunp' on vettä vuotanevi, aina rauhassa elämme."

Pohjan piika pikkarainen, neiti nöyrä, käskyläinen,

pisti pihlajat tulehen, puun valion valkeahan;

eip' on verta vuoakana, eip' on verta eikä vettä:

läksi mettä vuotamahan, simoa sirettämähän.

Virkkoi Suovakko sopesta, akka vanha vaipan alta:

"Puu kun mettä vuotanevi, simoa sirettänevi,

niin mi saapi vierahia, se on suuri sulhaiskansa."

Siitä Pohjolan emäntä, Pohjan akka, Pohjan tyttö

pian pistihe pihalle, kaapsahtihe kartanolle

luoen silmänsä selälle, kääten päätä päivän alle.

Näki tuolta tuon tulevan, uuen purren purjehtivan,

satalauan laiehtivan selän puolen Lemmenlahta;

haaksi paistoi haljakalle, punaiselle pursipuoli;

mies puhas perässä purren melan vaskisen varassa.

Näki juoksevan orosen, vierevän reki punaisen,

kirjokorjan kiiättävän maapuolen Simasaloa,

kuusin kultaisin käkösinkin vempelillä kukkumassa,

seitsemän siniotuksin rahkehella laulamassa;

mies rehevä reen perässä, uros selvä ohjaksissa.

Sanoi Pohjolan emäntä, itse lausui, noin nimesi:

"Kummallenp' on mielit mennä, kun tulevat tahtomahan

ikuisiksi ystäväksi, kainaloiseksi kanaksi?

"Ken se haahella tulevi, laskevi veno punaisin

selän puolen Lemmenlahta, se on vanha Väinämöinen:

tuopi laivalla eloa, aluksella aartehtia.

"Ken se korjalla ajavi, kirjavalla kiiättävi
maapuolen Simasaloa, se on seppo Ilmarinen:
tuopi tyhjeä valetta, korjan täyen luottehia.
"Kunpa tullahan tupahan, tuop' on tuopilla simoa,
kanna kaksikorvaisella; työnnä tuoppi sen kätehen,
kellen on mieli mennäksesi! Anna Väinölän ukolle,
ku tuo haahella hyvyttä, aluksella aartehia!"
Tuop' on kaunis Pohjan tyttö, tuo osasi noin sanoa:
"Oi on maammo, kantajani, oi emo, ylentäjäni!
En mene osan hyvyylle enkä miehen mielevyyllä,
menenp' on otsan hyvyylle, varren kaiken kauneuulle.
Eikä neittä ennenkänä ei ole myötynä eloihin;
neiti on ilman antaminen Ilmariselle sepolle,
ku on sampuen takonut, kirjokannen kalkutellut."
Sanoi Pohjolan emäntä: "Ohoh lasta lampahutta!
Menet seppo Ilmarille, vaahtiotsalle varaksi,
sepon hurstin huuhtojaksi, sepon pään pesetimeksi!"
Tyttö tuohon vastoavi, sanan virkkoi, noin nimesi:
"Mene en Väinölän ukolle, ikivanhalle varaksi:
vaiva vanhasta tulisi, ikävä iällisestä."
Silloin vanha Väinämöinen oli eellä ennättäjä.
Ajoin purtensa punaisen, laski haahan haljakkaisen
teloille teräksisille, vaskisille valkamoille;
itse tungeikse tupahan, alle kattojen ajaikse.
Siinä lausui lattialta, oven suusta, alta orren,
sanovi sanalla tuolla, lausui tuolla lausehella:

"Tuletko minulle, neiti, ikuiseksi ystäväksi,
 polviseksi puolisoksi, kainaloiseksi kanaksi?"

Tuopa kaunis Pohjan tyttö itse ennätti sanoa:

"Joko sie venosen veistit, joko laait laivan suuren
 kehrävarteni muruista, kalpimeni kappaleista?"

Sanoi vanha Väinämöinen, itse lausui ja pakisi:

"Jo laain hyvänki laivan, veistin ankaran venosen,
 jok' on tuulessa tukeva ja varava vastasäällä
 halki aaltojen ajella, selät vetten seurustella:
 kuplina kohotteleikse, lumpehina luikahaikse
 poikki Pohjolan vesien, lakkipäien lainehien."

Tuopa kaunis Pohjan tyttö sanan virkkoi, noin nimesi:

"En kiitä meristä miestä, aallonlaskija-urosta:
 tuuli vie merellä mielen, aivot särkevi ahava.
 Enkä taia tullakana, en tulla minä sinulle
 ikuiseksi ystäväksi, kainaloiseksi kanaksi,
 sun sijan levittäjäksi, päänalaisen laskijaksi."

YHDEKSÄSTOISTA RUNO

Siitä seppo Ilmarinen, takoja iän-ikuinen,
 itse tungeikse tupahan, kaivaikse katoksen alle.

Tuotihin simoa tuoppi, mettä kannu kannettihin
 seppo Ilmarin kätehen. Seppo tuon sanoiksi virkki:

"En ennen sinä ikänä, kuuna kullan valkeana
 juone näitä juomisia, kuin ma saan nähä omani,
 onko valmis valvattini, valmis valvateltavani."

Tuop' on Pohjolan emäntä sanan virkkoi, noin nimesi:

"Vaiv' on suuri valvatissa, vaiva valvateltavassa:

jalk' on kesken kenkimistä, toinen vieläki kesempi.

Äsken on valmis valvattisi, oike'in otettavasi,

kun sa kynnät kyisen pellon, käärme-hisen käännättelet

ilman auran astumatta, vaar-n-jojen värisemättä.

Senpä Hiisi ennen kynti, Lempo varsinki vakoili

vaarnasilla vaskisilla, auralla tuliterällä;

oma poikani poloinen heitti kesken kyntämättä."

Silloin seppo Ilmarinen meni neitonsa tupahan.

Itse tuon sanoiksi virkki: "Yön tyttö, hämärän neito!

Muistatko ajan mokoman, kun kuvasin uuen sammon,

kirjokannen kalkuttelin? Sie van-noit ikivalasi

eessä julkisen Jumalan, alla kasv-on kaikkivallan,

tullaksesi toivottelit mulle, miehelle hyvälle,

ikuiseksi ystäväksi, kainaloiseksi kanaksi:

nyt ei äiti annakana, työnnä mulle tyttöänsä

kyntämättä kyisen pellon, käärme-hisen kääntämättä."

Antoi morsian apua, työnti neito neuvokkia:

"Ohoh seppo Ilmarinen, tak-joja iän-ikuinen!

Aura kultainen kuv-va, hope'inen huolittele!

Sillä kynnät kyisen pellon, käärme-hisen käännättelet."

Tuop' on seppo Ilmarinen kull-an ahjohon asetti,

hopeansa lietsimehen, tuosta aurasen takovi.

Takoi rautaiset talukset, teräksiset säärystimet,

ne on päällensä pukevi, säärillensä säätelevi;

rautapaitahan paneikse, teräsvöihin vyöteleikse,
 otti rautarukkasensa, nouti kintahat kiviset.
 Sai siitä tulisen ruunan, valjasti hyvän hevosen,
 läksi pellon kynnäntähän, vainion vakoantahan.
 Näki päitä pyöriviä, raivoja ratisevia.
 Sanovi sanalla tuolla: "Hoi mato, Jumalan luoma!
 Kuka nosti nokkoasi, kenpä käski ja kehoitti
 päätä pystössä piteä, kaulan vartta kankeata?
 Pois nyt tieltä poikellaite, tungeite kulohon, kurja,
 alas kursohon kuoite, heilauta heinikkohon!
 Josp' on tuolta pääsi nostat, Ukko pääsi särkenevi
 nuolilla teräsnenillä, rakehilla rautaisilla."
 Siitä kynti kyisen pellon, vakoeli maan matoisen,
 nosti kytä kynnökselle, käärmehiä käännökselle.
 Sanoi tuolta tultuansa: "Jo nyt kynnin kyisen pellon,
 vakoelin maan matoisen, käärmehisen käännättelin.
 Joko tyttö työnnetähän, annetahan ainoiseni?"
 Tuop' on Pohjolan emäntä sanan virkkoi, noin nimesi:
 "Äsken neiti annetahan, tyttö täältä työnnetähän,
 kun sa tuonet Tuonen karhun, suistanet suen Manalan
 tuolta Tuonelan salosta, Manalan majan periltä;
 sata on saanut suistamahan, tullut ei yhtänä takaisin."
 Siitä seppo Ilmarinen meni neitonsa tupahan.
 Sanan virkkoi, noin nimesi: "Työ minulle määrättihin:
 suistoa suet Manalan, Tuonen karhut tuoakseni
 tuolta Tuonelan salosta, Manalan majan periltä."

Antoi morsian apua, työnti neito neuvokkia:

"Ohoh seppo Ilmarinen, takoja iän-ikuinen!

Teräksestä tehkös suitset, päätset rauasta rakenna

yhellä vesikivellä, kolmen kosken kuohumilla!

Niillä tuonet Tuonen karhut, suistanet suet Manalan."

Siitä seppo Ilmarinen, takoja iän-ikuinen,

teräksestä suitti suitset, päätset rauasta rakenti

yhellä vesikivellä, kolmen kosken kuohumilla.

Kävi siitä suistamahan; itse noin sanoiksi virkki:

"Ututyttö Terhenetär! Seulou seulalla utua,

terhenistä tepsuttele viljan vierimäsijoille,

jottei kuule kulkevaksi eik' on eestäni pakene!"

Sai sutosen suitsi-suuhun, karhun rautakahlehesen

tuolta Tuonen kankahalta, sinisen salon sisästä.

Sanoi tuolta tultuansa: "Anna, akka, tyttäresi!

Jo olen tuonut Tuonen karhun, suistanut suen Manalan."

Tuop' on Pohjolan emäntä sanan virkkoi, noin nimesi:

"Äsken alli annetahan, sinisotka suoritahan,

kun saat suuren suomuhauin, liikkuvan kalan lihavan,

tuolta Tuonelan joesta, Manalan alantehesta

ilman nuotan nostamatta, käsiverkon kääntämättä.

Sata on saanut pyytämähän, tullut ei yhtänä takaisin."

Jopa tuskiksi tulevi, läylemmäksi lankeavi.

Meni neitonsa tupahan, itse tuon sanoiksi virkki:

"Työ minulle määrättihin aina entistä parempi:

saa'a suuri suomuhauki, liikkuva kala lihava,

Tuonen mustasta joesta, Manalan ikipurosta
verkotoinna, nuotatoinna, ilman muutta pyy'yksettä."
Antoi morsian apua, työnti neito neuvokkia:
"Ohoh seppo Ilmarinen! Ellös olko milläskänä!
Taop' on tulinen kokko, vaakalintu valke'inen!
Sillä saanet suuren hauin, liikkuvan kalan lihavan,
Tuonen mustasta joesta, Manalan alantehesta."
Se on seppo Ilmarinen, takoja iän-ikuinen,
takovi kokon tulisen, vaakalinnun valke'isen;
kourat rauasta kuvasi, teräksestä temmottimet,
siiviksi venehen vieret. Itse siiville yleni,
selkähän sijoittelihe, kokon kynkkäluun nenille.
Siitä neuvoi kokkoansa, vaakalintua varoitti:
"Kokkoseni, lintuseni! Menes, lennä, kunne käsken:
Tuonen mustalle joelle, Manalan alantehelle!
Iske suuri suomuhauki, liikkuva kala lihava!"
Tuo kokko, komea lintu, lenteä lekuttelevi;
lenti hauin pyyäntähän, hirmuhampahan hakuhun,
tuonne Tuonelan joelle, Manalan alantehelle.
Yksi siipi vettä viisti, toinen taivasta tapasi,
kourat merta kuopaeli, nokka luotoja lotaisi.
Siitä seppo Ilmarinen lähtevi haroamahan
tuota Tuonelan jokea, kokko luona vahtimahan.
Vetehinen veestä nousi, koppoi kiinni Ilmarisen.
Kokko niskahan kohahti, Vetehisen päätä väänti,
polki päätä pohjemmaksi, kohti mustia mutia.

Jo tulevi Tuonen hauki, ve'en koira vengottavi.
Ei ole hauki pienen pieni eikä hauki suuren suuri:
kieli kahta kirvesvartta, hampahat haravan varren,
kita kolmen kosken verta, selkä seitsemän venehen.
Tahtoi seppoa tavata, syöä seppo Ilmarisen.
Tuli kokko kouotellen, isketellen ilman lintu.
Eik' ole kokko pienen pieni eikä aivan suuren suuri:
suu sen on satoa syltä, kita kuusi koskellista,
kieli kuutta keihäsvartta, kynnet viittä viikatetta.
Keksi suuren suomuhauin, liikkuvan kalan lihavan,
iskevi kaloa tuota, vasten suomuja sukaisi.
Silloin suuri suomuhauki, liikkuja kala lihava,
painavi kokon kynimen alle selvien vesien.
Niin kokko kohotteleikse, ilmahan ylenteleikse:
nosti mustia muria päälle selvien vesien.
Liiteleikse, laateleikse; toki toisesti kokevi.
Yhen iski kynsiänsä hauin hirmun hartioihin,
ve'en koiran koukkuluihin; toisen iski kynsiänsä
vuorehen teräksisehen, rautaisehen kalliohon.
Kilpestyivät kivistä kynsi, kalpistihe kalliosta:
jo hauki sukeltelihe, ve'en venkale vetihe
kynsistä kokon kynimen, vaakalinnun varpahista,
jälet kynnen kylkiluilla, halennehet hartioilla.
Siitä kokko rautakoura kivastihe vielä kerran;
siivet välkkyivät valkeana, silmät selvänä tulena:
saip' on hauin kynsihinsä, ve'en koiran kourihinsa.

Nosti suuren suomuhauin, ve'en venkalan veältä
 alta aaltojen syvien päälle selvien vesien.
 Niinp' on kokko rautakoura kerrallansa kolmannella
 toki saapi Tuonen hauin, liikkuvan kalan lihavan,
 tuosta Tuonelan joesta, Manalan alantehesta:
 ei vesi ve'elle tullut hauin suuren suomuloista,
 ilma ei ilmalle hajaisnut kokon suuren höyhenistä.
 Siitä kokko rautakoura kantoi suuren suomuhauin
 oksalle omenatammen, päähän lakkapään petäjän.
 Siinä maisteli makua, viilti halki hauin vatsan,
 riipoeli rintapäättä, pään on varsin poikki pahkoi.
 Sanoi seppo Ilmarinen: "Oi sinua, kurja kokko!
 Mikä lienet lintujasi, ku ollet otuksiasi,
 kun nyt maistelit makua, viillit halki hauin vatsan,
 kanssa riivoit rintapäättä, pään on varsin poikki pahkoit!"
 Tuop' on kokko rautakoura siitä syäntyi lentämähän.
 Ylös ilmahan kohosi pitkän pilven rannan päälle:
 pilvet liikkui, taivot naukui, ilman kannet kallistihe,
 katkesi Ukolta kaari, kuulta sarviset sakarat.
 Siitä seppo Ilmarinen itse kantoi pään kaloa
 anopille antehiksi. Sanan virkkoi, noin nimesi:
 "Tuoss' onpi ikuinen tuoli hyvän Pohjolan tupahan."
 Siitä tuon sanoiksi virkki, itse lausui ja pakisi:
 "Jo nyt kynnin kyiset pellot, vakoelin maat matoiset,
 suistelin suet Manalan, Tuonen karhut kahlestutin;
 sain on suuren suomuhauin, liikkuvan kalan lihavan,

tuosta Tuonelan joesta, Manalan alantehesta.

Joko nyt neiti annetahan, tyttö täältä työnnetähän?"

Sanoi Pohjolan emäntä: "Pahoinpa sinäki laait,

kun sa päättä poikki pahkoit, laskit halki hauin vatsan,

vielä riivoit rintapäättä, kanssa maistelit makua."

Silloin seppo Ilmarinen itse tuon sanoiksi virkki:

"Ei saalis viatta saa'a paikoilta paremmiltana,

saati Tuonelan joesta, Manalan alantehesta.

Joko on valmis valvattini, valmis valvateltavani?"

Sanoi Pohjolan emäntä, itse lausui ja nimesi:

"Jo on valmis valvattisi, valmis valvateltavasi!

Annettava on alliseni, sorsaseni suorittava

Ilmariselle sepolle ikuiseksi istujaksi,

polviseksi puoliseksi, kainaloiseksi kanaksi."

Olipa lapsi lattialla. Lauloi lapsi lattialta:

"Jo tuli tuville näille liika lintu linnahamme.

Lenti kokko koillisesta, halki taivahan havukka;

siipi iski ilman äärtä, toinen lainetta lakaisi,

pursto merta pyyhätteli, päähyt taivoa tapasi.

Katseleikse, käänteleikse, liiteleikse, laateleikse;

liiti miesten linnan päälle, nokalla kolistelevi;

miesten linna rautakatto: ei siihen sisälle pääsnyt.

"Katseleikse, käänteleikse, liiteleikse, laateleikse.

Liiti naisten linnan päälle, nokalla kolistelevi;

naisten linna vaskikatto: ei siihen sisälle pääsnyt.

"Katseleikse, käänteleikse, liiteleikse, laateleikse.

Liiti neitten linnan päälle, nokalla kolistelevi;
 neitten linna liinakatto: jo siihen sisälle pääsi!
 "Liiti linnan patsahalle, siitä laskehe laelle;
 liikahutti linnan lauan, istui linnan ikkunalle,
 seinälle selinäsulka, satasulka salvoimelle.
 "Katselevi kassapäitä, tukkapäitä tunnusteli,
 neitiparvesta parasta, kassapäistä kaunihinta,
 hele'intä helmipäistä, kukkapäistä kuuluisinta.
 "Siitä kokko kouraisevi, havulintu haivertavi:
 iski parvesta parahan, sorsajoukosta somimman,
 hele'immän, hempe'immän, verevimmän, valke'imman.
 Senpä iski ilman lintu, kynsi pitkä piirrällytti,
 ku oli pysty pään piolta sekä varrelta valittu,
 sulkasiltahan sulavin, hienukaisin höyheniltä."
 Siitä Pohjolan emäntä sanan virkkoi, noin nimesi:
 "Mistä tiesit, teltamoinen, kuulit, kultainen omena,
 tämän neien kasvavaksi, tukan liina liikkuvaksi?
 Huohtiko hopeat neien, neien kullat sinne kuului,
 sinne paistoi meiän päivät, meiän kuuhuet kumotti?"
 Lausui lapsi lattialta, vasta kasvava karehti:
 "Siitä tiesi teltamoinen, onnen myyrä tien osasi
 neien kuuluhun kotihin, kaunihisen kartanohon:
 hyvä oli isosta huuto laivan suuren laskennalta,
 emosta sitä parempi leivän paksun paistannalta,
 vehnäleivän leivonnalta, vierahan ravitsennalta.
 "Siitä tiesi teltamoinen, äkkioutoinen älysi

neien nuoren nousneheksi, impyen yllenneheksi:

kun kävi pihatse kerran, astui aittojen alatse

varsin aamulla varahin, aivan aika-huomenessa,

noki nousi nuoraisesti, savu paksusti pakeni

neien kuulusta ko'ista, kasvavaisen kartanosta;

neiti oli itse jauhamassa, kivenpuussa kiikkumassa:

kivenpuu käkenä kukkui, laklana kiven lapatta,

kiven siili sirkkusena, kivi helmenä heläsi.

"Kävi siitä toisen kerran, astui pellon pientaretse:

neiti oli mataramaalla, keikkui keltakankahilla,

paineli punapatoja, keitti keltakattiloita.

"Kävi kerran kolmannenki neien akkunan alatse,

kuuli neitosen kutovan, pirta käessä piukkoavan:

sukkulainen suikahteli kuin kärppä kiven kolossa,

pirkaeli pirran pii'it kuin on tikka puun kylessä,

käärilauta käännähteli kuin orava oksapuussa."

Siitä Pohjolan emäntä sanan virkkoi, noin nimesi:

"Kutti, kutti, neitoseni! Enkö jo sanonut aina:

elä kuusissa kukahu, elä laula laksoloissa,

näytä kaulan kaarevuutta, käsivarren valkeutta,

ripeyttä rinnan nuoren, muun on muo'on muhkeutta!

"Kaiken syystä syyättelin, keikutin tämän kesosen,

jop' on kerkeän keväimen, jopa toisen toukoaian:

laatiomme piilopirtti, pienet piiloikkunaiset,

neien kangasta kutoa, neljin niisin niukutella,

ettei kuule Suomen sulhot, Suomen sulhot, maan

kosijat!"

Lausui lapsi lattialta, kaksiviikkoinen kajahui:

"Helppo on hepo salata, sorajouhi suojaella,

paha on neitonen salata, hivus pitkä piilotella.

Laatisit kivisen linnan keskelle meren seläistä

siellä piikoja pi'ellä, kanojasi kasvatella,

eip' on piile piiat siellä, eipä impyet ylene,

ettei pääse suuret sulhot, suuret sulhot, maan kosijat,

miehet pystyisin kypärin, heposet teräskape'in."

Itse vanha Väinämöinen alla päin, pahoilla mielin

kotihinsa kulkiessa sanan virkkoi, noin nimesi:

"Voi minua, mies kuluista, kun en tuota tuntenunna,

naia nuorella iällä, etsiä elon ajalla!

Kaikkiansa se katuvi, joka nuorta naimistansa,

lasna lapsen saamistansa, pienenä perehtimistä."

Siinä kielti Väinämöinen, epäsi suvantolainen

vanhan nuorta noutamasta, kaunista käkeämästä;

kielti uimasta uhallä, veikan vettä soutamasta,

kilvoin neittä kosjomasta toisen, nuoremman keralla.

KAHDESKYMMENES RUNO

Mitä nyt laulamme lajia, kuta virttä vieretämme?

Tuota laulamme lajia, tuota virttä vieretämme:

noita Pohjolan pitoja, jumalisten juominkia.

Viikon häitä hankittihin, valmistettihin varoja

noilla Pohjolan tuvilla, Sariolan salvoksilla.

Mitä tuohon tuotettiin ja kuta veätettiin,
Pohjan pitkihin pitoihin, suuren joukon juominkihin
rahvahan ravitsemiksi, joukon suuren syöttämiksi?
Kasvoi härkä Karjalassa, sonni Suomessa lihosi;
ei ollut suuri eikä pieni, olihan oikea vasikka!
Hämeessä häntä häilyi, pää keikkui Kemijoella;
sata syltä sarvet pitkät, puoltatoista turpa paksu.
Viikon kärppä kääntelihe yhen kytkyen sijalla;
päivän lenti pääskyläinen härän sarvien väliä,
hätäisesti päähän pääsi keskenä levähtämättä.
Kuun juoksi kesäorava häpäältä hännän päähän
eikä päähän pääsnytkänä, ensi kuussa ennättänyt.
Sepä vallatoin vasikka, sonni suuri suomalainen,
Karjalasta kaimattiin Pohjan pellon pientarelle.
Sata miestä sarviloista, tuhat turvasta piteli
härkeä taluttaessa, Pohjolahan tuotaessa.
Härkä käyä källeröitti Sariolan salmen suussa,
syöpi heinät hettehestä, selkä pilviä siveli.
Eikä ollut iskijätä, maan kamalan kaatajata
Pohjan poikien lu'ussa, koko suuressa su'ussa,
nuorisossa nousevassa eikä varsin vanhastossa.
Tulipa ukko ulkomainen, Virokannas karjalainen.
Hänpä tuon sanoiksi virkki: "Malta, malta, härkä parka,
kun tulen kurikan kanssa, kamahutan kangellani
sun, katala, kallohosi: tok' et toisena kesänä
kovin käännä karseäsi, tölläytä turpoasi

tämän pellon pientarella, Sariolan salmen suussa!"

Läksi ukko iskemähän, Virokannas koskemahan,
 Palvoinen pitelemähän. Härkä päätä häiläytti,
 mustat silmänsä mulisti: ukko kuusehen kavahti,
 Virokannas vitsikkohon, Palvoinen pajun sekahan!

Etsittihin iskijätä, sonnin suuren sortajata
 kauniista Karjalasta, Suomen suurilta tiloilta,
 vienosta Venäjän maasta, Ruotsin maasta rohkeasta,
 Lapin laajoilta periltä, Turjan maasta mahtavasta;
 etsittihin Tuonelasta, Manalasta, maanki alta.

Etsittihin, eipä löytty, haettiin, ei havaittu.

Etsittihin iskijätä, katsottihin kaatajata
 selvältä meren selältä, lake'ilta lainehilta.

Mies musta merestä nousi, uros umpilainehista,
 aivan selvältä selältä, ulapalta aukealta.

Ei tuo ollut suurimpia eikä aivan pienimpiä:
 alle maljan maata mahtui, alle seulan seisomahan.

Se oli ukko rautakoura, rauankarva katsannolta;
 päässä paatinen kypärä, jaloissa kiviset kengät,
 veitsi kultainen käessä, varsi vasken-kirjavainen.

Saip' on siitä iskijänsä, tapasipa tappajansa,
 Suomen sonni sortajansa, maan kamala kaatajansa.

Heti kun näki eränsä, ruhtoi niskahan rutosti:
 sorti sonnin polvillensa, kylan maahan kyykähytti.

Saiko paljo saalihiksi? Sanut ei paljo saalihiksi:
 sata saavia lihoa, sata syltä makkarata,

verta seitsemän venettä, kuuta kuusi tynnyriä
 noihin Pohjolan pitoihin, Sariolan syöminkihin.
 Tupa oli tehty Pohjolassa, tupa laitto, pirtti suuri,
 sivulta yheksän syltä, päästä seitsentä leveä.
 Kukko kun laessa lauloi, ei sen ääni maahan kuulu;
 penin haukunta perässä ei kuulu ovehen asti.
 Tuop' on Pohjolan emäntä liikkui sillan liitoksella,
 laahoi keskilattialla. Arvelee, ajattelevi:
 "Mistäpä olutta saamme, taarit taiten laittelemme
 näille häille hankkimille, pioille pi'ettäville?
 En tieä tekoa taarin enkä syntyä olosen."
 Olipa ukko uunin päällä. Lausui ukko uunin päältä:
 "Ohrasta oluen synty, humalasta julkijuoman,
 vaikk' ei tuo ve'että synny eikä tuimatta tuletta.
 "Humala, Remusen poika, piennä maahan pistettihin,
 kyynä maahan kynnettihin, viholaisna viskottihin
 vierehen Kalevan kaivon, Osmon pellon penkerehen.
 Siitä nousi nuori taimi, yleni vihanta virpi;
 nousi puuhun pienoisehen, kohen latvoa kohosi.
 "Onnen ukko ohran kylvi Osmon uuen pellon päähän.
 Ohra kasvoi kaunihisti, yleni ylen hyvästi
 Osmon uuen pellon päässä, kaskessa pojan Kalevan.
 "Oli aikoa vähäisen, jo huuhui humala puusta,
 ohra lausui pellon päästä, vesi kaivosta Kalevan:
 'Milloin yhtehen yhymme, konsa toinen toisihimme?
 Yksin on elo ikävä, kahen, kolmen kaunoisampi.'

"Osmotar, oluen seppä, Kapo, kaljojen tekijä,
 otti ohrasen jyviä, kuusi ohrasen jyveä,
 seitsemän humalan päätä, vettä kauhoa kaheksan;
 niin pani pa'an tulelle, laittoi keiton kiehumahan.
 Keitti ohraista olutta kerkeän kesäisen päivän
 nenässä utuisen niemen, päässä saaren terhenisen,
 puisen uuen uurtehesen, korvon koivuisen sisähän.
 "Sai oluen panneheksi, ei saanut hapanneheksi.
 Arvelee, ajattelevi, sanan virkkoi, noin nimesi:
 'Mitä tuohon tuotanehe ja kuta katsottanehe
 oluelle happaimeksi, kaljalle kohottimeksi?'

"Kalevalatar, kaunis neiti, se on sormilta sokea,
 aina liukas liikunnolta, aina kengältä kepeä,
 liikkui sillan liitoksella, keikkui keskilattialla
 yhtä, toista toimitellen kahen kattilan kesellä.
 Näki puikon lattialla: poimi puikon lattialta.
 "Katselevi, kääntelevi: 'Mitä tuostaki tulisi
 Kavon kaunihiin käsissä, hyvän immen hyppysissä,
 jos kannan Kavon kätehen, hyvän immen hyppysihin?'
 "Kantoipa Kavon kätehen, hyvän immen hyppysihin.
 Kapo kaksin kämmeninsä, hykerti käsin molemmin
 molempihin reisihinsä: syntyi valkea orava.
 "Noin se neuvoi poikoansa, oravaistansa opasti:
 'Oravainen, kummun kulta, kummun kukka, maan ihana!

Juokse tuonne, kunne käsken, kunne käsken ja kehoitan:

mieluisahan Metsolahan, tarkkahan Tapiolahan!

Nouse puuhun pienoisehen, taiten tarhalatvaisehen,

jottei kokko kouraiseisi eikä iskis' ilman lintu!

Tuo'os kuusesta käpyjä, petäjästä helpehiä,

ne kannan Kavon kätehen, oluehen Osmottaren!'

"Osasi orava juosta, pöyhtöhäntä pyörähellä,

pian juosta matkan pitkän, välehen välit samota,

salon poikki, toisen pitkin, kolmannen vähän vitahan

mieluisahan Metsolahan, tarkkahan Tapiolahan.

"Näki kolme korpikuusta, neljä pienoista petäättä;

nousi kuusehen norolla, petäjähän kankahalla.

Eikä kokko kouraisnunna, iskenynnä ilman lintu.

"Katkoi kuusesta käpyjä, petäjästä päitä lehvän.

Kävyt kätki kynsihinsä, kääraisi kápälihinsä;

ne kantoi Kavon kätehen, hyvän immen hyppysihin.

"Kapo pisti kaljahansa, Osmotar oluehensa:

eip' ota olut hapata, juoma nuori noustaksensa.

"Osmotar, oluen seppä, Kapo, kaljojen tekijä,

ainakin ajattelevi: 'Mitä tuohon tuotanehe

oluelle happaimeksi, kaljalle kohottimeksi?'

"Kalevatar, kaunis neiti, se on sormilta sokea,

aina liukas liikunnolta, aina kengältä kepeä,

liikkui sillan liitoksella, keikkui keskilattialla

yhtä, toista toimitellen kahen kattilan kesellä.

Näki lastun lattialla: poimi lastun lattialta.

"Katselevi, kääntelevi: 'Mitä tuostaki tulisi

Kavon kaunihiin käsissä, hyvän immen hyppysissä,

jos kannan Kavon kätehen, hyvän immen hyppysihin?'

"Kantoipa Kavon kätehen, hyvän immen hyppysihin.

Kapo kaksin kämmeninsä, hykerti käsin molemmin

molempihiin reisihiensä: syntyi näättä kultarinta.

"Niin se neuvoi nääteänsä, orpolastansa opasti:

'Näätäseni, lintuseni, rahankarva kaunoiseni!

Mene tuonne, kunne käsken, kunne käsken ja kehoitan:

kontion kivikololle, metsän karhun kartanolle,

jossa karhut tappelevat, kontiot kovin elävät!

Kourin hiivoa kokoa, käsin vaahtea valuta,

se kanna Kavon kätehen, tuo olallen Osmottaren!'

"Jopa taisi näättä juosta, rinta kulta riehätellä.

Pian juoksi matkan pitkän, välehen välit samosi,

joen poikki, toisen pitkin, kolmannen vähän vitahan

kontion kivikololle, karhun louhikammiolle.

Siellä karhut tappelevat, kontiot kovin elävät

rautaisella kalliolla, vuorella teräksisellä.

"Valui vaahti karhun suusta, hiiva hirveän kiasta:

käsin vaahtea valutti, kourin hiivoa kokosi;

sen kantoi Kavon kätehen, hyvän immen hyppysihin.

"Osmotar oluehensa, Kapo kaatoi kaljahansa:

ei ota olut hapata, mehu miesten puurakoia.

"Osmotar, oluen seppä, Kapo, kaljojen tekijä,

ainakin ajattelevi: 'Mitä tuohon tuotanehe

oluelle happaimeksi, kaljalle kohottimeksi?'

"Kalevatar, kaunis neiti, tyttö sormilta sokea,

aina liukas liikunnolta, aina kengältä kepeä,

liikkui sillan liitoksella, keikkui keskilattialla

yhtä, toista toimitellen kahen kattilan välillä.

Näki maassa palkoheinän: poimi maasta palkoheinän.

"Katselevi, kääntelevi: 'Mitä tuostaki tulisi

Kavon kaunihin käsissä, hyvän immen hyppysissä,

jos kannan Kavon kätehen, hyvän immen hyppysihin?'

"Kantoipa Kavon kätehen, hyvän immen hyppysihin.

Kapo kaksin kämmeninsä, hykerti käsin molemmin

molempihin reisihinsä: mehiläinen siitä syntyi.

"Niin se neuvoi lintuansa, mehiläistänsä opasti:

'Mehiläinen, lintu liukas, nurmen kukkien kuningas!

Lennä tuonne, kunne käsken, kunne käsken ja kehoitan:

saarelle selälliselle, luo'olle merelliselle!

Siell' on neiti nukkununna, vyö vaski valahtanunna,

sivulla simainen heinä, mesiheinä helmassansa.

Tuo simoa siivessäsi, kanna mettä kaavussasi

heleästä heinän päästä, kukan kultaisen kuvusta;

se kanna Kavon kätehen, tuo olallen Osmottaren!'

"Mehiläinen, lintu liukas, jopa lenti jotta joutui.

Pian lenti matkan pitkän, välehen välit lyhenti,

meren poikki, toisen pitkin, kolmannen vähän vitahan

saarehen selällisehen, luotohon merellisehen.

Näki neien nukkunehen, tinarinnan riutunehen

nurmelle nimettömälle, mesipellon pientarelle,

kupehella kultaheinä, vyöllänsä hopeaheinä.

"Kasti siipensä simahan, sulkansa mesi sulahan

helevässä heinän päässä, kukan kultaisen nenässä;

sen kantoi Kavon kätehen, hyvän immen hyppysihin.

"Osmotar oluehensa, Kapo pisti kaljahansa:

siit' otti olut hapata, siitä nousi nuori juoma

puisen uuen uurtehessa, korvon koivuisen sisässä;

kuohui korvien tasalle, ärjyi päällän äyrähien,

tahtoi maahan tyyräellä, lattialle lasketella.

"Oli aikoa vähäisen, pirahteli pikkaraisten.

Joutui juomahan urohot, Lemminkäinen liiatenki:

juopui Ahti, juopui Kauko, juopui veitikkä verevä

oluelta Osmottaren, kaljalta Kalevattaren.

"Osmotar, oluen seppä, Kapo, kaljojen tekijä,

hän tuossa sanoiksi virkki: 'Voi, poloinen, päiviäni,

kun panin pahan oluen, tavattoman taarin laitoin:

ulos korvosta kohosi, lattialle lainehtivi!'

"Punalintu puusta lauloi, rastas räystähän rajalta:

'Ei ole pahaoloinen, on juoma hyväoloinen,

tynnyrihin tyhjettävä, kellarihin käytettävä

tynnyrissä tammissessa, vaskivannetten sisässä.'

"Se oli oluen synty, kalevaisten kaljan alku;

siitä sai hyvän nimensä, siitä kuulun kunniansa,

kun oli hyväoloinen, hyvä juoma hurskahille:

pani naiset naurusuulle, miehet mielelle hyvälle,

hurskahat iloitsemahan, hullut huppeloitsemahan."

Siitä Pohjolan emäntä, kun kuuli oluen synnyn,
koki vettä suuren korvon, uuen puisen puolellensa,
siihen ohria oloksi ja paljo humalan päitä.

Alkoi keitteä olutta, väkivettä väännätellä
uuen puisen uurtehessa, korvon koivuisen sisässä.

Kuut kiviä kuumettihin, kesät vettä keitettihin,
salot puita poltettihin, kaivot vettä kannettihin:

jo salot saristui puista, veet väheni lähtehistä
olosia pantaessa, kaljoja kyhättäessä

Pohjan pitkiksi pioiksi, hyvän joukon juomingiksi.

Savu saarella palavi, tuli niemen tutkaimella.

Nousipa savu sakea, auer ilmahan ajoihe
tuimilta tulisijoilta, varavilta valke'ilta:

täytti puolen Pohjan maata, kaiken Karjalan sokisti.

Kansa kaikki katshtavi, katshtavi, kaivahtavi:

"Mistäpä savunen saapi, auer ilmahan ajaikse?

Pienikö soan savuksi, suuri paimosen paloksi."

Tuop' on äiti Lemminkäisen aivan aamulla varahin

läksi vettä lähteheltä; näkevi savun sakean

pohjoisilla maailmoilla. Sanan virkkoi, noin nimesi:

"Nuo onpi soan savuja, varsin vainoivalke'ita!"

Itse Ahti Saarelainen, tuo on kaunis Kaukomieli,

katseleikse, käänteileikse. Arvelee, ajattelevi:

"Josp' on kaalan katsomahan, likeltä tähystämähän,

mistä tuo savunen saapi, auer ilman täyttelevi,

oisiko soan savuja, noita vainovalke'ita."

Kaaloi Kauko katsomahan savun syntymäsihoa:

ei ollut soan tulia eikä vainovalke'ita;

olipa oluttulia, kaljankeitto-valke'ita

Sariolan salmen suulla, niemen kaiskun kainalossa.

Siinä Kauko katselevi ... silmä karsas Kaukon päässä,

silmä karsas, toinen kiero, suu vähiten väärällänsä.

Virkki viimein katsellessa, poikki salmesta sanovi:

"Oi armas anoppiseni, Pohjan ehtoisa emäntä!

Laitapa oluet oivat, keitä kaljat kelvolliset

juotavaksi joukon suuren, Lemminkäisen liiatenki

noissa häissänsä omissa kera nuoren tyttäresi!"

Sai olonen valmihiksi, mehu miesten juotavaksi.

Pantihin olut punainen, kalja kaunis käytettiin

maan alle makoamahan kivisessä kellarissa,

tammisessa tynnyrissä, tapin vaskisen takana.

Siitä Pohjolan emäntä laittoi keitot kiehumahan,

kattilat kamuamahan, riehtilät remuamahan.

Leipoi siitä leivät suuret, suuret talkkunat taputti

hyvän rahvahan varaksi, joukon suuren syötäväksi

Pohjan pitkissä pioissa, Sariolan juomingissa.

Saipa leivät leivotuksi, talkkunat taputetuksi.

Kului aikoa vähäisen, pirahteli pikkaraisten:

olut tykki tynnyrissä, kalja keikkui kellarissa:

"Kun nyt juojani tulisi, lakkijani laittaisi,

kunnollinen kukkujani, laaullinen laulajani!"

Etsittihin laulajata, laaullista laulajata,
 kunnollista kukkujata, kaunista karehtijata:
 lohi on tuotu laulajaksi, hauki kunnon kukkujaksi.
 Ei lohessa laulajata, hauissa karehtijata:
 lohen on leuat longallahan, hauin hampahat hajalla.
 Etsittihin laulajata, laaullista laulajata,
 kunnollista kukkujata, kaunista karehtijata:
 lapsi on tuotu laulajaksi, poika kunnon kukkujaksi.
 Ei lapsessa laulajata, kuolasuussa kukkujata:
 lapsen kiel' on kimmeltynnä, kielen kanta kammeltunna.
 Uhkasi olut punainen, noitueli nuori juoma
 nassakassa tammisessa, tapin vaskisen takana:
 "Kun et laita laulajata, laaullista laulajata,
 kunnollista kukkujata, kaunista karehtijata,
 potkin poikki vanteheni, ulos pohjani porotan!"
 Silloin Pohjolan emäntä pani kutsut kulkemahan,
 airuhut vaeltamahan. Itse tuon sanoiksi virkki:
 "Ohoh piika pikkarainen, orjani alinomainen!
 Kutsu rahvasta kokohon, miesten joukko juominkihin!
 Kutsu kurjat, kutsu köyhät, sokeatki, vaivaisetki,
 rammatki, rekirujotki! Sokeat venehin soua,
 rammat ratsahin ajele, rujot re'in remmätellös!
 "Kutsu kaikki Pohjan kansa ja kaikki Kalevan kansa,
 kutsu vanha Väinämöinen lailliseksi laulajaksi!
 Elä kutsu Kaukomieltä, tuota Ahti Saarelaista!"
 Tuop' on piika pikkarainen sanan virkkoi, noin nimesi:

KALEVALA

"Miks' en kutsu Kaukomieltä, yhtä Ahti Saarelaista?"

Tuop' on Pohjolan emäntä sanan vastaten sanovi:

"Siks' et kutsu Kaukomieltä, tuota lieto Lemminkäistä,

kun on kaikitse toraisa, aivan tarkka tappelija;

tehnyt on häissäki häpeät, pitoloissa pillat suuret,

nauranut pyhäiset piit pyhäisissä vaattehissa."

Tuop' on piika pikkarainen sanan virkkoi, noin nimesi:

"Mistä tieän Kaukomielen, jotta heitän kutsumatta?

En tunne Ahin kotia, Kaukomielen kartanoa."

Sanoi Pohjolan emäntä, itse lausui ja nimesi:

"Hyvin tunnet Kaukomielen, tuon on Ahti Saarelaisen:

Ahti saarella asuvi, veitikkä vesien luona,

laajimman lahen sivulla, Kaukoniemen kainalossa."

Tuop' on piika pikkarainen, raataja rahan-alainen,

kantoi kutsut kuusialle, keruhut kaheksialle.

Kutsui kaiken Pohjan kansan ja kaiken Kalevan kansan,

nuotki hoikat huonemiehet, kaitakauhtanat kasakat.

Yks' on aino Ahti poika, senp' on heitti kutsumatta.

YHDESKOLMATTI RUNO

Tuop' on Pohjolan emäntä, Sariolan vaimo vanha,

oli ulkona olija, askareillansa asuja.

Kuului suolta ruoskan roiske, rannalta re'en ratina.

Loi silmänsä luotehelle, käänti päätä päivän alle,

arvelee, ajattelevi: "Mi tämä väki väjyvi

minun, raukan, rannoilleni? Suurtako sotaväkeä?"

Kaaloι tuota katsomahan, likeltä tähyämähän:
ei ollut sotaväkeä; oli suuri sulhaiskansa,
vävy keskellä väkeä, hyvän rahvahan raossa.
Itse Pohjolan emäntä, Sariolan vaimo vanha,
kun tunsι vävyn tulevan, sanan virkkoi, noin nimesi:
"Luulin tuulen tuulevaksi, pinon pystyn viereväksi,
meren rannan roikkivaksi, someren karehtivaksi.
Kaaloι tuota katsomahan, likeltä tähyämähän;
eipä tuuli tuullutkana, pino pysty vierrytkänä,
meren ranta rauennunna, someret karehtinunna:
vävyne väki tulevi, saoin kaksin käänteilekse!
"Mistä mä vävyne tunnen, vävyne väen seasta?
Tuttu on vävy väestä, tuttu tuomi muista puista,
tammi virpivarpasista, kuuhut taivahan tähistä.
"Vävy on mustalla orolla, niinkuin syöväällä suella,
kantavalla kaarnehella, lentävällä lievehellä;
kuusi kultasirkkulaista vempelellä kukkumassa,
seitsemän siniotusta rahkehella laulamassa."
Kuuluvi kumu kujasta, aisan kalke kaivotieltä:
jo vävy pihalle saapi, vävyn kansa kartanolle.
Vävy on keskellä väkeä, hyvän rahvahan raossa,
ei ole varsin eellimäisnä eikä aivan jälkimäisnä.
"Pois, pojat, ulos, urohot, pihalle, pitimmät miehet,
rinnuksia riistamahan, rahkehia raastamahan,
aisoja alentamahan, tuomahan vävy tupahan!"
Juoksevi vävyn oronen, kirjokorja kiiättävi

pitkin appelan pihoa. Sanoi Pohjolan emäntä:

"Oi sie orja, palkkalainen, kylän kaunoinen kasakka!

Ottaos vävyn oronen, lasketellos laukkiotsa

vaskisista valjahista, tinaisista rinnuksista,

rahaista rahkehista, vesaisista vempelistä!

Viekösi vävyn oronen, talutellos taitavasti

sulkkuisista suitsiloista, päitsistä hopeapäistä

piehtaroille pehme'ille, tasaiselle tanterelle,

vienolle vitilumelle, maalle maionkarvaiselle!

"Juottaos vävyni varsa lähisestä lähtehestä,

joka seisovi sulana, heraisena herhettävi

alla kullan kuusen juuren, alla pensivän petäjän!

"Apata vävyni varsa koropasta kultaisesta,

vaskisesta vakkasesta pestyin ohrin, lestyin leivin,

keitetyin kesäisin vehnin, survotuin suvirukihin!

"Vie siitä vävyn oronen soimelle sopimmaiselle,

ylimäiselle sijalle, ta'impahan tanhuahan!

Sito'os vävyn oronen kultaisista koltsasista

rautaisehen renkaisehen, patvisehen patsaisehen!

Pankosi vävyn orolle kappa kauroja etehen,

toinen heinän helpehiä, kolmas ruumenen muruja!

"Sukios vävyn oronen mursunluisella sualla,

jottei karva katkeaisi, sorajouhi sorkahtaisi!

Kattaos vävyn oronen loimella hope'isella,

kuomikolla kultaisella, vanumalla vaskisella!

"Kylän poiat, kyyhkyläiset! Viekätte vävy tupahan,

hivuksin hatuttomana, käen kintahattomana!

"Vuotas katselen vävyä, jos sopii vävy tupahan
ilman uksen ottamatta, pihtipuolen purkamatta,
kamanan korottamatta, kynnyksen alentamatta,
soppiseinän sortamatta, multahirren muuttamatta!

"Ei mahu vävy tupahan, hyvä lahja laipiohon
ilman uksen ottamatta, pihtipuolen purkamatta,
kamanan korottamatta, kynnyksen alentamatta,
soppiseinän sortamatta, multahirren muuttamatta:
vävy on päätänsä pitempi, korvallista korkeampi.

"Kamanat kohottukohot lakin päästä laskematta,
kynnykset alentukohot kengän kannan koskematta,
pihtipuolet välttyköhöt, ovet ilman auetkohot
tullessa vävyn tupahan, astuessa aimo miehen!

"Kiitos kaunoisen Jumalan, jo saapi vävy sisähän!
Vuotas katsahan tupoa, silmeän tuvan sisähän,
onko täällä pöyät pesty, lavitsat vesin valeltu,
siivottu sileät sillat, laualattiat la'aistu!

"Katselen tätä tupoa enkä tuota tunnekana,
mistä puist' on pirtti tehty, mistä suoja tänne saatu,
kusta seinät seisotettu sekä lattiat laottu.

"Sivuseinä on siilin luista, periseinä peuran luista,
oviseinä osman luista, kamana karitsan luista.

"Orret on omenapuista, patsas puista patviloista,
luaslauat lumpehista, laki lahnan suomuksista.

"Rahi on rauasta rakettu, lautsat Saksan laahkoloista,

pöytä kullan kirjoiteltu, silta silkillä silattu.

"Uuni vaskesta valettu, pankko paasista hyvistä,

kiukoa meren kivistä, karsina Kalevan puista."

Sulho tungeikse tupahan, alle kattojen ajaikse.

Sanan virkkoi, noin nimesi: "Terve tänneki, Jumala,

alle kuulun kurkihirren, alle kaunihin katoksen!"

Sanoi Pohjolan emäntä: "Terve, terve tultuasi

tänne pienehen tupahan, matalaisehen majahan,

honkaisehen huonehesen, petäjäisehen pesähän!

"Ohoh orjapiikaseni, kylän pantu palkkalainen!

Tuopa tulta tuohen päässä, temmo tervaksen nenässä

katsellakseni vävyä, nähäkseni sulhon silmät,

sinisetkö vai punaiset vaiko vaatevalkeuiset!"

Orjapiika pikkarainen, kylän pantu palkkalainen,

toip' on tulta tuohosessa, tempoi tulta tervaksessa.

"Tuli on tuohinen rämäkkä, savu musta tervaksinen,

vävyän silmät saastuttaisi, mustuttais' ihanan muo'on:

tuopa tulta tuohuksella, vahasella valkeaista!"

Orjapiika pikkarainen, kylän pantu palkkalainen,

toip' on tulta tuohuksella, vahasella valkeaista.

Valkea savu vahainen, tuli kirkas tuohuksinen,

valotti vävyiltä silmät, kirkasti vävyiltä kasvot.

"Jo näen vävyäni silmät: ei siniset, ei punaiset

eikä vaatevalkeuiset; meren on vaahan valkeuiset,

meren ruo'on ruskeuiset, meren kaislan kauneuiset.

"Kylän poiat, kyyhkyläiset! Vieätte tätä vävyä

isoimmille istuimille, ylimmäisille sijoille,
 selin seineä sinistä, pä'in pöyteä punaista,
 kohin kutsuvierahia, rinnoin rahvahan remua!"
 Siitä Pohjolan emäntä syötti, juotti vierahia,
 syötti suin sulassa voissa, kourin kuorekokkaroissa
 noita kutsuvierahia, vävyänsä liiatenki.
 Olipa lohta luotasilla, sivulla sianlihoa,
 kupit kukkuraisillansa, va'it varpelaitehilla
 syöä kutsuvierahien ja vävysen liiatenki.
 Sanoi Pohjolan emäntä: "Oi sie piika pikkarainen!
 Tuop' on tuopilla olutta, kanno kaksikorvaisella
 noille kutsuvierahille, vävylleni liiatenki!"
 Tuop' on piika pikkarainen, raataja rahan-alainen,
 antoi tuopin totta tehä, viisivantehen vikoa,
 huuhtoa humalan parrat, vaahen parrat valkoella
 noilta kutsuvierahilta ja vävyiltä liiatenki.
 Mitä nyt olut osasi, virkki viisivantehinen,
 kun oli luona laulajansa, kunnollinen kukkujansa?
 Olipa vanha Väinämöinen, virren ponsi polvu'inen,
 laaullisna laulajana, parahana taitajana.
 Ensin ottavi olutta, siitä tuon sanoiksi virkki:
 "Olukkainen, juomukkainen! Elä miestä jouten juota!
 Laita miehet laulamahan, kultasuut on kukkumahan!
 Isännät imehtelevät, emännät ajattelevat:
 joko on laulut lauennehet, ilokielet kirvonnehet,
 vai panin pahan oluen, juoksuttelin juoman kehnnon,

kun ei laula laulajamme, hyreksi hyvät runomme,
 kuku kultavierahamme, iloitse ilokäkemme?
 "Kukas tässä kukkunevi, kenpä kielin laulanevi
 näissä Pohjolan pioissa, Sariolan juomingissa?
 Eipä tässä lautsat laula, kun ei lautsan istujaiset,
 lattiat ei lausahtele, kun ei lattian kävijät;
 eikä ikkunat iloitse, kun ei ikkunan isännät,
 eikä pöykä pöyän ääret, kun ei pöyän äärelliset,
 ei ne reppänät remuile, kun ei reppänän alaiset."
 Oli lapsi lattialla, maitoparta pankon päässä.
 Lausui lapsi lattialta, poika pankolta pakisi:
 "En ole iso iältä, vahva varren kasvannolta,
 vaan kuitenkin kaikitenki, jos ei muut lihavat laula,
 miehet paksummat pajaha, verevämmät vierettele,
 niin mä laulan, laiha poika, poika kuiva, kuikuttelen;
 laulan laihoilta lihoilta, kupehilta kuuttomilta
 tämän iltamme iloksi, päivän kuulun kunniaksi."
 Olipa ukko uunin päällä. Tuopa tuon sanoiksi virkki:
 "Ei ole lasten laululoista, kurjien kujerteloista:
 valehia lasten laulut, tyhjiä tytärten virret!
 Anna virsi viisahalle, laulu lautsan istujalle!"
 Silloin vanha Väinämöinen itse tuon sanoiksi virkki:
 "Onko tässä nuorisossa, koko suuressa su'ussa,
 ken panisi käen kätehen, ha'an toisehen hakahan
 ja saisi sanelemahan, laikahtaisi laulamahan
 päivän päätyvän iloksi, illan kuulun kunniaksi?"

Sanoi ukko uunin päältä: "Ei ole tässä ennen kuultu,
ei ole kuultu eikä nähty sinä ilmoisna ikänä
parempata laulajata, tarkempata taitajata,
kuin mitä minä kujerrin, lauleskelin lapsempana,
laulelin lahen vesillä, kajahtelin kankahilla,
kukkuelin kuusikoilla, sanelin salometsillä.
"Ääni oli suuri ja sokea, säveleni sangen kaunis:
se silloin jokena juoksi, vesivirtana vilisi,
kulki kuin lyly lumella, purjelaiva lainehilla.
Vaan en nyt sanoa saata, tuot' en tarkoin tunnekana,
mikä sorti suuren äänen, äänen armahan alenti:
ei se nyt jokena juokse, lainehina lailattele,
on kuin karhi kannostossa, hangella havupetäjä,
reki rannan hiekkasilla, vene kuivilla kivillä."
Silloin vanha Väinämöinen itse tuon sanoiksi virkki:
"Kun ei toista tullekana kerallani laulamahan,
yksin lähtenen runoille, laikahtanen laulamahan:
kun olen luotu laulajaksi, sattunut sanelijaksi,
en kysy kylästä tietä, päätä virren vierahalta."
Siitä vanha Väinämöinen, virren ponsi polvuinen,
istuihen ilon teolle, laulutyölle työntelihe,
ilovirret vieressänsä, saatavillansa sanaset.
Lauloi vanha Väinämöinen, sekä lauloi jotta taitoi:
ei sanat sanoihin puutu, virret veisaten vähene;
ennen kalliot kiviä, umpilammit lumpehia.
Siinä lauloi Väinämöinen, pitkin iltoa iloitsi.

Naiset kaikki naurusuulla, miehet mielellä hyvällä
kuuntelivat, kummeksivat Väinämöisen väännätystä,
kun oli kumma kuulijanki, ime ilmankin olijan.
Sanoi vanha Väinämöinen, virkki virtensä lopulla:
"Mitäpä minusta onpi laulajaksi, taitajaksi!
En minä mitänä saata, en kuhunkana kykene.
Oisi Luoja laulamassa, suin sulin sanelemassa!
Luoja laulun lauleleisi, lauleleisi, taiteleisi.
"Laulaisi meret mesiksi, meren hiekat hernehiksi,
meren mullat maltahiksi, suoloiksi meren someret,
lehot laajat leipämaiksi, ahovieret vehnämaiksi,
mäet mämmikakkaroiksi, kalliotsat kananmuniksi.
"Lauleleisi, taiteleisi, saneleisi, saatteleisi,
laulaisi tähän talohon läävät täysi lähtemiä,
kujat täysi kukkapäitä, ahot maion antajia,
sata sarven kantajata, tuhat tuojoa utaren.
"Lauleleisi, taiteleisi, saneleisi, saatteleisi
isännille ilvesturkit, emännille verkaviitat,
tyttärille ummiskengät, pojille punaiset paiat.
"Annap' ainaki, Jumala, toisteki, totinen Luoja,
näin näissä eletäväksi, toiste toimieltavaksi
näissä Pohjolan pioissa, Sariolan juomingissa,
oloset jokena juosta, me'et virtana vilata
näissä Pohjolan tuvissa, Sariolan salvoksissa,
jotta päivin lauleltaisi, illoin tehtäisi iloa
iällä tämän isännän, elinajalla emännän!

"Pankohon Jumala palkan, Luoja koston kostakohon
isännälle pöyän päähän, emännällen aittahansa,
pojillen apajaveelle, kangaspuihin tyttärille,
jottei konsana katuisi, vuonna toisna voikahtaisi
näitä pitkiä pitoja, suuren joukon juominkia!"

KAHDESKOLMATTA RUNO

Kun oli kyllin häitä juotu, pi'etty pitoja noita,
häitä Pohjolan tuvilla, pitoja Pimentolassa,
sanoi Pohjolan emäntä Ilmariselle, vävyllä:
"Mit' istut, isosukuinen, maan valio, valvattelet?
Istutko ison hyvyttä vai emonko armautta
vaiko pirtin valkeutta, naimakansan kauneutta?
"Et istu ison hyvyttä, et emosen armautta
etkä pirtin puhtautta, naimakansan kauneutta:
istut impesi hyvyttä, neien nuoren armautta,
valvattisi valkeutta, kassapääsi kauneutta.
"Sulho, viljon veljyeni! Vuotit viikon, vuota vielä!
Ei ole valmis valvattisi, suorinut ikisopusi:
puol' on päätä palmikolla, puoli palmikoitsematta.
"Sulho, viljon veljyeni! Vuotit viikon, vuota vielä!
Ei ole valmis valvattisi, suorinut ikisopusi:
yks' on hiema hiemoitettu, toinen hiemoiteltavana.
"Sulho, viljon veljyeni! Viikon vuotit, vuota vielä!
Ei ole valmis valvattisi, suorinut ikisopusi:
vast' on jalka kengitetty, toinen kengiteltävänä.

"Sulho, viljon veljyeni! Viikon vuotit, vuota vielä!

Ei ole valmis valvattisi, suorinut ikisopusi:

käsi on toinen kinnastettu, toinen kinnasteltavana.

"Sulho, viljon veljyeni! Viikon vuotit, et väsynyt:

valmis on nyt valvattisi, suorinut sorsasesi.

"Mene jo myöten, myöty neiti, kanssa, kaupattu kananen!

Jo nyt on liittosi likellä, kovin läsnä lähtöaika,

kun on viejä vieressäsi, ottajaisesi ovilla:

oro suitsia purevi, reki neittä vuottelevi.

"Oltua rakas rahoihin, kähäs kättä antamahan,

kiivas kihlan ottelohon, sormuksen sovittelohon,

ole nyt rakas rekehen, kiivas kirjokorjasehen,

kähäs käymähän kylähän sekä sievä lähtemähän!

"Etpä äijän, nuori neiti, kahen puolesi katsellut,

yli pääsi ymmärrellyt, jos te'it ka'utun kaupan,

iän kaiken itkemisen, vuoet voikerrehtamisen,

kun läksit isosi koista, siirryit syntymäsijoilta,

luota ehtoisen emosi, kantajasi kartanoilta.

"Mi oli sinun eleä näillä taattosi tiloilla!

Kasvoit kukkana kujilla, ahomailla mansikkana.

Nousit voille vuotehelta, maioille makoamasta,

venymästä vehnäsilte, pettäjäisille pehusta.

Kun et voinut voita syöä, silpaisit sianlihoa.

"Ei ollut huolta ollenkana, ajatusta aioinkana:

annoit huolla honkasien, ajatella aiaksien,

surra suolla suopetäjän, kangaskoivun kankahalla.

Itse liehuit lehtyisenä, perhosena pyörähtelit,
marjana emosi mailla, vaapukkana vainiolla.
"Lähet nyt talosta tästä, menet toiseen talohon,
toiseen emon alahan, perheesen vierahasen.
Toisin siellä, toisin täällä, toisin toisessa talossa!
Toisin siellä torvet soivat, toisin ukset ulvaisevat,
toisin vierevät veräjät, sanovat saranarauat.
"Et osaa ovissa käyä, veräjissä vieretellä
talon tyttären tavalla; et tunne puhua tulta
etkä liettä lämmitteä talon miehen mieltä myöten.
"Niinkö luulit, neito nuori, niinkö tiesit jotta luulit,
luulit yöksi lähteväsi, päivällä paloavasi?
Etpä yöksi lähtenynnä, etkä yöksi, et kaheksi:
jopa jou'uit viikommaksi, kuuksi päiväksi katosit,
iäksi ison majoilta, elinajaksi emosi.
Askelt' on piha pitempi, kynnys hirttä korkeampi
sinun toiste tullessasi, kerran kertaelllessasi."
Neito parka huokaeli, huokaeli, henkäeli;
suru syämelle panihe, vesi silmille vetihe.
Itse tuon sanoiksi saatti: "Noinpa tiesin, noinpa luulin,
noinpa arvelin ikäni, sanoin kaiken kasvinaian:
et sä, neiti, neiti olle oman vanhemman varassa,
oman taaton tanterilla, vanhan maammosi majoilla.
Äskempä olisit neiti miehelähän mennessäsi,
kuin oisi jalka kynnyksellä, toinen korjassa kosijan:
oisit päätäsi pitempi, korvallista korkeampi.

"Tuota toivoin tuon ikäni, katsoin kaiken kasvinaian
 vuotin kuin hyveä vuotta, katsoin kuin kesän tuloa.
 Jo nyt on toivoni toeksi, lähtöni lähemmä saanut;
 jop' on jalka kynnyksellä, toinen korjassa kosijan.
 Enkä tuota tunnekana, mikä muutti multa mielen:
 en lähe ilolla mielin enkä riemulla eriä
 tästä kullasta ko'ista, iän nuoren istumasta,
 näiltä kasvinkartanoilta, ison saamilta eloilta;
 lähen, hoikka, huolissani, ikävissäni eriän,
 kuin syksyisen yön sylihin, kevä'isen kierän päälle,
 jälen jäällä tuntumatta, jalan iskun iljangolla.
 "Miten lieki mieli muien, mieli muien morsianten?
 Tok' ei muut murettä tunne, kannan kaihoista syäntä,
 kuin kannan minä katala, kannan mustoa murettä,
 syäntä syen näköistä, huolta hiilenkarvallista.
 "Niin on mieli miekkoisien, autuaallisten ajatus,
 kuin keväinen päivännousu, kevätaamun aurinkoinen.
 Mitenpä minunki mieli, minun synkeä sisuni?
 On kuin laaka lammin ranta, kuin pimeä pilven ranta,
 kuin syksyinen yö pimeä, talvinen on päivä musta;
 viel' on mustempi sitäki, synkeämpi syksy-yötä."
 Olipa akka, askarvaimo, talon ainoa asuja.
 Hänpä tuon sanoiksi virkki: "Kutti, kutti, neiti nuori!
 Etkö muista, kuin sanelin, sanelin saoin kerroin:
 elä sulho'on ihastu, elä sulhon suumalohon,
 luota silmänluontehesen, katso jalkoihin jaloihin!

Sulovasti suun pitävi, silmät luopi luopuisasti,
 vaikka lempo leukaluissa, surma suussansa asuisi.
 "Noinpa aina neittä neuvoin, orpanaistani opastin:
 kun tulevi suuret sulhot, suuret sulhot, maan kosijat,
 sinä vastahan sanele ja puhele puoleltasi,
 sanele sanalla tuolla, lausu tuolla lausehella:
 'Ei minusta ollekana, ollekana, lienekänä
 miniäksi vietävätä, orjaksi otettavata.
 Ei neiti minun näköinen osaa orjana eleä,
 muista ei mukihin mennä, olla aina alla kynsin.
 Toinen kun sanan sanoisi, minä kaksin vastoisin;
 kun tulisi tukkahani, hairahtaisi hapsihini,
 tukastani tuivertaisin, hapsistani haivertaisin.'
 "Et sinä sitä totellut, et kuullut minun sanoa.
 Käeten kävit tulehen, tieten tervan keittehesen;
 riensihit revon rekehen, läksit karhun kantasille,
 revon reessänsä veteä, karhun kauas kannatella,
 ikiorjaksi isännän, aikaorjaksi anopin.
 "Läksit kouluhun kotoa, piinahan ison pihoilta.
 Kova on koulu käyäksesi, piina pitkä ollaksesi:
 siell' on ohjat ostettuna, varustettu vankirauat,
 ei ketänä muuta vasten, vasten on vaivaista sinua.
 "Kohta saat kokea, koito, kokea, kovaosainen,
 apen luista leukaluuta, anopin kivistä kieltä,
 ky'yn kylmiä sanoja, naon niskan-nakkeloita.
 "Kuules, neiti, kuin sanelen, kuin sanelen, kuin puhelen!

Olit kukkana kotona, ilona ison pihoilla:

iso kutsui kuutamaksi, emo päivänpaisteheksi,

veikkosi vesivaloksi, siskosi siniveraksi.

Menet toiseen talohon, vierahan emän alahan:

ei vieras emosen verta, vaimo toinen tuojan verta!

Harvoin vieras siivoin sinkui, harvoin oike'in opetti:

appi haukkuvi havuiksi, anoppisi ahkioksi,

kyty kynnysportahiksi, nato naisien pahoiksi.

"Äsken sie hyvä olisit, äsken kerta kelpoisit:

utuna ulos menisit, savuna pihalle saisit,

lehtisenä lenteleisit, kipunoina kiiättäisit.

"Et ole lintu lentäjäksi etkä lehti liehujaksi,

et kipuna kiitäjäksi, savu saajaksi pihalle.

"Voi neiti, sisarueni! Jo nyt vaihoit, minkä vaihoit!

Vaihoit armahan isosi appehen ani paha'an,

vaihoit ehtoisen emosi anoppihin ankarahan!

Vaihoit viljon veljyesi kyyttäniskahan kytyhyn,

vaihoit siskosi siveän naljasilmähän natohon!

Vaihoit liinavuotehesi nokisihin nuotioihin,

vaihoit valkeat vetesi likaisihin lietehisin,

vaihoit hiekkarantasesi mustihin muraperihin!

Vaihoit armahat ahosi kanervikkokankahisin,

vaihoit marjaiset mäkesi kaskikantoihin kovihin!

"Niinkö luulit, neito nuori, niinkö, kasvava kananen:

huolet loppui, työt väheni tämän illan istumilla,

maata sinne vietäväsi, unille otettavasi?

"Eip' on maata vieäkänä, unille otetakana:

vasta valvoa pitävi, vasta huolta hoivatahan,

ajatusta annetahan, pannahan pahoja mieltä.

"Kunis huiskit hunnutoinna, sinis huiskit huoletoinna:

kunis liikuit liinatoonna, liikuit liioitta suruitta.

Äsken huntu huolta tuopi, palttina pahoja mieltä,

liina liikoja suruja, pellava perättömiä.

"Mikäs neitosen kotona! Niin neito ison kotona,

kuin kuningas linnassansa, yhtä miekkoa vajoa.

Toisin tuon miniä raukan! Niin miniä miehelässä,

kuin vanki Venäehellä, yhtä vahtia vajoa.

"Teki työtä työn ajalla, väänti hartian vällä,

hiپیä hi'en väessä, otsa vaahen valkeassa.

Kun tulevi toinen aika, niin tulehen tuomitahan,

ajetahan ahjoksehen, sen kätehen käsketähän.

"Piteä hänen pitäisi, piteä, piloisen piian,

lohen mieli, kiiskin kieli, lammin ahvenen ajatus,

suu sären, salakan vatsa, meriteiren tieto saa'a.

"Eipä tieä yksikänä, ymmärrä yheksänkänä

emon tuomista tytöistä, vanhempansa vaalimista,

mistä syöjä syntynevi, kaluaja kasvanevi,

lihan syöjä, luun purija, tukan tuulelle jakaja,

hapsien hajottelija, ahavalle anneksija.

"Itke, itke, neiti nuori! Kun itket, hyvinkin itke!

Itke kourin kyynesi, kahmaloin haluvetesi,

pisaret ison pihoille, lammit taaton lattioille,

itke tulville tupanen, siltalauat lainehille!

Kun et itke itkettäissä, itket toiste tullessasi,

kun tulet ison kotihin, kun löyät isosi vanhan

saunahan savuttunehen kuiva vasta kainalossa.

"Itke, itke, neiti nuori! Kun itket, hyvinkin itke!

Kun et itke itkettäissä, itket toiste tullessasi,

kun tulet emon kotihin, kun löyät emosi vanhan

läävähän läkähtynehen, kuollehen kupo sylihin.

"Itke, itke, neiti nuori! Kun itket, hyvinkin itke!

Kun et itke itkettäissä, itket toiste tullessasi,

kun tulet tähän kotihin, löyät veikkosi verevän

kujahan kukistunehen, kartanolle kaatunehen.

"Itke, itke, neiti nuori! Kun itket, hyvinkin itke!

Kun et itke itkettäissä, itket toiste tullessasi,

kun tulet tähän talohon, löyät siskosi siveän

sotkutielle sortunehen vanha karttu kainalossa."

Neito parka huokaeli, huokaeli, henkäeli.

Itse loihen itkemähän, vierähti vetistämähän.

Itki kourin kyyneleitä, kahmaloin haluvesiä

ison pestyille pihoille, lammit taaton lattialle.

Siitä tuon sanoiksi virkki, itse lausui ja pakisi:

"Hoi sisaret, sirkkuseni, entiset ikätoverit,

kaikki kasvinkumppalini! Kuulkottenpa, kuin sanelen!

En nyt tuota tunnekana, mikä lienehe minulle

iskennä tämän ikävän, tämän huolen hoivannunna,

tämän kaihon kantanunna, murehen mukaellunna.

"Toisin tiesin, toisin luulin, toisin toivotin ikäni:

käkesin käkenä käyä, kukahella kukkuroilla

näille päivin päästyäni, näille tuumin tultuani.

Enpä nyt käkenä käyne, kukahelle kukkuroilla:

olen kuin alli aallokossa, tavi laajalla lahella

uiessa vilua vettä, vettä jäistä järkyttäissä.

"Voi isoni, voi emoni, voi on valtavanhempani!

Minnekä minua loitte, kunne kannoitte katalan

nämät itkut itkemähän, nämät kaihot kantamahan,

nämät huolet huolimahan ja surut sureksimahan?

"Mahoit ennen, maammo rukka, mahoit, kaunis

kantajani,

armas maion-antajani, ihana imettäjäni,

kapaloia kantosia, pestä pieniä kiviä,

kuin pesit tätä tytärtä, kapalojit kaunoistasi

näille suurille suruille, ape'ille miel'aloille!

"Moni muualla sanovi, usea ajattelevi:

ei ole huolta hurnakolla, ajatusta aioinkana.

Elkätte, hyvät imeiset, elkätte sitä sanoko!

Enemp' on minulla huolta, kuin on koskessa kiviä,

pajuja pahalla maalla, kanervia kankahalla.

Hepo ei jaksaisi veteä, rautakisko kingotella

ilman luokin lekkumatta, vempelen värisemättä

noita, hoikan, huoliani, mustia mure'itani."

Lauloi lapsi lattialta, kasvavainen karsinasta:

"Mitä neien itkemistä, suuresti sureksimista!

Anna huolia hevosen, murehtia mustan ruunan,
 rautasuisen surkutella, suuripäisen päivitellä!
 Hevosell' on pää parempi, pää parempi, luu lujempi,
 kaulan kaari kantavampi, koko ruumis runsahampi.
 "Ei ole itettäviä, suuresti surettavia.
 Ei sinua suolle vieä, oजारrellen oteta:
 vievät viljamättähältä, vievät vielä viljemmälle;
 ottavat oluttuvilta, ottavat oluemmille.
 "Kun katsot kupehellesi, oikealle puolellesi,
 onpa sulho suojassasi, mies verevä vieressäsi!
 Hyvä mies, hyvä hevonen, talon kanta kaikenlainen;
 pyyhyet pyräjämässä, vempelillä vieremässä,
 rastahat iloitsemassa, rahkeilla laulamassa;
 kuusi kullaista käkeä länkilöillä lekkumassa,
 seitsemän siniotusta reen kokalla kukkumassa.
 "Ellös olko milläkänä, emon tuoma, tuollakana!
 Et panna pahenemahan, pannahan paranemahan,
 miehen kyntäjän kylelle, vakoajan vaipan alle,
 leivän saajan leuan alle, kalan saajan kainalohon,
 hirven hiihtäjän hikehen, karhun saajan saunasehen.
 "Miehen sait mitä jaloimman, urohia uhke'imman:
 ei sen jouset jouten olle, viinet vaarnoilla venyne;
 koirat ei ne koissa maanne, pennut pehkuilla levänne.
 "Kolmasti tänä keväinä aivan aika-huomenessa
 nousi nuotiotulelta, havasi havusijalta;
 kolmasti tänä keväinä kaste on silmille karisnut,

havut päänsä harjaellut, varvat vartalon sukinut.

"Mies on joukon jou'uttaja, uros karjan kasvattaja.

Onpa tällä sulhollamme korvet koivin kulkevia,

särkät säärin juoksevia, noropohjan noutavia:

sata on sarven kantajata, tuhat tuojoa utaren;

aumoja joka aholla, purnuja joka purolla,

lepikköiset leipämaina, ojavieret ohramaina,

karivieret kauramaina, vesivieret vehnämaina,

kaikki rauniot rahoina, kivet pienet penninkinä."

KOLMASKOLMATTI RUNO

Nyt on neiti neuvominen, morsian opastaminen.

Kenpä neien neuvojaksi, impyen opastajaksi?

Osmotar, oleva vaimo, Kalevatar, kaunis impi,

hänpä neittä neuvomahan, orpoa opastamahan,

miten olla mielevänä, kuten kuuluna asua,

mielevänä miehelässä, kuuluna anoppelassa.

Saneli sanoilla noilla, lausui noilla lausehilla:

"Morsian, sisarueni, kapulehti, lempyeni!

Kuules, kuin minä sanelen, kielen toisin kertoelen!

"Lähet jo, kukka, kulkemahan, mansikka, matelemahan,

verannukka, vieremähän, sametti, samoamahan

tästä kuulusta ko'ista, kauniista kartanosta;

tulet toiseen talohon, perheesen vierahasen.

Toisin toisessa talossa, muihin muissa vierahissa:

ajatellen astuminen, tuumitellen toimiminen;

ei kuin taaton tanterella, oman maammon manterella,
laksoloissa laulaminen, kujilla kukahtaminen.

"Kun lähet talosta tästä, muista kaikki muut kalusi,
ne kolme kotihin heitä: päivän-päälliset unokset,
emon armahan sanaset, joka kirnun pettäjäiset!

"Kaikki muista muuttelosi unikonttisi unoha
kotoisille tyttärille, kotiuunin korvaselle!

Laulut heitä lautsan päähän, ilovirret ikkunoille,
tyttöys tyvelle vastan, huimuus hurstin hulpiloille,
pankolle pahat tapasi, laiskuutesi lattialle!

Tahikka kaasolle taritse, työnnä kaason kainalohon,
kaason vieä vitsikkohon, kantoa kanervikkohon!

"Tapa on uusi ottaminen, entinen unohtaminen:
taattoarmo heittäminen, appiarmo ottaminen,
alemma kumartaminen, hyvä lause lahjominen.

"Tapa on uusi ottaminen, entinen unohtaminen:
maammoarmo heittäminen, anopp'armo ottaminen,
alemma kumartaminen, hyvä lause lahjominen.

"Tapa on uusi ottaminen, entinen unohtaminen:
veliarmo heittäminen, kyttyarmo ottaminen,
alemma kumartaminen, hyvä lause lahjominen.

"Tapa on uusi ottaminen, entinen unohtaminen:
sisararmo heittäminen, natoarmo ottaminen,
alemma kumartaminen, hyvä lause lahjominen.

"Ellöspä sinä ikänä, kuuna kullan valkeana
tavatoin talohon menkö, miehuetoin miehelähän!

Tapoja talo kysyvi, tapoja talo hyväki,
 mies on mieltä koittelevi, mies mieltä ani paraski;
 äsken tarkka tarvitahan, jos talo epätapainen,
 ja vakainen vaaitahan, jos on mies epäpätöinen.
 "Jos ukko susi supussa, akka karhu karsinassa,
 kyty kyinä kynnyksellä, nato nauloina pihalla,
 sama on arvo antaminen: alemma kumartaminen,
 kuin ennen emosi luona, oman taattosi tuvilla
 taattoa kumartaminen, maammoasi arvominen.
 "Piteä sinun pitävi pää tarkka, tanea mieli,
 aina ankara ajatus, ymmärrys yhentasainen,
 iltasella silmät virkut valkeata vaalimahan,
 aamusella korvat tarkat kukon ääntä kuulemahan.
 Konsa kukko kerran lauloi, viel' ei toista virkkanunna,
 silloin nuorten nousuaika, vanhojen lepu'uaika.
 "Kun ei kukko laulakana, ei äännä isännän lintu,
 piä kuuta kukkonasi, otavaista oppinasi!
 Käyös ulkona use'in, käyös kuuta katsomassa,
 otavaista oppimassa, tähtiä tähyämässä!
 "Konsa oike'in otava, sarvet suorahan suvehen,
 pursto perin pohjasehen, silloin aikasi sinulla
 nousta luota nuoren sulhon, saa'a viereltä verevän,
 saa'a tulta tuhkasista, valkeata vakkasesta,
 tuli puikkohon puhua lienosti levittämättä.
 "Kun ei tulta tuhkasissa, valkeata vakkasessa,
 kutkuttele kullaltasi, katkuttele kaunoltasi:

'Anna tulta, armaiseni, valkeata, marjaseni!'

"Saat sa piitä pikkaraisten, tauloa taki vähäisen:

iske tuli tuikahuta, päre pihtihin viritä,

lähe läävä läänimähän, raavahat ravitsemahan!

Ammovi anopin lehmä, hirnuvi apen hevonen,

ky'yn lehmä kytkäisevi, naukuvi naon vasikka

heinän hienon heittäjäistä, apilan ojentajaista.

"Käy kujaset kuurullasi, läävät länkämöisilläsi,

syötä lehmät leyhkeästi, lammaskarja lauhkeasti!

Olet lehmille ojenna, juomat vaivaisten vasoille,

varsoille valitut korret, karitsoille hienot heinät!

Eläkä sioille singu, elä potki porsahia:

kanna kaukalo sioille, purtilonsa porsahille!

"Elä läävässä lepeä, lamo lammaskarsinassa!

Kun olet läävän lääninynnä, katsonunna karjan kaiken,

jo jou'u takaisin tuolta, tule tuiskuna tupahan!

Siell' on lapsi itkemässä, pieni peitetten sisässä,

eikä lausu lapsi rukka, saata kioletöin sanoa,

onko vilu taikka nälkä tahi muu tapahtumainen,

ennenkuin tulevi tuttu, kuulevi emonsa äänen.

"Vaen tupahan tullessasi tule neljänä tupahan:

vesikappanen käessä, lehtiluuta kainalossa,

tulitikku hampahissa itse ollet neljäntenä.

"Ala sillat siivoella, lautalattiat la'aista:

visko vettä lattialle, elä visko lapsen päälle!

Nähnet lapsen lattialla, jos kohta kälynki lapsi:

nosta lapsi lautsaselle, pese silmät, pää silitä,
 anna leipeä kätehen, vuole voita leivän päälle!
 Kun ei leipeä talossa, anna lastunen kätehen!
 "Kun saat pöytien pesohon viikon päästä viimeistäki,
 pese pöyät, laiat muista, jalkoja elä unoha!
 Lautsaset vesin valele, seinät siivin siivoele,
 lautsat kaikki laitoinensa, seinät pitkin juomuinensa!
 "Mi on pöyällä pölyä, mi tomua ikkunoilla,
 nepä siivellä sipaise, vetäise vesitukolla,
 etteipä tomu tomaha, pöly kattohon pölähä!
 "Karista katosta karstat, noet nuoho kiukahasta,
 piä patsas muistossasi eläkä orsia unoha,
 että tuntuisi tuvaksi, asunnoksi arvattaisi!
 "Kuules, neiti, kuin sanelen, kuin sanelen, kuin puhelen!
 Elä suihki sutsunatta eläkä räämi rätsinättä,
 elä liiku liinasetta, elä kengättä kehaja!
 Tuosta sulho suuttuneisi, mies nuori nuristuneisi.
 "Noita sie kovin varaja pihlajaisia pihalla!
 Pyhät on pihlajat pihalla, pyhät oksat pihlajissa,
 pyhät lehvät oksasilla, marjaset sitäi pyhemmät,
 joilla neittä neuvotahan, orpoa opetetahan
 nuoren miehen mieltä myöten, sulhosen syäntä myöten.
 "Piä herkät hiiren korvat, terävät jalat jäniksen!
 Niska nuori notkuttele, kaula kaunis kaarruttele
 kuni kasvava kataja tahi tuore tuomen latva!
 "Valvoa sinun pitävi, aina valvoa, varoa,

ettet pyri pyllyllesi, pankon päähän pitkällesi
 etkä vaivu vaattehille, veteleite vuotehelle!
 "Kyty kynnöltä tulevi, appi aitojen panolta,
 urohosi ulkotöiltä, kaunososi kasen ajolta:
 vieminen vesiropehut, käsipyöhe kantaminen,
 alaha kumartaminen, mielilause lausuminen.
 "Anopp' aitasta tulevi jauhovakka kainalossa:
 juokse vastahan pihalle, alaha kumarteleite,
 pyöä vakka kainalosta tuo tupahan vieäksesi!
 "Kun et arvata osanne, itsestäsi ymmärrellä,
 kulle työlle työntyminen, toimelle rupeaminen,
 niin taho akalta tietä: 'Oi armas anoppiseni!
 Kuinka tässä työt tehdä'än, askarehet arvatahan?'
 "Akka varsin vastoavi, anoppi sanan sanovi:
 'Noinpa tässä työt tehdä'än, askarehet arvatahan:
 survotahan, jauhetahan, kivenpuussa kiikutahan,
 vielä vettä kannetahan, taikinat alustetahan,
 halot tuoahan tupahan pätsin lämmitä-panoksi;
 siitä leivät leivotahan, kakut paksut paistetahan,
 astiat virutetahan, hulikkaiset huuhotahan.'
 "Kun kuulit akalta työsi, anopilta askarehet,
 ota kuivehet kiveltä, kiirehi kivitupahan!
 Sitte sinne saatuasi, tultua kivitupahan
 elä kuku kulkullasi, kalju kaulavarrellasi:
 kukkuos kiven kamulla, lapattaisen laulamalla!
 Eläkä ähkeä isosti, kivenpuussa puhkaele,

ettei appi arveleisi, anoppi ajatteleisi
 ä'issäsi ähkeävän, syämissäsi sysivän!
 "Seulo jauhot siepottele, kanna kannella tupahan!
 Leivo leivät leppeästi, vastoa ani visusti,
 jottei paikoin jauhot jäisi, toisin selkeät seokset!
 "Näet korvon kallellansa: ota korvonen olalle,
 vesikappa kainalohon, ala astua ve'elle;
 kanna korvo kaunihisti, kuleta korenonn päässä!
 Tule tuulena takaisin, astuos ahavan lailla,
 viikon veellä viipymättä, kaivolle katoamatta,
 ettei appi arveleisi, anoppi ajatteleisi
 kuvoasi katselevan, itseäs' ihastelevan,
 verevyyttäsi vetehen, kauneutta kaivosehen!
 "Menet pitkälle pinolle, halkosien suollantahan:
 elä halkoa hyleksi, ota halko haapainenki!
 Heitä halko hiljallensa, kovasti kolajamatta,
 taikka appi arveleisi, anoppi ajatteleisi
 vihoissasi viskelevän, kiukuissa kolistelevan.
 "Kun sa astut aittasehen, lähet jauhון nouantahan,
 elä aittahan asetu, viivy viikon aittatiellä,
 taikka appi arvelevi, anoppi ajattelevi
 jauhoja jakelevasi, antavan kylän akoille.
 "Lähet astian pesohon, hulikkojen huuhtelohon:
 pese kannut korvinensa, tuopit uurtehuisinensa!
 Maljat huuho muista laiat, lusikkaiset muista varret!
 "Lusikat piä lu'ussa, astiasi arvelussa,

ettei koirat kollottele, kasit noita kannattele,
 linnut liioin liikuttele, lapset laittele levälle!
 Kyll' on lapsia kylässä, paljo näitä pienoisia,
 jotka kannut kanteleisi, lusikat levitteleisi.
 "Iltasaunan saapuessa veet vetele, vastat kanno,
 hauo vastat valmihiksi saunahan savuttomahan
 ilman viikon viipymättä, saunahan katoamatta,
 taikka appi arveleisi, anoppi ajatteleisi
 saunan lauoilla lamovan, penkin päässä piehtaroivan.
 "Kun tulet tupahan tuolta, kāske appi kylpemähän:
 'Oi on armas appiseni! Jo on sauna joutununna,
 veet ve'etty, vastat saatu, kaikki lautaset la'aistu;
 mene, kylve kyllältäsi, valeleite vallaltasi!
 Itse lienen löylyn lyöjä, alla lautojen asunen.'
 "Kun tulevi kehruuaika, kankahan ku'onta-aika,
 käy elä kynsiä kylästä, oppia ojan takoa,
 tointa toisesta talosta, pirran piitä vierahalta!
 "Itse langat kehräele, omin hyppysin kutehet,
 langat laita lievempäiset, rihmat aina kierempäiset!
 Keri kiinteä keränen, viipsinpuulle viskaele,
 suvakolle suorittele, kani siitä kangaspuille!
 Iske pirta piukkeasti, nosta niidet notkeasti,
 ku'o sarkakauhtanaiset, hanki villaiset hamoset
 yhen villan kylkyestä, talvilampahan takuista,
 karvoista kevätkaritsan, kesäuuhen untuvista!

"Kuules siitä, kuin sanelen, vielä kerran kertoelen!

Keitä ohraiset oluet, makujuomat maltahiset
yhen ohrasen jyvästä, puolen puun on poltakselta!

"Kun sa ohria imellät, ma'ustelet maltahia,
elä koukulla kohenna, kärryksellä käännyttele:
aina kourilla kohenna, kämmenillä käännyttele!

Käypä saunassa use'in, elä anna iun paheta,
kissan istua ituja, kasin maata maltahia!

Eläkä sure susia, pelkeä metsän petoja
saunahan samotessasi, kesken yötä käyessäsi!

"Kun konsa tulevi vieras, ellös vierasta vihatko!

Ainapa hyvä talonen piti vierahan varoja,
liikoja lihamuruja, kaunihia kakkaroit.

"Käske vieras istumahan, lausuttele laaskavasti:
syötä vierasta sanoilla, kunnes keitto kerkeävi!

"Taas kun lähtevi talosta, jäähyväiset jättelevi,
ellös viekö vierastasi ulkopuolelle ovea:
tuosta sulho suuttuneisi, kaunososi kamaltuneisi.

"Kun kerran halu tulevi käyä itsesi kylässä,
kysytellen käy kylässä, lausutellen vierahissa!

Sitte siellä ollessasi piä taitavat tarinat;
elä sie kotia moiti, alenna anoppiasi!

"Kysyvät kylän miniät tahi muut kyläiset naiset:

'Antoiko anoppi voita kuin ennen emo kotona?'

Ellös konsana sanoko: 'Ei anna anoppi voita.'

Sano aina annettavan, kapustalla kannettavan,

jos kerran kesässä saanet, senki toisentalvellista!

"Kuules vielä, kuin sanelen, kerran toisen kertoelen!

Kun menet talosta tästä, tulet toisehen talohon,

emoa elä unoha, masentele maammoasi!

Emopa sinun elätti, imetti ihanat rinnat

ihanasta itsestänsä, valkeasta varrestansa;

monet yöt unetta vietti, monet atriati unohti

tuutitellessa sinua, vaaliessa pienoistansa.

"Ken emon unohtanevi, maammonsa masentanevi,

elköhön Manalle menkö, hyvän tunnon Tuonelahan!

Manalassa on makso tuhma, kova kosto Tuonelassa

emonsa unohtajalle, maammonsa masentajalle.

Tuonen tyttäret toruvat, Manan neiet riitelevät:

'Kuinka sie emon unohit, oman maammosi masensit?

Emo on nähnyt suuren vaivan, kantaja kovan kokenut

saunamaassa maatessansa, olkiloilla ollessansa,

synnytellessä sinua, katalaista kantaessa."

Olipa akka lattialla, akka vanha, vaippa päällä,

kylän kynnysten kävijä, mieron teien tietelijä.

Hänpä tuon sanoiksi virkki, itse lausui ja lateli:

"Kukko lauloi kullallensa, kanan lapsi kaunollensa,

varis lauloi vaahtokuulla, kevätkuulla keikutteli.

Minun lauloa pitäisi, heiän olla laulamatta:

heill' on kultansa kotona, aina luona armahansa;

minä kullatoin, ko'itoin, ajan kaiken armahatoin.

"Kuules, sisko, kuin sanelen! Kun menetki miehelähän,

elä noua miehen mieltä, kuin minä poloinen nouin
miehen mieltä, kiurun kieltä, suuren sulhoni syäntä!
"Olin kukka ollessani, kasvaessani kanerva,
vesa nuori noustessani, ympynen yletessäni,
mesimarja mainittaissa, kulta kuiskuteltaessa,
tavi taattoni pihoilla, lakla maammon lattioilla,
vesilintu veikon luona, sirkkunen sisaren luona.
Kävin kukkana kujilla, vaapukkana vainiolla,
hersuin hiekkarantasilla, keikuin kukkakunnahilla;
laulelin jokaisen lakson, joka kummun kukkuelin,
lehot leikkiä pitelin, ahot ainoista iloa.
"Suu veti revon ritahan, kieli karpän lautasehen,
mieli neien miehelähän, tapa toiseen talohon.
Niinpä neiti luotunaki, tytär tuuteltunaki
miniäksi miehelähän, orjaksi anoppelahan.
"Jou'uin, marja, muille maille, tuomi, toisille vesille,
jou'uin, puola, purtavaksi, mansikka, manattavaksi.
Joka puu puri minua, joka leppä leikkaeli,
joka koivu koiskaeli, joka haapa haukkaeli.
"Naitihin ma miehelähän, vietihin anoppelahan.
Sanottihin siell' olevan, neittä sinne naitaessa,
kuusi kuusista tupoa, kaksin kerroin kammaria,
ahovieret aittamaina, kujavieret kukkamaina,
ojavieret ohramaina, kangasvieret kauramaina,
purnut puitua eloa, toiset purnut puitavia,
sata saatuja rahoja, sata toinen saatavia.

"Sainpa, tuhma, tulleheksi, kälkö, kättä lyöneheksi:

tupa oli kuuella tuella, seitsemällä seipähällä,
 ahot täynnä armotuutta, lehot täynnä lemmetyyttä,
 kujat, kurjan, huoliani, metsät mieliä pahoja,
 purnut puitua vihoa, toiset purnut puimatointa,
 sata saatuja sanoja, sata toinen saatavia.

"En mä tuostana totellut, ko'in kuuluna asua.

Tuolla toivoin kunniata, tuolla lempeä tavoitin,
 tulen tuomalla tupahan, pään päretten poimennalla
 pieksin otsani ovehen, pääni pihtipuoliseen:
 oven suuss' on ouot silmät, kaihat silmät karsinassa,
 kierot keskilattialla, perässä perivihaiset;
 tuli suusta tuikahuvi, kekälehet kielen alta,
 ilkeän isännän suusta, alta kielen armottoman.

"En mä tuostana totellut, ko'in kuitenkin eleä,
 olla aina alla armon sekä nöyrä neuvottava;
 hyppäsin jänön jaloilla, kävin karpän kämmenillä,
 panin turkan myöhän maata, nousin vaivaisen varahin.

Saanut en, kurja, kunniata, leino, lempeä tavannut,
 vaikka vuoret vierettäisin, kalliot kaha panisin.

"Suotta survoin suuret jauhot, kiusan karkeat karistin
 syöä ankaran anopin, tulikulkun kuiskaella
 päässä pitkän pintapöyän kultalaiasta kupista.

Itse söin, miniä raukka, apoin jauhoja kiveltä,
 liesipankko pöytänäni, kapusta lusikkanani.

"Use'in minä utuinen miniänä miehelässä

kannoin suolta sammalia, noita leivoin leiväkseni,
 vettä kaivosta kapalla, tuota ryypin ryypykseni.
 Sini söin kaloja, kalki, sini, koito, kuorehia,
 kuni notkuin nuottapuilla, keikuin keskellä venettä;
 en saanut sitä kaloa anoppini antamasta,
 joka päiväksi päteisi, kerraksensa kelpoaisi.
 "Kesät kontuja keräsin, talvet väännin taikon vartta,
 niinkuin muinenki kasakka eli orja, palkkalainen.
 Ainapa anoppelassa tuo minulle työnnettihin
 riimestä rive'in riusa, saunasta jyke'in loukku,
 rannalta rave'in karttu, suurin taikko tanhuasta.
 Ei uskottu uupuvani, ei varattu vaipuvani,
 vaikka uupuivat urohot, vaipuivat hevosen varsat.
 "Niin minä, piloinen piika, te'in työtä työn ajalla,
 väännin hartion väellä. Annas tulla toisen aian:
 jo tulehen tuomittihin, sen kätehen käskettihin.
 "Suotta soimat nostettihin, kiusan kielet kannettihin
 päälle mun hyvän tapani, päälle kuulun kunniani;
 sanat päälleni satoivat, puhe'et putoelivat
 kuin tuimat tulikipunat tahi rautaiset rakehet.
 "En mä tuostana epäillyt, oisin eeskipäin elellyt
 akan ankaran apuna, tulikulkun kumppalina;
 vaan sepä paha panihe, sepä suurenti suruni,
 kun sulho sueksi muuttui, kauno karhuksi rupesi,
 kylin söi, selin makasi, selin työnsä toimitteli.
 "Tuota itkin itsekseni, ajattelin aitassani.

Muistin muita päiviäni, entistä elantoani
ison pitkillä pihoilla, emon kaunon kartanolla.
"Sain tuosta sanelemahan, itse virkin, vierettelin:
'Osasi minun emoni, osasi omenan saa'a,
taisi taimen kasvatella, ei osannut istutella:
istutti ihanan taimen ilke'ille istumille,
pani paikoille pahoille, koivun juurille koville,
iäksensä itkemähän, kuuksensa kujertamahan.
'Oisipa minussa ollut paikoille paremmillenki,
pitemmillenki pihoille, laajemmille lattioille,
paremmanki varren vasta, verevämmän miehen verta.
Puutuin tuohon pulluksehen, tartuin tuohon talluksehen:
varikselt' on varren saanut, korpilta nenän kopannut,
suunsa syövältä suelta, koko muo'on kontiolta.
'Oisinpa mokoman saanut mäellenki mentyäni:
saanut tieltä tervaskannon, leppäpököllön lehosta,
pannut turvan turpehesta, parran naavoista pahoista,
suun kivistä, pään savesta, silmät kuumista sysistä,
koivun pahkat korviksensa, raian haarukan jaloiksi.'
"Senpä lauloin laitoissani, huokaelin huolissani.
Sattui kauno kuulemahan, seinuksella seisomahan!
Niin kun tuo tulevi tuolta, astui aitan portahalle,
jo ma tuon tulosta tunsin, astunnasta arvelin:
tukka tuiski tuulettaki, hivas viskoi viimattaki;
ikenet oli irvellänsä, silmät kiljan kaljallansa,
vääty pihlaja piossa, kääty karttu kainalossa,

jolla lyöä lykkeävi, kohti päätä kolkkoavi.

"Annas siitä illan tulla! Kun meni makoamahan,
otti vitsan vierehensä, nahkaruoskan naulaltansa,
ei ketänä muuta vasten, vasten vaivaista minua.

"Meninpä minäki itse illalla makoamahan,
sulhon vierehen venähyin; laski sulho vierehensä
antoi kyllin kyynäspäätä, viljalta vihaista kättä,
paljo paksuja pajuja, mursunluista ruoskan vartta.

"Nousin kylmältä kyleltä, viluiselta vuotehelta.

Sulho suorihe jälestä, ulos uksesta uhitti!

Käsi käypi tukkahani, haparoivi hapsihini,
tukat tuulelle jakeli, ahavalle anneksivi...

"Mikäs neuvoksi minulle, mikä neuvon antajaksi?

Teräksestä kengät teetin, paulat vaskesta panetin,
joilla seisoin seinävieret, kuuntelin kujan perukset,
kunnes viihtyisi vihainen, asettuisi ankarainen.

Eikä viihy viimeinkänä, ei asetu aioinkana!

"Vilu viimeinki tulevi vihattuna vierressäni,
seinävieret seistessäni, ollessa oven takana.

Arvelin, ajattelimme: ei minusta lienekänä
viikoista vihanpitoa, kaukaista ylenkatsetta
tässä lemmon leisiössä, pirujen pesäsijassa.

"Heitin hempeät tupaset, armahat asuinmajani,
läksin, viono, vieremähän. Vierin soita, vierin maita,
vierin ventoja vesiä; vierin veikon pellon päähän.

Siinä kukkui kuivat kuuset, lauloi lakkapäät petäjät,

kaikki vaakkuivat varikset, harakat hakahtelivat:

'Ei täällä sinun kotisi eikä synnyntäsi!'

"En mä tuotana totellut, vierin veikkoni piha'an.

Jo mulle veräjät virkki, kaikki vainiot valitti:

'Mitäpä tulet kotihin, kuta, kurja, kuulemahan?

Jo ammoin isosi kuoli, kaatui kaunis kantajasi;

veikko sull' on ventovieras, veikon nainen kuin venakko.'

"En mä tuotana totellut, menin mie toki tupahan.

Annoin kättä kääkäselle: kylmä kääkä kättä vasten.

"Tultua tupahan tuosta oven suuhun seisotaime.

Korea kotoinen nainen: ei tule likistämähän,

käy ei kättä antamahan; korea minä itseki:

en mene likistämähän, käy en kättä antamahan.

Pistän kättä kiukahalle: kivet kylmät kiukahassa;

käännän kättä hiilokselle: hiilet kylmät hiiloksessa.

"Veikko lautsalla lamovi, päässä pankon pöllöttävi,

syli syttä hartioilla, vaaksa muulla vartalolla,

kyynärä kyventä päässä, kortteli kovaa nokea.

"Kysyi veikko vierahalta, tutkaeli tullehelta:

'Mistä vieras veen takoa?' Minä vainen vastaelin:

'Etkö tunne siskoasi, entistä emosi lasta?

Me yhen emosen lapset, yhen linnun liekuttamat,

yhen hanhen hautelemat, yhen pyyn pesästä saamat!'

Tuosta veikko itkemähän, silmät vettä vieremähän...

"Virkkoi veikko naisellensa, kuiskaeli kullallensa:

'Hanki syöä siskolleni!' Veikon nainen naljasilmä

kantoi kaalia koasta, jost' oli rakki rasvan syönyt,
 koira suolan koitellunna, Musti murkinan pitännä.
 "Virkkoi veikko naisellensa, kuiskaeli kullallensa:
 'Tuo olutta vierahalle!' Veikon nainen naljasilmä
 toip' on vettä vierahalle, ei sitänä siivon vettä:
 sisaresten silmivettä, kälysten käenpesintä.
 "Vierin jälle veikon luota, siirryin synnyntäsiijalta.
 Jou'uin, kurja, kulkemahan, sain, kurja, samoamahan,
 raukka, rannat kiertämähän, vaivainen, vaeltamahan
 aina ouoillen oville, veräjille vierahille,
 lapset raukan rannikolle, vaivaiset kylän varahan...
 "Moni nyt minulla onpi, usea olettelevi
 virkkaja vihaisen äänen, äänen tuiman tuikuttaja;
 ei ole minulla monta sanan armon antajata,
 suin sulin puhelijata, kiukahalle käskijätä
 satehesta saatuani, kylmästä kyhättyäni
 hallassa hamehen helmat, turkin helmat tuppurissa.
 "Enpä ennen nuorempana, en mä uskonut olisi,
 jos oisi sata sanonut, tuhat kieltä kertaellut
 näille juonin joutuvani, näille päivin pääseväni,
 jotk' on päivät päälle pääsnyt, juonet joutunna kätehen."

NELJÄSKOLMATTA RUNO

Jo nyt on neiti neuvottuna, morsian opastettuna.
 Vielä virkin veijolleni, sulholleni suin puhelen:
 "Sulho, viljon veikkoseni, vielä veikkoa parempi,

emon lasta armahampi, ison lasta lauhkeampi!
 Kuulesta, ma kuin sanelen, kuin sanelen, kuin puhelen
 tästä liinalinnustasi, saamaisestasi kanasta!
 "Kiitä, sulho, onneasi hyvän saaman saamastasi!
 Kun kiität, hyvinki kiitä! Hyvän sait, hyvän tapasit,
 hyvän Luojasi lupasi, hyvän antoi armollinen.
 Lue kiitokset isolle, emoselle viel' enemmän,
 ku tuuti tytön mokoman, niin mokoman morsiamen!
 "Puhas on neiti puolellasi, neiti kirkas kihloissasi.
 Valkeainen vallassasi, soreainen suojassasi,
 tytär riski rinnallasi, vereväinen vieressäsi,
 tytär riski, riihenpuija, hempulainen heinänlyöjä,
 pulski poukkujen pesijä, varski vaatevalkaisija,
 kensti rihman kehreäjä, karski kankahan kutoja.
 "Niin sen piukki pirran ääni, kuin käki mäellä kukkui;
 niin sen suihki sukkulainen, kuin on portimo pinossa;
 niin sen käämi käännähteli, kuin käpy oravan suussa.
 Ei kylä sike'in maannut, linnakunta uinaellut
 neien pirran pirkeheltä, sukkulan surinehelta.
 "Sulhokainen, nuorukainen, miehen kanta kaunokainen!
 Tao viikate terävä, vaali vartehen hyvähän,
 veistele veräjän suussa, kannon päässä kalkuttele!
 Kun tulevi päiväpaiste, viepä neiti nurmen päälle:
 näet, kuin heinä herskähtävi, kova heinä korsahtavi,
 vihviläinen viuskahtavi, suolaheinä suiskahtavi,
 mätäs myötähän menevi, vesan kanta katkeavi.

"Kun tulevi toinen päivä, hanki suora sukkulainen,
 pirran-päällinen pätevä, käärinlauta laaullinen,
 vuoli suksekset soreat, hanki kaikki kangasneuvot!
 Laita neiti kangaspuille, pirran-päällinen piohon:
 äsken pirta piukkoavi, kangaspuut kamahtelewi,
 kuuluvi kylähän kalske, pirran pirske loitommalle.
 Akat tuosta arvelevat, kysyvät kyläiset naiset:
 'Kuka kangasta kutovi?' Sinun vastata sopivi:
 'Oma kultani kutovi, herttaiseni helskyttävi.
 Laskiko lapoja kangas, päästi pirta piitämiä?'
 'Ei laske lapoja kangas, päästä ei pirta piitämiä:
 on kuin Kuuttaren kutoma, Päivättären kehreämä,
 Otavattaren osaama, Tähettären täyttelemä.'
 "Sulhokainen, nuorukainen, miehen kanta kaunokainen!
 Kun nyt lähet kulkemahan, saat tästä ajelemahan
 kera nuoren neitosesi, kanssa kaunihin kanasi,
 ellös vainen varpuistasi, tätä liinalinnuistasi,
 ellös vieruhun ve'elkö, aian kolkkihin ajelko,
 kaa'atelko kannon päähän, kivilöihin kiskotelko!
 Ei ennen ison ko'issa, emon kaunon kartanoilla
 neittä vieruihin ve'elty, aian kolkkihin ajeltu,
 kaa'ateltu kannon päähän, kivilöihin kiskoteltu.
 "Sulhokainen, nuorukainen, miehen kanta kaunokainen!
 Ellös viekö neioistasi, kuletelko kullaistasi
 nurkkihin nuhajamahan, soppihin sohajamahan!
 Ei neiti ison kotona, emon entisen tuvilla

eip' on nurkissa nuhannut, ei sohannut soppiloissa:

aina istui ikkunoissa, keikkui keskilattioilla,

illat taattonsa ilona, aamut äitin armahana.

"Ellös vainen, sulho rukka, ellös sie tätä kanaista

viekö vehkahuhmarelle, panko parkin survontahan,

olkileivän leivontahan, petäjäisen pieksäntähän!

Ei neittä ison kotona, emon kaunon kartanossa

viety vehkahuhmarelle, pantu parkin survontahan,

olkileivän leivontahan, petäjäisen pieksäntähän.

"Vieös sä tätä kanoa, vieös viljamättähälle,

ru'ispurnun purkajaksi, ohrapurnun ottajaksi,

leivän paksun paistajaksi, oluen osoajaksi,

vehnäleivän leipojaksi, taikinan taputtajaksi!

"Sulho, viljon veljyeni! Ellös sie tätä kanoa,

ellös meiän hanhoistamme ikävillä itketelkö!

Tulisiko tuhma tunti, saisi neiollen ikävä,

pistä puuru puikkoloihin tahi valkko valjahisin,

tuo neittä ison kotihin, emon tuttavan tuville!

"Ellös sie tätä kanaista, ellös liinalinnuistamme

oletelko orjanasi, palkanpiikana pi'elkö,

elä kiellä kellarista eläkä aitasta epeä!

Ei neittä ison kotona, emon kaunon kartanossa

oleteltu orjan arvon, palkanpiikana pi'elty,

ei kielletty kellarista eikä aitasta evätty:

aina viilti vehnäsiä, katseli kananmunia

maitotiinun tienohilla, olutpuolikon povella,

aamut aittoja avellen, illat luhtia lukiten.

"Sulhokainen, nuorukainen, miehen kanta kaunokainen!

Kun neittä hyvin pitelet, niin hyväksi tunnetahan:

kun tulet apen kotihin, luoksi ainoan anopin,

itseäsi syötetähän, syötetähän, juotetahan,

hevosesi riisutahan, tallihin talutetahan,

syötetähän, juotetahan, kauravakka kannetahan.

"Ellös vainen neioistamme, tätä liinalinnuistamme

sanoko su'uttomaksi, laatiko lajittomaksi!

Onpa tällä neiollamme suku suuri, laji laaja:

kappa ois kylveä papuja, jyvä kullenki tulisi,

kappa panna pellavaista, kuitu kullenki tulisi.

"Ellös vainen, sulho rukka, neioista pahoin pi'elkö,

opastelko orjan ruoskin, nahkaruoskin nau'utelko,

vitsoin viisin vingutelko, vajan päässä vangutelko!

Eipä neittä ennenkänä, ei ennen ison kotona

opasteltu orjan ruoskin, nahkaruoskin nau'uteltu,

vitsoin viisin vinguteltu, vajan päässä vanguteltu.

"Seiso seinänä e'essä, pysy pihtipuolisena:

elä anna anopin lyöä eläkä apen torua,

elä vierahan vihata, talon toisen soimaella!

Pere käski pieksämähän, muu väki mukittamahan:

ethän raahi raukaistasi etkä henno hertaistasi.

vuosin kolmin kuultuasi, ainoisin aneltuasi!

"Neuvo, sulho, neitoasi, opeta omenoasi,

neuvo neittä vuotehella, opeta oven takana,

vuosikausi kummassaki, yksi vuosi suusanalla,
 toinen silmän iskennällä, kolmas on jalan polulla!
 "Kun ei sitte siitä huoli eikä tuostana totelle,
 ota ruoko ruo'ostosta, karvakorte kankahalta!
 Sillä neuvo neitoasi, neuvo neittä neljäs vuosi,
 korahuta korttehella, saran syrjällä syseä;
 viel' elä siimalla sivalla, neittä raipalla rapoa!
 "Vaan jos sitte siit' ei huoli, viel' ei tuostana totelle,
 veä vitsa viiakosta, koivu korpinotkelmosta
 tuopa turkin helman alla, talon toisen tietämättä:
 sitä näytä neiollesi, hepäise, elä sivalla!
 "Kun ei vielä siitä huoli, ota tuostana totella,
 neuvo neittä vitsasella, koivun oksalla opasta!
 Neuvo nelisnurkkaisessa, sano sammalhuonehessa,
 elä nurmella nukita, pieksä pellon pientarella:
 kuuluisi kumu kylähän, tora toisehen talohon,
 naisen itku naapurihin, metsähän iso meteli.
 "Aina hauo hartioita, pehmitä perälihoja,
 elä silmiä sivele eläkä korvia koseta:
 kuppi kulmalle tulisi, sinimarja silmän päälle.
 Tuostapa kytty kysyisi, tuosta appi arveleisi,
 kylän kyntäjät näkisi, nauraisi kyläiset naiset:
 'Onko tuo soassa ollut, talununna tappelossa,
 vai onko suen repimä, metsän karhun kaapaisema,
 vai susiko sulhasena, karhu kanssakumppalina?'"
 Olipa ukko uunin päällä, mieronkierto kiukahalla.

Lausui ukko uunin päältä, mieronkierto kiukahalta:

"Ellös vainen, sulho rukka, nouatelko naisen mieltä,
naisen mieltä, kiurun kieltä, kuin minä, poloinen poika!

Lihat ostin, leivät ostin, voit ostin, oluet ostin,
kalat ostin kaikenlaiset, särpimet monensukuiset,
olueta omilta mailta, vehnät mailta vierahilta.

"En sillä hyveä saanut enkä siistiä tavannut.

Nainen kun tuli tupahan, tuli kuin tukan repijä,
muotoansa mullistellen, silmiänsä väännitellen;
aina äyhki ähmissänsä, vihoissansa virkkaeli,
kutsui kuppeloperäksi, haukkui halkohakkuriksi.

"Jopa muistin uuen mutkan, toki toisen tien osasin:

kun kolotin koivun oksan, jo likisti linnuksensa;
kun karsin katajan latvan, jo kumarsi kullaksensa;
kun vielä panin pajuilla, jo kapusi kaulahani."

Neito parka huokaiseikse, huokaiseikse, henkäiseikse,
itse itkulle hyräytyi. Sanan virkkoi, noin nimesi:

"Lässäp' on nyt muien lähtö, liki saanut muien liitto,
minun lähtöni lähemmä, minun liittoni likemmä,
vaikk' on läyli lähteäki, erota tukala tunti
tästä kuulusta kylästä, kauniista kartanosta,
jossa kasvoin kauniisti, ylenin ylen ehosti
kaiken kasvantoikäni, lapsipuolen polveani.

"Enkä tuota ennen luullut enkä uskonut ikänä,
en mä luullut luopuvani, uskonut eroavani
tämän linnan liepeheltä, tämän harjun hartiolta.

Jo nyt luulen, jotta luovun, jopa uskon ja eroan:

ero- on tuopit tyhjettynä, ero- juotuna oluet,
kohta korjat käännettynä päin ulos, perin tupahan,
lappe'in ison latohon, kalten karjahuonehesen.

"Millä nyt erotessani, lähtiessäni, katala,
millä maksan maammon maion sekä taattoni hyvyyn,
millä veikon armauen, mielisiivot siskoseni?

"Kiitän mä, iso, sinua entisistäni eloista,
murkinoista muinaisista, parahimmista paloista.

"Kiitän mä, emo, sinua nuorna tuuteltuasi,
pienoisna pi'eltyäsi, rinnoin ruokkieltuasi.

"Vielä kiitän veikkoseni, veikkoseni, siskoseni,
kostelen koko perehen, kaikki kasvinkumppalini,
joien joukossa elelin, kasvoin kanssa kasvinaian.
"Ellös nyt, hyvä isoni, ellös, ehtoinen emoni,
tahi muu sukuni suuri, heimokuntani heleä,
tuosta huolelle ruvetko, saako suurelle surulle,
jos menenki muille maille, kulkenen johonkuhunki!

Paistanevi Luojan päivä, kuu Luojan kumottanevi,
tähet taivon välkynevi, otavat ojentunevi
ilmassa etempänäki, maailmassa muuallaki,
ei yksin ison pihoilla, näillä kasvinkartanoilla.

"Lähen nyt tästä kuin lähenki, tästä kullasta ko'ista,
ison saamasta salista, äitin kestikellarista.

Heitän suoni, heitän maani, heitän heinikkopihani,
 heitän valkeat veteni, heitän hiekkarantaseni
 kylpeä kylän akoille, pasikoia paimenille.

"Heitän suot sorehtijoille, maat heitän maleksijoille,
 lepiköt lepeäjille, kanervikot kaahlajille,
 aitavieret astujille, kujavarret kulkijoille,
 pihat pitkin juoksijoille, seinävieret seisojille,
 siltalauat siivojille, lattiat lakaisijoille.

Pellot heitän peuran juosta, salot ilveksen samota,
 ahot hanhien asua, lehot lintujen levätä.

"Lähen tästä kuin lähenki toisen lähtijän keralla
 syksyisen yön sylihin, kevä'isen kierän päälle,
 jottei jälki jäällä tunnu, jalan isku iljangolla,
 hangella hamosen toimi, helman hiepsintä lumella.

"Sitte toiste tultuani, kotihini käytyäni
 eipä äiti ääntä kuulle, iso ei itkua tajunne,
 jos ma kulmilla kujerran, päälaella laulattelen:
 jo on nousnut nuori nurmi, kasvanut katajapehko
 iholle imettäjäni, kasvopäille kantajani.

"Minun toiste tullessani näille pitkille pihaille
 muut ei tuntene minua kuin ne kaksi kappaletta:
 alimainen aian vitsa, perimäinen pellon seiväs,
 nuo on piennä pistämäni, neitona vitsastamani.

"Emoni mahova lehmä, minun nuorna juottamani,
 vasikkana vaalimani, ammoa rikottelevi
 pitkillä piharikoilla, talvisilla tanterilla:

tuntenevi tuo minua kotoiseksi tyttäreksi.

"Isoni ikioronen, minun piennä syöttämäni,

neitona apattamani, hirnua rikottelevi

pitkillä piharikoilla, talvisilla tanterilla:

tuntenevi tuo minua kotoiseksi tyttäreksi.

"Veikkoni ikuinen koira, minun lasna syöttämäni,

neitona opastamani, haukkua rikottelevi

pitkillä piharikoilla, talvisilla tanterilla:

tuo minua tuntenevi kotoiseksi tyttäreksi.

"Muut ne ei minua tunne kotihini tultuani,

vaikk' on vanhat valkamani, entiset elosijani,

sijoillansa siikasalmet, asemillansa apajat...

"Jää nyt, pirtti, terveheksi, pirtti lautakattoinesi!

Hyvä on toiste tullakseni, kaunis kaaputellakseni.

"Jää nyt, sintsi, terveheksi, sintsi lautasiltoinesi!

Hyvä on toiste tullakseni, kaunis kaaputellakseni.

"Jääpä, piha, terveheksi, piha pihlajaisinesi!

Hyvä on toiste tullakseni, kaunis kaaputellakseni.

"Jätän kaikki terveheksi: maat ja metsät marjoinensa,

kujavieret kukkinensa, kankahat kanervinensa,

järvet saoin saarinensa, syvät salmet siikoinensa,

hyvät kummut kuusinensa, korpinothot koivuinenensa."

Silloin seppo Ilmarinen koppoi neien korjahansa,

iski virkkua vitsalla, sanan virkkoi, noin nimesi:

"Jää hyvästi, järven rannat, järven rannat, pellon penkat,

kaikki mäntyset mäellä, puut pitkät petäjikössä,

tuomikko tuvan takana, katajikko kaivotiellä,
kaikki maassa marjan varret, marjan varret, heinän korret,
pajupehкот, kuusenjuuret, lepän lehvät, koivun kuoret!"

Siinä seppo Ilmarinen läksi Pohjolan pihoilta.

Jäivät lapset laulamahan; lapset lauloi jotta lausui:

"Lenti tänne musta lintu, läpi korven koikutteli,
suostutteli meiltä sorsan, maanitteli meiltä marjan,
otti tuo omenan meiltä, vietteli ve'en kalasen,
petti pienillä rahoilla, hope'illa houkutteli.

Ken nyt vie ve'elle meitä, ken joelle juohattavi?

Saapi saavit seistäksensä, kolataksensa korennot,
olla sillat siivomatta, lattiat lakaisematta,
pinttyä pikarin laiat, tuopin korvat tummentua."

Itse seppo Ilmarinen nuoren neitonsa keralla

ajoa kahuttelevi noita Pohjan rannikoita,
simasalmien sivutse, hietaharjun hartioitse.

Somer soitti, hiekka helkki, reki vierä, tie vilisi,
rahe rautainen ramasi, jalas koivuinen kolasi,
kapla patvinen pasasi, vommel tuominen tutasi,
vinkui vitsaiset saverkot, vapoi vaskirenkahaiset
juostessa hyvän hevosen, hyvän laukin laukatessa.

Ajoi päivän, tuosta toisen, ajoi kohta kolmannenki,
käsi ohjassa orosen, toinen neien kainalossa,
jalka laialla rekosen, jalka toinen viltin alla.

Virkku juoksi, matka joutui, päivä vierä, tie lyheni.

Päivänäpä kolmantena aletessa aurinkoisen

jo sepon koti näkyvi, tuvat Ilman tuulottavi.

Noki nousi nuoraisena, savu paksuna pakeni,

tuprusi savu tuvasta, ylös pilviin kohosi.

VIIDESKOLMATTI RUNO

Jopa viikon vuoteltihin, vuoteltihin, katseltihin

neion nuotehet tulevan seppo Ilmarin kotihin:

silmät vanhoilta valuvi ikkunoissa istuessa,

polvet nuorilta nojuvi veräjillä vuottaessa,

lasten jalkoja paleli seinuksilla seisoessa,

kului kengät kesk'-iältä rantasilla raittaessa.

Niin huomenna muutamana, päivänä moniahana

kumu kuuluvi salolta, reen kapina kankahalta.

Lokka, luopuisa emäntä, Kalevatar, kaunis vaimo,

sanan virkkoi, noin nimesi: "Se on poikani rekonen!

Jo tulevi Pohjolasta nuoren neitonsa keralla!

"Lähes nyt kohti näitä maita, kohin näitä kartanoita,

ison saamille tuville, vanhemman varustamille!"

Se on seppo Ilmarinen jo kohta kotihin saapi,

ison saamille pihoille, vanhemman varustamille.

Pyyhyet vihertelevät vesaisilla vempelillä,

käkyet kukahtelevat korjan kirjavan kokalla,

oravat samoelevat päällä aisan vaahterisen.

Lokka, luopuisa emäntä, Kalevatar, vaimo kaunis,

tuossa tuon sanoiksi virkki, itse lausui, noin nimesi:

"Kylä vuotti uutta kuuta, nuoret päivän nousentoa,

lapset maata mansikkaista, vesi tervaista venettä;
mie en kuuta puolinkana, päiveä mokominkana:
minä vuotin veijoani, veijoani, minjoani.

Katsoin aamun, katsoin illan, en tiennyt, mihin katosi,
tokko pientä kasvatteli vaiko laihoa lihoitti,
kun ei tullut kuitenkana, vaikka varsinki lupasi
tulla jälen tuntuessa, saa'a jälen jäähtymättä.

"Aina katsoin aamusilla, päivät päässäni pitelin,
kun ei vierä veijon saani, ei kolaja veijon korja
näille pienille pihoille, kape'ille kartanoille.

Oisko olkinen oronen, reki kaksikaplahinen,
senki saaniksi sanoisin, korjaksi korotteleisin,
jos se veijoni vetäisi, toisi kaunoni kotihin.

"Niinpä toivoin tuon ikäni, katsoin kaiken päiväkauden;
pääni katsoin kallellehen, sykeröni syrjällehen,
silmät suorat suikulaksi: toivoin veijoni tulevan
näille pienille pihoille, kape'ille kartanoille.

Jo tuo viimeinki tulevi, toki kerran kerkiävi,
vierellä verevä muoto, punaposki puolellansa!

"Sulho, viljon veljyeni! Lasketapa laukkiotsa,
vietätä hyvä hevonen entisille heinillensä,
taanoisille kauroillensa! Laai meille terveyttä,
laai meille, laai muille, laai kaikelle kylälle!

"Tehtyäsi tervehyiset sanele tarinojasi:
matkasitko mainehitta, kävit tiesi tervehenä,
kun läksit anopin luoksi, apen ainoan kotihin?

Saitko neien, voitit vallan, sorritko sotiveräjän,
levititkö neien linnan, pirotitko pystyn seinän,
astuitko anopin sillan, istuitko isännän lautsan?
"Jo tuon näen kyselemättä, arvoan anelematta:
kävipä tiensä tervehenä, matkansa imantehena;
toip' on hanhen, voitti vallan, sortipa sotiveräjän,
langettipa lautalinnan, levitteli lehmusseinän
käyessä anopin luona, apen ainoan ko'issa.
Onp' on sotka suojassansa, kana kainaloisessansa,
puhas neiti puolellansa, valkeainen valloissansa.
"Kenpä toi tämän valehen, ken pani pahan sanoman,
sulhon tyhjin tulleheksi, oron jouten juosneheksi?
Eipä sulho tyhjin tullut, ei oronen jouten juosnut:
on mitä oron veteä, liinaharjan liikutella!
Hiessäpä hyvä hevonen, vaahessa valittu varsa
tuvun tänne tuotuansa, verevän ve'ettyänsä.
"Nouse nyt korjasta, korea, hyvä lahja, laitiosta!
Nouse ilman nostamatta, ylene ylentämättä,
jos on nuori nostajasi, ylpeä ylentäjäsi!
"Korjasta kohottuasi, reen perästä päästyäsi
astu tietä temminkäistä, maata maksankarvallista,
sikojen silittämäistä, porsahien polkemaista,
lampahan latsottamaista, hevon harjan hieromaista!
"Astu hanhen askelilla, taputa tavin jaloilla
näitä pestyjä pihoja, tasaisia tanteria,
apen saamia pihoja, anopin asettamia,

veljen veistopenkeriä, sisaren siniketoja!

Pole jalka portahalle, siirrä sintsin siltaselle,

astu sintsiä simaista; siitä siirräite sisähän,

alle kuulun kurkihirren, alle kaunihin katoksen!

"Jo täällä tämänki talven, jopa mennehen kesosen

silta soitti sorsanluinen sillallista seisojaista,

laki kultainen kumisi laen alla astujaista,

ikkunat iloittelihe ikkunaisten istujaista.

"Jo täällä tämänki talven, jopa mennehen kesosen

kääkäset käkertelihe sormuskättä sulkijaista,

kynnykset kykertelihe hienohelman hempujaista,

ovet aina aukieli ovellista aukojaista.

"Jo täällä tämänki talven, jopa mennehen kesosen

perin pirtti pyörähteli pirtillistä pyyhkijäistä,

sintsinen sijoittelihe sintsillistä siivojaista,

vajasat vasertelihe vajallista vastakättä.

"Jo täällä tämänki talven, jopa mennehen kesosen

piha piilten kääntelihe lastun pitkän poimijaista,

aittaset alentelihe aitallista astujaista,

orret notkui, parret painui nuoren vaimon vaattehia.

"Jo täällä tämänki talven, jopa mennehen kesosen

kujaset kukertelihe kujallista kulkijaista,

lääväset lähentelihe läävällistä läänijäistä,

tanhuaiset taantelihe tanhuallista tavia.

"Jo täällä tämänki päivän, jopa päivän eilisenki

aioin ammoi aikalehmä aamuvihkon antajaista,

hevoisvarsa hirnakoitsi heinävihkon heittäjäistä,

kaikerti kevätkaritsa palasen parantajaista.

"Jo täällä tämänki päivän, jopa päivän eilisenki

vanhat istui ikkunoissa, lapset raittoi rantasilla,

naiset seisoj seinuksilla, pojat porstuan ovilla

nuoren vaimon varronnassa, morsiamen vuotannassa.

"Terve nyt, piha täysinesi, ulkoinen urohinesi,

terve, vaja täysinesi, vaja vierahaisinesi,

terve, sintsi täysinesi, tuohikatto kansoinesi,

terve, pirtti täysinesi, satalauta lapsinesi,

terve, kuu, terve, kuningas, terve nuori nuoekansa!

Ei ole tässä ennen ollut, eipä ennen eikä eilen

tämän joukon juoleutta, tämän kansan kauneutta.

"Sulho, viljon veljyeni! Pura pois punaiset paikat,

sivalluta silkkiverhot! Näytä tuota näästäistäsi,

viisin vuosin käytyäsi, kaheksin katseltuasi!

"Tokko toit, kenen käkesit? Käkesit kähkösen tuoa,

maalta valkean valita, vesiltä verevän saa'a.

"Jo tuon näen kyselemättä, arvoan anelematta:

toit kähkösen tullessasi, sinisotkan suojassasi,

vihannimman virven latvan vihannasta virviköstä,

tuorehimman tuomen lehvän tuorehesta tuomikosta."

Olipa lapsi lattialla. Lausui lapsi lattialta:

"Voi veikko, mitä vetelet! Tervaskannon kauneutta,

tervapuolikon pituutta, kerinkannan korkeutta!

"Kutti, kutti, sulho rukka! Tuota toivotit ikäsi,

sanoit saavasi sataisen, tuovasi tuhannen neien.

Jo saitki hyvän sataisen: tuon tuhannen tuppeloisen!

Sait kuin suolta suovariksen, aialta ajoharakan,
pellolta pelotuslinnun, mustan linnun mullokselta!

"Mitä lie ikänsä tehnyt, kuta mennehen kesosen,
kun ei kinnasta kutonut, saanut sukkoa su'unki?

Tyhjänä tuli tupahan, annitoinna appelahan:
hiiret kopsassa kopasi, hörppäkorvat lippahassa!"

Lokka, luopuisa emäntä, Kalevatar, vaimo kaunis,
kuuli kummaisen tarinan. Sanan virkkoi, noin nimesi:

"Mitä lausuit, lapsi kurja, kuta, kunnotoin, latelit?
Muista kummat kuulukohon, häväistykset häälyköhön,

eipä tästä neitosesta, ei tämän talon väestä!

"Jo sanoit pahan sanasen, sanan kehnon kertaelit
suusta yötisen vasikan, päästä pennun päiväkunnan!

Hyvän on sulho neien saanut, tuonut maalta maan
parahan:

on kuin puola puolikypsi, kuin on mansikka mäellä,
tahi kuin kähkönen puussa, pieni lintu pihlajassa,
koivussa koreasulka, valorinta vaahteressa.

"Oisi ei saanut Saksastana, tavannut Viron takoa
tämän neitosen soreutta, tämän allin armautta,
tämän kasvon kauneutta, tämän muo'on muhkeutta,
käsivarren valkeutta, kaulan hoikan kaarevuutta.

"Eikä neiti tyhjin tullut: oli turkit tuotavana,
vaipat vasta saatavana ja verat ve'ettävänä.

"Paljo on tällä neitosella oman värttinän väkeä,
 oman kehrän kiertämätä, oman hyppisen hyveä,
 vaattehia valkehia, talvisotkun suorimia,
 kevätpäivän valkomia, kesäkuien kuivomia:
 hyvät hurstit huilahuset, päänalaiset pällähykset,
 sivallukset silkkihuivit, vilahukset villavaipat.

"Hyvä mutso, kaunis mutso, mutso valkeanverevä!
 Hyvinpä ko'issa kuuluit, tyttönä ison ko'issa;
 hyvin kuulu kuun ikäsi miniänä miehelässä!

"Elä huolelle rupea, elä huoli huolehtia!
 Ei sinua suolle viety, ojararrelle otettu:
 viety on viljamättähältä, viety vielä viljemmälle,
 otettu oluttuvilta, oluemmille otettu.

"Hyvä neito, kaunis mutso! Tuotapa kysyn sinulta:
 näitkö tänne tullessasi kekoja keräperiä,
 näsäpäitä närttehiä? Ne kaikki tämän talosen,
 tämän sulhon kyntämiä, kyntämiä, kylvämiä.

"Neitokainen, nuorukainen! Tuota nyt sanon sinulle:
 kun tunsit talohon tulla, niin tunne talossa olla!
 Hyvä tääll' on mutson olla, kaunis kasvoa miniän,
 piossasi piimäpytty, voivatinen vallassasi.

"Hyvä täss' on neien olla, kaunis kasvoa kanasen.
 Täss' on laajat saunan lauat ja leveät pirtin lautsat,
 isännät isosi verrat, emännät emosi verrat,
 pojat onpi veikon verrat, tyttäret sisaren verrat.

"Kun sinun himo tulevi, noita mielesi tekevi

ison saamia kaloja, veljen pyitä pyytämiä,
 niin elä kysy ky'yltä eläkä ano apelta!
 Kysy suurin sulholtasi, toimittele tuojaletasi!
 Ei ole sitä metsässä jalan neljän juoksijata
 eikä ilman lintusia, kahen siiven siukovia,
 ei vielä ve'essäkänä kalaparvea parasta,
 kuta sinun ei saaja saane, saaja saane, tuoja tuone.
 Hyvä tässä on neien olla, kaunis kasvoa kanasen.
 Ei ole kiirettä kivellet eikä huolta huhmarelle:
 vesi tässä vehnät jauhoi, koski kuohutti rukihit,
 aalto astiat pesevi, meren vaahti valkaisevi.
 "Ohoh kullaista kyläistä, maan parasta paikaistani!
 Nurmet alla, pellot päällä, keskellä kylä välillä;
 kylän alla armas ranta, rannassa rakas vetonen:
 se sopivi sorsan uia, vesilinnun vieretellä."
 Siitä joukko juotettihin, syötettihin, juotettihin
 liioilla lihamuruilla, kaunihilla kakkarooilla,
 olu'illa ohraisilla, viertehillä vehnäisillä.
 Olipa kystä kyllin syöä, kyllin syöä, kyllin juoa
 punaisissa purtiloissa, kaunoissa kaukaloissa:
 pirotella piirahia, murtella voimuruja,
 sirotella siikasia, lohkota lohikaloja
 veitsellä hope'isella, kuraksella kultaisella.
 Olut juoksi ostamaton, mesi markoin maksamaton,
 oluoinen orren päästä, sima vaarujen sisästä,
 olut huulten huuhtimeksi, mesi mielten kääntimeksi.

Kukapa tuossa kukkujaksi, lailliseksi laulajaksi?

Vaka vanha Väinämöinen, laulaja iän-ikuinen,

itse laululle rupesi, töille virtten työntelihe.

Sanovi sanalla tuolla, lausui tuolla lausehella:

"Veli kullat, veitoseni, suulliset sanalliseni,

kielelliset kumppalini! Kuulkottenpa, kuin sanelen!

Harvoin on hanhet suutasusten, sisarukset silmätysten,

harvoin veikot vieretysten, emon lapset laiatusten

näillä raukoilla rajoilla, poloisilla Pohjan mailla.

"Niin joko laululle lähemme, töille virtten

työntelemme?

Laulanta runoilla töitä, kukunta kevätkaellä,

painanta sinettärillä, kuonta kankahattarilla.

"Laulavat Lapinki lapset, heinäkengät heittelevät

hirven harvoilta lihoilta, peuran pienen pallehilta;

niin miks' en minäki laula, miks' ei laula meiän lapset

ruoalta rukihiiselta, suulta suurukselliselta?

"Laulavat Lapinki lapset, heläjävät heinäkengät

vesimaljan juotuansa, petäjäisen purtuansa;

niin miks' en minäki laula, miks' ei laula meiän lapset

juomilta jyvällisiltä, olu'ilta ohraisilta?

"Laulavat Lapinki lapset, heläjävät heinäkengät

nokisilta nuotioilta, hiilisiltä hiertimiltä;

niin miks' en minäki laula, miks' ei laula meiän lapset

alta kuulun kurkihirren, alta kaunihin katoksen?

"Hyväpä täss' on miesten olla, armas naistenki asua

olutpuolikon povella, mesitiinun tienohilla,
 sivullamme siikasalmet, luonamme lohiapajat,
 joist' ei syöen syömät puutu, juoen juomiset vähene.
 "Hyväpä tässä on miesten olla, armas naistenki elellä.
 Ei tässä surulla syöä, ei eletä huolen kanssa;
 tässä syöähän surutta, eletähän huoletoinna
 iällä tämän isännän, elinajalla emännän.
 "Kumman tässä ensin kiitän, isännänkö vai emännän?
 Ainap' entiset urohot ensin kiittivät isännän,
 ku on suolta suojan saanut, ko'in korvesta kokenut:
 tyvin tuonut tyyskät männyt, latvoin lansatut petäjät,
 pannut paikalle hyvälle, asettanut ankaralle
 suuriksi sukutuviksi, kaunihiksi kartanoiksi;
 salvannut salosta seinät, hirret hirmulta mäeltä,
 ruotehet rome'ikolta, malat marjakankahalta,
 tuohet tuomivaaran päältä, sammalet sulilta soilta.
 "Tupa on tehty tsemällensä, suoja pantu paikallensa.
 Sata oli miestä salvaimella, tuhat oli tuvan katolla
 tehessä tätä tupoa, laaittaissa lattiata.
 "Jopa vaan tämän isännän saaessa tätä tupoa
 mont' on tukka tuulta nähnyt, hivus säätä hirveätä.
 Use'in hyvän isännän jäänyt on kinnasta kivelles,
 hattua havun selälle, suohon sukkoa vajonnut.
 "Use'in hyvä isäntä aivan aika-huomenessa
 ennen muien nousematta, kyläkunnan kuulematta
 nousnut on nuotiotulelta, havannut havumajoilta,

havu päänsä harjaellut, kaste pesnyt sirkut silmät.

"Siitäpä hyvä isäntä saapi tuttua tupahan,

lautsantäyen laulajoin, ikkunat iloitsijoin,

siltalauat lausujoin, karsinat karehtijoin,

seinävieret seisojia, aitovieret astujia,

pihat pitkin kulkijoin, maat ristin matelijoin.

"Isännän esinnä kiitin, siitä ehtoisen emännän

ruokien rakentamasta, pitkän pöyän täyttämästä.

"Hänpä leipoi leivät paksut, suuret talkkunat taputti

käpe'illä kämmenillä, kyperillä kymmenillä;

nosti leivät leppeästi, syötti vierahat välehen

liioilla sianlihoilla, kohokuori-kokkaroilla

terät vieri veitsistämme, päät putosi puukoistamme

lohen päitä lohkoessa, hauin päitä halkoessa.

"Use'in hyvä emäntä, tuo tarkka taloinen vaimo,

kuullut on kukotta nousta, kanan lapsetta karata

näitä häitä hankittaissa, teoksia tehtäessä,

hiivoja rakettaessa, olosia pantaessa.

"Hyvin on hyvä emäntä, tuo tarkka taloinen vaimo,

osannut oluet panna, makujuoman juoksutella

iuista imeltyneistä, make'ista maltahista,

joit' ei puulla puuhaellut, korennolla koukkaellut,

vaanpa kourilla kohenti, käsivarsin käännytteli

saunassa savuttomassa, la'aistuilla lautehilla.

"Eipä tuo hyvä emäntä, tuo tarkka taloinen vaimo,

laske iskulle ituja, päästä maalle maltahia;

käypi saunassa use'in syänyöllä yksinänsä,

ei huoli susia surra, pelätä metsän petoja.

"Jopa nyt emännän kiitin; vuotas kiitän patvaskani!

Ken on pantu patvaskaksi, ken otettu oppahaksi?

Kylän paras patvaskana, kylän onni oppahana.

"Onpa meiän patvaskalla päällä haahen haljakkainen;

se on kaita kainalosta, soma suolien kohasta.

"Onpa meiän patvaskalla, onpa kauhtana kapoinen:

helmat hietoa vetävi, takapuolet tanteria.

"Vähän paitoa näkyvi, pikkaraisten pilkottavi:

on kuin Kuuttaren kutoma, tinarinnan riukuttama.

"Onpa meiän patvaskalla vyöllä ussakka utuinen,

Päivän tyttären kutoma, kirjokynnen kirjoittama

ajalla tulettomalla, tulen tietämättömällä.

"Onpa meiän patvaskalla silkkiset sukat jalassa,

silkkiset sukan sitehet, säteriset säärinauhat,

jotk' on kullalla ku'ottu, hopealla huoliteltu.

"Onpa meiän patvaskalla Saksan kengät kelvolliset,

kuni joutsenet joella, vesiteiret vieremillä

tahi hanhuet havulla, muuttolinnut murrikolla.

"Onpa meiän patvaskalla kutrit kullansuortuvaiset,

parta kullanpalmikkoinen; päässä pystyinen kypäri,

puhki pilvien puhuja, läpi metsän läiköttäjä,

jot' ei saatane sataisin, tuotane tuhansin markoin.

"Jo nyt kiitin patvaskani; vuotas kiitän saajanaisen!

Mist' on saatu saajanainen, kust' otettu onnellinen?

"Tuolt' on saatu saajanainen, tuolt' otettu onnellinen

takoa Tanikan linnan, uuen linnan ulkopuolta.

"Eipä vielä sieltäkänä, ei perän pereäkänä!

Tuolt' on saatu saajanainen, tuolt' otettu onnellinen

Vienan pääliltä vesiltä, ulapoilta auke'ilta.

"Eipä vielä sieltäkänä, ei perän pereäkänä!

Kasvoi maalla mansimarja, punapuola kankahalla,

pellolla heleä heinä, kukka kultainen aholla:

siit' on saatu saajanainen, siit' otettu onnellinen.

"Saajanaisen suu somainen kuni Suomen sukkulainen;

saajanaisen sirkut silmät kuni tähet taivahalla;

saajanaisen kuulut kulmat kuni kuu meren—ylinen.

"Onpa meiän saajanaisen kaula kullankiehkuroissa,

pää kullanvipalehissa, käet kullankäärilöissä,

sormet kullansormuksissa, korvat kullanhelmilöissä,

kulmat kullansolmuloissa, silmäripset simpsukoissa.

"Luulin kuun kumottavaksi, kuu kumotti kultasolki;

luulin päivän paistavaksi, kun sen paistoi paian kaulus;

luulin laivan läikkyväksi, kun sen läikkyi lakki päässä.

"Jopa kiitin saajanaisen; annas katson kaiken kansan,

onko kansa kaunihina, väki vanha vänkeänä

sekä nuoriso somana, koko joukko juoleana!

"Jopa katsoin kaiken kansan, ehkä tiesin ennoltaki:

eip' ole tässä ennen ollut eikä varsin vasta liene

tämän joukon juoleutta, tämän kansan kauneutta,

väen vanhan vänkeyttä, väen nuorison somuutta.

Kaikk' on kansa haljakassa kuni metsä huutehessa:
 alta on kuin aamurusko, päältä on kuin päivänkoite.
 "Huoheat oli hopeat, löyhät kullat kutsuloilla,
 rahataskut tanterilla, rahakukkarot kujilla
 näillä kutsuvierahilla kutsuloille kunniaksi."
 Vaka vanha Väinämöinen, virren ponsi polvu'inen,
 siitä siirtihe rekehen, lähtevi kohin kotia;
 laulelevi virsissänsä, laulelevi, taitelevi.
 Lauloi virren, lauloi toisen virrelläpä kolmannella
 kilahti jalas kivehen, tarttui kapla kannon päähän,
 rikkoihe reki runolta, jalas taittui laulajalta,
 kapla poikki paukahutti, laiat irti loskahutti.
 Sanoi vanha Väinämöinen, itse virkkoi, noin nimesi:
 "Onko tässä nuorisossa, kansassa kasuavassa,
 vaiko tässä vanhalassa, väessä vähenevässä,
 kenpä Tuonelle kävisi, lähtisi Manan majoille,
 toisi Tuonelta orasen, vääntiän Manan väeltä
 reki uusi laatiani, korjanen kohentoani?"
 Sekä nuoremmat sanovi, jotta vanhat vastoavi:
 "Ei ole tässä nuorisossa eikä varsin vanhastossa,
 koko suuressa su'ussa niin urosta urheata,
 jotta Tuonelle menisi, lähtisi Manan majoille,
 toisi Tuonelta orasen, vääntiän Manan majoilta
 reki uusi laatiasi, korjanen kohentoasi."
 Silloin vanha Väinämöinen, laulaja iän-ikuinen,
 läksi toiste Tuonelahan, matkasi Manan majoille.

Toi orasen Tuonelasta, vääntiän Manan majoilta.
 Siitä vanha Väinämöinen laulavi salon sinisen,
 salohon tasaisen tammen sekä pihlajan pätevän;
 ne kohenti korjaksensa, painalti jalaksiksensa,
 niistä katsoi kaplaksia sekä väänti vempeleitä:
 sai korjan kohennetuksi, re'en uuen laaituksi.
 Pisti varsan valjahisin, ruskean re'en etehen,
 itse istuihe rekehen, laskettihe laitioon.
 Vitsattaki virkku juoksi, helmin lyömättä hevonen
 entisille appehille, taanoisille suuruksille;
 saattoi vanhan Väinämöisen, laulajan iän-ikuisen,
 oman uksen aukomille, oman kynnyksen etehen.

KUUEDESKOLMATTI RUNO

Ahti oli saarella asuva, Kaukoniemen kainalossa.
 Oli pellon kynnännässä, vainion vakoannassa.
 Korvalta ylen korea, kovin tarkka kuulennalta.
 Kuulevi jumun kylältä, järyn järvien takoa,
 jalan iskun iljeneltä, reen kapinan kankahalta.
 Juohtui juoni mielehensä, tuuma aivohon osasi:
 häitä Pohjola pitävi, salajoukko juominkia!
 Murti suuta, väänti päätä, murti mustoa haventa;
 veret vierähti pahaksi poloisilta poskipäiltä.
 Heti heitti kynnöksensä, vaon keskivainiolle;
 nousi maasta ratsahille, lähtevi kohin kotia
 luoksi armahan emonsa, tykö valtavanhempansa.

Sanoi tuonne saatuaan, toimitteli tultuaan:

"Oi emoni, vaimo vanha! Pane ruoka ruttoisesti

syöä miehen nälkähisen, haukata halun-alaisen!

Lämmitä samassa sauna, pian pirtti riu'uttele,

missä mies puhasteleikse, sueiksen urosten sulho!"

Tuop' on äiti Lemminkäisen pani ruoan ruttoisesti

syöä miehen nälkähisen, haukata halun-alaisen

yhen kyllyn joutuessa, yhen saunan saapuessa.

Siitä lieto Lemminkäinen otti ruokoa rutosti;

meni saunahan samassa, kävi kylpyhuonehesen.

Siellä peiponen peseikse, pulmonen puhasteleikse,

päänsä pellavaspioksi, kaulanvarren valkeaksi.

Tuli saunasta tupahan. Sanan virkkoi, noin nimesi:

"Oi emoni, vaimo vanha! Astu aittahan mäelle,

tuo sieltä somat sopani, kanna vaattehet vakaiset,

jotka päälleni pukisin, varustaisin varrelleni!"

Emo ennätti kysyä, vaimo vanha tutkaella:

"Kunne lähet, poikueni? Lähetkö ilveksen ajohon

vaiko hirven hiihantähän vai oravan ammuttahan?"

Virkkoi lieto Lemminkäinen, sanoi kaunis Kaukomieli:

"Oi emoni, kantajani! Lähe en ilveksen ajohon

enkä hirven hiihantähän, en oravan ammuttahan;

lähen Pohjolan pitoihin, salajoukon juominkihin.

Tuo mulle somat sopani, vaka'iset vaatteheni,

häissä häilyteltäväni, pioissa pi'eltäväni!"

Emo kielti poikoansa, nainen miestänsä epäsi;

epäsi kavetta kaksi, kielti kolme luonnotarta
 lähtemästä Lemminkäistä hyvän Pohjolan pitoihin.
 Noin sanoi emo pojalle, lausui vanhin lapsellensa:
 "Ellös menkö, poikueni, poikueni, Kaukueni,
 noihin Pohjolan pitoihin, suuren joukon juominkihin!
 Ei sua kutsuttu sinne, ei tarkoin tahotakana."
 Tuop' on lieto Lemminkäinen sanan virkkoi, noin
 nimesi:
 "Kurjat kutsuen menevi, hyvä ilman hyppeleikse!
 Tuoss' on kutsut kuun-ikuiset, airuhut alinomaiset
 miekassa tuliterässä, säilässä säkenevässä."
 Tuop' on äiti Lemminkäisen yhä kielteä käkesi:
 "Ellös vainen, poikueni, menkö Pohjolan pitoihin!
 Monet on kummat matkallasi, isot tielläsi imehet,
 kolme surmoa kovinta, kolme miehen kuolemata."
 Virkkoi lieto Lemminkäinen, sanoi kaunis Kaukomieli:
 "Ain' on surmia akoilla, kaikin paikoin kuolemia;
 ei uros hätäile noita, ei varsin varannekana.
 Vaan kuitenkin kaikitenki sano korvin kuullakseni:
 mi on surma ensimmäinen, ensimmäinen, viimeinenki?"
 Virkkoi äiti Lemminkäisen, vaimo vanha vastaeli:
 "Sanon surmat syytä myöten enkä miehen mieltä
 myöten.
 Sanon surman ensimmäisen. Se on surma ensi surma:
 menet matkoa vähäisen, pääset tietä päiväyksen:
 tulevi joki tulinen poikkipuolin vastahasi.

Joessa tulinen koski, koskessa tulinen luoto,
luo'olla tulinen korko, korolla tulinen kokko:
yöt se hammasta hiovi, päivät kynttä kitkuttavi
tulijalle vierahalle, saavalle käkeävälle."

Virkkoi lieto Lemminkäinen, sanoi kaunis Kaukomieli:

"Se on surma naisen surma, ei ole kuolema urohon.

Kyllä mä siihen keinon keksin, arvoan hyvän asian:

laulan leppäisen hevosen, laulan leppäisen urohon

sivutseni siirtymähän, eestäni vaeltamahan;

itse sorsana sukellan, allina alenteleime

kouritse kokon kynimen, vaakalinnun varpahitse.

Oi emoni, kantajani! Sano surma keskimäinen!"

Sanoi äiti Lemminkäisen: "Se on surma toinen surma:

menet matkoa vähäisen, toki toisen päiväyksen:

tulevi tulinen kuoppa, se on poikkipuolin tietä,

itähän iäti pitkä, luotehesen loppumatoin,

täynnä kuumia kiviä, palavia paateroita.

Sinne on satoja saanut, tuhansia tukkueltu,

sa'an miestä miekallista, tuhat rautaista oritta."

Virkkoi lieto Lemminkäinen, sanoi kaunis Kaukomieli:

"Ei ole siinä miehen surma eikä kuolema urohon.

Kyllä mä siihen mutkan muistan, mutkan muistan,

keinon keksin:

laulan ma lumesta miehen, uron hangesta hotaisen,

sen tungen tulen väkehen, vaivaelen valkeahan,

kylpijäksi kuuman saunan vastan vaskisen keralla;

itse siirräime sivutse, tungeime tulen lävitse,
ettei partana palane, hivuskutri kurvettune.
Oi emoni, kantajani! Sano surma jälkimäinen!"

Sanoi äiti Lemminkäisen: "Se on surma kolmas surma:
menet vieläki vähäisen, pääset siitä päiväyksen,
Pohjolan veräjän suulle, ahtahimpahan alahan:
susi päälle suimistaikse, karhu toisna kaimistaikse
suulla Pohjolan veräjän, kape'immassa kujassa.
Syönyt on sa'anki miestä, tuhonnut tuhat urosta,
niin miks' ei sinua söisi, tuhoaisi turvainta?"

Virkkoi lieto Lemminkäinen, sanoi kaunis Kaukomieli:
"Uuhi uunna syötäköhön, rieskana revittäköhön,
vaan ei mies pahempikana, uros untelompikana!
Minua on vyötty miehen vyöllä, pantu miehen
palkimella,
solmittu uron solilla, jotten vielä jouakana
suuhun Untamon susien, kitahan kirokavetten.
"Muistan ma suelle mutkan, keksin keinon karhullenki:
suet laulan suitsi-suuhun, karhut rautakahlehisin,
tahi rutjon ruumeniksi, seulaisen sepalehiksi.
Sillä siitä selvitäime, pääsen matkani perille."
Sanoi äiti Lemminkäisen: "Et vielä perille pääsnyt!
Ne oli sinne mennessäsi matkalla isot imehet,
kolme kummoa kovia, kolme miehen kuolemata;
viel' on sinne saatuasi paikalla pahimmat kummat.
Kulet tietä pikkaraisen, tulet Pohjolan pihalle:

aita on rautainen rakettu, terästarha teeksennelty
 maasta asti taivosehen, taivosesta maahan asti,
 keihä'illä seivästetty, maan maoilla aiastettu,
 käärmeillä vitsastettu, sisiliskoilla si'elty;
 heitty hännät häilymähän, pääkurikat kuilumahan,
 pääkehät kähäjämähän, päät ulos, sisähän hännät.
 "Maass' on toisia matoja, rata kytä, käärmehiä
 ylös kielin kiehumassa, alas hännin häilymässä.
 Yks' on muita kauheampi eessä portin poikki puolin,
 pitelämpi pirtin hirttä, paksumpi kujapatsasta,
 ylös kielin kiehumassa, suin ylös suhahtamassa,
 ei ketänä muuta vasten, vasten vaivaista sinua."
 Virkkoi lieto Lemminkäinen, sanoi kaunis Kaukomieli:
 "Seki on surma lapsen surma, ei ole kuolema urohon.
 Tunnen ma tulen lumoa, valkeaisen vaivutella,
 ja tunnen maot manata, käärmehyiset käännytellä.
 Äsken päänä eilisenä kynnin maata kyyn-alaista,
 käännin maata käärmehistä aivan paljahiin kätösin.
 Kyyt pitelin kynsissäni, käsissäni käärmehyiset;
 tapoin kytä kymmenkunnan, sa'an mustia matoja:
 viel' on kynnet kyyn veressä, käet käärmeen talissa.
 Sill' en taia tullakana, viel' en varsin jouakana
 maon suuren suupalaksi, käärmeen käsialaksi:
 itse konnat kouristelen, ilkeät iki puserran,
 kyyt on laulan laiemmalle, maot muutan tien mukahan,
 astun Pohjolan pihalta, tungeime tuvan sisähän."

Sanoi äiti Lemminkäisen: "Ellös vainen, poikueni,
 menkö Pohjolan tupahan, Sariolan salvoksihin!
 Siell' on miehet miekka vyöllä, urohot sota-aseissa,
 humalassa hullut miehet, pahat paljo juotuaansa.
 Laulavat sinun poloisen miekkahan tuliterähän;
 jo on laulettu paremmat, jalommatki jaksettuna."
 Virkkoi lieto Lemminkäinen, sanoi kaunis Kaukomieli:
 "Jo olen ennenkin elellyt noilla Pohjolan tuvilla.
 Ei minua laula lappi eikä tunge turjalainen;
 itse laulan lappalaisen sekä tungen turjalaisen:
 laulan halki hartionsa, puhki leukansa puhelen,
 paian kauluksen kaheksi, rikki rintalastasensa."
 Sanoi äiti Lemminkäisen: "Ohoh poikani poloinen!
 Vielä muistat muinaistasi, kerskut ennen käynnistäsi!
 Jo olet ennenkin elellyt noilla Pohjolan tuvilla:
 uinut kaikki umpilammit, koirankieliset kokenut,
 käynyt koskia kolisten, myötävirtoja vilisten,
 Tuonen kosket tunnustellut, mitannut Manalan virrat!
 Siell' oisit tänäki päänä ilman äitittä pahatta.
 "Muistapa, mitä sanelen! Tulet Pohjolan tuville:
 mäki on täynnä seipähiä, piha täynnä pylvähiä,
 ne on täynnä miehen päitä; yks' on seiväs päätöin seiväs
 senpä seipähän nenähän sinun pääsi leikatahan!"
 Virkkoi lieto Lemminkäinen, sanoi kaunis Kaukomieli:
 "Hurja noita huolinevi, epäkelpo keksinevi
 viittä, kuutta vainovuotta, seitsentä sotakeseä!

Ei noita uro totelle, vääjänne väheäkänä.

Tuo mulle sotisopani, vanhat vainovaatteheni!

Itse käyn isoni miekan, katson kalvan taattoseni;

viikon on vilussa ollut, kauan kaihossa sijassa,

itkenyt ikänsä siellä, kantajata kaipaellut."

Sai siitä sotisopansa, vanhat vainovaattehensa,

isonsa ikuisen miekan, tuon taaton sotatoverin.

Senpä siltahan sysäsi, terin työnti lattiahan:

miekkanen käessä kääntyi kuni tuore tuomen latva

tahi kasvava kataja. Sanoi lieto Lemminkäinen:

"Tuskin on Pohjolan tuvissa, Sariolan salvoksissa

tämän miekan mieltijäistä, tämän kalvan katsojaista."

Jousen seinältä sivalti, kaaren vahvan vaarnaselta.

Sanovi sanalla tuolla, lausui tuolla lausehella:

"Sen mä mieheksi sanoisin, urohoksi arveleisin,

joka jouseni vetäisi, kiveräni kiinnittäisi

noilla Pohjolan tuvilla, Sariolan salvoksilla."

Siitä lieto Lemminkäinen, tuo on kaunis Kaukomieli,

suorihe sotisopihin, puki vainovaattehisin.

Itse lausui orjallensa, sanan virkkoi, noin nimesi:

"Oi on osto-orjaseni, rahan saatu raatajani!

Jou'uta sotaoriini, valjastele vainovarsa

lähteäkseni pitoihin, lemmon joukon juominkihin!"

Orja nöyrä, neuvottava, pian pistihe pihalle,

työnti varsan valjahisin, puikkoihin tulipunaisen.

Sanoi tuolta tultuansa: "Jo olen tehnyt tehtäväni,

suorittanut tuon orosi, varsan viljon valjastanut."

Siitä lieto Lemminkäisen luku lähteä tulevi.

Käsi käski, toinen kielti, sormet suoniset pakotti.

Toki läksi, kuin käkesi, varsin läksi, ei varannut.

Emo neuvoi poikoansa, vanhin lastansa varoitti

oven suusta, orren alta, kattilan katasijoilta:

"Poikueni, ainueni, lapseni, vakauteni!

Jos sa jou'ut juominkihin, tapahut mihin tahansa,

juopa puoli tuoppiasi, keskimaihin maljasesi;

anna toisen toinen puoli, pahemman pahempi puoli:

mato maljassa venyvi, toukka tuopin pohjukassa."

Vielä neuvoi poikoansa, varsin lastansa vakusti

perimäisen pellon päästä, veräjältä viimeiseltä:

"Jos sa jou'ut juominkihin, tapahut mihin tahansa,

istu puolella sijoa, astu puoliaskellella,

anna toisen toinen puoli, pahemman pahempi puoli,

niin sinusta mies tulevi, uros selvä selkiävi

läpi käymähän keräjät, jutut julki polkemahan

urohoisessa väessä, miehisessä joukkiossa."

Siitä läksi Lemminkäinen istuen oron re'essä;

iski virkkua vitsalla, heitti helmiruoskasella.

Läksi virkku vieremähän, hevonen helettämähän.

Ajoi aikoa vähäisen, hyvän hetken hetkutteli:

näki tiellä teirikarjan. Teiret lentohon lehahti,

lintukarja kapsahutti eestä juoksevan hevosen.

Jäi hitusen höyheniä, tielle teiren sulkasia.

Ne kokosi Lemminkäinen, tapaeli taskuhunsa:
ei tieä, mikä tulisi, tapahtuisi taipaleella;
kaikki on tarpehen talossa, hyväksi hätävarana.
Ajoin eellehen vähäisen, kulki tietä pikkuruiseen;
jo hepo hörösteleikse, luppakorva luonteleikse.
Se on lieto Lemminkäinen, itse kaunis Kaukomieli,
kuorustihe korjastansa, kaarastihe katsomahan:
niin on, kuin sanoi emonsa, oma vanhempi vakasi!
Aivin on joki tulinen poikitse hevonen e'essä.
Joess' on tulinen koski, koskessa tulinen luoto,
luo'olla tulinen korko, korolla tulinen kokko:
sillä kulkku tulta kuohui, suu valeli valkeata,
höyhenet tulena tuiski, säkeninä sähköäeli.
Kaukon kaukoa näkevi, loitompata Lemminkäisen:
"Minnepä menevi Kauko, kunne läksit, Lemmin poika?"
Virkkoi lieto Lemminkäinen, sanoi kaunis Kaukomieli:
"Läksin Pohjolan pitoihin, salajoukon juominkihin.
Välty syrjähän vähäisen, poikellaite tieltä poies,
laske eelle matkamiestä, Lemminkäistä liiatenki,
sivutsesi siirtymähän, vieretse vaeltamahan!"
Kokko saatteli sanoa, tulikulkku kuiskahella:
"Lasken eelle matkamiehen, Lemminkäisen liiatenki
suun kautta samoamahan, kautta kulkun kulkemahan:
siitä sulle tie menevi mennä tuosta tuon hyväksi
noihin pitkiin pitoihin, iän kaiken istumihin."
Mitä huoli Lemminkäinen! Ei tuossa kovin hätäillyt.

Tapasip' on taskuhunsa, löihe kukkaroisehensa,
 otti teiren sulkasia; hieroa hitustelevi
 kahen kämmenen välissä, sormen kymmenen sovussa:
 siitä syntyi teirikarja, koko parvi koppeloita.
 Syöksi ne kokolle suuhun, antoi appajan kitahan,
 kulkkuhun kokon tulisen, ikenihin iskulinnun.
 Sillä siitä selvittihe, pääsi päivän ensimmäisen.
 Iski virkkua vitsalla, helähytti helmisellä.
 Läks' oronen oikomahan, hepo helkehyttämähän.
 Ajoi matkoa palasen, piirrätteli pikkuruisen;
 jo oronen ouostuvi, hevonen hörähtelevi.
 Kohottihe korjastansa, kaahistihe katsomahan:
 niin on, kuin sanoi emonsa, oma vanhempi vakitti!
 On eessä tulinen kuoppa, se on poikkipuolin tietä,
 itähän iäti pitkä, luotehesen loppumatoin,
 täynnä kuumoa kiveä, palavata paateroa.
 Mitä huoli Lemminkäinen! Ukkoa rukoelevi:
 "Oi Ukko, ylijumala, tahi taatto taivahinen!
 Nosta lonka luotehelta, toinen lännestä lähetä,
 kolmas istuta iästä, kohottele koillisesta,
 syrjin yhtehen syseä, lomatusten loukahuta!
 Sa'a lunta sauvan varsi, kiehittele keihäsvarsi
 noille kuumille kiville, palaville paateroille!"
 Tuo Ukko, ylijumala, taatto vanha taivahinen,
 nosti longan luotehelta, toisen lännestä lähetti,
 iätti iästä pilven, kohotteli koilta ilman,

nepä yhtehen yhytti, lomakkohon loukahutti.
Satoi lunta sauvan varren, kiehitteli keihäsvarren
noille kuumille kiville, palaville paateroille:
tulipa luminen lampi, hyinen järvi muo'ostihe.
Siitä lieto Lemminkäinen lauloi tuohon jäisen sillan
poikitse lumisen lammin, äyrähästä äyrähäsen.
Sillä sen rovin vaelti, pääsi toisen päiväyksen.
Laski virkkua vitsalla, helähytti helmisvyöllä.
Sai virkku vilettämähän, hepo hötkelyttämähän.
Virkku juoksi virstan, toisen, maan paras palan pakeni;
siitä seisahtui äkisti, ei pakene paikaltansa.
Itse lieto Lemminkäinen kavahtihe katsomahan:
on susi veräjän suulla, karhu vastassa kujalla,
suulla Pohjolan veräjän, päässä pitkien kujien.
Silloin lieto Lemminkäinen, itse kaunis Kaukomieli,
tavoitteli taskuhunsa, kulki kukkaroisehensa;
otti uuhen villasia, hieroa utustelevi
kahen kämmenen kesessä, sormen kymmenen sovussa.
Puhui kerran kämmenelle: uuhet juoksuhun uhahti,
koko lauma lampahia, karitsoita aika karja.
Suet sinne ryömäisihe, karhut kanssa kaimasihe.
Itse lieto Lemminkäinen ajoi eelle matkoansa.
Kulki tietä pikkaraisen, tuli Pohjolan pihalle.
Aita oli rautainen rakettu, teräksinen tarha tehty,
sata syltä maaemähän, tuhat syltä taivosehen,
keihä'illä seivästetty, maan maoilla aiastettu,

käärmeillä kiinnitetty, sisiliskoilla si'elty:

heitetty hännät häilymähän, pääkurikat kuilumahan,
pääät vankat vapajamahan, päät ulos, sisähän hännät.

Se on lieto Lemminkäinen jo tuossa ajattelevi:

"Niin on, kuin sanoi emoni, kantajani kaikeroitti:

on tuossa mokoma aita pantu maasta taivosehen!

Alahatse kyy matavi, alemmaksi aita pantu,
ylähätse lintu lenti, ylemmäksi aita pantu."

Tok' ei tuossa Lemminkäinen huolinut kovin hätäillä.

Veti veitsen huotrastansa, tupestansa tuiman rauan,

sillä aitoa sivalti, katkoi aiakset kaheksi;

aian rautaisen avasi, käänti tarhan käärmeisen

viieltä vitsasväliltä, seitsemältä seipähältä.

Itse eellehen ajavi portin Pohjolan etehen.

Käärme tiellä käänteileikse eessä portin poikkipuolin,

pitelämpi pirtin hirttä, paksumpi patsasta portin.

Sata silmeä maolla, tuhat kieltä käärmeellä,

silmät seulan suuruhiset, kielet pitkät keihovartta,

hampahat haravan varren, selkä seitsemän venettä.

Siinä lieto Lemminkäinen ei tohi käsiksi käyä

satasilmälle maolle, tuhatkieli-käärmeelle.

Virkkoi lieto Lemminkäinen, sanoi kaunis Kaukomieli:

"Mato musta, maanalainen, toukka Tuonen-karvallinen,

kulkija kulon-alainen, lehen lemmon juurehinen,

läpi mättähän menijä, puun juuren pujottelija!

Kuka sun kulosta nosti, heinän juuresta herätti

maan päälle matelemahan, tielle teukkalehtamahan?

Kuka nosti nokkoasi, kuka käski, ken kehoitti

päätä pystössä piteä, kaulan vartta kankeata?

Isosiko vai emosi vaiko vanhin veljiäsi

vai nuorin sisariasi vaiko muu sukusi suuri?

"Sule nyt suusi, peitä pääsi, kätke kielesi käpeä,

sykerräite sykkyrähän, käperräite käppyrähän,

anna tietä, puolen tietä, sivu mennä matkamiehen!

Tahi siirry tieltä poies, kule, kurja, kursikkohon,

kaaloo kanervikkohon, sala'aite sammalehden,

veäite villakuontalona, haavan halkona kuleksi,

tunge pääsi turpehesen, mätä mättähän sisähän

turpehessa sun tupasi, alla mättähän majasi:

jospa tuolta pääsi nostat, Ukko pääsi särkenevi

neuloilla teräsnenillä, rakehilla rautaisilla."

Senpä lausui Lemminkäinen. Ei sitä mato totellut;

ain' yhä kähäelevi, ylös kielin kiehahtavi,

suin ylös suhahtelevi pään varalle Lemminkäisen.

Siitä lieto Lemminkäinen muisti vanhoja sanoja,

ennen eukon neuvomia, äitinsä opettamia.

Sanoi lieto Lemminkäinen, virkki kaunis Kaukomieli:

"Kun et tuostana totelle etkä vääjänne vähällä,

vielä turvut tuskihisi, paisut pakkopäivihisi,

halkeat, paha, kaheksi, konna, kolmeksi muruksi,

kun ma etsinen emosi, haen valtavanhempasi.

Tieän, sykkä, synnyntäsi, maan kamala, kasvantasi:

Syöjätär sinun emosi, Vetehinen vanhempasi.

"Sylki Syöjätär vesille, laski kuolan lainehille.

Tuota tuuli tuuitteli, ve'en henki heilutteli,
tuuitteli vuotta kuusi, senki seitsemän keseä
selvällä meren selällä, lapovilla lainehilla.

Vesi sen pitkäksi venytti, päivä paistoi pehmeäksi,
ve'en tyrsky maalle työnti, aalto rannallen ajeli.

"Kulki kolme luonnotarta rannalla meren rapean,
meren pauhun partahalla. Ne tuon rannalla näkivät;
sanoivat sanalla tuolla: 'Mipä tuostaki tulisi,
kunpa Luoja hengen loisi, tuolle silmät siunoaisi?'

"Päätyi Luoja kuulemassa; sanan virkkoi, noin nimesi:

'Pahasta paha tulisi, konna konnan oksennosta,
jos ma tuolle hengen loisin, silmät päähän siunoaisin.'

"Saipa Hiisi kuulemahan, mies häijy tähyämähän.

Itse luojaksi rupesi; antoi Hiisi hengen tuolle
konnan ilkeän kinalle, Syöjättären sylkemälle:
siitä kääntyi käärmeheksi, muuttui mustaksi maoksi.

"Mist' on tuolle henki saatu? Henki Hiien hiiloksesta.

Mist' on syyetty syäntä? Syöjättäreltä syäntä.

Mist' on aivot ankeloisen? Virran vankan vaaluvista.

Mistä tunto turmiolla? Kuohusta tulisen kosken.

Mist' on pää pahalle pantu? Pää pahan pavun jyvästä.

"Mist' on siihen silmät luotu? Lemmon liinan
siemenistä.

Mist' on korvat konnan päässä? Lemmon koivun

lehtosista.

Mist' on suuta suunnitettu? Suu solesta Syöjättären.

Mist' on kieli kehnnon suussa? Keitolaisen keihä'ästä.

Mist' on hampahat häjyllä? Okahista Tuonen ohran.

Mist' on ilkeän ikenet? Ikenistä Kalman immen.

"Mist' on selkä seisotettu? Hiien hiiliseipähästä.

Mistä häntä häälättynä? Pahalaisen palmikosta.

Mistä suolet solmittuna? Suolet surman vyöllisestä.

"Siin' oli sinun sukusi, siinä kuulu kunniasi!

"Mato musta, maanalainen, toukka Tuonen-karvallinen,

maan karva, kaiken ilmankaaren karva!

Lähe nyt tieltä matkamiehen, eestä kulkijan urohon!

Anna mennä matkamiehen, Lemminkäisen leyhytellä

noihin Pohjolan pitoihin, hyvän synnyn syöminkihin!"

Jo mato kuvattelihe, satasilmä siirtelihe,

kääntelihe käärme paksu, muuttelihe tien mukahan;

antoi mennä matkamiehen, Lemminkäisen leyhytellä

noihin Pohjolan pitoihin, salajoukon juominkihin.

SEITSEMÄSKOLMATTA RUNO

Jo nyt Kaukoni kuletin, saatoin Ahti Saarelaisen

monen surman suun ohitse, Kalman kielen kantimetse

noille Pohjolan pihoille, salakansan kartanoille.

Nyt onpi saneltavana, kielin kertoeltavana,

miten lieto Lemminkäinen, tuo on kaunis Kaukomieli,

tuli Pohjolan tupihin, Sariolan salvoksihin,

ilman kutsutta pitoihin, airuhitta juominkihin.

Tuop' on lieto Lemminkäinen, poika, veitikkä verevä,

heti kun tuli tupahan, astui keskilattialle:

silta liekkui lehmuksinen, tupa kuusinen kumahti.

Sanoi lieto Lemminkäinen, itse virkki, noin nimesi:

"Terve tänne tultuani, terve tervehyttäjälle!

Kuules, Pohjolan isäntä! Oisiko talossa tässä

ohria orosen purra, olutta urohon juoa?"

Itse Pohjolan isäntä istui pitkän pöyän päässä.

Tuop' on tuolta vastoavi, sanan virkkoi, noin nimesi:

"Ollevi talossa tässä tannerta orosen olla.

Eikä kielletä sinua, jos olet siivolla tuvassa,

oven suussa seisomasta, oven suussa, orren alla,

kahen kattilan välissä, kolmen koukun koskevilla."

Siinä lieto Lemminkäinen murti mustoa haventa,

kattilaisen-karvallista. Sanan virkkoi, noin nimesi:

"Lempo tänne lähteköhön oven suuhun seisomahan,

nokianne nuohomahan, karstoja karistamahan!

Eip' ennen minun isoni eikä valtavanhempani

seisonut sijalla sillä, oven suussa, orren alla.

Olipa sijoja silloin: tanhua orihin olla,

tupa pesty miesten tulla, sopet luoa sormikasta,

vaarnat miesten vanttuhia, seinät miekkoja laella.

Miksip' ei ole minulle kuin ennen minun isolle?"

Siitä siirtihen ylemmä, pyörähtihe pöyän päähän;

istuihe rahin nenähän, petäjäisen penkin päähän:

rahi vastahan rasahti, petäjäinen penkki notkui.

Sanoi lieto Lemminkäinen: "Enpäs liene lempivieras,

kun ei tuotane olutta tulevalle vierahalle."

Ilpotar, hyvä emäntä, sanan virkkoi, noin nimesi:

"Ohoh poika Lemminkäisen! Mi sinusta vierahasta!

Tulit pääni polkemahan, aivoni alentamahan!

Ohrina oluet meillä, makujuomat maltahina,

leipomatta vehnäleivät, lihakeitot keittämättä.

Oisit yötä ennen tullut taikka päiveä jälestä."

Siinä lieto Lemminkäinen murti suuta, väänti päätä,

murti mustoa haventa. Itse tuon sanoiksi virkki:

"Jop' on täällä syömät syöty, häät juotu, piot pi'etty,

oluet osin jaeltu, me'et miehin mittaeltu,

kannut kannettu kokohon, tuopit roukkoihin rovittu!

"Oi sie Pohjolan emäntä, Pimentolan pitkähammas!

Pi'it häät häjyn tavalla, kutsut koiran kunnialla.

Leipoelit leivät suuret, panit ohraiset oluet,

laitoit kutsut kuusianne, anojat yheksiänne:

kutsuit kurjat, kutsuit köyhät, kutsuit ruojat, kutsuit

roistot,

kaikki hoikat huonemiehet, kaitakauhtanat kasakat;

muun on kutsuit kaiken kansan minun heitit

kutsumatta!

"Mintähen tämä minulle omistani ohristani?

Muut ne kantoi kauhasilla, muut ne tiiskinä tiputti,

minä määrin mätkäelin, puolikkoisin putkaelin

omiani ohriani, kylvämiäni jyviä.

"En nyt liene Lemminkäinen, en vieras hyvän-niminen,

kun ei tuotane olutta, pantane pata tulelle,

keittoa pa'an sisähän, leiviskä sianlihoa,

syöäkseni, juoakseni päähän matkan päästyäni."

Ilpotar, hyvä emäntä, hänpä tuon sanoiksi virkki:

"Ohoh piika pikkarainen, orjani alinomainen!

Pane keittoa patahan, tuo olutta vierahalle!"

Tyttö pieni, tyhjä lapsi, pahin astian pesijä,

lusikkojen luutustaja, kapustojen kaapustaja

pani keittoa patahan: luut lihoista, päät kaloista,

vanhat naatit naurihista, kuoret leivistä kovista.

Toi siitä olutta tuopin, kannun kaljoa pahinta

juoa lieto Lemminkäisen, appoa halun-alaisen.

Itse tuon sanoiksi virkki: "Tokko lie sinussa miestä,

juojoa tämän oluen, tämän kannun kaatajata?"

Lemminkäinen, lieto poika, katsoi tuosta tuoppihinsa:

toukka on tuopin pohjukassa, käärmeitä keskimaille;

äärillä maot mateli, sisiliskot liuahteli.

Sanoi lieto Lemminkäinen, kauahutti Kaukomieli:

"Tuopin tuojat Tuonelahan, kannun kantajat Manalle

ennen kuun ylenemistä, tämän päivän päättymistä!"

Siitä tuon sanoiksi virkki: "Oh sinä olut katala!

Jo nyt jou'uit joutavihin, jou'uit joutavan jälille!

Olut suuhun juotanehe, ruhkat maahan luotanehe

sormella nimettömällä, vasemmalla peukalolla!"

Tapasip' on taskuhunsa, kulki kukkaroisehensa.
 Otti ongen taskustansa, väkärauan väskystänsä,
 tuonp' on tunki tuoppihinsa, alkoi onkia olutta:
 maot puuttui onkehensa, väkähänsä kyyt vihaiset.
 Sa'an nosti sammakoita, tuhat mustia matoja,
 loi ne maahan maan hyväksi, kaikki laski lattialle;
 veti veitsensä terävän, tuon on tuiman tuppirauan,
 sillä silpoi päät maoilta, katkoi kaulat käärmehiltä
 joi oluen onneksensa, me'en mustan mieliksensä.
 Sanan virkkoi, noin nimesi: "En mä liene lempivieras,
 kun ei tuotane olutta, parempata juotavata
 varavammalla käellä, suuremmalla astialla,
 tahi ei oinasta isetä, suurta sonnia tapeta,
 härkeä tupahan tuo, sorkkasäärtä huonehesen."
 Itse Pohjolan isäntä sanan virkkoi, noin nimesi:
 "Mitä sie tulitki tänne, ken sinua koolle kutsui?"
 Virkkoi lieto Lemminkäinen, sanoi kaunis Kaukomieli:
 "Korea kutsuttu vieras, koreampi kutsumatoin.
 Kuules, poika pohjolaisen, itse Pohjolan isäntä!
 Anna osto olutta, juomoa rahan-alaista!"
 Tuopa Pohjolan isäntä tuosta suuttui ja syäntyi,
 kovin suuttui ja vihastui. Lauloi lammin lattialle
 Lemminkäisellen etehen. Sanan virkkoi, noin nimesi:
 "Tuoss' on joki juoaksesi, lampi laikutellaksesi."
 Mitä huoli Lemminkäinen! Sanan virkkoi, noin nimesi:
 "En ole vaimojen vasikka enkä härkä hännällinen

juomahan jokivesiä, lampivettä lakkimahan."

Itse loihe loitsimahan, laikahtihe laulamahan.

Lauloi sonnin lattialle, härän suuren, kultasarven:

sepä lammin laikkaeli, joi jokosen onneksensa.

Pohjolainen, pitkä poika, suen suustansa sukesi;

senpä lauloi lattialle surmaksi lihavan sonnin.

Lemminkäinen, lieto poika, lauloi valkean jäniksen

lattialle hyppimähän sen sutosen suun e'essä.

Pohjolainen, pitkä poika, lauloi koiran koukkuleuan

tuon jäniksen tappamahan, kierosilmän kiskomahan.

Lemminkäinen, lieto poika, lauloi orrelle oravan,

orsilla kapahumahan, koiran tuota haukkumahan.

Pohjolainen, pitkä poika, lauloi nää'än kultarinnan:

näätä näppäsi oravan orren päässä istumasta.

Lemminkäinen, lieto poika, lauloi ruskean reposen:

se söi nää'än kultarinnan, karvan kaunihiin kaotti.

Pohjolainen, pitkä poika, kanan suustansa sukesi

sillalla sipoamahan tuon reposen suun e'essä.

Lemminkäinen, lieto poika, haukan suustansa sukesi,

kieleltä käpeäkynnen: sepä kiskalti kanasen.

Sanoi Pohjolan isäntä, itse lausui, noin nimesi:

"Ei tässä piot paranne, kun ei vierahat vähenne;

talo työlle, vieras tielle hyvistäki juomingista!

Lähe tästä, hien heitto, luota kaiken ihmiskansan!

Kotihisi, konna, koita, paha, maahasi pakene!"

Virkkoi lieto Lemminkäinen, sanoi kaunis Kaukomieli:

"Ei miestä manaten saa'a, ei miestä pahempatana
sijaltansa siirtymähän, paikalta pakenemahan."

Silloin Pohjolan isäntä miekan seinältä sivalti,
tempasi tuliteränsä. Sanan virkkoi, noin nimesi:

"Oi sie Ahti Saarelainen tahi kaunis Kaukomieli!

Mitelmämme miekkojamme, katselkamme kalpojamme,
minunko parempi miekka vainko Ahti Saarelaisen!"

Sanoi lieto Lemminkäinen: "Mitä minun on miekastani,
kun on luissa lohkiellut, pääkasuissa katkiellut!

Vaan kuitenkin kaikitenki, kun ei nuo piot paranne,
mitelmämme, katselkamme, kumman miekka
mieluhumpi!

Eip' ennen minun isoni miekkamittoja varannut:
pojastako polvi muuttui, lapsesta laji väheni!"

Otti miekan, riisui rauan, tempasi tuliteräisen
huotrasta huveksisesta, vyöstä vennon-selkäisestä.

Mittelivät, katselivat noien miekkojen pituutta:
olipa pikkuista pitempi miekka Pohjolan isännän,
yhtä kynnen mustukaista, puolta sormuen niveltä.

Sanoi Ahti Saarelainen, virkkoi kaunis Kaukomieli:

"Sinunpa pitempi miekka: sinun eellä iskeminen."

Siitä Pohjolan isäntä sivalteli, sieppaeli,
tavoitteli, ei tavannut, Lemminkäistä päälakehen.

Kerran ortehen osasi, kamanahan kapsahutti:

orsi poikki otskahutti, kamana kaheksi lenti.

Sanoi Ahti Saarelainen, virkkoi kaunis Kaukomieli:

"Min teki pahoja orret, kamana tihua työtä,
jotta orsia osoitat, kamanata kapsuttelet?
"Kuule, poika pohjolaisen, itse Pohjolan isäntä!
Tukela tora tuvassa, seikat akkojen seassa:
tuvan uuen turmelemme, lattiat verin panemme.
Käykämme ulos pihalle, ulos pellolla torahan,
tanterelle tappelohon! Pihalla veret paremmat,
kaunihiimmat kartanolla, luontevaisemmat lumella."
Mentihin ulos pihalle. Tavattihi lehmän talja,
levitettihin pihalle semp' on päällä seistäksensä.
Sanoi Ahti Saarelainen: "Kuulesta, sa Pohjan poika!
Sinunpa pitempi miekka, sinun kalpa kauheampi
ehkä tuon on tarvinnetki, ennenkuin ero tulevi
tahi kaula katkeavi : iske päältä, Pohjan poika!"
Iski päältä Pohjan poika. Iski kerran, iski toisen,
kohta kolmasti rapasi; eipä oike'in osoita,
lipaise lihoakana, ota ei orvaskettuana.
Sanoi Ahti Saarelainen, virkkoi kaunis Kaukomieli:
"Annapas minäki koitan, jo se on vuoroni minunki!"
Tuopa Pohjolan isäntä ei tuosta totella ollut:
yhä iski, ei epäillyt, tarkoitteli, ei tavannut.
Tulta tuiski tuima rauta, terä varsin valkeata
käessä lieto Lemminkäisen; läksi loiste loitommaksi,
vasten kauloa valahti tuon on pojan pohjolaisen.
Sanoi kaunis Kaukomieli: "Ohoh Pohjolan isäntä!
Niinp' on kaulasi, katalan, kuni koite ruskeana!"

Tuopa poika pohjolaisen, itse Pohjolan isäntä,
 sinne siirti silmiänsä pä'in kauloa omoa.
 Tuop' on lieto Lemminkäinen siinä lyöä silpahutti,
 iski miestä miekallansa, kavahutti kalvallansa.
 Löip' on kerran luimahutti: laski pään on päältä olka,
 kallon kaulalta sivalti; vei kuin naatin naurihista
 tahikka tähkän olesta, evän kaikesta kalasta.
 Päähyt pyörähti pihalle, miehen kallo kartanolle,
 kuni nuolen noutaessa puusta koppelo putosi.
 Sata oli seivästä mäellä, tuhat pystössä pihalla,
 saoin päitä seipähissä. Yks' on seiväs ilman päättä:
 tuop' on lieto Lemminkäinen otti pään pojan pätöisen,
 kantoi kallon kartanolta senki seipähän nenähän.
 Siitä Ahti Saarelainen, tuo on kaunis Kaukomieli,
 tupahan palattuansa sanan virkkoi, noin nimesi:
 "Tuo vettä, vihainen piika, käsiäni pestäkseni
 veristä pahan isännän, häjyn miehen hurmehista!"
 Pohjan akka syännyksenti, syännyksenti, suutuksenti.
 Lauloi miestä miekallista, asehellista urosta,
 saa miestä miekallista, tuhat kalvan kantajata
 pään varalle Lemminkäisen, Kaukomielen kaulan päälle.
 Jo aika tosin tulevi, päivä liitolle lipuvi,
 toki käypi tuskemmaksi, läylemmäksi lankeavi
 asuskella Ahti poian, Lemminkäisen leyhytellä
 noissa Pohjolan pioissa, salajoukon juomingissa.

KAHDEKSASKOLMATTA RUNO

Jo nyt Ahti Saarelainen, itse lieto Lemminkäinen,
pistäiksen on piilemähän, painaiks pakenemahan
pimeästä Pohjolasta, sangasta Saran talosta.
Läksi tuiskuna tuvasta, savuna pihalle saapi
pakohon pahoja töitä, pillojansa piilemähän.
Niin pihalle tultuansa katseleikse, käänteileikse,
etsi entistä oritta. Näe ei entistä oroa:
näki paaen pellon päässä, pajupehkon pientarella.
Mikäs neuvoksi tulevi, mikä neuvon antajaksi,
ettei pää pahoin menisi, tukka turhi'in tulisi,
hivus hieno lankeaisi näillä Pohjolan pihoilla?
Jo kumu kylästä kuului, tomu toisista taloista,
välkytys kylän väliltä, silmän isku ikkunoilta.
Tuossa lieto Lemminkäisen, tuon on Ahti Saarelaisen,
täytyi toisiksi ruveta, piti muuksi muutellaita.
Kokkona ylös kohosi, tahtoi nousta taivahalle:
päivä poltti poskipäitä, kuuhut kulmia valaisi.
Siinä lieto Lemminkäinen Ukkoa rukoelevi:
"Oi Ukko, hyvä Jumala, mies on tarkka taivahinen,
jymypilvien pitäjä, hattarojen hallitsija!
Laaipa utuinen ilma, luopa pilvi pikkarainen,
jonka suojassa menisin, kotihini koitteleisin
luoksi ehtoisen emoni, tykö valtavanhempani!"
Lenteä lekuttelevi, katsoi kerran jälkehensä:

keksi harmoan havukan sen silmät paloi tulena
 kuni pojan pohjolaisen, Pohjan entisen isännän.
 Sanoi harmoa havukka: "Ohoh Ahti veikkoseni!
 Muistatko muinaista sotoa, tasapäätä tappeloa?"
 Sanoi Ahti Saarelainen, virkkoi kaunis Kaukomieli:
 "Havukkani, lintuseni! Käännäite kohin kotia!
 Sano tuonne tultuasi pimeähän Pohjolahan:
 'Kova on kokko kourin saa'a, kynälintu kynsin syöä.'"
 Jo kohta kotihin joutui luoksi ehtoisen emonsa
 suulla surkeannäöllä, syämellä synkeällä.
 Emo vastahan tulevi kulkiessansa kujoa,
 aitoviertä astuessa. Ennätti emo kysyä:
 "Poikueni, nuorempani, lapseni, vakavampani!
 Mit' olet pahoilla mielin Pohjolasta tullessasi?
 Onko sarkoin vaarrettuna noissa Pohjolan pioissa?
 Jos on sarkoin vaarrettuna, saat sinä paremman sarkan,
 taattosi soasta saaman, tavoittaman tappelosta."
 Sanoi lieto Lemminkäinen: "Oi emoni, kantajani!
 Ken mun sarkoin vaarteleisi! Itse vaartaisin isännät,
 vaartaisin sata urosta, tuhat miestä tunnustaisin."
 Sanoi äiti Lemminkäisen: "Mit' olet pahoilla mielin?
 Oletko voitettu orihin, herjattu hevosen varsoin?
 Jos olet voitettu orihin, ostaos ori parempi
 ison saamalla eloilla, vanhemman varustamalla!"
 Sanoi lieto Lemminkäinen: "Oi emoni, kantajani!
 Ken mun herjaisi hevosen eli varsoin voitteleisi!

Itse herjaisin isännät, voittaisin oron ajajat,
 miehet vankat varsoinensa, urohot orihinensa."
 Sanoi äiti Lemminkäisen: "Mit' olet pahoilla mielin,
 kuta synke'in syämin Pohjolasta tultuasi?
 Oletko naisin naurettuna eli piioin pilkattuna?
 Jos olet naisin naurettuna eli piioin pilkattuna,
 toiset toiste pilkatahan, naiset vasta nauretahan."
 Sanoi lieto Lemminkäinen: "Oi emoni, kantajani!
 Ken mun naisin naurattaisi eli piioin pilkkoaisi!
 Itse nauraisin isännät, kaikki piat pilkkoaisin,
 nauraisin sataki naista, tuhat muuta morsianta."
 Sanoi äiti Lemminkäisen: "Mi sinulla, poikueni?
 On sulle satunen saanut Pohjolassa käyessäsi,
 vainko liioin syötyäsi, syötyäsi, juotuasi
 olet öisillä sijoilla nähnyt outoja unia?"
 Silloin lieto Lemminkäinen sai tuossa sanoneheksi;
 "Akat noita arvelkohot öisiä unennäköjä!
 Muistan yölliset uneni, sen paremmin päivälliset.
 Oi emoni, vanha vaimo! Sääli säkkihin evästä,
 pane jauhot palttinahan, suolat riepuhun sovita!
 Pois tuli pojalle lähtö, matka maasta ottaminen,
 tästä kullasta ko'ista, kaunihiesta kartanosta:
 miehet miekkoja hiovat, kärestävät keihä'itä."
 Emo ennätti kysyä, vaivan nähnyt vaaitella:
 "Miksi miekkoja hiovat, kärestävät keihä'itä?"
 Virkkoi lieto Lemminkäinen, sanoi kaunis Kaukomieli:

"Siksi miekkoja hiovat, kärestävät keihä'itä:

mun poloisen pään varalle, vasten kauloa katalan.

Tuli työ, tapahtui seikka noilla Pohjolan pihoilla:

tapoin pojan pohjolaisen, itsen Pohjolan isännän.

Nousi Pohjola sotahan, takaturma tappelohon

vasten vaivaista minua, yksinäisen ympärille."

Emo tuon sanoiksi virkki, lausui vanhin lapsellensa:

"Jo sanoin minä sinulle, jo vainen varoittelinki,

yhä kielteä käkesin lähtemästä Pohjolahan.

Mahoit olla oikeassa, eleä emon tuvilla,

oman vanhemman varassa, kantajasi kartanossa,

ei oisi sotoa saanut, tapahtunut tappeloa.

"Kunne nyt, poikani poloinen, kunne, kannettu katala,

lähet pillan piilentähän, työn pahan pakenentahan,

ettei pää pahoin menisi, kaula kaunis katkeaisi,

tukka turhi'in tulisi, hivus hieno lankeaisi?"

Sanoi lieto Lemminkäinen: "En tieä sitä sijoa,

kunne painuisin pakohon pillojani piilemähän.

Oi emoni, kantajani! Kunne käsket piilemähän?"

Sanoi äiti Lemminkäisen, itse lausui, noin nimesi:

"En mä tieä, kunne käsken, kunne käsken ja kehoitan.

Menet männyksi mäelle, katajaksi kankahalle,

tuho sielläki tulevi, kova onni kohtoavi:

use'in mäkinen mänty pärepuiksi leikatahan,

usei'in kataja kangas seipähiksi karsitahan.

"Nouset koivuksi norolle tahikka lehtohon lepäksi,

tuho sielläki tulisi, kova onni kohti saisi:

use'in noroinen koivu pinopuiksi pilkotahan,

use'in lepikkölehto hakatahan halmeheksi.

"Menet marjaksi mäelle, puolukaksi kankahalle,

näille maille mansikoiksi, mustikoiksi muille maille,

tuho sielläki tulisi, kova onni kohtaisi:

noppisivat nuoret neiet, tinarinnat riipisivät.

"Mene hauiksi merehen, siiaksi silajokehen,

tuho sielläki tulisi, kova loppu loukahtaisi:

mies nuori, noentolainen, veisi verkkonsa vesille,

nuoret nuotalla vetäisi, vanhat saisi verkollansa.

"Menet metsähän sueksi, korpimaille kontioksi,

tuho sielläki tulisi, kova onni kohtaisi:

mies nuori, noen näköinen, kärestäisi keihä'änsä

surmataksensa sutoset, metsän karhut kaataksensa."

Silloin lieto Lemminkäinen sanan virkkoi, noin nimesi:

"Itse tieän ilke'immät, paikat arvoan pahimmat,

kussa surma suin pitäisi, kova loppu loukahtaisi.

Oi emo, elättäjäni, maammo, maion-antajani!

Kunne käsket piilemähän, kunne käsket ja kehoitat?

Aivan on surma suun e'essä, paha päivä parran päällä,

yksi päivä miehen päätä, tuskin täytehen sitänä."

Silloin äiti Lemminkäisen itse virkki, noin nimesi:

"Sanon ma hyvänki paikan, ani armahan nimitän,

missä piillä pillomuksen, paeta pahan-alaisen:

muistan maata pikkuruisen, tieän paikkaa palasen,

syömätöintä, lyömätöintä, miekan miehen käymätöintä.

Sie vanno valat ikuiset, valehettomat, vakaiset,

kuunna, kymmennä kesänä et sotia käyäksesi

hopeankana halulla tahi kullan tarpehella!"

Sanoi lieto Lemminkäinen: "Vannon mie valat vakaiset,

en kesänä ensimmäisnä, tok' en vielä toisnakana

saa'a suurihin sotihin, noihin miekan melskehisin.

Viel' on haavat hartioissa, syvät reiät ryntähissä

entisistäkin iloista, mennehistä melskehistä

suurilla sotamä'illä, miesten tappotanterilla."

Silloin äiti Lemminkäisen sanan virkkoi, noin nimesi:

"Otapä isosi pursi, lähe tuonne piilemähän

ylitse meren yheksän, meri-puolen kymmenettä,

saarehen selällisehen, luotohon merellisehen!

Siell' ennen isosi piili, sekä piili jotta säilyi

suurina sotakesinä, vainovuosina kovina;

hyvä oli siellä ollaksensa, armas aikaellaksensa.

Siellä piile vuosi, toinen, käy kotihin kolmannella

tutuille ison tuville, vanhempasi valkamoille!"

YHDEKSÄNKOLMATTI RUNO

Lemminkäinen, lieto poika, itse kaunis Kaukomieli,

saapi säkkihin evästä, kesävoita vakkahansa,

vuoksensa voita syöä, toiseksi sianlihoa.

Siitä läksi piilemähän, sekä läksi jotta joutui.

Sanan virkkoi, noin nimesi: "Jo lähenki, jo pakenen

koko kolmeksi kesäksi, viitiseksi vuotoseksi.
Heitän maat matojen syöä, lehot ilvesten levätä,
pellot peuran piehtaroia, ahot hanhien asua.
"Hyvästi, hyvä emoni! Kun tulevi Pohjan kansa,
Pimentolan pitkä joukko päätäni kyselemähän,
sanopa samonneheksi, minun täältä menneheksi
saman kasken kaattuani, joka jo on leikattuna!"
Vetäisi venon vesille, laski laivan lainehille
teräksisiltä teloilta, vaskisilta valkamoilta.
Veti puuhun purjehia, vaattehia varpapuuhun;
itse istuvi perähän, laaittihe laskemahan
kokan koivuisen nojahan, melan vartevan varahan.
Sanan virkkoi, noin nimesi, itse lausui ja pakisi:
"Puhu, tuuli, purjehesen, ahava, aja alusta!
Anna juosta puisen purren, mennä mäntyisen venehen
saarelle sanattomalle, niemelle nimettömälle!"
Tuuli tuuitti venoista, meren tyrsky työnnytteli
selviä selän vesiä, ulapoita auke'ita;
tuuitteli kuuta kaksi, kuun on kohta kolmannenki.
Tuossa istui niemen neiet rannalla meren sinisen;
katselevat, kääntelevät, silmät päin sinistä merta.
Kenpä vuotti veljeänsä, toivoi taattonsa tulevan;
sepä vasta varsin vuotti, joka vuotti sulhoansa.
Kaukoa näkyvi Kauko, Kaukon laiva loitompata:
on kuin pieni pilven lonka veen ja taivahan välillä.
Niemen neiet arvelevat, saaren impyet sanovat:

"Mipä tuo merellä outo, kupa kumma lainehilla?

Kun ollet omainen laiva, saaren pursi purjeniekka,
niin kohin kotia käänny, vasten saaren valkamoita:
saisimme sanomat kuulla, viestit mailta vierahilta,
rauhassako rantakansat vainko vainossa elävät."

Tuuli purjetta punovi, aalto laivoa ajeli.

Pian lieto Lemminkäinen luotti purren luotoselle,
laski laivan saaren päähän, saaren niemyen nenähän.

Sanoi tuonne saatuansa, tutkaeli tultuansa:

"Onko saarella sijoa, maata saaren manterella
veteä venettä maalle, purtta kuivalle kumota?"

Saaren impyet sanovat, niemen neiet vastoavat:

"Onpa saarella sijoa, maata saaren manterella
veteä venettä maalle, purtta kuivalle kumota:
tääll' on valkamats varavat, rannat täynnänsä teloja,
jos saisit saoin venehin, tulisit tuhansin pursin."

Siitä lieto Lemminkäinen veälti venehen maalle,
purren puisille teloille. Itse tuon sanoiksi virkki:

"Onko saarella tiloa, maata saaren manterella
piillä miehen pienekkäisen, paeta vähäväkisen
suurista sotajymyistä, terän miekan melskehistä?"

Saaren impyet sanovat, niemen neiet vastoavat:

"Onpa saarella tiloa, maata saaren manterella
piillä miehen pienekkäisen, paeta vähäväkisen:
liiat meill' on linnat täällä, kalhot kartanot asua,
jos saisi sa'an urosta, tulisi tuhannen miestä."

Siitä lieto Lemminkäinen sanan virkki, noin nimesi:

"Onko saarella tiloa, maata saaren manterella,
 pieni kolkka koivikkoa ja murunen muuta maata
 minun kaski kaatakseni, hyvä huuhta raatakseni?"

Saaren impyet sanovat, niemen neiet vastoavat:

"Ei ole saarella tiloa, maata saaren manterella
 yhtä selkäsi sijoa, maata karpion aloa
 sinun kaski kaataksesi, hyvä huuhta raataksesi:
 saaren maat saroin jaettu, pellot pirstoin mittaeltu,
 aholoista arpa lyöty, nurmista keräjät käyty."

Virkkoi lieto Lemminkäinen, kysyi kaunis Kaukomieli:

"Onko saarella sijoa, maata saaren manterella
 minun laulut laulellani, pitkät virret vieretellä?
 Sanat suussani sulavat, ikenilläni itävät."

Saaren impyet sanovat, niemen neiet vastoavat:

"Onpa saarella sijoa, maata saaren manterella
 sinun laulut laulellasi, hyvät virret vieretellä,
 lehot leikki lyöäksesi, tanner tanhuellaksesi."

Siitä lieto Lemminkäinen jopa loihe laulamahan.

Lauloi pihlajat pihoille, tammets keskitanhu'ille,
 tammelle tasaiset oksat, joka oksallen omenan,
 omenalle kultapyörän, kultapyörälle kähkösen:
 kun käki kukahtelewi, kulta suusta kuohahtawi,
 vaski leuoilta valuvi, hopea hohahtelewi
 kultaiselle kunnahalle, hope'iselle mäelle.

Vielä lauloi Lemminkäinen, vielä lauloi ja saneli,

lauloi hiekat helmilöiksi, kivet kaikki kiiltäviksi,
puut kaikki punertaviksi, kukat kullankarvaisiksi.
Siitä laului Lemminkäinen, laului kaivon kartanolle,
kultakannen kaivon päälle, kultakapan kannen päälle,
josta veikot vettä juovat, siskot silmiä pesevät.
Lauloi lammin tanterelle, lampihin siniset sorsat,
kulmat kulta, pää hopea, kaikki varpahat vasesta.
Imehtivät immet saaren, niemen neiet kummeksivat
Lemminkäisen laulantoa, urohon osoantoa.
Virkkoi lieto Lemminkäinen, sanoi kaunis Kaukomieli:
"Laulaisin hyvänki virren, kaunihinki kaikuttaisin,
kun oisin katoksen alla, päässä pitkän pintapöyän.
Kun ei täytyne tupoa, lainattane lattiat,
jo puran sanat salolle, kaa'an virret viiakkohon."
Saaren impyet sanovat, niemen neiet arvelevat:
"On meillä tupia tulla, kalhot kartanot asua,
vieä virtesi vilusta, sanat saa'a ulkoisesta."
Siitä lieto Lemminkäinen heti tultua tupahan
lauloi tuopit tuonnempata päähän pitkän pintapöyän,
tuopit täytehen olutta, kannut kaunihit simoa,
va'it varpelaitehille, kupit kukkurakuvulle:
olipa olutta tuopit, mettä kannut kannettuna,
voita pantuna varalle ja siihen sianlihoa
syöä lieto Lemminkäisen, Kaukomielen mielitellä.
Kovin on korea Kauko: eipä syömähän rupea
veitsettä hopeapäätä, kuraksetta kultaisetta.

Sai veitsen hopeapäisen, lauloi kultaisen kuraksen;
 siitä syöpi kylleksensä, joi olutta onneksensa.
 Siitä lieto Lemminkäinen käveli kyliä myöten
 saaren impien ilossa, kassapäien kauneussa.
 Kunne päin on päätä käänti, siinä suuta suihkatahan,
 kunne kättänsä ojenti, siinä kättä käpsätähän.
 Kävi öillä öitsimässä, pime'illä pilkkoisilla.
 Ei ollut sitä kyleä, kuss' ei kymmenen taloa,
 eik' ollut sitä taloa, kuss' ei kymmenen tytärtä,
 eikäpä sitä tytärtä, ei sitä emosen lasta,
 kunk' ei vierehen venynyt, käsivartta vaivutellut.
 Tuhat tunti morsianta, sa'an leskiä lepäsi.
 Kaht' ei ollut kymmenessä, kolmea koko sa'assa
 piikoa pitämätöintä, leskeä lepäämätöintä.
 Niinpä lieto Lemminkäinen eleä nutustelevi
 koko kolmisen keseä saaren suurissa kylissä;
 ihastutti saaren immet, kaikki lesketki lepytti.
 Jäi yksi lepyttämättä, yksi vanha impi rukka,
 se on päässä pitkän niemen, kymmenennessä kylässä.
 Jo oli matka mielessänsä lähteä omille maille.
 Tuli vanha impi rukka, itse noin sanoiksi virkki:
 "Kauko rukka, miesi kaunis! Kun et muistane minua,
 annan täältä mennessäsi juosta purtesi kivehen."
 Ei kuullut kukotta nousta, kanan lapsetta karata
 senki impyen ilohon, naisen raukan naurantahan.
 Niin päivänä muutamana, iltana moniahana

laati liiton noustaksensa ennen kuuta, kukkoaki.
 Nousi ennen liittoansa, ennen ehtoikoansa.
 Läksi kohta kulkemahan, kylitse vaeltamahan
 senki impyen ilohon, naisen raukan naurantahan.
 Yöllä yksin käyesssä, kulkiessansa kylitse
 tuonne niemen pitkän päähän, kymmenentehen kylähän,
 ei nähnyt sitä taloa, kuss' ei kolmea kotoa,
 ei nähnyt sitä kotoa, kuss' ei kolmea urosta,
 ei nähnyt sitä urosta, ku ei miekkoa hionut,
 tapparata tahkaellut pään varalle Lemminkäisen.
 Silloin lieto Lemminkäinen sanan virkkoi, noin nimesi:
 "Voi, päivyinen päivä nousi, armas aurinko kohosi
 mun, pojan poloisen, päälle, päälle kaulani katalan!
 Lempoko yhen urohon sovissansa suojelevi,
 vaipoissansa varjelevi, kaavuissansa kaitselevi
 päälle saaessa satojen, tuhansien tunkiessa!"
 Jäi neiet syliämättä, sylityt haloamatta.
 Jo vierä veneteloille luoksi purtensa poloinen:
 purs' on poltettu poroksi, kypeniksi kyyetelty!
 Jo tunsu tuhon tulevan, hätäpäivän päälle saavan.
 Alkoi veisteä venettä, uutta purtta puuhaella.
 Puita puuttui purren seppä, lautoja venon tekijä.
 Saapi puuta pikkuruisen, lautoa ani vähäisen:
 viisi värttinän murua, kuusi tainnan taittumoaa.
 Siitä veistävi venosen, uuen purren puuhoavi.
 Teki tieolla venettä, tietoisilla tehtahilla;

iski kerran: läksi laita, iski toisen: syntyi toinen,
 iski kerran kolmannenki: siitä sai koko venonen.
 Jo työnti venon vesille, laski laivan lainehille.
 Sanan virkki, noin nimesi, itse lausui ja pakisi:
 "Kupliksi, veno, vesille, lumpehiksi lainehille!
 Kokko, kolme sulkoasi, kokko, kolme, kaarne, kaksi
 varaksi vähän venehen, pahan purren parraspuuksi!"
 Astaoksen aluksehensa, vierähti venon perähän,
 alla päin, pahoilla mielin, kaiken kallella kypärin,
 kun ei saanut öitä olla eikä päiviä elellä
 saaren impien iloissa, kassapäien karkeloissa.
 Virkkoi lieto Lemminkäinen, sanoi kaunis Kaukomieli:
 "Pois tuli pojalle lähtö, matkansa majoilta näiltä,
 näistä impien iloista, kaunokaisten karkeloista.
 Vaan toki lähettyäni, minun täältä mentyäni
 eipä impyet iloinne, kassapäät ei kalketelle
 näillä tuhmilla tuvilla, kataloilla kartanoilla."
 Jopa itki saaren immet, niemen neiet vaikeroitsi:
 "Mitä läksit, Lemminkäinen, urkenit, urosten sulho?
 Läksitkö piikojen pyhyttä vainko vaimojen vähyyttä?"
 Virkkoi lieto Lemminkäinen, sanoi kaunis Kaukomieli:
 "Lähe en piikojen pyhyttä enkä vaimojen vähyyttä:
 saisin jos sataki naista, tuhat piikoa pi'ellä.
 Sitä läksin, Lemminkäinen, urkenin, urosten sulho,
 kun tuli kova ikävä, ikävä omia maita,
 oman maani mansikoita, oman vaaran vaapukoita,

oman niemen neitosia, oman kartanon kanoja."
Siitä lieto Lemminkäinen laski laivansa ulomma.
Tuli tuuli, tuon puhalti, tuli aalto, tuon ajeli
selälle meren sinisen, ulapalle aukealle.
Jäivät raukat rannikolle, vienoiset vesikivelle,
saaren immet itkemähän, kultaiset kujertamahan.
Sini itki saaren immet, niemen neiet voikerrehti,
kuni purjepuu näkyvi, rautahankki haimentavi.
Ei he itke purjepuuta, rautahankkia haloa:
itki purjepuun alaista, hankkinuoran haltijata.
Itse itki Lemminkäinen, sini itki ja sureksi,
kuni saaren maat näkyvi, saaren harjut haimentavi.
Ei hän itke saaren maita, saaren harjuja haloa:
itki saaren ympy'itä, noita harjun hanhosia.
Siitä lieto Lemminkäinen laskevi sinistä merta.
Laski päivän, laski toisen. Päivälläpä kolmannella
nousi tuuli tuulemahan, ilman ranta riehkumahan,
suuri tuuli luotehinen, kova tuuli koillistuuli:
otti laian, otti toisen, vikelti koko venehen.
Siitä lieto Lemminkäinen kääntihe käsin vetehen,
läksi sormin soutamahan, jaloilla meloamahan.
Uituansa yön ja päivän, melke'in melattuansa
näki pilven pikkuruisen, pilven longan luotehessa.
Sepä maaksi muuttelihe, niemeksi panettelihe.
Nousi niemelle talohon. Löyti emännän leipomassa,
tyttäret taputtamassa: "Oi on ehtoinen emäntä!

Kunpa nälkäni näkisit, asiani arvoaisit,
juosten aittahan menisit, tuiskuna oluttupahan;
toisit tuoppisen olutta, sirusen sianlihoa,
sen panisit paistumahan, vuolaisisit voita päälle
syöä miehen uupunehen, juoa uinehen urohon.
Jo olen uinut yöt ja päivät meren aavan aaltoloita,
joka tuuli turvanani, meren aallot armonani."
Tuopa ehtoinen emäntä meni aittahan mäelle,
vuoli voita aittasesta, sirusen sianlihoa;
sen panevi paistumahan syöä miehen nälkähisen,
tuopi tuopilla olutta juoa uinehen urohon.
Antoi siitä uuen purren, varsin valmihin venehen,
mennä miehen muille maille, kulkea kotiperille.
Siitä lieto Lemminkäinen, päästyä kotiperille,
tunsi maat on, tunsi rannat, sekä saaret jotta salmet,
tunsi vanhat valkamansa, entiset elosijansa;
mäet tunsi mäntyinensä, kummut kaikki kuusinensa
mut'ei tunne tuvan aloa, seinän seisonasijoa:
jo tuossa tuvan sijalla nuori tuomikko tohisi,
männikkö tupamäellä, katajikko kaivotiellä!
Virkkoi lieto Lemminkäinen, sanoi kaunis Kaukomieli:
"Tuoss' on lehto, jossa liikuin, kivet tuossa, joilla kiikuin,
tuossa nurmet nukkerioimat, pientarehet piehtaroimat.
Mikä vei tutut tupani, kuka kaunihit katokset?
Tupa on poltettu poroksi, tuuli tuhkat korjannunna!"
Loihe siitä itkemähän; itki päivän, itki toisen.

Ei hän itkenyt tupoa eikä aittoa halannut:
itki tuttua tuvassa, aitallista armastansa.
Linnun lentävän näkevi, kokkolinnun liitelevän.
Sai tuolta kyselemähän: "Oi sie kokko, lintuseni!
Etkö saattaisi sanoa, miss' on entinen emoni,
missä kaunis kantajani, ihana imettäjäni?"
Ei kokko mitänä muista eikä tunne tuhma lintu:
kokko tiesi kuolleheksi ja kaarne kaonneheksi,
miekalla menetetyksi, tapetuksi tapparalla.
Virkkoi lieto Lemminkäinen, sanoi kaunis Kaukomieli:
"Ohoh kaunis kantajani, ihana imettäjäni!
Jo olet kuollut, kantajani, mennyt, ehtoinen emoni,
liha mullaksi lahonnut, kuuset päälle kasvanehet,
katajaiset kantapäihin, pajut sormien nenähän!
"Kostohon minäki koito, kostoksi, kovaosainen,
mittaelin miekkoani, kannoin kaunista asetta
noilla Pohjolan pihoilla, Pimentolan pientarilla
surmaksi oman sukuni, kateheksi kantajani!"
Katseleikse, käänteleikse: näki jälkeä hitusen,
ruohossa rutistunutta, kanervassa katkennutta.
Läksi tietä tietämähän, ojelvoista oppimahan.
Tiehyt metsähän vetävi, ojelvoinen ottelevi.
Vieri siitä virstan, toisen, pakeni palasen maata
salon synkimmän sisähän, korven kolkan kainalohon.
Näkevi salaisen saunan, piilopirtin pikkaraisen
kahen kallion lomassa, kolmen kuusen kulman alla

siellä ehtoisen emonsa, tuon on valtavanhempansa.

Siinä lieto Lemminkäinen ihastui ikihyväksi.

Sanovi sanalla tuolla, lausui tuolla lausehella:

"Ohoh äiti armahani, oi emo, elättäjäni!

Viel' olet, emo, elossa, vanhempani, valvehella,

kun jo luulin kuolleheksi, kaiketi kaonneheksi,

miekalla menetetyksi, keihä'ällä keksityksi!

Itkin pois ihanat silmät, kasvon kaunihin kaotin."

Sanoi äiti Lemminkäisen: "Viel' olen toki elossa,

vaikkapa piti paeta, pistäitäni piilosalle

tänne synkkähän salohon, korven kolkan kainalohon.

Suori Pohjola sotoa, takajoukko tappelo

vasten vaivaista sinua ja kohti kovaosaista:

poltti huonehet poroksi, kaikki kaatoi kartanomme."

Sanoi lieto Lemminkäinen: "Oi emoni, kantajani!

Ellös olko milläkänä, milläkänä, tuollakana!

Tuvat uuet tehtänehe, paremmat osattanehe,

Pohjola so'ittanehe, Lemmon kanssa kaattanehe."

Siitä äiti Lemminkäisen itse tuon sanoiksi virkki:

"Viikon viivyit, poikueni, kauan, Kaukoni, elelit

noilla mailla vierahilla, aina ouoilla ovilla,

niemellä nimettömällä, saarella sanattomalla."

Virkkoi lieto Lemminkäinen, sanoi kaunis Kaukomieli:

"Hyvä oli siellä ollakseni, lempi liehaellakseni.

Puut siellä punalle paistoi, puut punalle, maat sinelle,

hopealle hongan oksat, kullalle kukat kanervan.

Siell' oli mäet simaiset, kalliit kananmunaiset;
 mettä vuoti kuivat kuuset, maitoa mahot petäjät,
 aian nurkat voita lypsi, seipähät valoi olutta.
 "Hyvä oli siellä ollakseni, armas aikaellakseni.
 Siitä oli paha elämä, siitä outo ollakseni:
 pelkäsivät piikojansa, luulivat lutuksiansa,
 noita kehnnon kellukoita, paholaisen pallukoita
 pahasti piteleväni, ylimäärin öitsiväni.
 Minä piilin piikasia, varoin vaimon tyttäriä,
 kuin susi sikoja piili, havukat kylän kanoja."

KOLMASKYMMENES RUNO

Ahti poika, aino poika, lieto poika Lemminkäinen
 aamulla ani varahin, aivan aika-huomenessa
 astuihen alusmajoille, läksi laivavalkamoille.
 Siinä itki puinen pursi, hanka rauta haikeroitsi:
 "Mi minusta laatimasta, kurjasta kuvoamasta!
 Ei Ahti sotia soua kuunna, kymmennä kesänä
 hopeankana halulla, kullankana tarpehella."
 Se on lieto Lemminkäinen iski purtta vanttuhulla,
 kirjasuulla kintahalla. Itse tuon sanoiksi virkki:
 "Elä huoli, hongan pinta, varpelaitainen, valita!
 Vielä saat sotia käyä, tappeloita tallustella:
 lienet täynnä soutajia päivän huomenen perästä."
 Astuvi emonsa luoksi, itse tuon sanoiksi virkki:
 "Et nyt itkene, emoni, valittane, vanhempani,

jos menen johonkuhunki, suorime sotatiloille.
 Juohtui juoni mieleheni, tuuma aivohon osasi
 kaatakseni Pohjan kansa, kostoakseni katalat."
 Emo estellä käkesi, varoitteli vaimo vanha:
 "Ellös menkö, poikaseni, noihin Pohjolan sotihin!
 Siellä surmasi tulevi, kuolemasi kohtoavi."
 Mitä huoli Lemminkäinen! Toki mietti mennäksensä,
 lähteäksensä lupasi. Sanan virkkoi, noin nimesi:
 "Mistä saisin miehen toisen, sekä miehen jotta miekan
 Ahille soan avuksi, liioin voivalle lisäksi?
 "Onpa Tiera tieossani, Kuura kuulemaisissani!
 Siitä saanen miehen toisen, sekä miehen jotta miekan
 Ahille soan avuksi, liioin voivalle lisäksi."
 Kulkevi kylitse tuonne, teitse Tieran kartanohon.
 Sanoi sinne saatuansa, toimitteli tultuansa:
 "Tieraseni, tiettyiseni, armaiseni, ainoiseni!
 Tokko muistat muinaistamme, entistä elämätämme,
 kun ennen kahen kävimme suurilla sotatiloilla?
 Ei ollut sitä kyleä, kuss' ei kymmenen taloa;
 ei ollut sitä taloa, kuss' ei kymmenen urosta;
 ei ollut sitä urosta eikä miestä melkeätä,
 kuta emme kaatanehet ja kahen kapistanehet."
 Iso päätyi ikkunassa keihäsvartta vuolemassa,
 emo aitan kynnyksellä kirmua kolistamassa,
 veljekset veräjän suussa laatioita laatimassa,
 sisarekset sillan päässä vaippoja vanuttamassa.

Virkkoi iso ikkunasta, emo aitan kynnykseltä,
 veljekset veräjän suusta, sisarekset sillan päästä:
 "Ei Tiera sotahan joua, Tieran tuura tappelohon!
 Tiera on tehnyt kuulun kaupan, ikikaupan iskenynnä:
 vast' on nainut naisen nuoren, ottanut oman emännän;
 viel' on nännit näppimättä, rinnat riuahuttamatta."
 Tiera päätyi kiukahalla, Kuura uunin korvasella:
 jalan kenki kiukahalla, toisen pankon partahalla,
 veräjällä vyöteleikse, ulkona kävysteleikse.
 Tempoi Tiera keihä'änsä; ei ole keiho suuren suuri
 eikä keiho pienen pieni, keiho keskikertahinen:
 heponen sulalla seisoi, varsa vaapui lappealla,
 susi ulvoi suoverolla, karhu karjui naulan tiessä.
 Sylkytteli keihoansa, sylkytteli, nyrskytteli:
 sylen syöksi keihäsvartta peltohon saviperähän,
 nurmehen nukattomahan, maahan mättähättömähän.
 Työnti Tiera keihä'änsä Ahin keihojen keselle,
 sekä läksi jotta joutui Ahille soan avuksi.
 Siitä Ahti Saarelainen lykkäsi venon vesille
 kuni kyyn kulon-alaisen eli käärmehen elävän.
 Läksi luo luotehesen tuolle Pohjolan merelle.
 Silloin Pohjolan emäntä pakkasen pahan lähetti
 tuolle Pohjolan merelle, ulapalle aukealle.
 Itse tuon sanoiksi virkki, sekä käski jotta lausui:
 "Pakko poika pienokainen, oma kaunis kasvattini!
 Lähe tuonne, kunne käsken, kunne käsken ja kehoitan!

Kylmä veitikän venonen, pursi lieto Lemminkäisen
 selvälle meren selälle, ulapalle aukealle!
 Kylmä itseki isäntä, jää'ä veitikkä vesille,
 jottei pääse päivinänsä, selviä sinä ikänä,
 kun en pääsne päästämähän, kerinne kehittämähän!"
 Pakkanen pahansukuinen ja poika pahantapainen
 läksi merta kylmämähän, aaltoja asettamahan.
 Jopa tuonne mennessänsä, maata matkaellessansa
 puut puri lehettömäksi, heinät helpehettömäksi.
 Sitte sinne saatuaansa meren Pohjan partahalle,
 äärettömän äyrähälle, heti yönä ensimmäisnä
 lahet kylmi, lammet kylmi, meren rannat rapsutteli;
 viel' ei merta kylmänynnä, aaltoja asettanunna.
 Pieni on peiponen selällä, västäräkki lainehilla:
 senki on kynnet kylmämättä, pää pieni palelematta.
 Äsken tuosta toisna yönä jopa suureksi sukeutui,
 heittihe hävyttömäksi, kovin kasvoi kauheaksi.
 Kylmi silloin täyen kylmän, väki pakkasen paleli:
 kylmi jäätä kyynäsvarren, satoi lunta sauvan varren,
 kylmi veitikän venehen, Ahin laivan lainehille.
 Aikoi kylmeä Ahinki, jääteä jalon urohon;
 jopa kynsiä kyseli, anoi alta varpahia.
 Siitä suuttui Lemminkäinen, siitä suuttui ja pahastui;
 tunki Pakkasen tulehen, työnti rautarauniohon.
 Käsän Pakkasen piteli, kovan ilman kouristeli.
 Sanovi sanalla tuolla, lausui tuolla lausehella:

"Pakkanen, Puhurin poika, talven poika hyyelmöinen!

Elä kylmä kynsiäni, vaai varpahuksiani

eläkä koske korviani, elä pääätäni palele!

"Kyll' on sulla kylmämistä, paljoki palelemista

ilman ihmisen ihotta, emon tuoman ruumihitta:

kylmä soita, kylmä maita, kylmä kylmiä kiviä,

palele vesipajuja, pane haavan pahkuroita,

koivun kuoria kolota, närehiä näykkäele,

elä ihmisen ihoa, karvoja kavon tekemän!

"Kun et tuosta kyllin saane, kylmä muita kummempia!

Kylmä kuumia kiviä, palavoita paateroita,

rautaisia kallioita, vuoria teräksisiä,

Vuoksen koskea kovoa, Imatrata ilkeätä,

kurimuksen kulkun suuta, kinahmia kauheata!

"Joko nyt sanon sukusi, kuuluttelen kunniasi?

Tieämpä sinun sukusi, tieän kaiken kasvantasi:

Pakkanen pajuilla syntyi, kova ilma koivikolla

Pohjolan koan perässä, Pimentolan pirtin päässä

ikiturmasta isosta, emosta epattomasta.

"Kukas Pakkasen imetti, kovan ilman kostutteli,

kun oli maammo maiotoinna, emonen utaretoinna?

"Kyyhyt Pakkasen imetti, kyy imetti, käärme syötti

nännillä nenättömillä, utarella uuttomalla;

pohjaistuuli tuutteli, vilu ilma viihytteli

pahoilla pajupuroilla, here'illä hettehillä.

"Sai poika pahantapainen, tuli turmion-alainen.

Ei ollut nimeä vielä pojalla epäpäöllä.

Pantihin nimi pahalle: pantihinpa Pakkaseksi.

"Siitä aioilla ajeli, risukoissa ripsutteli;

kesät heilui hettehissä, suurimmilla suon selillä;

talvet mäiski männiköissä, pelmusi petäjäköissä,

kolkkaeli koivikoissa, lepiköissä leyhkaeli.

Kylmi puita ja pehuja, tasoitteli tanteria,

puri puut lehattömäksi, kanervat kukittomaksi,

pilvat hongista piristi, laski lastut mäntylöistä.

"Joko nyt suureksi sukesit, ylenit ylen ehoksi,

aioit kylmeä minua, kohotella korviani,

alta jalkoja anella, päältä kynsiä kysellä?

"Etp' on kylmäne minua, et pahoin palellekana!

Tulen tungen sukkahani, kekälehet kenkähäni,

hienot hiilet helmoihini, panun alle paulojeni,

Pakkasen palelematta, kovan ilman koskematta.

"Tuonne ma sinun manoon Pohjan pitkähän perähän.

Sitte sinne tultuasi, kotihisi käytyäsi

kylmä kattilat tulelle, hiilet uunin lietoselle,

käet naisen taikinahan, poika neitosen povehen,

utarihin uuhen maito, vatsahan hevosen varsa!

"Et sinä sitä totelle, niin tuonne sinun manoon

Hiien hiilien sekahan, Lemmon liesikiukahille.

Siellä tungeite tulehen, asetu alasimelle

sepän panna paljallansa, vasaralla valkkaella,

panna paljalla lujasti, vasaralla vaikeasti!

"Et totelle tuotakana, vääjänne väheäkänä,
 vielä muistan muunkin paikan, arvoan yhen aluen:
 vien suusi suven sijahan, kielesi kesän kotihin,
 jost' et pääse päivinäsi, selviä sinä ikänä,
 kun en tulle päästämähän ja käyne kerittämähän."
 Pakkanen, Puhurin poika, jo tunsi tuhon tulevan;
 alkoi armoa anella. Sanan virkkoi, noin nimesi:
 "Tehkämme sula sovinto toinen ei toistansa viata
 sinä ilmoisna ikänä, kuuna kullan valkeana!
 "Jos mun kuulet kylmäväksi, toiste tuhmin liikkuvaksi,
 niin tunge tulisijahan, vaivuttele valkeahan,
 sepän hiilien sekahan, alle ahjon Ilmarisen!
 Tahi vie suvehen suuni, kieleni kesän kotihin,
 etten pääse päivinäni, selviä sinä ikänä!"
 Siitä lieto Lemminkäinen jätti laivan jäätehesen,
 sotapurren puutoksehen, itse eellehen menevi.
 Tiera tuossa toisna miesnä väänti veitikän jälessä.
 Tallasi tasaista jäättä, sileätä siuotteli.
 Astui päivän, tuosta toisen; päivänäpä kolmantena
 jo näkyvi Nälkäniemi, kylä kurja kuumottavi.
 Astui alle niemen linnan. Sanan virkkoi, noin nimesi:
 "Onko linnassa lihoa ja kalaista kartanossa
 urohille uupuneille, miehille väsynehille?"
 Ollut ei linnassa lihoa, ei kalaista kartanossa.
 Virkkoi lieto Lemminkäinen, sanoi kaunis Kaukomieli:
 "Tuli, polta tuhma linna, vesi vieköhön mokoman!"

Itse eistyni etemmä, ylös korpehen kohosi,
 matkoille majattomille, teille tietämättömille.
 Siitä lieto Lemminkäinen, tuo on kaunis Kaukomieli,
 keritsi kiveltä villat, katkoi karvat kalliolta,
 suoritteli sukkasiksi, kiirehteli kintahiksi
 vilun suurihin sijoihin, pakkasen palelemihin.
 Läksi tietä tietämähän, ojelvoista oppimahan:
 tiehyt metsähän vetävi, ojelvoinen ottelevi.
 Virkkoi lieto Lemminkäinen, sanoi kaunis Kaukomieli:
 "Ohoh Tiera veikkoseni! Jo nyt jou'uimme johonki,
 kuuksi päiväksi kululle, ilman rannallen iäksi!"
 Tiera tuon sanoiksi virkki, itse lausui, noin nimesi:
 "Kostohonpa, koito raukat, kostohon, kovaosaiset,
 saimme suurehen sotahan pimeähän Pohjolahan
 oman hengen heitteheksi, itsemme ikimenoksi
 näillä paikoilla pahoilla, teillä tietämättömillä.
 "Emme tuota tunnekana, emme tunne, emme tieä,
 mikä tie vetävi meiät, kuka juoni juohattavi
 kuolemahan korven päähän, kaatumahan kankahalle,
 korppien kotisijoille, variksien vainioille.
 "Siinä korpit siirtelevät, linnut liiat kantelevat:
 saavat lintuset lihoa, varikset varia verta,
 korpit noukan kostuketta meiän, raukan, raaostamme;
 luomme luovat rauniolle, kantavat kivikarille.
 "Ei tieä emo poloinen eikä kantaja katala,
 missä liikkuvi lihansa, vierevi oma verensä,

onko suuressa soassa, tasapäässä tappelossa,
 vaiko suurella selällä, lakehilla lainehilla,
 vai käypi käpymäkeä, vaelsi varvikkosaloa.
 "Ei emo mitänä tieä poloisesta poiastansa:
 emo tiesi kuolleheksi, kantaja kaonneheksi.
 Noinpa itkevi emoni, valittavi vanhempani:
 'Tuoll' on poikani, poloisen, tuolla, vaivaisen, varani
 Tuonen toukujen panossa, Kalman maien karhinnassa.
 Saapi nyt minun pojalta, minun, laiton, lapseltani,
 saapi jouset jouten olla, jalot kaaret kuivaella,
 lintuset hyvin lihota, pyyt lehossa pyrhistellä,
 kontiot kovin elellä, peurat pellon piehtaroia."
 Virkkoi lieto Lemminkäinen, sanoi kaunis Kaukomieli:
 "Niin on, niin, emo poloinen, niinpä, kantaja katala!
 Kasvatit kanoja parven, koko joukon joutsenia:
 tuli tuuli, niin hajotti, tuli lempo, niin levitti,
 yhet sinne, toiset tänne, jonnekunne kolmannetki.
 "Kyllä muistan muinaisenki, arvoan ajan paremman,
 kun kulimme kukkasina, marjoina omilla mailla:
 moni katsoi muotohomme, vartehemme valkotteli.
 Ei kuin nyt tätä nykyä, tällä inhalla iällä:
 yks' on tuuli tuttuamme, päivä ennen nähtyjämme;
 senki pilvet peittelevät, satehet salaelevat.
 "Vaan en huoli huolimahan, suuresti sureksimahan,
 jos immet hyvin eläisi, kassapäiset kalkettaisi,
 naiset kaikki naurusuulla, mesimielin morsiamet,

ikävissä itkemättä, huolihin häviämättä.

"Viel' ei meitä noiat noiu, noiat noiu, näe näkijät

näille teille kuolevaksi, matkoille masenevaksi,

nuorena nukahtavaksi, verevänä viereväksi.

"Minkä noiat noitunevat, kunka nähnevät näkijät,

kotihinsa koitukohon, majahansa maatukohon!

Noitukohot itsiänsä, laulakohot lapsiansa,

sukuansa surmatkohot, heimoansa herjatkohot!

"Ei ennen minun isoni eikä valtavanhempani

nouatellut noian mieltä, lahjoitellut lappalaista.

Noin sanoi minun isoni, noin sanon minä itseki:

varjele, vakainen Luoja, kaitse, kaunoinen Jumala,

auta armokourallasi, väkevällä vallallasi

miesten mielijuohteista, akkojen ajatuksista,

pakinoista partasuien, pakinoist' on parratointen!

Ole ainaisna apuna, vakaisena vartijana,

ettei poika pois tulisi, emon tuoma erkaneisi

Luojan luomalta la'ulta, Jumalan sukeamalta!"

Siitä lieto Lemminkäinen, itse kaunis Kaukomieli,

laati huolista hevoset, murehista mustat ruunat,

päitset päivistä pahoista, satulat salavihoista.

Hyppäsi hyvän selälle, hyvän laukin lautasille;

ajoa ramuttelevi Tieran tuttavan keralla.

Ajoi rannat raskutellen, hiekkarannat herskytellen

luoksi ehtoisen emonsa, tykö valtavanhempansa.

Siihen Kaukoni kaotan virrestäni viikommaksi,

Tieran tielle toimittelen kotihinsa kulkemahan.

Itse virren vierähtän, panen toiselle tolalle.

YHDESNELJÄTTÄ RUNO

Kasvatti emo kanoja, suuren joukon joutsenia.

Kanat aialle asetti, joutsenet joelle saattoi.

Tuli kokko, niin kohotti, tuli haukka, niin hajotti,

siipilintu, niin sirotti: yhen kantoi Karjalahan,

toisen vei Venäjän maalle, kolmannen kotihin heitti.

Minkä vei Venäehelle, siitä kasvoi kaupanmiesi;

minkä kantoi Karjalahan, siitä se Kalervo kasvoi;

kunkapa kotihin heitti, se sikesi Untamoinen

ison päiviksi pahoiksi, emon mielimurtehiksi.

Untamoinen verkot laski Kalervon kalavetehen;

Kalervoinen verkot katsoi, kalat konttihin kokosi.

Untamo, utala miesi, sepä suuttui ja vihastui.

Teki soan sormistansa, kämmenpäistänsä keräjät,

toran nosti totkusilta, artin ahvenmaimasilta.

Torelivat, tappelivat, eikä voita toinen toista:

minkä toistansa tokaisi, sen sai itse vastahansa.

Jopa tuosta toisen kerran, kahen, kolmen päivän päästä

Kalervoinen kauran kylvi Untamon tuvan ta'aksi.

Untamolan uljas uuhi söi Kalervon kaurakylvön.

Kalervaisen kärtsä koira repi uuhun Untamolta.

Untamo uhittelevi Kalervolle veljellensä,

surmata su'un Kalervon, lyöä suuret, lyöä pienet,

koko kansan kolhaella, tuvat polttoa poroksi.
Laittoi miehet miekka vyölle, urohot ase kätehen,
pojat pienet piikki vyölle, kaunot kassara olalle;
läksi suurehen sotahan vasten veljeä omoa.
Kalervaisen kaunis minjä istui ikkunan lähellä.
Katsoi ulos ikkunasta, sanan virkkoi, noin nimesi:
"Onko tuo savu sakea vai onpi pimeä pilvi
noien peltojen perillä, kujan uuen ulkopäässä?"
Ei ollut ume umakka eikäpä savu sakea:
ne oli Untamon urohot, tulla suorivat sotahan.
Tuli Untamon urohot, saivat miehet miekka vyöllä.
Kaatoivat Kalervon joukon, su'un suuren surmasivat,
talon polttivat poroksi, tasoittivat tantereksi.
Jäi yksi Kalervon impi kera vatsan vaivaloisen.
Senpä Untamon urohot veivät kanssansa kotihin
pirtin pienen pyyhkijäksi, lattian lakaisijaksi.
Oli aikoa vähäisen; syntyi pieni poikalapsi
emollen osattomalle. Miksi tuo nimitetähän?
Emo kutsui Kullervoksi, Untamo sotijaloksi.
Pantihinpa poika pieni, orpolapsi laitettiin
tuutuhun tutajamahan, kätkeyehen liekkumahan.
Liekkui lapsi kätkeyessä, lapsi liekkui, tukka löyhki.
Liekkui päivän, liekkui toisen; jopa kohta kolmantena,
kun tuo poika potkaisihe, potkaisihe, ponnistihe,
katkaisi kapalovyönsä, pääsi päälle peittehensä,
särki liekun lehmuksisen, kaikki riepunsa revitti.

Nähtihin hyvä tulevan, keksittihin kelpoavan.

Untamola vuottelevi tätä tästä kasvavaksi,
mieltyväksi, miestyväksi, oike'in urostuvaksi,
saavaksi sataisen orjan, tuhantisen turpuvaksi.

Kasvoi kuuta kaksi, kolme. Jopa kuuna kolmantena
poika polven korkeusna alkoi itse arvaella:

"Kunpa saisin suuremmaksi, vahvistuisin varreltani,
kostaisin isoni kohlut, maksaisin emoni mahlat!"

Saipa kuulla Untamoinen. Itse tuon sanoiksi virkki:

"Tästä saa sukuni surma, tästä kasvavi Kalervo!"

Urohot ajattelevat, akat kaikki arvelevat,
minne poika pantanehe, kunne surma saatanehe.

Pannahanpa puolikkohon, työnnetähän tynnyrihin;
siitä vieähän vetehen, lasketahan lainehesen.

Käyähänpä katsomahan kahen, kolmen yön perästä,
joko on hukkunut vetehen, kuollut poika puolikkohon!

Ei ole hukkunut vetehen, kuollut poika puolikkohon!

Poika oli pääsnyt puolikosta istui aaltojen selässä

vapa vaskinen käessä, siima silkkinen perässä;

onkivi meren kaloja, merivettä mittoavi:

melke'in meressä vettä, kun on kaksi kauhallista;

oisko oike'in mitata, osa kolmatta tulisi.

Untamo ajattelevi: "Mihin poika pantanehe,

kunne tuo tuhottanehe, kusta surma saatanehe?"

Käski orjansa kerätä koivuja, kovia puita,

honkia satahavuja, tiettäviä tervaksia

yhen poian polttimeksi, Kullervon kaottimeksi.
 Koottihin, keräeltihin koivuja, kovia puita,
 honkia satahavuja, tiettäviä tervaksia,
 tuohia tuhat rekeä, sata syltä saarnipuita.
 Tuli puihin tuiskattihin, roviohon roiskattihin,
 siihen poika paiskattihin keskelle tulen palavan.
 Paloi päivän, tuosta toisen, paloi päivän kolmannenki.
 Käytihin katsastamahan: poik' oli porossa polvin,
 kypenissä kyynäsvarsin, hiilikoukkunen käessä,
 millä tulta kiihottavi, hiiliä kokoelevi,
 katomatta karvankana, kutrisen kähertymättä!
 Untamo ä'itteleikse: "Mihin poika pantanehe,
 kunne tuo tuhottanehe, surma tuolle saatanehe?"
 Poika puuhun hirtetähän, tammehen ripustetahan.
 Kului yötä kaksi, kolme, saman verran päiviäki.
 Untamo ajattelevi: "Aik' on käyä katsomahan,
 joko Kullervo katosi, kuoli poika hirsipuuhun."
 Laittoi orjan katsomahan. Orja toi sanan takaisin:
 "Ei ole Kullervo kaonnut, kuollut poika hirsipuuhun!
 Poika puuta kirjoittavi pieni piikkonen käessä.
 Koko puu kuvia täynnä, täynnä tammi kirjoitusta:
 siinä miehet, siinä miekat, siinä keihäät sivulla."
 Mitäs autti Untamoisen tuon pojan katalan kanssa!
 Kuinka surmat suoritteli, kuinka kuolemat sukesi,
 poika ei puutu surman suuhun eikä kuole kuitenkana.
 Piti viimeinki väsyä suorimasta surmiansa,

kasvatella Kullervoinen, orja poikana omana.

Sanoi Untamo sanansa, itse virkki, noin nimesi:

"Kun elänet kaunihisti, aina siivolla asunet,

saat olla talossa tässä, orjan töitä toimitella.

Palkka pannahan jälestä, ansiosta arvatahan:

vyöhyt vyöllesi korea tahi korvalle kolahus."

Kun oli Kullervo kohonnut, saanut vartta vaaksan verran,

tuopa työlle työnnetähän, raaolle rakennetahan,

lapsen pienen katsontahan, sormi pienen souantahan:

"Katso lasta kaunihisti, syötä lasta, syö itseki!

Rievut virrassa viruta, pese pienet vaattehuiset!"

Katsoi lasta päivän, kaksi: käen katkoi, silmän kaivoi.

Siitä kohta kolmannella lapsen tauilla tapatti,

rievut viskoi virran vieä, kätken tulella poltti.

Untamo ajattelevi: "Ei tämä tähän sopiva

lapsen pienen katsontahan, sormi pienen souantahan!

En tieä, kuhun panisin, kulle työlle työnteleisin.

Panenko kasken kaa'antahan?" Pani kasken kaa'antahan.

Kullervo, Kalervon poika, tuossa tuon sanoiksi virkki:

"Äsken lienen mies minäki, kun saan kirvehen kätehen,

paljo katsoa parempi, entistäni armahampi:

lienen mies viien veroinen, uros kuuen-kummallinen."

Meni seppolan pajahan. Sanan virkkoi, noin nimesi:

"Oi on seppo veikkoseni! Taos mulle tapparainen!

Tao kirves miestä myöten; rauta raatajan mukahan!

Lähen kasken kaa'antahan, solkikoivun sorrantahan."

Seppä tarpehen takovi, kirvehen kerittelevi.

Saip' on kirves miestä myöten, rauta raatajan mukahan.

Kullervo, Kalervon poika, hioi siitä kirvehensä;

päivän kirvestä hiovi, illan vartta valmistavi.

Suorihe kasken ajohon korkealle korpimaalle,

parahasen parsikkohon, hirveähän hirsikköhön.

Iski puuta kirvehellä, tempasi tasaterällä:

kerralla hyvätki hirret, pahat puolella menevi.

Vihoi kaatoi viisi puuta, kaiketi kaheksan puuta.

Siitä tuon sanoiksi virkki, itse lausui, noin nimesi:

"Lempo tuota raatakohon! Hiisi hirret kaatakohon!"

Kavahutti kannon päähän, niin huhuta heiahutti,

vihellytti, viuahutti. Sanan virkkoi, noin nimesi:

"Sini kaski kaatukahan, koivu solki sortukahan,

kuni ääni kuulunevi, kuni vierrevi vihellys!

"Elköhön vesa venykö, elköhön koretko korsi

sinä ilmoisna ikänä, kuuna kullan valkeana

kaskessa Kalervon poian, otoksessa oivan miehen!

"Ottaisiko maa orahan, nousisiko nuori laiho,

sekä korsi korteuksi, jotta varsi varteuysi,

elköhön tereä tehkö, varsi päätä valmistako!"

Untamoinen, mies utala, kävi tuota katsomahan

kaskea Kalervon poian, ajamoa uuen orjan:

ei kaski kaselle tunnu, ajamaksi nuoren miehen.

Untamo ajattelevi: "Ei tämä tähän sopiva!

Hyvän hirsikön pilasi, kaatoi parsikon parahan!

En tieä, kuhun panisin, kulle työlle työnteleisin.

Panenko aitojen panohon?" Pani aitojen panohon.

Kullervo, Kalervon poika, jopa aitoa panevi.

Kohastansa kokkahongat aiaksiksi asettelevi,

kokonansa korpikuuset seipähiksi pistelevi;

veti vitsakset lujahan pisimmistä pihlajista;

pani aian umpinaisen, veräjättömän kyhäsi.

Siitä tuon sanoiksi virkki, itse lausui, noin nimesi:

"Ku ei lintuna kohonne, kahen siiven siuotelle,

elköhön ylitse pääskö aiasta Kalervon poian!"

Untamo osaelevi tulla tuota katsomahan

aitoa Kalervon poian, sotaorjan sortamoa.

Näki aian aukottoman, raottoman, reiättömän,

jok' oli pantu maaemästä, ylös pilviin osattu.

Sanan virkkoi, noin nimesi: "Ei tämä tähän sopiva!

Pani aian aukottoman, veräjättömän kyhäsi,

tuon on nosti taivosehen, ylös pilviin kohotti:

en tuosta ylitse pääse enkä reiästä sisälle!

En tieä, mihin panisin, kulle työlle työnteleisin.

Panenko puimahan rukihit?" Pani puimahan rukihit.

Kullervo, Kalervon poika, jo oli puimassa rukihit:

pui rukihit ruumeniksi, olet kaunaksi kaotti.

Tulipa isäntä tuohon, kävi itse katsomahan

puintoa Kalervon poian, Kullervoisen kolkintoa:

rukihit on ruumenina, olet kaunoina kahisi!

Untamo ä'itteleikse: "Ei ole tästä raatajasta!

Kulle työlle työntänenki, työnsä tuhmin turmelevi.

Joko vien Venäehelle tahi kaupin Karjalahan

Ilmariselle sepolle, sepon paljan painajaksi?"

Möi siitä Kalervon poian, pani kaupan Karjalahan

Ilmariselle sepolle, takojalle taitavalle.

Minpä seppo tuosta antoi? Äijän seppo tuosta antoi:

kaksi kattilarania, kolme koukun puoliskoa,

viisi viikatekulua, kuusi kuokan kuolioa

miehestä mitättömästä, orjasta epäpäästä.

KAHDESNELJÄTTÄ RUNO

Kullervo, Kalervon poika, sinisukka äijön poika,

hivus keltainen, korea, kengän kauto kaunokainen,

jo kohta sepon ko'issa kysyi työtä iltasella

isännältä iltaseksi, emännältä aamuseksi:

"Työt tässä nimettäköhön, nimi työlle pantakohon,

kulle työlle työntyminen, raaolle rakentuminen!"

Seppo Ilmarin emäntä, tuopa tuossa arvelevi,

kulle työlle uusi orja, raaolle rahan-alainen.

Pani orjan paimeneksi, karjan suuren kaitsijaksi.

Tuopa ilkoinen emäntä, sepän akka irvihammas,

leipoi leivän paimenelle, kakun paksun paistelevi:

kauran alle, vehnän päälle, keskelle kiven kutovi.

Kakun voiti voiheralla, kuoren rasvalla rakenti,

pani orjalle osaksi, palaseksi paimenelle.

Itse orjoa opasti, sanan virkkoi, noin nimesi:

"Ellös tätä ennen syökö karjan mentyä metsälle!"

Siitä Ilmarin emäntä laittoi karjan laitumelle.

Sanovi sanalla tuolla, lausui tuolla lausehella:

"Lasken lehmäni leholle, maion antajat aholle,

hatararvet haavikolle, kourusarvet koivikolle;

työnnän kuuta ottamahan, talia tavottamahan

ahomailta auke'ilta, leve'iltä lehtomailta,

korke'ilta koivikoilta, mataloilta haavikoilta,

kultaisilta kuusikoilta, hope'isilta saloilta.

"Katso, kaunoinen Jumala, varjele, vakainen Luoja,

varjele vahingon tieltä, kaitse kaikista pahoista,

ettei tuskihin tulisi, häpe'ihin hämmentyisi!

"Kuin katsoit katollisessa, alla varjon vartioitsit,

niin katso katottomassa, vaali vartijattomassa,

jotta karja kaunistuisi, eistyisi emännän vilja

hyvänsuovan mieltä myöten, pahansuovan paitsi mieltä!

"Kun lie kurjat paimeneni, ylen kainut karjapiiat,

paju pannos paimeneksi, leppä lehmän katsojaksi,

pihlaja pitelijäksi, tuomi tuojaksi kotihin

emännäisen etsimättä, muun väen murehtimatta!

"Kun ei paju paimentane, pihlaja hyvin pi'elle,

leppä ei lehmiä ajane, tuomi ei kotihin tuone,

niin pane parempiasi, työnnä luonnon tyttäriä

minun viljan viitsijäksi, katsojaksi karjan kaiken!

Paljo on piikoja sinulla, saoin käskyn kuulijoita,

eläjiä ilman alla, luonnottaria hyviä.

"Suvetar, valio vaimo, Etelätär, luonnon eukko,
 Hongatar, hyvä emäntä, Katajatar, kaunis neiti,
 Pihlajatar, piika pieni, Tuometar, tytär Tapion,
 Mielikki, metsän miniä, Tellervo, Tapion neiti!
 Katso'ote karjoani, viitsiöte viljoani
 kesä kaikki kaunihisti, lehen aika leppeästi,
 lehen puussa liehuessa, ruohon maassa roikatessa!
 "Suvetar, valio vaimo, Etelätär, luonnon eukko!
 Heitä hienot helmuksesi, esiliinasi levitä
 karjalleni katteheksi, pienilleni peitteheksi,
 vihoi tuulen tuulematta, vihoi saamatta satehen!
 "Kaitse karjani pahoista, varjele vahingon teiltä,
 noista soista soiluvista, lähtehistä läilyivistä,
 heiluvista hettehistä, pyöre'istä pyötiköistä,
 ettei tuskihin tulisi, häpe'ihin hämmentyisi,
 sorkka suohon sorkahtaisi, hettehesen herkähtäisi
 ylitse Jumalan tunnin, päitse aivon autuahan!
 "Tuo'os torvi tuonnempata, tuolta taivahan navalta,
 mesitorvi taivosesta, simatorvi maaemästä!
 Puhu tuohon torvehesi, kumahuta kuuluhusi:
 puhu kummut kukkahaksi, kangasvieret kaunihiksi,
 ahovieret armahaksi, lehtovieret leppeäksi,
 suovieret sulaksi meeksi, hetevieret vierteheksi!
 "Siitä syötä karjoani, raavahiani ravitse,
 syöttele metisin syömin, juottele metisin juomin!
 Syötä kullaista kuloa, hope'ista heinän päätä

heraisista hettehistä, läikkyivistä lähtehistä,
 koskilta kohisevilta, jokiloilta juoksevilta,
 kultaisilta kunnahilta, hope'isilta ahoilta!
 "Kaivo kultainen kuvaa kahen puolen karjan maata,
 josta karja vettä joisi, simoa siretteleisi
 utarihin uhkuvihin, nisihin pakottavihin:
 saisi suonet soutamahan, maitojoet juoksemahan,
 maitopurot purkemahan, maitokosket kuohumahan,
 puhumahan maitoputket, maitohormit huokumahan,
 joka aika antamahan, joka vuoro vuotamahan
 ylitse vihanki suovan, pahansuovan sormiloitse,
 maion saamatta manalle, katehesen karjanannin!
 "Paljo on niitä ja pahoja, kut maion manalle vievät,
 katehesen karjanannin, lehmän tuoman toisialle;
 vähä on niitä ja hyviä, kut maion manalta saavat,
 piimänsä kylän piolta, tuorehensa toisialta.
 "Ei ennen minun emoni kysynyt kylästä mieltä,
 tointa toisesta talosta; sai se maitonsa manalta,
 piimänsä pitelijältä, tuorehensa toisialta.
 Antoi tulla tuonnempata, ehtiä etempätäki:
 tulla maion Tuonelasta, Manalasta, maankin alta,
 tulla yöllä yksinänsä, pimeällä piilokkali,
 kuulematta kunnottoman, kelvottoman keksimättä,
 vihansuovan sortamatta, katehen kaehtimatta.
 "Noin sanoi minun emoni, noin sanon minä itseki:
 minne viipyi lehmän vilja, kunne maitoni katosi?

Onko viety vierahalle, kytketty kylän pihoille,
 mieron porttojen povehen, katehien kainalohon,
 vai on puihin puuttununna, metsihin menehtynynnä,
 levennynnä lehtomaille, kaonnunna kankahille?
 "Ei maito manalle joua, lehmän vilja vierahalle,
 mieron porttojen povehen, katehien kainalohon
 eikä puihin puuttumahan, metsihin menehtymähän,
 lehtoihin levenemähän, kaatumahan kankahalle.
 Maito koissa tarvitahan, ajan kaiken kaivatahan:
 koissa vuottavi emäntä katajainen rainta käessä.
 "Suvetar, valio vaimo, Etelätär, luonnon eukko!
 Käy nyt, syötä Syötikkini sekä juota Juotikkini,
 herustele Hermikkiä, tuorustele Tuorikkia,
 anna maito Mairikille, Omenalle uuet piimät
 hele'istä heinänpäistä, kauniista kastikoista,
 mairehista maaemistä, metisistä mättähistä,
 nurmelta mesinukalta, maalta marjanvartiselta,
 kanervan-kukattarilta, heinän-helpehettäriltä,
 pilven piimätyttäriltä, taivahan-navattarilta,
 tuo maitoiset maruet, aina uhkuvat utaret
 lypseä lyhyen vaimon, pienen piian piukutella!
 "Nouse, neitonen, norosta, hienohelma, hettehestä,
 neiti lämmin, lähtehestä, puhasmuotoinen, muasta!
 Ota vettä lähtehestä, jolla kastat karjoani,
 jotta karja kaunistuisi, eistyi emännän vilja
 ennen käymistä emännän, katsomista karjapiian,

emännän epäpätöisen, ylen kainun karjapiian.

"Mielikki, metsän emäntä, lavekämmen karjan eukko!

Työnnä pisin piikojasi, paras palkkalaisiasi,

viitsimähän viljoani, katsomahan karjoani

tänä suurena suvena, Luojan lämminnä kesänä,

Jumalan suaitsemana, antamana armollisen!

"Tellervo, Tapion neiti, metsän tyttö tylleröinen,

utupaita, hienohelma, hivus keltainen, korea,

jok' olet karjan kaitselija, viitsijä emännän viljan

mieluisassa Metsolassa, tarkassa Tapiolassa!

Kaitse karja kaunihisti, viitsi vilja virkeästi!

"Kaitse kaunoisin kätösin, somin sormin suorittele,

su'i ilveksen iholle, kampua kalan evälle,

karvalle meren kapehen, metsän uuhun untuvalle!

Illan tullen, yön pimeten, hämären hämmetessä

saata karjani kotihin, etehen hyvän emännän,

hete heiluva selällä, maitolampi lautasilla!

"Päivän mennessä majoille, iltalinnun laulellessa

itse virki viljalleni, sano sarvijuonelleni:

'Kotihinne, kourusarvet, maion antajat, majalle!

Koissa on hyvä ollaksenne, maa imara maataksenne;

korpi on kolkko käyäkseen, ranta raikutellaksenne.

Kotihinne tullaksenne vaimot valkean tekevät

nurmelle mesinukalle, maalle marjanvartiselle.'

"Nyyrikki, Tapion poika, siniviitta viian poika!

Tyvin pistä pitkät kuuset, latvoin lakkapäät petäjät

sillaksi likasijoille, paikaksi pahoille maille,
 suosulihin, maasulihin, lätäkköihin läilyvihin!
 Anna käyä käyräsarven, haarasorkan sorkutella,
 joutua joka savulle viatoinna, vilpitöinnä,
 ilman suohon sortumatta, likahan litistymättä!
 "Kun ei karja tuosta huoli, yöksi ei kulkene kotihin,
 Pihlajatar, piika pieni, Katajatar, kaunis neiti,
 leikkoa lehosta koivu, ota vitsa viiakosta,
 käyös piiska pihlajainen, katajainen karjanruoska
 takoa Tapion linnan, tuolta puolen Tuomivaaran!
 Aja karja kartanolle, saunan lämmitä-panolle,
 kotihin kotoinen karja, metsän karja Metsolahan!
 "Otsonen, metsän omena, mesikämmen käyretyinen!
 Tehkämme sulat sovinnot, rajarauhat rapsakamme
 iäksemme, ilmaksemme, polveksemme, päiviksemme,
 ettet sorra sorkkasäärtä, kaa'a maion kantajata
 tänä suurena suvena, Luojan lämminnä kesänä!
 "Kun sa kuulet kellon äänen tahi torven toivotuksen,
 lyöte maata mättähälle, nurmelle nukahtamahan,
 tunge korvasi kulohon, paina pääsi mättähäsen!
 Tahi korpehen kokeos, saaos sammalhuonehesen,
 mene toisille mä'ille, muille kummuille kuvahu,
 jottei kuulu karjan kello eikä paimenen pakina!
 "Otsoseni, ainoiseni, mesikämmen, kaunoiseni!
 En sua kiellä kiertämästä enkä käymästä epeä;
 kiellän kielen koskemasta, suun ruman rupeamasta,

hampahin hajottamasta, kämmenin käpyämästä.

"Käyös kaarten karjamaita, piilten piimäkankahia,

kierten kellojen remua, ääntä paimenen paeten!

Konsa on karja kankahalla, sinä suolle soiverraite;

kun karja solahti suolle, silloin korpehen kokeos!

Karjan käyessä mäkeä astu sie mäen alatse;

karjan käyessä alatse mene sie mäkeä myöten!

Astuessansa aholla sinä viiakkoa;

viiakkoa vierressänsä sinä astuos ahoa!

Kule kullaisna käkenä, hope'isna kyyhkyläisnä,

siirry siikana sivutse, veteleite veen kalana,

viere villakuontalona, kule pellavaskupona,

kätke kynnet karvohisi, hampahat ikenihisi,

jottei karja kammastuisi, pieni vilja pillastuisi!

"Anna rauha raavahille, sorkkasäärille sovinto,

käyä karjan kaunihisti, soreasti sorkutella

poikki soista, poikki maista, halki korven kankahista,

ettet koske konsakana, rupea rumanakana!

"Muista muinainen valasi tuolla Tuonelan joella,

kynsikoskella kovalla, Luojan polvien e'essä!

Lupa sulle annettihin kolme kertoa kesässä

käyä kellon kuuluvilla, tiukujen tirinämailla,

vaan eipä sitä suattu eikä annettu lupoa

ruveta rumille töille, häpeähän hämmentyä.

"Jos sulle viha tulisi, hampahat halutteleisi,

visko viitahan vihasi, honkihin pahat halusi!

Hakkoa lahoa puuta, kaa'a koivunpöckelöitä,
 vääntelee vesihakoja, määhki marjamättähiä!
 "Kun tulevi ruoan tarvis, syöä mielesi tekevi,
 syö'ös sieniä metsästä, murra muurahaiskekoja,
 juuria punaisen putken, Metsolan mesipaloja
 ilman ruokaruohoittani, minun henkiheinittäni!
 "Metsolan metinen amme hapata hihittelevi
 kultaisella kunnahalla, hope'isella mäellä:
 siin' on syöä syölähänki, juoa miehen juolahanki,
 eikä syöen syömät puutu, juoen juomiset vähene.
 "Niin teemme ikisovinnot, ikirauhat ratkoamme
 eleäksemme ehosti, kesän kaiken kaunihisti:
 maat on meillä yhtehiset, evähät erinomaiset.
 "Vaan jos tahtonet tapella, eleä soan tavalla,
 tapelkamme talvikauet, lumiajat luskailkamme!
 Suven tullen, suon sulaen, lätäkköjen lämmitessä
 ellös tänne tulkokana karjan kullan kuuluville!
 "Josp' on tulleet näille maille, sattunet saloille näille,
 täällä aina ammutahan. Kun ei ampujat kotona,
 on meillä osaavat vaimot, emännät alinomaiset,
 jotka tiesi turmelevi, matkasi pahoin panevi,
 ettet koske konsakana, rupea rumanakana
 ylitse tahon Jumalan, päitse auvon autuahan.
 "Oi Ukko, ylijumala! Kun kuulet toen tulevan,
 muuta muiksi lehmäseni, kamahuta karjaseni,
 kiviksi minun omani, kantoloiksi kaunoiseni,

kumman maata kulkiessa, vantturan vaeltaessa!

"Kun ma otsona olisin, mesikämmennä kävisin,

en mä noissa noin asuisi aina akkojen jaloissa.

Onpa maata muuallaki, tarhoa taempanaki

juosta miehen joutilahan, virattoman viiletellä,

käyä halki kämmenpääsi, poikki pohkealihasi,

sinisen salon sisässä, korven kuulun kainalossa.

"Käpy- on kangas käyäksesi, hiekka helkytelläksesi,

tie on tehty mennäksesi, meren ranta juostaksesi

Pohjan pitkähän perähän, Lapin maahan laakeahan.

Siell' on onni ollaksesi, armas aikaellaksesi,

käyä kengättä kesällä, syksyllä syylingittä

suurimmilla suon selillä, leve'illä liettehillä.

"Kun et tuonne mennekänä etkä oike'in osanne,

ota juoni juostaksesi, polku poimetellaksesi

tuonne Tuonelan salolle tahi Kalman kankahalle!

Siell' on suohut sorkutella, kanervikko kaalaella,

siellä Kirjos, siellä Karjos, siellä muita mullukoita

rautaisissa rahkehissa, kymmenissä kytty'issä.

Siellä laihatki lihovat, lihaviksi luutki saavat.

"Lepy, lehto, kostu, korpi, lempeä, salo sininen!

Anna rauha raavahille, sorkkasäärille sovinto

tänä suurena suvena, Herran hellennä kesänä!

"Kuippana, metsän kuningas, metsän hippa halliparta!

Korjaele koiriasi, raivaele rakkiasi!

Pistä sieni sieramehen, toisehen omenamarja,

jottei henki haisahtelee, tuuhahtelee karjan tuuhku!
 Silmät silkillä sitelee, korvat kääri käärehellä,
 jottei kuule kulkevia, ei näe käveleviä!
 "Kun ei tuosta kyllin liene, ei vielä kovin varone,
 kiellä poies poikoasi, epeä äpärettäsi!
 Saattelee saloilta näiltä, näiltä rannoilta rapoa,
 kape'ilta karjan mailta, leve'iltä liepehiltä!
 Kätke koirasi kolohon, rakkisi rapoa kiinni
 kultaishin kytke'ihin, hihnoin hope'isiin,
 jottei pilloa pitäisi, häpehiä hämmentäisi!
 "Kun ei tuosta kyllin liene, ei vielä sitä varone,
 Ukko, kultainen kuningas, hope'inen hallitsija,
 kuule kultaiset sanani, armahaiset lauseheni!
 Paina panta pihlajainen ympäri nenän nykerän!
 Kun ei pihlaja pitäne, niin sä vaskesta valata,
 jos ei vaski vahva liene, panta rautainen rakenna!
 Vaan jos rauan ratkaisnehe, vielä mennehe vioille,
 syökse kultainen korento leukaluusta leukaluuhun,
 päät on päättele lujasti, kotkoa kovasti kiinni,
 ettei liiku liiat leuat, harvat hampahat hajoa,
 kun ei rauoin ratkottane, teräksillä temmottane,
 veitsillä veristettäne, kirvehellä kiskottane!"
 Siitä Ilmarin emäntä, tuo takojan tarkka vaimo,
 lehmät läävästä lähetti, laski karjan laitumelle,
 pani paimenen perähän, orjan lehmien ajohon.

KOLMASNELJÄTTÄ RUNO

Kullervo, Kalervon poika, otti konttihin evästä,
ajoi lehmät suota myöten, itse kangasta kapusi.
Sanan virkki vieressänsä, kertoeli käyessänsä:
"Voi minä poloinen poika, voi poika polon-alainen!
Jo minä johonki jou'uin, jou'uin joutavan jälille,
härän hännän paimeneksi, vasikkojen vaalijaksi,
joka suon on sotkijaksi, maan pahan matelijaksi!"
Istui maahan mättähälle, päätyi päivän rintehesen.
Siinä virkki virsissänsä, lauluissansa noin lateli:
"Paistapa, Jumalan päivä, Herran kehrä, hellittele
sepon karjan kaitsijalle, emännällen ensinkänä!
Emäntä hyvin elävi, vehnäsiä viiltelevi,
piirosia pistelevi, voita päälle vuolaisevi.
Paimen parka kuivan leivän, kuivan kuoren kurskuttavi,
kauraisen kavertelevi, lementtisen leikkoavi,
olkisen ojentelevi, petäisen peiputtavi,
veen lepillä liukkoavi märän mättähän nenästä.
"Mene, päivä, viere, vehnä, alene, Jumalan aika!
Kule, päivä, kuusikolle, viere, vehnä, vitsikölle,
karkoa katajikolle, lennä leppien tasalle!
Päästä paimenta kotihin voivatia voolemahan,
rieskoa repäisemähän, kakkaroita kavamahan!"
Silloin Ilmarin emäntä, paimenen pajattaessa,
Kullervoisen kukkuessa, jo oli vuollut voivatinsa,

itse rieskansa reväisnyt, kakkaransa kaivaellut;
keittänyt vetisen vellin, kylmän kaalin Kullervolle,
jos' oli rakki rasvan syönyt, Musti murkinan pitänyt,
Merkki syönyt mielin määrin, Halli haukannut halunsa.
Lintunen lehosta lauloi, pieni lintu pensahasta:
"Jos oisi aika orjan syöä, isottoman illastella."
Kullervo, Kalervon poika, katsoi pitkän päivän päälle.
Itse tuon sanoiksi virkki: "Jo nyt on aika atrioia,
aika ruoalle ruveta, evähiä etsiskellä."
Ajoin lehmänsä levolle, karjan maata kankahalle;
itse istui mättähälle, vihannalle turpehelle.
Laski laukkunsa selästä, otti leivän laukustansa,
katselevi, kääntelevi. Tuosta tuon sanoiksi virkki:
"Moni on kakku päältä kaunis, kuorelta kovin sileä,
vaan on silkkoa sisässä, akanoita alla kuoren."
Veti veitsensä tupesta leivän leikkaellaksensa:
veitsi vierähti kivehen, kasahutti kalliohon;
terä vierä veitsosesta, katkesi kurauksuesta.
Kullervo, Kalervon poika, katselevi veitsyttänsä,
itse päätyi itkemähän. Sanan virkkoi, noin nimesi:
"Yks' oli veitsi veikkoutta, yksi rauta rakkautta,
isän saamoja eloa, vanhemman varustamata;
senki katkaisin kivehen, karahutin kalliohon,
leipähän pahan emännän, pahan vaimon paistamahan!
"Millä nyt maksan naisen naurun, naisen naurun, piian pilkan,
akan ilkeän evähät, pahan porton paistannaiset?"

Varis vaakkui varvikosta, varis vaakkui, korppi koikkui:

"Oi on kurja kullansolki, ainoa Kalervon poika!

Mit' olet mielellä pahalla, syämellä synkeällä?

Ota vitsa viiakosta, koivu korven notkelmosta,

aja suolle sontareiet, lehmät liejuhun levitä

puolen suurille susille, toisen korven kontioille!

"Kaikoa suet kokohon, karhut kaikki katrahasen!

Suet pistä Pienikiksi, karhut Kyytäksi kyhäise,

aja karjana kotihin, kirjavana kartanolle!

Sillä maksat naisen naurun, pahan vaimon parjaukset."

Kullervo, kalervon poika, itse tuon sanoiksi virkki:

"Malta, malta, hien huora! Jos itken isoni veistä,

vielä itkenet itseki, itket lypsylehmiäsi."

Otti vitsan viiakosta, katajaisen karjanruoskan;

sorti suohon lehmäkarjan, härät murtohon murenti

puoliksi susien syöä, puolen korven kontioille.

Suet lausui lehmäsiksi, karhut karjaksi rakenti,

minkä pisti Pienikiksi, kunka Kyytäksi kyhäisi.

Lonkui päivä lounahasen, kiertyi keski-illoillensa,

kulki kuusikon tasalle, lenti lehmäslypsykselle.

Tuo pahainen paimen raiska, Kullervo, Kalervon poika,

ajoi kontiot kotihin, susikarjan kartanolle.

Vielä neuvoi karhujansa, susillensa suin puheli:

"Repäise emännän reisi, pure puoli pohkeata,

kun tulevi katsomahan, lyykistäikse lypsämähän!"

Teki luikun lehmän luista, härän sarvesta helinän,

torven Tuomikin jalasta, pillin Kirjon kinterestä.
 Lujahutti luikullansa, toitahtti torvellansa
 kolmasti kotimäellä, kuuesti kujosten suussa.
 Tuop' on Ilmarin emäntä, sepon akka, selvä nainen,
 viikon maiotta virovi, ksävoitta kellettävi.
 Kuuli suolta soittamisen, kajahuksen kankahalta.
 Sanovi sanalla tuolla, lausui tuolla lausehella:
 "Ole kiitetty, Jumala! Torvi soipi, karja saapi!
 Mist' on orja sarven saanut, torven raataja tavannut,
 kun tuo soitelleen tulevi, toitatellen torvettavi,
 puhki korvani puhuvi, läpi pääni läylentävi?"
 Kullervo, Kalervon poika, sanan virkkoi, noin nimesi:
 "Suolt' on orja sarven saanut, tuonut torven liettehestä.
 Jo nyt on karjasi kujalla, lehmät lääväpellon päässä;
 saaospa savun panohon, käyös lehmät lypsämähän!"
 Sepä Ilmarin emäntä käski muorin lypsämähän:
 "Käypä, muori, lypsämähän, raavahat rakentamahan!
 Enpä itse ennättäisi taikinan alustehelta."
 Kullervo, Kalervon poika, sanan virkkoi, noin nimesi:
 "Ainapa hyvät emännät, taitavat taloiset vaimot
 itse ennen lehmät lypsi, itse raavahat rakenti."
 Siitä Ilmarin emäntä sai itse savupanolle,
 tuosta lypsylle tulevi. Katsoi kerran karjoansa,
 silmäeli siivatoita; sanan virkkoi, noin nimesi:
 "Karja on kaunihiin näköinen, siivatat sileäkarvat,
 kaikki ilveksen iholla, metsän uuhen untuvalla,

tuntuvilla tummelilla, nännillä näpähyvillä."

Lyhmistihe lypsämähän, heittihe heruttamahan.

Veti kerran, tuosta toisen, kohta kolmatta yritti:

susi päälle suimastaikse, karhu päälle kuopaiseikse.

Susi suun revittelevi, karhu kiskoi kinttusuonet,

puri puolen pohkeata, katkoi kannan sääriluusta.

Kullervo, Kalervon poika, sillä kosti piian pilkan,

piian pilkan, naisen naurun, pahan vaimon palkan maksoi.

Ilmarin iso emäntä itse loihe itkemähän,

sanan virkkoi, noin nimesi: "Pahoin teit sä, paimo parka!

Ajoit kotiot kotihin, suet suurille pihoille!"

Kullervo, Kalervon poika, tuopa tuohon vastaeli:

"Pahoin tein mä, paimen parka, et hyvin, emäntä parka!

Leivoit sie kivisen leivän, kakun paistoit kallioisen:

ve'in veitseni kivehen, karahutin kalliohon

ainoan isoni veitsen, sukukuntani kuraksen!"

Sanoi Ilmarin emäntä: "Oi sie paimo, armas paimo!

Myöstytäpä miettehesi, perin lausu lausehesi,

päästä suen suutehista, karhun kynnestä kavista!

Mie sun paioilla parannan, kaatioilla kaunistelen,

syötän voilla, vehnäsillä, rieskamaitosilla;

vuoen syötän raatamatta, toisen työlle työntämättä.

"Kun et jou'u päästämähän, käy pian kerittämähän,

kohta kaaun kuolijaksi, muutun mullan muotoiseksi."

Kullervo, Kalervon poika, sanan virkkoi, noin nimesi:

"Kun on kuollet, kuolkosipa, kaotkosi, kun kaonnet!

Sija on maassa mennehillä, kalmassa kaonneihilla,
maata mahtavaisimmanki, leve'immänki levätä."

NELJÄSNELJÄTTÄ RUNO

Kullero, Kalervon poika, sinisukka äijön lapsik
hivus keltainen, kore, kengän kauto kaunokainen,
itse läksi astumahan luota seppo Ilmarisen,
ennenkuin isäntä saisi naisen kuolon korvihinsa,
painuisi pahoille mielin, tapahtuisi tappelohon.
Läksi soitellen seposta, ilon lyöen Ilman mailta,
kullervoiten kankahalla, patakoitellen palolla:
suo sorahti, maa järähti, kangas vastahan kajahti
Kullervoisen soitantoa, ilkeän ilonpitoa.
Kuului se sepon pajahan. Seppo seisottui pajassa,
sai kujalle kuulemahan, kartanolle katsomahan,
mikä soitanta salolla, kullervointa kankahalla.
Jo näki toet totiset, valehettomat, vakaiset:
näki naisen nukkunehen, kaunoisensa kaatunehen,
kaatunehen kartanolle, kellistynehen keolle.
Siihen seppo seisottihe syämellä synkeällä.
Puuttui yöksi itkemähän, viikoksi vetistämähän.
Mieli ei tervoa parempi, syän ei syttä valkeampi.
Itse Kullervo käveli, astui eelle jonnekunne,
päivän korpia kovia, hien hirsikankahia.
Illan tullen, yön pimeten päätyi maahan mettähälle.
Siinä istuvi isotoin, armotoin ajattelevi:

"Mikä lie minunki luonut, kuka kurjaisen kuvannut
kuuksi päiväksi kululle, iäkseni ilman alle?
"Kotihinsa muut menevät, majoillensa matkoavat:
mull' on korvessa kotini, kankahalla kartanoni,
tuulessa tulisijani, satehessa saunan löyly.
"Ellöspä, hyvä Jumala, elkösi sinä ikänä
luoko lasta luonnotointa eikä aivan armotointa,
isotointa alle ilman, emotointa ensinkänä,
niinkuin loit minun, Jumala, minun kurjaisen kuvasit,
loit kuin lokkien sekahan, karille meren kajavan!
Päivä pääskyille tulevi, varpusille valkenevi,
ilo ilman lintusille; ei minulle milloinkana,
tule ei päivä polvenensa, ei ilo sinä ikänä!
"En tieä tekijätäni enkä tunne tuojoani.
Liekö telkkä tielle tehnyt, sorsa suolle suorittanut,
tavi rannalle takonut, koskelo kiven kolohon?
"Piennä jäin minä isosta, matalana maammostani.
Iso kuoli, äiti kuoli, kuoli mun sukuni suuri;
jätti mulle jäiset kengät, sukat uhkuiset unohti;
jätti jäisille jälille, pyöriville portahille,
joka suohon sortumahan, likahan litistymähän...
Vaan en nyt iällä tällä, en mä vielä jouakana
soille sotkuportahiksi, silloiksi likasijoille.
Enkä sinnes suohon sorru, kunnes kannan kahta kättä,
viittä sormeaa viritän, kynttä kymmentä ylennän."
Jopa juohtui mielehensä, puuttui aivohon ajatus

käyä Untamon kylähän, kostoa isonsa kohlut,
 ison kohlut, maammon mahlat, itsensä pahoin-piännät.
 Sanan virkkoi, noin nimesi: "Vuota, vuota, Untamoinen,
 maltapa, sukuni surma! Kun tulen minä sotahan,
 tokko saan tuvat tuhaksi, kartanot kekälehiksi?"
 Tuli akka vastahansa, siniviitta viian eukko.
 Hänpä tuon sanoiksi virkki, itse lausui, noin nimesi:
 "Kunne läksit, Kullervoinen, kaaloat, Kalervon poika?"
 Kullervo, Kalervon poika, sanan virkkoi, noin nimesi:
 "Juohtui mielehen minulle, puuttui aivohon ajatus
 mennä tuonne tosialle, käyä Untamon kylähän,
 kostoa sukuni surma, ison kohlut, maammon mahlat,
 polttoa tuvat tuhaksi, kypeniksi kyyetellä."
 Akka tuo sanoiksi virkki, itse lausui, noin nimesi:
 "Ei ole surmattu sukusi, viel' ei kaatunut Kalervo.
 On sulla iso elossa, maammo maille tervehenä."
 "Oi on armas akkaseni! Sano, armas akkaseni:
 missäpä minun isoni, kussa kaunis kantajani?"
 "Tuollapa sinun isosi, tuolla kaunis kantajasi
 Lapin laajalla rajalla, kalalammin laitehella."
 "Oi on armas akkaseni! Sano, armas akkaseni:
 mitenkä mä sinne pääsnen, kuten kulkea osannen?"
 "Hyvä on sinne päästäksesi, ouonkin osataksesi,
 Korven kolkka käyäksesi, joen ranta juostaksesi.
 Astut päivän, tuosta toisen, astut kohta kolmannenki,
 kulet kohti luotesehen. Vaara vastahan tulevi:

sie astu alatse vaaran, käy vaaran vasenta puolta!
 Tuostapa joki tulevi oikealle puolellesi:
 käy sitä joen sivua kolmen kosken kuohumitse!
 Tulet niemen tutkaimehen, pääyt päähän pitkän kaiskun;
 tupa on niemen tutkaimessa, kalasauna kaiskun päässä:
 siinäpä iso elävi, siinä kaunis kantajasi,
 siinäpä sisaresiki, kaksi kaunista tytärtä."
 Kullervo, Kalervon poika, läksi tuosta astumahan.
 Astui päivän, tuosta toisen, astui kohta kolmannenki,
 kulki kohti luotehesen. Tuli vaara vastahansa:
 hän astui alaisin puolin, vaaran lievettä vasenta.
 Joutuvi joelle tuosta: astuvi joen sivua,
 jokivarrutta vasenta. Kulki kolmen kosken kautta,
 tuli niemen tutkaimehen, päätyi päähän pitkän niemen:
 tupa oli niemen tutkaimessa, kalasauna kaiskun päässä.
 Meni hän tupahan tuosta eipä tunneta tuvassa:
 "Mistä vieras veen takoa, kusta kulkijain kotisin?"
 "Etkö tunne poikoasi, tunne et lastasi omoa,
 jonka Untamon urohot veivät kanssansa kotihin
 ison vvaaksan varrellisna, emon värttinän pituisna?"
 Emo ennätti sanoa, vaimo vanha lausuella:
 "Ohoh poikani poloinen, ohoh kurja kullansolki!
 Ettäpä elävin silmin näitä maita matkaelet,
 kun jo itkin kuolleheksi, jo kauan kaonneheksi!
 "Kaks' oli poikoa minulla, kaksi kaunista tytärtä.
 Niist' oli osattomalta kaksi vanhinta kaonnut:

poika suurehen sotahan, tyttö tietämättömihin.

Poikani tuli takaisin, eipä tyttö tullekana."

Kullervo, Kalervon poika, itse ennätti kysyä:

"Kunne tyttösi katosi, minne sai sisarueni?"

Emo tuon sanoiksi virkki, itse lausui, noin nimesi:

"Tuonne tyttöni katosi, tuonne sai sisaruesi:

läksi marjahan metsälle, alle vaaran vaapukkahan;

sinnepä kana katosi, lintu kuoli liian surman,

surmahan sanattomahan, nimen tietämättömähän.

"Kenen tyttöä ikävä? Kenen muun, kun ei emonsa!

Emon etso eelimmäisnä, emon etso, emon kaiho.

Läksinpä, emo poloinen, etsimähän tyttöäni;

juoksin korvet kontiona, salot saukkona samosin.

Etsin päivän, tuosta toisen, etsin kohta kolmannenki.

Päivän kolmennen perästä, viikon päästä viimeistäki

nousin suurelle mäelle, korkealle kukkulalle.

Huusin tuosta tyttöäni, kaonnutta kaihoelin:

'Missä olet, tyttöseni? Tule jo, tyttöni, kotihin!'

"Noinpa huusin tyttöäni, kaonnutta kaipaelin.

Vaarat vastahan saneli, kankahat kajahtelivat:

'Elä huua tyttöäsi, elä huua, hoilaele!

Ei se saa sinä ikänä, ei paloa polvenansa

emon entisen tiloille, taaton vanhan valkamoille."

VIIDESNELJÄTTÄ RUNO

Kullervo, Kalervon poika, sinisukka äijön lapsi,

sai tuosta elelemähän alla varjon vanhempien;
 ei saanut älyämähän, miehen mieltä ottamahan,
 kun oli kaltoin kasvateltu, tuhmin lasna tuuteltu
 luona kalton kasvattajan, tuon on tuhman tuuttajan.
 Poika työlle työnteileikse, raaolle rakenteileikse.
 Kaalasi kalastamahan, nuotan suuren souantahan.
 Itse tuossa noin sanovi, airo käessä arvelevi:
 "Veänkö väen mukahan, souan tarmoni takoa
 vai veän asun mukahan, souan tarpehen takoa?"
 Perimies perältä lausui, sanan virkkoi, noin nimesi:
 "Jos veät väen mukahan, souat tarmosi takoa,
 et vetäne purtta poikki etkä hankoja hajalle."
 Kullervo, Kalervon poika, veähti väen mukahan,
 souti tarmonsa takoa: souti poikki puiset hangat,
 katajaiset kaaret katkoi, venon haapaisen hajotti.
 Sai Kalervo katsomahan. Sanan virkkoi, noin nimesi:
 "Ei sinusta soutajaksi! Souit poikki puiset hangat,
 katajaiset kaaret katkoit, koko haapion hajotit!
 Mene nuotan tarvontahan! Lienet tarpoja parempi."
 Kullervo, Kalervon poika, meni nuotan tarvontahan.
 Itse tuossa tarpoimelta sanan virkkoi, noin nimesi:
 "Tarvonko olan takoa, pane miehuuen nojassa!"
 Kullervo, Kalervon poika, tarpaisi olan takoa,
 pani miehuuen nojassa: ve'en velliksi seotti,
 tarpoi nuotan tappuroiksi, kalat liivaksi litsotti.
 Sai Kalervo katsomahan. Sanan virkkoi, noin nimesi:

"Ei sinusta tarpojaksi! Tarvoit nuotan tappuroiksi,
 ruumeniksi pullo rouhit, selykset paloin paloittit!
 Lähe viemähän vetoja, maarahoja maksamahan!
 Lienet matkassa parempi, taipaleella taitavampi."
 Kullervo, Kalervon poika, sinisukka äijön lapsi,
 hivus keltainen, korea, kengän kauto kaunokainen,
 läksi viemähän vetoja, maajyviä maksamahan.
 Vietyä vetoperänsä, maajyväset maksettua
 rekehensä reutoaikse, kohennaikse korjahansa.
 Alkoi kulkea kotihin, matkata omille maille.
 Ajoa järetyttelevi, matkoansa mittelevi
 noilla Väinön kankahilla, ammoin raatuilla ahoilla.
 Neiti vastahan tulevi, hivus kulta hiihtelevi
 noilla Väinön kankahilla, ammoin raatuilla ahoilla.
 Kullervo, Kalervon poika, jo tuossa piättelevi;
 alkoi neittä haastatella, haastatella, houkutella:
 "Nouse, neito, korjahani, taaksi maata taljoilleni!"
 Neiti suksilta sanovi, hiihtimiltä hiiioavi:
 "Surma sulle korjahasi, tauti taaksi taljoillesi!"
 Kullervo, Kalervon poika, sinisukka äijön lapsi,
 iski virkkua vitsalla, helähytti helmivyöllä.
 Virkku juoksi, matka joutui, tie vierä, reki rasasi.
 Ajoa järetyttelevi, matkoansa mittelevi
 selvällä meren selällä, ulapalla aukealla.
 Neiti vastahan tulevi, kautokenkä kaaloavi
 selvällä meren selällä, ulapalla aukealla.

Kullervo, Kalervon poika, hevoista päättelevi,
 suutansa sovittelevi, sanojansa säätelevi:
 "Tule korjahan, korea, maan valio, matkoihini!"
 Neiti vastahan sanovi, kautokenkä kalkuttavi:
 "Tuomi sulle korjahas, Manalainen matkoihisi!"
 Kullervo, Kalervon poika, sinisukka äijön lapsi,
 iski virkkua vitsalla, helähytti helmivyyöllä.
 Virkku juoksi, matka joutui, reki vier, ti lyheni.
 Ajavi karettelevi, matkoansa mittelevi
 noilla Pohjan kankahilla, Lapin laajoilla rajoilla.
 Neiti vastahan tulevi, tinrinta riioavi
 noilla Pohjan kankahilla, Lapin laajoilla rajoilla.
 Kullervo, Kalervon poika, hevoistansa hillitsevi,
 suutansa sovittelevi, sanojansa säätelevi:
 "Käy, neito, rekoseheni, armas, alle vilttieni,
 syömähän omeniani, puremahan päähkeniä!"
 Neiti vastahan sanovi, tinarinta riuskuttavi:
 "Sylen, kehno, kelkkahasi, retkale, rekosehesi!
 Vilu on olla viltin alla, kolkko korjassa eleä."
 Kullervo, Kalervon poika, sinisukka äijön lapsi,
 koppoi neion korjahansa, reualti rekosehensa,
 asetteli taljoillensa, alle viltin vieritteli.
 Neiti tuossa noin sanovi, tinarinta riitelevi:
 "Päästä pois minua tästä, laske lasta vallallensa
 kunnotointa kuulemasta, pahalaista palvomasta,
 tahi potkin pohjan puhki, levittelen liistehesi,

korjasi pilastehiksi, rämäksi re'en retukan!"

Kullervo, Kalervon poika, sinisukka äijön lapsi,
aukaise rahaisen arkun, kimahutti kirjakannen;
näytteli hope'itansa, verkaliuskoja levitti,
kultasuita sukkasia, voitänsä hopeapäitä.

Verat veivät neien mielen, raha muuttui morsiamen,
hopea hukuttelevi, kulta kuihauttelevi.

Kullervo, Kalervon poika, sinisukka äijön lapsi,
tuossa neittä mairotteli, kuihutteli, kutkutteli,
käsi orosen ohjaksissa, toinen neitosen nisoissa.

Siinä neitosen kisasi, tinarinnan riu'utteli
alla vaipan vaskikirjan, päällä taljan taplikkaisen.

Jo antoi Jumala aamun, toi Jumala toisen päivän.

Niin neiti sanoiksi virkki, kysytteli, lausutteli:
"Mist' olet sinä sukuisin, kusta, rohkea, rotuisin?
Lienet suurtaki sukua, isoa isän aloa."

Kullervo, Kalervon poika, sanan virkkoi, noin nimesi:
"En ole sukua suurta, enkä suurta enkä pientä,
olen kerran keskimäistä: Kalervon katala tyttö,
tyhjä tyttö tuiretuinen, lapsi kehjo keiretyinen.

"Ennen lasna ollessani emon ehtoisen eloilla
läksin marjahan metsälle, alle vaaran vaapukkahan.

Poimin maalta mansikoita, alta vaaran vaapukoita;
poimin päivän, yön lepäsin. Poimin päivän, poimin toisen;
päivälläpä kolmannella en tiennyt kotihin tietä:
tiehyt metsähän veteli, ura saatteli salolle.

"Siinä istuin jotta itkin. Itkin päivän jotta toisen;
 päivänäpä kolmantena nousin suurelle mäelle,
 korkealle kukkulalle. Tuossa huusin, hoilaelin.
 Salot vastahan saneli, kankahat kajahtelivat:
 'Elä huua, hullu tyttö, elä, mieltöin, melua!
 Ei se kuulu kumminkana, ei kuulu kotihin huuto.'
 "Päivän päästä kolmen, neljän, viien, kuuen viimeistäki
 kohennihin kuolemahan, heitihin katoamahan.
 Enkä kuollut kuitenkin, en mä kalkinen kaonnut!
 "Oisin kuollut, kurja raukka, oisin katkennut, katala,
 äsken tuosta toisna vuonna, kohta kolmanna kesänä
 oisin heinänä helynnyt, kukoistellut kukkapäänä,
 maassa marjana hyvänä, punaisena puolukkana,
 nämä kummat kuulematta, haikeat havaitsematta."
 Sai toki sanoneheksi, kerran kertoelleheksi:
 heti repsahti re'estä, siitä juoksihe jokehen,
 kosken kuohu'un kovahan, palavahan pyörtehesen.
 Siihen surmansa sukesi, kuolemansa kohtaeli;
 löyty turvan Tuonelassa, armon aaltojen seassa.
 Kullervo, Kalervon poika, pyyhähtihe korjastansa,
 alkoi itkeä isosti, valitella vaikeasti:
 "Voi poloinen, päiviäni, voipa, kurja, kummiani,
 kun pi'in sisarueni, turmelin emoni tuoman!
 Voi isoni, voi emoni, vi on valtavanhempani!
 Minnekä minua loitte, kunne kannoitte katalan?
 Parempi olisin ollut syntymättä, kasvamatta,

ilmahan sikeämättä, maalle tälle täytymättä.
Eikä surma suorin tehnyt, tauti oike'in osannut,
kun ei tappanut minua, kaottanut kaksiöisnä."
Veitsen länkensä levitti, rauoin rahnoi rahkehensa,
hyppäsi hyvän selälle, hyvän laukin lautasille.
Ajavi palasen maata, pikkaraisen piirreltävi,
päätyvi ison pihoille, oman taaton tanterelle.
Emo päätyvi pihalle: "Oi emoni, kantajani!
Kun oisit, emo kuluni, synnyteltäissä minua
pannut saunahan savua, lyönyt saunan salpa päälle,
tukahuttanut savuhun, kaottanut kaksiöisnä,
vienyt hurstilla vetehen, upotellut uutimella,
luonut tuutusen tulehen, liekun lieteheh sysännyt!
"Oisiko kylä kysynyt: 'Missä tuutunen tuvasta,
mitä sauna salpa päällä?' Sinä oisit vastannunna:
'Tuutusen tulessa poltin, liekun liesivalkeassa.
Saunassa te'in ituja, ma'ustelin maltahia.'"
Emo ennätti kysyä, vanhempansa tutkaella:
"Mi sinulla, poikaseni, mikä kumma kuulumassa?
On kuin Tuonelta tulisit, Manalalta matkoaisit!"
Kullervo, Kalervon poika, sanan virkkoi, noin nimesi:
"jo nyt on kummat kuulununna, turmiot tapahtununna,
kun pi'in oman sisaren, turmelin emoni tuoman!
"Tulin viennästä vetojen, maarahojen maksannasta.
Päytyi neito vastahani; mie tuota kisauttelin:
se oli sisarueni, se oman emoni lapsi!

"Se jo surmansa sukesi, kuolemansa kohtaeli
 kosken kuohu'un kovahan, palavahan pyörtehesen.
 Itse en nyt tieäkänä, arvoa, älyäkänä,
 kunne surmani sukean, kunne, kurja, kuoletaime:
 suuhun ulvovan sutosen, karhun kiljuvan kitahan
 vainko vatsahan valahan, meren hauin hampahisin?"

Emo tuon sanoiksi virkki: "Ellös menkö, poikaseni,
 suuhun ulvovan sutosen, karhun kiljuvan kitahan
 eläkä vatsahan valahan, hauin hirmun hampahisin!

Onpa suurta Suomen nientä, sankoa Savon rajoja
 piillä miehen pillojansa, hävetä pahoja töitä,
 piillä vuotta viisi, kuusi, ynnähän yheksän vuotta,
 kunnes aika armon tuopi, vuoet huolen huojentavi."

Kullervo, Kalervon poika, sanan virkkoi, noin nimesi:
 "Enkä lähe piilemähän, en, paha, pakenemahan!

Lähen Surman suun esille, Kalman kartanon oville,
 suurille sotasijoille, miesten tappotanterille:
 viel' on Unto oikeana, mies katala kaatamatta,
 kostamatta taaton kohlut, maammon mahlat maksamatta,
 muistamatta muutki vaivat, itseni hyvin-piännät."

KUODESNELJÄTTÄ RUNO

Kullervo, Kalervon poika, sinisukka äijön lapsi,
 siitä suorikse sotahan, vainotielle valmistaikse.
 Hioi hetken miekkoansa, toisen keihoa teroitti.
 Emo tuon sanoiksi virkki: "Ellös, poikani poloinen,

saako suurehen sotahan, menkö miekan melskehesen!

Ken suotta sotahan saapi, tahallansa tappelohon,

se soassa surmatahan, tapetahan tappelossa,

miekkoihin menetetähän, kalpoihiinsa kaaetahan.

"Lähet vuohella sotahan, kaurihilla tappelohon.

Pian vuohi voitetaan, kauris kaataan likahan:

tulet koiralla kotihin, sammakolla saat piha'an."

Kullervo, Kalervon poika, sanan virkkoi, noin nimesi:

"En mä silloin suohon sorru enkä kaau kankahalle,

korppien kotisijoille, variksien vainioille,

kun sorrun sotatiloille, vaivun vainotanterille.

Somap' on sotahan kuolla, kaunis miekan kalskehesen!

Sorea sotainen tauti: äkin poika pois tulevi,

potematta pois menevi, laihtumatta lankeavi."

Tuon emo sanoiksi virkki: "Kun sinä sotahan kuolet,

mitä jääpi taatollesi vanhan päivänsä varaksi?"

Kullervo, Kalervon poika, sanan virkkoi, noin nimesi:

"Kuolkohon kujarikoille, kaatukohon kartanolle!"

"Mitä jääpi maammollesi vanhan päivänsä varaksi?"

"Kuolkohon kupo sylihin, läävähän läkähtyköhön!"

"Mitä jääpi veikollesi päivän vastaisen varaksi?"

"Metsähän menettyköhön, vainiolle vaipukohon!"

"Mitä jääpi siskollesi päivän vastaisen varaksi?"

"Kaivotielle kaatukohon, sotkutielle sortukohon!"

Kullervo, Kalervon poika, kohta lähtevi ko'ista.

Sanovi sanan isolle: "Hyvästi, hyvä isoni!

Itketkö sinä minua, koskas kuulet kuolleheksi,
 kansasta kaonneheksi, sortuneheksi su'usta?"
 Tuon isä sanoiksi virkki: "En minä sinua itke,
 jospa kuulen kuolleheksi: poika toinen tehtänehe,
 poika paljoa parempi, äijeä älykkähämpi."
 Kullervo, Kalervon poika, sanan virkkoi, noin nimesi:
 "Enkä itke mie sinua, kuulisinko kuolleheksi.
 Saan minä mokoman taaton: suun savesta, pään kivistä,
 silmät suolta karpaloista, parran kuivista kuloista,
 jalat raian haarukasta, muun lihan lahosta puusta."
 Virkkoi siitä veikollensa: "Jää hyvästi, veikkoseni!
 Itketkö sinä minua, koskas kuulet kuolleheksi,
 kansasta kaonneheksi, sortuneheksi su'usta?"
 Veikko tuon sanoiksi virkki: "En itke minä sinua,
 josko kuulen kuolleheksi: veli toinen saatanehe,
 veli paljoa parempi, kahta mointa kaunihimpi."
 Kullervo, Kalervon poika, sanan virkkoi, noin nimesi:
 "Enkä itke mie sinua, kuulisinko kuolleheksi.
 Saan minä mokoman veljen: pään kivistä, suun savesta,
 silmät suolta karpaloista, hiukset kuivista kuloista,
 jalat raian haarukasta, muun lihan lahosta puusta."
 Sanoi siitä siskollensa: "Hyvästi, sisarueni!
 Itketkö sinä minua, koskas kuulet kuolleheksi,
 kansasta kaonneheksi, sortuneheksi su'usta?"
 Noin sisar sanoiksi virkki: "En itke minä sinua,
 josko kuulen kuolleheksi: veli toinen saatanehe,

veli paljoa parempi, äijeä älykkähämpi."

Kullervo, Kalervon poika, sanan virkkoi, noin nimesi:

"Enkä itke mie sinua, kuulisinko kuolleheksi.

Saan minä mokoman siskon: pään kivistä, suun savesta,

silmät suolta karpaloista, hiukset kuivista kuloista,

korvat lammin lumpehista, varren vaahteren vesasta."

Sanoi siitä äitillensä: "Äitiseni, armaiseni,

minun kaunis kantajani, kultainen kulettajani!

Itketkö sinä minua, koskas kuulet kuolleheksi,

kansasta kaonneheksi, sortuneheksi su'usta?"

Tuon emo sanoiksi virkki, itse lausui, noin nimesi:

"Et älyä äitin mieltä, arvoa emon syäntä.

Itkenpä minä sinua, kun sun kuulen kuolleheksi,

väestä vähenneheksi, sortuneheksi su'usta:

itken tulville tupamme, siltalauat lainehille,

kujat kaikki kuurullani, läävät länkämöisilläni;

lumet itken iljeniksi, iljenet suliksi maiksi,

sulat maat vihottaviksi, vihottavat viereviksi.

"Mit' en itkeä ilenne, kut' en voine voivotella,

itkeä inehmisissä, itken saunassa saloa,

yliset kulasvesille, saunan lauat lainehille."

Kullervo, Kalervon poika, sinisukka äijön lapsi,

läksi soitellen sotahan, iloitellen tappelohon.

Soitti suolla, soitti maalla, kajahutti kankahalla,

rojahutti ruohokossa, kulahutteli kulossa.

Vieri viestinen jälestä, sai sanoma korvihinsa:

"Jo iso kotona kuoli, vaipui valtavanhempasi.

Käypäs tuota katsomahan, kuten kuollut hauatahan!"

Kullervo, Kalervon poika, hänpä varsin vastaeli:

"Kun lie kuollut, kuolkahansa! On meillä kotona ruuna,

millä maahan vietäkähän, kalmahan katettakahan!"

Soitti suolla mennessänsä, patakoitteli palolla.

Vieri viestinen jälestä, sai sanoma korvihinsa:

"Jo veli kotona kuoli, vaipui lapsi vanhempasi.

Käypäs tuota katsomahan, kuten kuollut hauatahan!"

Kullervo, Kalervon poika, hänpä varsin vastaeli:

"Kun lie kuollut, kuolkahansa! On siellä ori kotona,

millä maahan vietäkähän, kalmahan katettakahan!"

Soitti suolla käyesssänsä, kullervoitsi kuusikossa.

Vieri viestinen jälestä, sai sanoma korvihinsa:

"Jo sisar kotona kuoli, vaipui lapsi vanhempasi.

Käypäs tuota katsomahan, kuten kuollut hauatahan!"

Kullervo, Kalervon poika, hänpä varsin vastaeli:

"Kun lie kuollut, kuolkahansa! On meillä kotona tamma,

millä maahan vietäkähän, kalmahan katettakahan!"

Kulaten kulossa astui, heläellen heinikossa.

Vieri viestinen jälestä, sai sanoma korvihinsa:

"Kuoli ehtoinen emosi, kaatui maire maammuesi.

Käypäs tuota katsomahan, miten miero hautoavi!"

Kullervo, Kalervon poika, sanan virkkoi, noin nimesi:

"Voi minä poloinen poika, kun kuoli emo minulta,

uupui uutimen tekijä, vaipui vaipan kirjoittaja,

pitkän piustan kehreäjä, väkivärttinän vetäjä;
 enk' ollut luona luopuessa, läsnä hengen lähtiessä!
 Lie kuollut kovin viluhun vainko leivän puuttehesen?
 "Kuollut koissa pestäköhön Saksan saippuavesillä,
 silkkihin si'eltäköhön, palttinoihin pantakohon!
 Siitä maahan vietäköhön, kalmahan katettakohon,
 itkuvirsin vietäköhön, laulaen lasettakohon!
 En vielä kotihin joua: viel' on Unto kostamatta,
 mies kataa kaatamatta, ilkeä hävittämättä."
 Meni soitellen sotahan, ilon lyöen Untolahan.
 Sanan virkkoi, noin nimesi: "Oi Ukko, ylijumala!
 Jos nyt mulle miekan saisit sekä kalvan kaunihimman,
 joka joukolle pitäisi, saattaisi satalu'ulle!"
 Saip' on miekan mielehisen, kalvan kaikkien parahan,
 jolla kaatoi kaiken kansan, joukon Untamon hävitti.
 Tuvat poltteli poroksi, kypeniksi kyyetteli:
 kivet jätti kiukahista, pitkän pihlajan pihoista.
 Kullervo, Kalervon poika, jo tuosta kotihin kääntyi
 ison entisen tuville, vanhempansa vainioille:
 tupa on tyhjä tultuansa, autio avattuansa;
 ei tulla likistämähän, käyä kättä antamahan.
 Antoi kättä hiilokselle: hiilet kylmät hiiloksessa.
 Tuosta tunsu tultuansa: ei ole emo elossa.
 Pisti kättä kiukahalle: kivet kylmät kiukahassa.
 Tuosta tunsu tultuansa: ei ole iso elossa.
 Loi on silmät sillan päälle: silta kaikki siivomatta.

Tuosta tunsu tultuansa: ei ole sisar elossa.
 Vieri valkamavesille: ei venettä valkamassa.
 Tuosta tunsu tultuansa: ei ole veli elossa.
 Loihe siitä itkemähän; itki päivän, itki toisen.
 Itse tuon sanoiksi virkki: "Oi on ehtoinen emoni!
 Mitäs mulle tänne heitit eläessä tällä maalla?
 "Et kuule, emo, minua, jos ma silmillä siherrän
 eli kulmilla kujerran, päälaella lausuelen!"
 Emo hauasta havasi, alta mullan muistuttavi:
 "Jäihän multa Musti koira käyäkseen metsämälle.
 Ota koirasi keralle, mene tuonne metsämälle,
 ylös korpehen koho metsän tyttöjen tyköhön,
 sinipiikojen pihalle, havulinna liepehille,
 evähiä etsimähän, antaa anelemahan!"
 Kullervo, Kalervon poika, otti koiransa keralle,
 läksi tietä telkkimähän, korpehen kohoamahan.
 Kävi matkoa vähäisen, astui tietä pikkaraisen;
 tuli tuolle saarekselle, tuolle paikalle tapahtui,
 kuss' oli piian pillannunna, turmellut emonsa tuoman.
 Siin' itki ihana nurmi, aho armahin valitti,
 nuoret heinät hellitteli, kuikutti kukat kanervan
 tuota piian pillamusta, emon tuoman turmelusta:
 eikä nousnut nuori heinä, kasvanut kanervan kukka,
 ylennyt sijalla sillä, tuolla paikalla pahalla,
 kuss' oli piian pillannunna, emon tuoman turmellunna.
 Kullervo, Kalervon poika, tempasi terävän miekan;

katselevi, kääntelevi, kyselevi, tietelevi.

Kysyi mieltä miekaltansa, tokko tuon tekisi mieli

syöä syyllistä lihoa, viallista verta juoa.

Miekka mietti miehen mielen, arvasi uron pakinan.

Vastasi sanalla tuolla: "Miks' en söisi mielelläni,

söisi syyllistä lihoa, viallista verta joisi?

Syön lihoa syyttömänki, juon verta viattomanki."

Kullervo, Kalervon poika, sinisukka äijön lapsi,

pään on peltohon sysäsi, perän painoi kankahasen,

kären käänti rintahansa, itse iskihe kärelle.

Siihen surmansa sukesi, kuolemansa kohtaeli.

Se oli surma nuoren miehen, kuolo Kullervo urohon,

loppu ainakin urosta, kuolema kovaosaista.

Silloin vanha Väinämöinen, kunpa kuuli kuolleheksi,

Kullervon kaonneheksi, sanan virkkoi, noin nimesi:

"Elkötte, etinen kansa, lasta kaltoin kasvatelko

luona tuhman tuuttajan, vierahan väsyttelijän!

Lapsi kaltoin kasvattama, poika tuhmin tuuttama

ei tule älymähän, miehen mieltä ottamahan,

vaikka vanhaksi eläisi, varreltansa vahvistuisi."

SEITSEMÄSNELJÄTTÄ RUNO

Se on seppo Ilmarinen naista itki illat kaiket,

yöt itki unettomana, päivät einehettömänä;

aamut aikaisin valitti, huomeniset huokaeli,

kun oli kuollut nuori nainen, kaunis kalmahan katettu.

Eipä kääntynyt käessä vaskinen vasaran varsi,
kuulunut pajasta kalke yhen kuuhuen kululla.
Sanoi seppo Ilmarinen: "En tieä, poloinen poika,
miten olla, kuin eleä. Istun yön eli makoan,
äijä on yötä, tunti tuhma, vaivoja, matala mahti.
"Ikävät on iltaseni, apeat on aamuseni,
äsken yöllä äitelämpi, havatessa haikeampi.
Ei ole iltoja ikävä, ei apea aamujani,
mure muita aikojani: ihanaistani ikävä,
apeainen armastani, mure mustakulmaistani.
"Jo vainen iällä tällä use'in minun utuisen
keskiöisissä unissa koura tyhjeä kokevi,
käsi vaalivi valetta kupehelta kummaltaki."
Seppo naisetta elävi, puolisotta vanhenevi.
Itki kuuta kaksi, kolme. Niinpä kuulla neljännellä
poimi kultia mereltä, hope'ita lainehilta;
keräsi kekosen puita, kolmekymmentä rekoista;
puunsa poltti hiililöiksi, hiilet ahjohon ajeli.
Otti noita kultiansa, valitsi hope'itansa
sykysyisen uuden verran, verran talvisen jäniksen.
Työnti kullat kuumentohon, ajoi ahjohon hopeat,
pani orjat lietsomahan, palkkalaiset painamahan.
Orjat lietsoi löyhytteli, palkkalaiset painatteli
kintahattomin kätös, hatuttoman hartioisen.
Itse seppo Ilmarinen ahjoa kohentelevi,
pyyti kullaista kuvaista, hope'ista morsianta.

Ei orjat hyvästi lietso eikä paina palkkalaiset.
Se on seppo Ilmarinen itse löihe lietsomahan.
Lietsahutti kerran, kaksi, niin kerralla kolmannella
katsoi ahjonsa alusta, lietsehensä liepehiä,
mitä ahjosta ajaikse, tungeikse tulisijasta.
Uuhi ahjosta ajaikse, lähetäikse lietsehestä,
karva kulta, toinen vaski, kolmas on hopeakarva.
Muut tuota ihastelevi, ei ihastu Ilmarinen.
Sanoi seppo Ilmarinen: "Se susi sinuista toivoi!
Toivon kullaista sopua, hope'ista puolisoa."
Siitä seppo Ilmarinen uuhen työntävi tulehen.
Liitti kultia lisäksi, hope'ita täytteheksi,
pani orjat lietsomahan, palkkalaiset painamahan.
Orjat lietsoi löyhytteli, palkkalaiset painatteli
kintahattomin kätösin, hatuttoman hartioisen.
Itse seppo Ilmarinen ahjoa kohentelevi,
pyyti kullaista kuvaa, hope'ista morsianta.
Ei orjat hyvästi lietso eikä paina palkkalaiset.
Se on seppo Ilmarinen itse loihe lietsomahan.
Lietsahutti kerran, kaksi, niin kerralla kolmannella
katsoi ahjonsa alusta, lietsehensä liepehiä,
mitä ahjosta ajaikse, lähetäikse lietsehestä.
Varsa ahjosta ajaikse, lähetäikse lietsehestä,
harja kulta, pää hopea, kaikki vaskesta kaviot.
Muut tuota hyvin ihastui, ei ihastu Ilmarinen.
Sanoi seppo Ilmarinen: "Se susi sinuista toivoi!

Toivon kullaista sopua, hope'ista puolisoa."
Siitä seppo Ilmarinen varsan työntävi tulehen.
Liitti kultia lisäksi, hope'ita täytteheksi,
pani orjat lietsomahan, palkkalaiset painamahan.
Orjat lietsoi löyhytteli, palkkalaiset painatteli
kintahattomin kätösien, hatuttoman hartioisen.
Itse seppo Ilmarinen ahjoa kohentelevi,
pyyti kullaista kuvoa, hope'ista morsianta.
Ei orjat hyvästi lietso eikä paina palkkalaiset.
Se on seppo Ilmarinen itse loihe lietsomahan.
Lietsahutti kerran, kaksi, niin kerralla kolmannella
katsoi ahjonsa alusta, lietsehensä liepehiä,
mitä ahjosta ajaikse, lähetäikse lietsehestä.
Neiti ahjosta ajaikse, kultaletti lietsehestä,
pää hopea, kassa kulta, varsi kaikki kaunokainen.
Muut tuota pahoin pelästyi, ei pelästy Ilmarinen.
Siitä seppo Ilmarinen takoi kullaista kuvoa,
takoi yön levähtämättä, päivän pouahuttamatta.
Jalat laati neitoselle, jalat laati, käet kuvasi:
eipä jalka nousekana, käänny käet syleilemähän.
Takoi korvat neiollensa: eipä korvat kuulekana.
Niin sovitti suun sorean, suun sorean, sirkut silmät:
saanut ei sanoa suuhun eikä silmähän suloa.
Sanoi seppo Ilmarinen: "Oisi tuo sorea neito,
kun oisi sanallisena, mielellisnä, kielellisnä."
Saattoi siitä neitosensa utuisehen uutimehen,

pehme'ille pääaloille, sulkkuisille vuotehille.
 Siitä seppo Ilmarinen lämmitti kylyn utuisen,
 laati saunan saipuaisen; vastat varpaiset varusti,
 vettä kolme korvollista, jolla peiponen peseikse,
 pulmunen puhasteleikse noista kullan kuonasista.
 Kylpi seppo kyllitellen, valelihe vallotellen.
 Neien vierehen venähti utuisehen uutimehen,
 teltahan teräksisehen, rankisehen rautaisehen.
 Siinä seppo Ilmarinen heti yönä ensimmäisnä
 kyllä peitettä kysyvi, vaippoja varustelevi,
 kahet, kolmet karhuntaljat, viiet kuuat villavaipat,
 maata kera puolisonsa, tuon on kultaisen kuvansa.
 Se oli kylki kyllä lämmin, ku oli vasten vaippojansa;
 ku oli nuorta neittä vasten, vasten kullaista kuvaa,
 se oli kylki kylmimässä, oli hyyksi hyytymässä,
 meren jääksi jäätymässä, kiveksi kovoamassa.
 Sanoi seppo Ilmarinen: "Ei tämä hyvä minulle!
 Vienen neien Väinölähän Väinämöiselle varaksi,
 polviseksi puoliseksi, kainaloiseksi kanaksi."
 Viepi neien Väinölähän. Sitte sinne tultuansa
 sanan virkkoi, noin nimesi: "Oi sie vanha Väinämöinen!
 Tuossa on sinulle tyttö, neiti kaunis katsannolta,
 eik' ole suuri suun piolta, kovin leuoilta leveä."
 Vaka vanha Väinämöinen katsahti kuvaa tuota,
 luopi silmät kullan päälle. Sanan virkkoi, noin nimesi:
 "Miksi toit minulle tuota, tuota kullan kummitusta?"

Sanoi seppo Ilmarinen: "Miksi muuksi kuin hyväksi!

Polviseksi puolisoiksi, kainaloiseksi kanaksi."

Sanoi vanha Väinämöinen: "Oi on seppo veikkoseni!

Tunge neitosi tulehen, tao kaikiksi kaluiksi,

tahi vie Venäehelle, saata Saksahan kuvasi

rikkahien riian naia, suurien soan kosia!

Ei sovi minun su'ulle, ei minullen itselleni

naista kullaista kosia, hope'ista huolitella."

Siitä kielti Väinämöinen, epäsi suvannon sulho,

kielti kansan kasvavaisen, epäsi yleneväisen

kullalle kumartamasta, hopealle horjumasta.

Sanovi sanalla tuolla, lausui tuolla lausehella:

"Elkätte, pojat poloiset, vasta kasvavat urohot,

ollette elonkeraiset elikkä elottomatki,

sinä ilmoisna ikänä, kuuna kullan valkeana

naista kullaista kosiko, hope'ista huolitelko!

Kylmän kulta kuumottavi, vilun huohtavi hopea."

KAHDEKSASNELJÄTTÄ RUNO

Tuop' on seppo Ilmarinen, takoja iän-ikuinen,

heitti kultaisen kuvansa, hope'isen neitosensa.

Pisti varsan valjahisin, ruskean re'en etehen,

itse istuvi rekehen, kohennaikse korjahansa.

Lähteäksensä lupasi sekä mietti mennäksensä

pyytämähän Pohjolasta toista Pohjolan tytärtä.

Sai päivän ajaneheksi, tuosta toisen vierneheksi;

päivälläpä kolmannella tuli Pohjolan pihalle.
 Louhi, Pohjolan emäntä, itse päätyvi pihalle.
 Sai tuossa sanelemahan, kääntihe kyselemähän
 oman lapsensa oloa, asuntoa armahansa
 miniänä miehelässä, naisena anoppelassa.
 Se on seppo Ilmarinen alla päin, pahoilla mielin,
 kaiken kallella kypärin sanan virkkoi, noin nimesi:
 "Ellös nyt, anoppiseni, ellös sie kyselkö tuota,
 elämiä tyttäresi, asuntoa armahasi!
 Jo sen on surma suin pi'eltyt, kova loppu loukahtanut.
 Maassa on jo marjaseni, kankahassa kaunoiseni,
 mustakulmani kulossa, hopeani heinikossa.
 Läksin toista tyttöäsi, nuorempata neitoasi.
 Annapa, anoppiseni, työnnä toinen tyttäresi
 naisen entisen eloille, sijalle sisaruensa!"
 Louhi, Pohjolan emäntä, sanan virkkoi, noin nimesi:
 "Pahoin tein minä poloinen, pahoinpa, polon-alainen,
 kun ma lapseni lupasin, työnsin sulle toisenkana
 nuorena nukahtamahan, verevänä vieremähän:
 annoin kuin sutosen suuhun, karhun kiljuvan kitahan.
 "En nyt toista annakana, en mä työnnä tyttöäni
 nokiesi nuohojaksi, karstojesi kaapijaksi.
 Ennen työnnän tyttäreni, laitan lapseni vakavan
 koskehen kohisevahan, palavahan pyörtehesen,
 Manalan matikan suuhun, Tuonen hauin hampahisin."
 Siitä seppo Ilmarinen murti suuta, väänti päätä,

murti mustoa haventa, käänti päätä käivästä.

Itse tunkihe tupahan, alle kattojen ajoihe.

Sanan virkkoi, noin nimesi: "Tulepa minulle, tyttö,

sijalle sisaruesi, naisen entisen eloille

mesileivän leipojaksi, oluen osoajaksi!"

Lauloi lapsi lattialta, sekä lauloi jotta lausui:

"Pois on, liika, linnastamme, mies outo, ovilta näiltä!

Tukon linnoa tuhosit, palan linnoa pahensit

kerran ennen käytyäsi, ovillen osattuasi.

"Neitonen, sinä sisari! Elä sulho'on ihastu,

elä sulhon suun pitohon eläkä jalkoihin jaloihin!

Sulholl' on suen ikenet, revon koukut kormanossa,

karhun kynnet kainalossa, veren juojan veitsi vyöllä,

jolla päätä piirtelevi, selkeä sirettelevi."

Neiti itse noin saneli Ilmariselle sepolle:

"En lähe minä sinulle enkä huoli huitukoille!

Tapoit naisen ennen naiun, surmasit sisarueni:

vielä tappaisit minunki, surmoaisit itseniki.

Onpa tässä neitosessa paremmanki miehen verta,

kaunihimman varren kauppa, koreamman korjan täysi,

paikoille paremmillenki, isommille istuimille,

ei sepon sysisijoille, miehen tuhmaisen tulille."

Se on seppo Ilmarinen, takoja iän-ikuinen,

murti suuta, väänti päätä, murti mustoa haventa.

Saautti tytön samassa, käärähti kääpälihinsä,

läksi tuiskuna tuvasta, riepsahti rekensä luoksi;

työnnähti tytön rekehen, koksahutti korjahansa.

Läksi kohta kulkemahan, valmistui vaeltamahan,

käsi ohjassa orosen, toinen neien nännisillä.

Neiti itki ja urisi, sanan virkkoi, noin nimesi:

"Sain nyt suolle karpalohon, vehkahan vesiperille;

tuonne ma kana katoan, kuolen, lintu, liian surman!

"Kuule, seppo Ilmarinen! Kun et laskene minua,

potkin korjasi paloiksi, sären reen repalehiksi,

potkin poikki polvillani, sären säärivarsillani."

Se on seppo Ilmarinen itse tuon sanoiksi virkki:

"Sentähen sepon rekosen laiat rautahan rakettu,

jotta potkia pitävi, hyvän immen heiskaroia."

Neitonen kujertelevi, vyö vaski valittelevi,

sormiansa murtelevi, katkovi kätösiänsä.

Sanan virkkoi, noin nimesi: "Kun et laskene minua,

laulaime meren kalaksi, syvän aallon siikaseksi."

Se on seppo Ilmarinen itse tuon sanoiksi virkki:

"Etpä sinä sinne pääse: minä haukina jälessä."

Neitonen kujertelevi, vyö vaski valittelevi,

sormiansa murtelevi, katkovi kätösiänsä.

Sanan virkkoi, noin nimesi: "Kun et laskene minua,

metsähän menetteleime, kärpäksi kiven kolohon."

Se on seppo Ilmarinen itse tuon sanoiksi virkki:

"Etpä sinä sinne pääse: minä saukkona jälessä."

Neitonen kujertelevi, vyö vaski valittelevi,

sormiansa murtelevi, katkovi kätösiänsä.

Sanan virkkoi, noin nimesi: "Kun et laskene minua,
 kiuruna kiverleime taaksi pilven piilemähän."
 Se on seppo Ilmarinen itse tuon sanoiksi virkki:
 "Etpä sinä sinne pääse: minä kokkona jälessä."
 Kulki matkoa palasen, ajoi tietä pikkuruisen.
 Jo hepo höryeleikse, luppakorva luonteleikse.
 Neiti päätänsä kohotti, näki jälkiä lumessa.
 Kysytteli, lausutteli: "Mi on tästä poikki juosnut?"
 Sanoi seppo Ilmarinen: "Jänö on juosnut siitä poikki."
 Neiti parka huokaiseikse, huokaiseikse, henkäiseikse.
 Sanan virkkoi, noin nimesi: "Voi minua, kurja raukka!
 Parempi minun olisi, parempi oletteleisi
 jänön juoksevan jälillä, koukkupolven polkemilla,
 kuin tämän kosijan reessä, viirunaaman viltin alla.
 Jänön on karvat kaunihimmat, jänön suumalo somempi."
 Se on seppo Ilmarinen puri huulta, väänti päätä;
 ajoa kahattelevi. Ajoi matkoa palasen:
 taas hepo höryeleikse, luppakorva luonteleikse.
 Neiti päätänsä kohotti, näki jälkiä lumessa.
 Kysytteli, lausutteli: "Mi on tästä poikki juosnut?"
 Sanoi seppo Ilmarinen: "Repo on juosnut siitä poikki."
 Neiti parka huokaiseikse, huokaiseikse, henkäiseikse.
 Sanan virkkoi, noin nimesi: "Voi minua, kurja raukka!
 Parempi minun olisi, parempi oletteleisi
 revon reyhkävän re'essä, aina käyvän ahkiossa,
 kuin tämän kosijan reessä, viirunaaman viltin alla.

Revon on karvat kaunihimmat, revon suumalo
somempi."

Se on seppo Ilmarinen puri huulta, väänti päätä;

ajoa kahattelevi. Ajoi matkoa palasen:

taas hepo höryeleikse, luppakorva luonteleikse.

Neiti päättänsä kohotti, näki jälkiä lumessa.

Kysytteli, lausutteli: "Mi on tästä poikki juosnut?"

Sanoi seppo Ilmarinen: "Hukka on juosnut siitä poikki."

Neiti parka huokaiseikse, huokaiseikse, henkäiseikse.

Sanan virkkoi, noin nimesi: "Voi minua, kurja raukka!

Parempi minun olisi, parempi oletteleisi

hukan hurskavan jälillä, alakärsän askelilla,

kuin tämän kosijan reessä, viirunaaman viltin alla.

Hukan on karva kaunihimpi, hukan suumalo somempi."

Se on seppo Ilmarinen puri huulta, väänti päätä.

Ajoa kahattelevi yöksi uutehen kylähän.

Matkalta väsynehenä seppo nukkuvi sike'in

toinen naista naurattavi mieheltä unekkahalta.

Siitä seppo Ilmarinen aamulla havattuansa

murti suuta, väänti päätä, murti mustoa haventa.

Sanoi seppo Ilmarinen, itse mietti, noin nimesi:

"Joko luome laulamahan, laulan moisen morsiamen

metsähän metsän omaksi vai vetehen veen omaksi?

"En laula metsän omaksi: metsä kaikki kaihostuisi;

enkäpä ve'en omaksi: vieroaisi veen kalaset.

Ennen kaa'an kalvallani, menettelen miekallani."

Miekka mietti miehen kielen, arvasi uron pakinan.

Sanan virkkoi, noin nimesi: "Ei liene minua luotu
naisia menettämähän, kataloita kaatamahan."

Se on seppo Ilmarinen jopa loihe laulamahan,
syäntyi sanelemahan. Lauloi naisensa lokiksi
luo'olle lokottamahan, veen karille kaikkumahan,
nenät nienten niukumahan, vastatuulet vaapumahan.

Siitä seppo Ilmarinen rekehensä reutoaikse.

Ajoa kahattelevi alla päin, pahoilla mielin;
matkasi omille maille, tuli maille tuttaville.

Vaka vanha Väinämöinen tiellä vastahan tulevi.

Sai tuosta sanelemahan: "Veli, seppo Ilmarinen!

Mit' olet pahoilla mielin, kahta kallella kypärin

Pohjolasta tullessasi? Miten Pohjola elävi?"

Sanoi seppo Ilmarinen: "Mi on Pohjolan eleä!

Siell' on sampo jauhamassa, kirjokansi kallumassa:

päivän jauhoi syötäviä, päivän toisen myötäviä,
kolmannen kotipitoja.

"Jotta sanon kuin sanonki, vielä kerran kertaelen:

mi on Pohjolan eleä, kun on sampo Pohjolassa!

Siin' on kyntö, siinä kylvö, siinä kasvo kaikenlainen,
siinäpä ikuinen onni."

Sanoi vanha Väinämöinen: "Veli, seppo Ilmarinen!

Minne heitit naisen nuoren, kunne kuulun morsiamen,

kun sa tyhjänä tuletki, aina naisetta ajelet?"

Se on seppo Ilmarinen sanan virkkoi, noin nimesi:

"Lauloin ma mokoman naisen meren luo'olle lokiksi.

Nyt se lokkina lojuvi, kajavana kaakahtavi,

Y kiljuvi vesikivillä, kariloilla kaljahuvi."

YHDEKSÄSNELJÄTTÄ RUNO

Vaka vanha Väinämöinen itse tuon sanoiksi virkki:

"Ohoh seppo Ilmarinen! Lähtekämme Pohjolahan

hyvän sammon saa'antahan, kirjokannen katsantahan!"

Se on seppo Ilmarinen sanan virkkoi, noin nimesi:

"Ei ole sampo saatavana, kirjokansi tuotavana

pimeästä Pohjolasta, summasta Sariolasta!

Siell' on sampo saatettuna, kirjokansi kannettuna

Pohjolan kivimäkehen, vaaran vaskisen sisähän

yheksän lukon ta'aksi, siihen juuret juurruteltu

yheksän sylen syvähän, yksi juuri maaemähän,

toinen vesiviertheesen, kolmas on kotimäkehen."

Sanoi vanha Väinämöinen: "Veli seppo, veikkoseni!

Lähtekämme Pohjolahan tuon on sammon saa'antahan!

Laatikamme laiva suuri, johon sampo saatetahan,

kirjokansi kannetahan Pohjolan kivimäestä,

vaaran vaskisen sisästä, yheksän lukon takoa!"

Sanoi seppo Ilmarinen: "Vakavampi maisin matka.

Lempo menköhön merelle, surma suurelle selälle!

Siellä tuuli turjuttaisi, siellä viskaisi vihuri,

saisi sormet soutimeksi, kämmenet käsimeloiksi."

Sanoi vanha Väinämöinen: "Vakavampi maisin matka,

vakavampi, vaikeampi, vielä muuten mutkaisempi.

Lysti on venon vesillä, purren juosta jolkutella,

ve'et väljät välkytellä, selät selvät seurustella:

tuuli purtta tuuttavi, aalto laivoa ajavi,

länsituuli läikyttävi, etelä e'elle viepi.

Vaan kuitenkin kaikitenki, kun et mieline merisin,

niin on maisin matkatkamme, rantaisin ratustelkamme!

"Tao nyt mulle uusi miekka, tee miekka tuliteräinen,

jolla hurttia hutelen, Pohjan kansan kaikottelen

saaessa otolle sammon tuonne kylmähän kylähän,

pimeähän Pohjolahan, summahan Sariolahan!"

Tuo on seppo Ilmarinen, takoja iän-ikuinen,

tunki rautoja tulehen, teräksiä hiiloksehen,

kultia koko piosen, hope'ita kourallisen.

Laittoi orjat lietsomahan, palkkalaiset painamahan.

Orjat lietsoi löyhytteli, hyvin painoi palkkalaiset:

rauta vellinä venyvi, teräs taipui tahtahana,

hopea vetenä välkkyi, kulta läikkyi lainehena.

Siitä seppo Ilmarinen, takoja iän-ikuinen,

katsoi alle ahjoksensa, lietsimensä liepehelle:

näki miekan syntyväksi, pää kullan kuvauvaksi.

Otti ainehet tulesta, tempasi hyvät takehet

ahjosta alasimelle, vasarille, valkkamille.

Takoi miekan mieltä myöten, kalvan kaikkien parahan,

jonka kullalla kuvasi, hopealla huolitteli.

Vaka vanha Väinämöinen tuli tuota katsomahan.

Sai miekan tuliteräisen käteensä oikeahan.

Katselevi, kääntelewi; sanan virkkoi, noin nimesi:

"Onko miekka miestä myöten, kalpa kantajan mukahan?"

Olipa miekka miestä myöten, kalpa kantajan mukahan,

jonka kuu kärestä paistoi, päivä paistoi lappeasta,

tähet västistä välötti, hevonen terällä hirnui,

kasi naukui naulan päässä, penu putkessa puhusi.

Sylkytteli miekkoansa vuoren rautaisen raossa.

Itse tuon sanoiksi virkki: "Jo minä terällä tällä

vaikka vuoret poikki löisin, kalliot kaha jakaisin!"

Itse seppo Ilmarinen sanan virkkoi, noin nimesi:

"Milläpä minä poloinen, millä, tuima, turveleime,

hyöteleime, vyöteleime maan varalle, veen varalle?

Joko luustoihin lueime, rautapaitoihin paneime,

teräsvöihin telkitäime? Mies on luustossa lujempi,

rautapaiassa parempi, teräsvyössä tenhoisampi."

Lähteä luku tulevi, liitto käyä kerkiävi.

Yks' on vanha Väinämöinen, toinen seppo Ilmarinen

läksivät hevon hakuhun, kuloharjan kuuntelohon,

suvikunnan suitset vyöllä, varsan valjahat olalla.

Kahen etsivät hevoista, päätä puitse katselevat,

tarkasti tähystelevät ympäri salon sinisen:

löytivät hevon lehosta, kuloharjan kuusikosta.

Vaka vanha Väinämöinen, toinen seppo Ilmarinen

painoi päähän kullan päitset, suvikunnan suitset suuhun.

Ajoa ratustelevat kahen miehen rantamaata:

kuului rannalta kujerrus, valitanta valkamalta.

Vaka vanha Väinämöinen sanan virkkoi, noin nimesi:

"Siell' on impi itkemässä, kana kaikerrehtamassa!

Joko käymme katsomahan, likeltä tähystämähän?"

Itse astuvi likemmä, meni luota katsomahan.

Eipä impi itkekänä eikä kaikerra kananen:

oli pursi itkemässä, venonen valittamassa.

Virkki vanha Väinämöinen luoksi purren päästyänsä:

"Mitä itket, puinen pursi, vene hankava, valitat?

Itketkö sä puisuuttasi, hankavuuttasi haveksit?"

Pursi puinen vastoavi, vene hankava sanovi:

"Vesille venosen mieli tervaisiltaki teloilta,

mieli neien miehelähän korkeastaki ko'ista.

Sitä itken, pursi raukka, vene vaivainen, valitan:

itken viejäistä vesille, laskijaista lainehille.

"Sanottihin tehtäessä, laulettihiin laitettaissa

saatavan sotivenettä, vainopurttu puuhattavan,

tuovan täyteni eloa, alustani aartehtia:

ei ole sotahan saatu, eloteillen ensinkänä!

"Muut purret, pahatki purret, ne aina sotia käyvät,

tappeloita tallustavat: kolme kertoa kesässä

tuovat täytensä rahoja, alustansa aartehtia.

Minä, veistämä venonen, satalauta laaittama,

tässä lahon lastuillani, venyn veistännäisilläni.

Pahimmatki maan matoset alla kaarien asuvat,

linnut ilman ilke'immät pesän pielessä pitävät,

kaikki korven konnikatki kokillani koksentavat.

Oisi kahta kaunihimpi, kahta, kolmea parempi

olla mäntynä mäellä, petäjänä kankahalla,

oksilla oravan juosta, penun alla pyörähellä."

Vaka vanha Väinämöinen tuossa tuon sanoiksi virkki:

"Elä itke, puinen pursi, vene hankava, havise!

Kohta saat sotia käyä, tappeloita tallustella.

"Lienet pursi Luojan luoma, Luojan luoma, tuojan

tuoma,

syrjin syökseite vetehen, laioin aalloillen ajaite,

ilman kouran koskematta, käen päälle käyttämättä,

olkapään ojentamatta, käsivarren vaalimatta!"

Pursi puinen vastoavi, vene hankava sanovi:

"Eipä muu sukuni suuri eikä veljeni, venoset,

lähe työnnyttä vesille, laskematta lainehille,

kun ei kourin koskettane, käsivarsin käännettäne."

Sanoi vanha Väinämöinen: "Jos ma sun vesille työnnän,

joko juokset soutamatta, airoilla avittamatta,

huoparilla huopimatta, puhumatta purjehesen?"

Pursi puinen vastoavi, vene hankava sanovi:

"Eipä muu sukuni suuri eikä toinen joukkioni

juokse sormin soutamatta, airoilla avittamatta,

huoparilla huopimatta, puhumatta purjehesen."

Vaka vanha Väinämöinen tuosta tuon sanoiksi virkki:

"Joko juokset soutamalla, airoilla avittamalla,

huoparilla huopimalla, puhumalla purjehesen?"

Pursi puinen vastoavi, vene hankava sanovi:

"Jo vainen sukuni muuki, kaikki veljeni, venoset,

juoksi sormin soutamalla, airoilla avittamalla,

huoparilla huopimalla, puhumalla purjehesen."

Siitä vanha Väinämöinen heitti hiekalle hevosen,

painoi puuhun marhaminnan, ohjat oksalle ojenti,

lykkäsi venon vesille, lauloi purren lainehille.

Kysytteli puista purtta, sanan virkkoi, noin nimesi:

"Oi sie kaareva venonen, pursi puinen, hankaniekka!

Ootko kaunis kannannalta, kuin oot kaunis katsonnalta?"

Pursi puinen vastoavi, vene hankava sanovi:

"Oonpa kaunis kannannalta sekä pohjalta sijava:

soutoa sa'an urohon, ilman istua tuhannen."

Siitä vanha Väinämöinen lauloa hyrähtelevi.

Lauloi ensin laitapuolen sukapäitä sulhosia,

sukapäitä, piipioja, saapasjalkoja jaloja.

Lauloi toisen laitapuolen tinapäitä tyttäriä,

tinapäitä, vaskivöitä, kultasormia somia.

Lauloi vielä Väinämöinen teljot täytehen väkeä,

ne on vanhoa väkeä, iän kaiken istunutta,

kuss' oli vähän sijoja nuorukaisilta esinnä.

Itse istuvi perähän, kokan koivuisen kuvulle,

lasketteli laivoansa. Sanan virkkoi, noin nimesi:

"Juokse, pursi, puittomia, vene, väljiä vesiä!

Kule kuplina merellä, lumpehina lainehilla!"

Pani sulhot soutamahan, neiet ilman istumahan.

Sulhot souti, airot notkui: eipä matka eistykänä.
Pani neiet soutamahan, sulhot ilman istumahan.
Neiet souti, sormet notkui: eipä vielä matka eisty.
Muutti vanhat soutamahan, nuoret päältä katsomahan.
Vanhat souti, päät vapisi: eipä vielä matka eisty.
Siitä seppo Ilmarinen itse istui soutamahan:
jopa juoksi puinen pursi, pursi juoksi, matka joutui.
Loitos kuului airon loiske, kauas hankojen hamina.
Soutavi sorehtelewi: teljot rytkyi, laiat notkui,
airot piukki pihlajaiset, airon pyörät pyinä vinkui,
terät teirinä kukerti, nenä joikui joutsenena,
perä kaarskui kaarnehena, hangat hanhina havisi.
Itse vanha Väinämöinen laskea karehtelewi
perässä punaisen purren, melan vartevan varassa.
Niemi matkalla näkyvi, kylä kurja kuumottavi.
Ahti niemellä asuvi, Kauko niemen kainalossa.
Kalatuutta Kauko itki, leivätyyttä Lemminkäinen,
Ahti aitan pieneyttä, veitikkä osan vähyyttä.
Veisti laitoja venehen, uuen purren pohjapuuta
päässä pitkän nälkäniemen, paltalla kylän katalan.
Se oli korvalta korea, silmältä sitäi parempi.
Loi silmänsä luotehelle, käänti päätä päivän alle:
kaaren kaukoa näkevi, pilven longan loitompata.
Eipä kaari ollutkana eikä pieni pilven lonka:
oli pursi kulkemassa, venonen vaeltamassa
selvällä meren selällä, ulapalla aukealla;

mies puhas perässä purren, mies sorea soutimilla.

Sanoi lieto Lemminkäinen: "En mä tunne tuota purtta,

keksi kelvoista venettä; souten Suomesta tulevi,

airon iske'in iästä, melan luoen luotehesen."

Jo huhuta huikahutti, mäjellytti, mäikähytti,

huuti mies nenästä niemen, verevä vesien poikki:

"Kenen on veno vesillä, kenen laiva lainehilla?"

Miehet purresta puhuvat sekä vaimot vastoavat:

"Mi olet mies metsän asuja, uros korven kolkuttaja,

kun et tunne tuota purtta, keksi Väinölän venettä,

et tunne peräurosta etkä miestä airollista?"

Sanoi lieto Lemminkäinen: "Jo tunnen peränpitäjän

ja älyän airollisen: vaka vanha Väinämöinen

itse on perän piossa, Ilmarinen airollisna.

Minnekkä menette, miehet, kunne läksitte, urohot?"

Sanoi vanha Väinämöinen: "Kohti pohjaista kulemme,

kohti kuohuja kovia, lakkipäitä lainehia:

sampoa tapoamahan, kirjokantta katsomahan

Pohjolan kivimäestä, vaaran vaskisen sisästä."

Sanoi lieto Lemminkäinen: "Ohoh vanha Väinämöinen!

Otapa minua, miestä, urohoksi kolmanneksi,

kun saat sammon nostantahan, kirjokannen kannantahan!

Vielä mieki miesnä maksan, jos saisi tapella tarve:

annan käskyn kämmenille, olkapäilleni opaston."

Vaka vanha Väinämöinen otti miehen matkoihinsa,

veitikän venosehensa. Se on lieto Lemminkäinen

jo tulla tuhuttelevi, käyä luikerrehtelevi.

Tuopi laian tullessansa venehesen Väinämöisen.

Sanoi vanha Väinämöinen: "Oisi puuta purressani,

laitoa venehessäni, parahiksi painoaki.

Miksi laitat laitoasi, puuta purtehen liseät?"

Sanoi lieto Lemminkäinen: "Ei vara venettä kaa'a,

tuki suovoa tuhoa. Use'in merellä Pohjan

tuuli laitoa kysyvi, vastatuuli varppehia."

Sanoi vanha Väinämöinen: "Sentähen sotavenosen

rinta rautahan rakettu ja tehty teräsnenähän,

jottei tuulen tuiki vieä eikä viskoa vihurin."

NELJÄSKYMMENES RUNO

Vaka vanha Väinämöinen laskea karehtelevi

tuon on pitkän niemen päästä, kylän kurjan kuuluvilta.

Laski laulellen vesiä, ilon lyöen lainehia.

Neiet niemien nenissä katselevat, kuuntelevat:

"Mi lienee ilo merellä, mikä laulu lainehilla,

ilo entistä parempi, laulu muita laatusampi?"

Laski vanha Väinämöinen, laski päivän maavesiä,

päivän toisen suovesiä, kolmannen kosen vesiä.

Siinä lieto Lemminkäinen muisti muutaman sanansa

korvalla tulisen kosken, pyhän virran pyörtehessä.

Sanovi sanalla tuolla, lausui tuolla lausehella:

"Heitä, koski, kuohuminen, vesi vankka, vellominen!

Kosken tyttö, kuohuneiti! Istuite kihokivelle,

kihopaaelle paneite! Sylin aaltoja aseta,
 käsin kääri käppyröitä, kourin kuohuja kohenna,
 jottei riusko rinnoillemme eikä päällemme päräjä!
 "Akka aaltojen-alainen, vaimo kuohun-korvallinen!
 Nouse kourin kuohun päälle, yksin aallollen ylene
 kuohuja kokoamahan, vaahtipäitä vaalimahan,
 jottei syytöintä syseä, viatointa vierettele!
 "Kivet keskellä jokea, paaet kuohun kukkuralla
 otsansa alentakohon, päälakensä painakohon
 matkalta punaisen purren, tieltä tervaisen venehen!
 "Kun ei tuosta kyllin liene, Kivi-Kimmo, Kammon
 poika,
 väännä reikä vääntimellä, puhkaise purasimella
 keskelle kosen kiveä, pahan paaen palleahan,
 juosta purren puuttumatta, venehen vikaumatta!
 "Kun ei tuosta kyllin liene, veen isäntä, vuon alio,
 kivet saata sammaliksi, hauin vuoluksi venonen
 kuohuja kulettaessa, mäkipäitä mentäessä!
 "Neiti kosken-korvallinen, impi virran-vierellinen!
 Kehreäs utuinen lanka utuisesta kuontalosta!
 Veä lankasi ve'elle, sinerväsi lainehelle,
 jota pitkin purren juosta, tervarinnan teutella,
 mennä miehen melkeänki, äkkiouonkin osata!
 "Melatar on, mielivaimo! Ota mieluisa melasi,
 jollapa piät pereä, noitivirrat viillettelet
 katehen koan e'etse, noian ikkunan alatse!

"Kun ei tuosta kyllin liene, Ukko, taivahan jumala,
piä miekalla pereä, tuijota tupettomalla,
jotta juosta puisen purren, mennä mäntyisen venehen!"

Itse vanha Väinämöinen laskea karehtelevi.

Laski louhien lomitse noita kuohuja kovia;
eikä puutu puinen pursi, vene tietäjän takellu.

Äsken tuonne tultuansa noille väljille vesille
puuttui pursi juoksemasta, venonen pakenemasta.

Pursi puuttuvi lujahan, vene vieremättömäksi.

Se on seppo Ilmarinen, toinen lieto Lemminkäinen
pistivät melan merehen, lastun kuusen lainehesen;
päästeä nytystelevät tuota purtta puutoksesta:
ei ota venonen juosta eikä pääse puinen pursi.

Vaka vanha Väinämöinen sanan virkkoi, noin nimesi:

"Oi sie lieto Lemmin poika! Kallistaite katsomahan,
miss' on pursi puuttumassa, venonen takistumassa
näillä väljillä vesillä, vienolla alantehella,
kivelläkö vai haolla vaiko muulla vastuksella!"

Se on lieto Lemminkäinen pyörähtihe katsomahan.

Katsovi venosen alle, sanan virkkoi, noin nimesi:

"Ei ole veno kivellä, ei kivellä, ei haolla:
vene on hauin hartioilla, ve'en koiran konkkaluilla!"

Vaka vanha Väinämöinen sanan virkkoi, noin nimesi:

"Jotaki joessa onpi, hakojaki, haukiaki.

Kun lie hauin hartioilla, ve'en koiran konkkaluilla,
veä miekalla vetehen, katkaise kala kaheksi!"

Se on lieto Lemminkäinen, poika, veitikkä verevä,
 miekan vyöltänsä vetävi, luunpurijan puoleltansa.
 Vetä miekalla meryttä, alta laian laskettavi:
 itse vierähti vetehen, kourin aaltohon kohahti.
 Siitä seppo Ilmarinen tarttui tukkahan urosta,
 nostalti merestä miehen. Itse tuon sanoiksi virkki:
 "Kaikki on mieheksi kyhätty, pantu parran kantajaksi,
 lisäksi satalu'ulle, tuhannelle täytteheksi!"
 Miekan vyöltänsä vetävi, tupestansa tuiman rauan,
 jolla kalhaisi kaloa, alta laian läimähytti:
 miekka murskaksi mureni, eipä hauki tiennytkänä.
 Vaka vanha Väinämöinen tuossa tuon sanoiksi virkki:
 "Ei ole teissä puolta miestä, ei urosta kolmannesta!
 Kun konsa tulevi tarve, miehen mieltä vaaitahan,
 silloin mieli melkeässä, kaikki toimi toisialla."
 Itse miekkansa veälti, tempasi terävän rauan.
 Työnti miekkansa merehen, alle laian langetteli
 kalahauin hartioihin, ve'en koiran konkkaluihin.
 Miekka luottihe lujahan, kitasihin kiinnittihe.
 Siitä vanha Väinämöinen nostalti kaloa tuota,
 veti haukia ve'estä: hauki katkesi kaheksi;
 pursto pohjahan putosi, pää kavahti karpahasen.
 Jo otti venonen juosta, pääsi pursi puutoksesta.
 Vaka vanha Väinämöinen luotti purren luotoselle,
 ravahutti rantehesen. Katselevi, kääntelevi
 tuota hauin pääpaloa. Itse tuon sanoiksi virkki:

"Ken on vanhin sulholoista, sepä hauki halkomahan,
kala viploin viiltämähän, pää paloiksi pahkomahan!"

Miehet purresta puhuvat, vaimot lausui laitasilta:

"Saajanpa käet sulimmat, sormet pyytäjän pyhimmät."

Vaka vanha Väinämöinen veti veitsen huotrastansa,
kyleltänsä kylmän rauan, jolla hauin halkaisevi,
pahkovi kalan paloiksi. Itse tuon sanoiksi virkki:

"Ken on nuorin neitosista, sepä hauki keittämähän
murkinaisiksi muruiksi, kalaisiksi lounahiksi!"

Kävi neiet keittämähän kävi kilvan kymmenenki.
Siitä hauki keitetähän, murkinoiahan muruina.

Jäipä luita luotoselle, kalanluita kalliolle.

Vaka vanha Väinämöinen noita tuossa katselevi,
katselevi, kääntelevi. Sanan virkkoi, noin nimesi:

"Mikä tuostaki tulisi, noista hauin hampahista,
leveästä leukaluusta, jos oisi sepon pajassa,
luona taitavan takojan, miehen mahtavan käsissä?"

Sanoi seppo Ilmarinen: "Ei tule tyhjästä mitänä,
kalan ruotasta kalua, ei seponkana pajassa,
luona taitavan takojan, miehen mahtavan käsissä."

Vaka vanha Väinämöinen itse tuon sanoiksi virkki:

"Näistäpä toki tulisi kalanluinen kanteloinen,
kun oisi osoajata; soiton luisen laatijata."

Kun ei toista tullutkana, ei ollut osoajata,
soiton luisen laatijata, vaka vanha Väinämöinen
itse loihe laatijaksi, tekijäksi teentelihe.

Laati soiton hauinluisen, suoritti ilon ikuisen.
 Kust' on koppa kanteletta? Hauin suuren leukaluusta.
 Kust' on naulat kanteletta? Ne on hauin hampahista.
 Kusta kielet kanteletta? Hivuksista Hiien ruunan.
 Jo oli soitto suorituna, valmihina kanteloinen,
 soitto suuri hauinluinen, kantelo kalaneväinen.
 Tuli tuohon nuoret miehet, tuli nainehet urohot,
 tuli pojat puol'-ikäiset sekä pienet piikalapset,
 tytöt nuoret, vaimot vanhat, naiset keskikertaisetki,
 kanteletta katsomahan, soittoa tähyämähän.
 Vaka vanha Väinämöinen käski nuoren, käski vanhan,
 käski keskikertaisenki soittamahan sormillansa
 tuota ruotaista romua, kalanluista kanteletta.
 Soitti nuoret, soitti vanhat, soitti keskikertaisetki.
 Nuoret soitti, sormet notkui, vanhat väänti, pää vapisi:
 ei ilo ilolle nousnut, soitto soitolle ylennyt.
 Sanoi lieto Lemminkäinen: "Oi te pojat puol'älyiset,
 teki tyttäret typerät sekä muu katala kansa!
 Ei ole teissä soittajata, oike'in osoajata!
 Tuokatte minulle soitto, kantakatte kanteloinen
 kahen polven pystyn päähän, kynnen kymmenen
 nenähän!"
 Siitä lieto Lemminkäinen saip' on kantelon käsille,
 ilon itsensä likemmä, soiton alle sormiensa.
 Soittoa sovittelevi, kanteletta kääntelevi:
 eipä soitto soitakana, ei ilo iloakana.

Sanoi vanha Väinämöinen: "Ei ole tässä nuorisossa,
kansassa kasuavassa eikä vanhassa väessä
tuon on soiton soittajaista, tuon ilon iloajaista.
Joko Pohjola paremmin saisi soiton soittamahan,
tuon ilon iloamahan, jospa laitan Pohjolahan?"
Laittoi soiton Pohjolahan, saatatti Sariolahan.
Soitti pojat Pohjolassa, soitti pojat jotta piiat,
soitti miehet naisekkahat sekä naiset miehekkähät.
Itsekin emäntä soitti, tuota käänti, tuota väänti,
tuota sormin suoritteli, kynsin kymmenin piteli.
Soitti pojat Pohjolassa, soitti kansa kaikenlainen.
Ei ilo ilolle tunnu eikä soitto soitannalle:
kielet kierohon kävivät, jouhet parkuivat pahasti,
ääni kaikkui karkeasti, soitto julmasti sorisi.
Sokea sopessa nukkui, ukko vanha uunin päällä.
Ukko uunilta havannut, kiukahalta kirsahnut
urahti unisijalta, nurahutti nurkastansa:
"Heretkätte, heittäkätte, luokatte, lopettakatte!
Puhki korvani puhuvi, läpi pääni läylentävi,
kaikki käypi karvoilleni, viepi viikoksi uneni!
"Jos ei soitto Suomen kansan vasta vaikuta ilolle
eli uuvuta unehen, maku'usen maanittele,
niin vetehen visko'otte, aaltoihin upottaotte,
tahi viekötte takaisin, soitto tuonne saattaotte
miehen tehnehen käsille, sormille sovittelijan!"
Soitto kielin kerkiävi, kantelo sanoin kajahui:

"En vielä vetehen joua, alle aaltojen asetu!

Ennen soitan soittajalla, vangun vaivan nähnehellä."

Jopa vietihin visusti, kannettihin kaunihihi

miehen laatijan kätehen, pyytänehen polvuksille.

YHDESVIIDETTÄ RUNO

Vaka vanha Väinämöinen, laulaja iän-ikuinen,

sormiansa suorittavi, peukaloitansa pesevi.

Istuiksen ilokivelle, laulupaaelle paneikse

hope'iselle mäelle, kultaiselle kunnahalle.

Otti soiton sormillensa, käänti käyrän polvillensa,

kantelen kätensä alle. Sanan virkkoi, noin nimesi:

"Tulkohonpa kuulemahan, ku ei liene ennen kuullut

iloa ikirunojen, kajahusta kanteloisen!"

Siitä vanha Väinämöinen alkoi soittoa somasti

hauinruotaista romua, kalanluista kanteletta.

Sormet nousi notkeasti, peukalo ylös keveni.

Jo kävi ilo ilolle, riemu riemulle remahti,

tuntui soitto soitannalle, laulu laululle tehosi.

Helähteli hauin hammas, kalan pursto purkaeli,

ulvosi upehen jouhet, jouhet ratsun raikkahuivat.

Soitti vanha Väinämöinen. Ei ollut sitä metsässä

jalan neljän juoksevata, koivin koikkelehtavata,

ku ei tullut kuulemahan, iloa imehtimähän.

Oravat ojentelihe lehväseltä lehväselle;

tuohon kärpät kääntelihe, aioillen asettelihe.

Hirvet hyppi kankahilla, ilvekset piti iloa.
Heräsi susiki suolta, nousi karhu kankahalta
petäjäisestä pesästä, kutiskosta kuusisesta.
Susi juoksi suuret matkat, karhu kankahat samosi;
viimein aiallen asettui, veräjälle vieretäikse:
aita kaatui kalliolle, veräjä aholle vieri.
Siitä kuusehen kuvahti, petäjähän pyörähytti
soitantoa kuulemahan, iloa imehtimähän.
Tapiolan tarkka ukko, itse Metsolan isäntä,
ja kaikki Tapion kansa, sekä piit jotta poiit,
kulki vuoren kukkulalle soittoa tajuamahan.
Itseki metsän emäntä, Tapiolan tarkka vaimo,
sinisukkahan siroikse, punapaulahan paneikse;
loihe koivun konkelolle, lepän lengolle levahti
kanteloista kuulemahan, soittoa tajuamahan.
Mi oli ilman lintujaki, kahen siiven sirkovia,
ne tulivat tuiskutellen, kiiätellen kiirehtivät
kunnioa kuulemahan, iloa imehtimähän.
Kokko kun kotona kuuli sen soresan Suomen soiton,
heitti pentunsa pesähän; itse loihe lentämähän
soittohon sulan urohon, Väinämöisen vääntelöhön.
Korkealta kokko lenti, halki pilvien havukka,
allit aalloilta syviltä, joutsenet sulilta soilta.
Pieniäki peiposia, lintuja livertäviä,
sirkkuja satalukuisin, leivoja liki tuhatta
ilmassa ihastelivat, hartioilla haastelivat,

tehessä isän iloa, soitellessa Väinämöisen.

Itse ilman luonnottaret, ilman impyät ihanat,
 iloa imehtelivät, kanteloista kuuntelivat;
 mikä ilman vempelillä, taivon kaarella kajotti,
 mikä pienen pilven päällä, rusoreunalla rehotti.

Tuo Kuutar, korea impi, neiti Päivätär pätevä
 pitelivät pirtojansa, niisiänsä nostelivat,
 kultakangasta kutoivat, hope'ista helskyttivät,
 äärellä punaisen pilven, pitkän kaaren kannikalla.

Kunpa saivat kuullaksensa tuon soiran soiton äänen,
 jo pääsi piosta pirta, suistui sukkula käestä,
 katkesihe kultarihmat, helkähti hopeaniidet.

Ei sitä oloista ollut, ei ollut ve'essäkänä
 evän kuuen kulkevata, kalaparvea parasta,
 ku ei tullut kuulemahan, iloa imehtimähän.

Uipi hauit hangotellen, ve'en koirat vengotellen,
 lohet luo'oilta samosi, siikaset syväntehiltä.

Säret pienet, ahvenetki, mujehetki, muut kalatki
 rinnoin ruokohon ajaikse, rantahan rakenteleikse
 virttä Väinön kuulemahan, soittoa tajuamahan.

Ahto, aaltojen kuningas, ve'en ukko ruohoparta,
 ve'en kalvolle veäikse, luikahaikse lumpehelle;
 siinä kuunteli iloa. Itse tuon sanoiksi virkki:

"En ole mointa ennen kuullut sinä ilmoisna ikänä,
 soitantoa Väinämöisen, iloa ikirunojan!"

Sisarekset sotkottaret, rannan ruokoiset kälykset,

hiipoivat hivuksiansa, hapsiansa harjasivat
harjalla hopeapäällä, sukimella kultaisella.
Saavat kuulla äänen ouon, tuon on soitannon sorean:
sulkahti suka vetehen, haihtui harja lainehesen.
Jäi hivukset hiipomatta, tukat kesken suorimatta.
Itseki ve'en emäntä, ve'en eukko ruokorinta,
jopa nousevi merestä ja lapaikse lainehesta;
ruokorintahan rivahti, väännäikse vesikarille
tuota ääntä kuulemahan, soitantoa Väinämöisen,
kun oli ääni kummanlainen, soitanto ylen sorea.
Se siihen sike'in nukkui, vaipui maata vatsallehen
kirjavan kiven selälle, paaen paksun pallealle.
Siinä vanha Väinämöinen soitti päivän, soitti toisen.
Ei ollut sitä urosta eikä miestä urheata,
ollut ei miestä eikä naista eikä kassan kantajata,
kellen ei itkuksi käynyt, kenen syäntä ei sulannut.
Itki nuoret, itki vanhat, itki miehet naimattomat,
itki nainehet urohot, itki pojat puol'-ikäiset,
sekä pojat jotta neiet, jotta pienet piikasetki,
kun oli ääni kummanlainen, ukon soitanto suloinen.
Itsensäki Väinämöisen kyynel vierä kyykähteli.
Tippui tilkat silmistänsä, vierivät vesipisarat,
karkeammat karpaloita, herkeämmät hernehiä,
pyöreämmät pyyn munia, päreämmät päitä pääskyn.
Ve'et vierä silmästänsä, toiset toisesta noruvi.
Putosivat poskipäille, kauniille kasvoillensa,

kaunihilta kasvoiltansa leve'ille leuoillensa,
 leve'iltä leuoiltansa rehe'ille rinnoillensa,
 rehe'iltä rinnoiltansa päteville polvillensa,
 päteviltä polviltansa jalkapöyille jaloille,
 jalkapöyiltä jaloilta maahan alle jalkojensa
 läpi viien villavaipan, kautta kuuven kultavyönsä,
 seitsemän sinihamosen, sarkakauhtanan kaheksan.

Vierivät vesipisarat luota vanhan Väinämöisen
 rannalle meren sinisen, rannalta meren sinisen
 alle selvien vesien, päälle mustien murien.

Siitä vanha Väinämöinen itse tuon sanoiksi virkki:

"Onko tässä nuorisossa, nuorisossa kaunoisessa,
 tässä suuressa su'ussa, isossa isän alassa
 kyyneleni poimijata alta selvien vesien?"

Nuoret tuossa noin sanovi sekä vanhat vastoavi:

"Ei ole tässä nuorisossa, nuorisossa kaunoisessa,
 tässä suuressa su'ussa, isossa isän alassa
 kyyneläsi poimijata alta selvien vesien."

Sanoi vanha Väinämöinen, itse virkki, noin nimesi:

"Kenpä toisi kyyneleni, poimisi vesipisarat
 alta selvien vesien, saisi multa sulkaturkin."

Tuli korppi koikotellen. Sanoi vanha Väinämöinen:

"Käyös, korppi, kyyneleni alta selvien vesien!
 Annan sulle sulkaturkin." Eipä korppi saanutkana.

Kuuli tuon sininen sotka, niin tuli sininen sotka.

Sanoi vanha Väinämöinen: "Use'in, sininen sotka,

suullasi sukelteleiheet, ve'essä vilotteleiheet:
 käypä, poimi kyyneleni alta selvien vesien!
 Saat sinä parahan palkan: annan sulle sulkaturkin."
 Kävi sotka poimimahan Väinämöisen kyyneleitä
 alta selvien vesien, päältä mustien murien.
 Poimi kyynelet merestä, kantoi Väinölle kätehen:
 jo oli muiksi muuttunehet, kasvanehet kaunoisiksi,
 helmiksi heristynehet, simpsukoiksi siintynehet,
 kuningasten kunnioiksi, valtojen iki-iloiksi.

KAHDESVIIDETTÄ RUNO

Vaka vanha Väinämöinen, toinen seppo Ilmarinen,
 kolmas lieto Lemmin poika, tuo on kaunis Kaukomieli,
 läksi selvälle merelle, lake'ille lainehille
 tuonne kylmähän kylähän, pimeähän Pohjolahan,
 miehen syöjähän sijahan, urohon upottajahan.
 Kenpä tuossa soutajaksi? Yks' on seppo Ilmarinen:
 sepä tuossa soutajaksi airoillen ylimäisille;
 toinen lieto Lemminkäinen airoillen alimaisille.
 Vaka vanha Väinämöinen itse istuihe perähän.
 Laskea karehtelevi; laski halki lainehien,
 noien kuohujen kovien, lakkipäien lainehien,
 vasten Pohjan valkamoita, ennen tiettyjä teloja.
 Jopa tuonne tultuansa, matkan päähän päästyänsä
 vetivät venosen maalle, tempasivat tervarinnan
 teloille teräksisille, valkamaille vaskisille.

Tulivat tuville tuosta, pian pistihe sisälle.

Kysyi Pohjolan emäntä, tutkaeli tullehilta:

"Mipä miehillä sanoma, urohilla uusi tieto?"

Vaka vanha Väinämöinen, tuopa tuohon vastoavi:

"Sammosta sanomat miesten, kirjokannesta urosten:

saimme sampuen jaolle, kirjokannen katselulle."

Itse Pohjolan emäntä sanan virkkoi, noin nimesi:

"Ei pyyssä kahen jakoa, oravassa miehen kolmen.

Hyvä on sampuen hyrätä, kirjokannen kahnatella

Pohjolan kivimäessä, vaaran vaskisen sisässä.

Hyvä olla itseniki sammon suuren haltijana."

Vaka vanha Väinämöinen sanan virkkoi, noin nimesi:

"Kun et antane osoa, tuota sammon toista puolta,

niin on kaiken kantanemme, vienemme venehesemme."

Louhi, Pohjolan emäntä, tuo tuosta pahoin pahastui.

Kutsui Pohjolan kokohon, nuoret miehet miekkoinensa,

urohot asehinensa pään varalle Väinämöisen.

Vaka vanha Väinämöinen kävi kanteloisehensa,

itse istui soittamahan, alkoi soittoa somasti.

Tuota kaikki kuulemahan, iloa imehtimähän,

miehet mielellä hyvällä, naiset suulla nauravalla,

urohot vesissä silmin, pojat maassa polvillansa.

Väkeä väsyttelvi, rahvahaista raukaisevi:

kaikki nukkui kuuntelijat sekä vaipui katselijat;

nukkui nuoret, nukkui vanhat Väinämöisen soitantohon.

Siitä viisas Väinämöinen, tietäjä iän-ikuinen,

tapasi on taskuhunsa, kulki kukkaroisehensa.
 Ottavi uniset neulat, voiteli unella silmät,
 ripset ristihin panevi, painoi luomet lukkosehen
 väeltä väsyneheltä, urohilta uinuvilta:
 pani pitkähän unehen, viikommaksi nukkumahan
 koko Pohjolan perehen ja kaiken kyläisen kansan.
 Meni sammon saa'antahan, kirjokannen katsontahan
 Pohjolan kivimäestä, vaaran vaskisen sisästä,
 yheksän lukon takoa, takasalvan kymmenennen.
 Tuossa vanha Väinämöinen lauloa hyrähtelevi
 vaaran vaskisen ovilla, kivilinnan liepehillä:
 jopa liikkui linnan portit, järkkyy rautaiset saranat.
 Itse seppo Ilmarinen, tuopa tuossa toisna miesnä.
 Voilla voiti lukkoloita, saranoita rasvasilla,
 jottei ukset ulvahuisi, eikä naukuisi saranat.
 Lukot sormin luksutteli, salvat kuokalla kohotti:
 jo lukot lusuna vierä, ovet vahvat aukieli.
 Siitä vanha Väinämöinen itse tuon sanoiksi virkki:
 "Oi sie lieto Lemmin poika, ylimäinen ystäväni!
 Mene sampo ottamahan, kirjokansi kiskomahan!"
 Tuopa lieto Lemminkäinen tahi kaunis Kaukomieli,
 kyllä kärkäs käskemättä, kehumattaki kepeä,
 meni sammon saa'antahan, kirjokannen kiskontahan.
 Sanoi tuonne mennessänsä, kerskaeli käyessänsä:
 "Mi lienee minussa miestä, urosta Ukon pojassa,
 senpä sampo siirtyköhön, kirjokansi kääntyköhön

jalan oikean avulla, takakannan koskemalla!"

Siirrytteli Lemminkäinen, siirrytteli, käännytteli,
sylin sampoa syleili, polvin maassa puuhaeli:
eipä sampo liikukana, kirjokansi kallukana;
sen oli juuret juurruteltu yheksän sylen syvähän.

Hyvä on härkä Pohjolassa, jok' on vahva vartalolta,
ylen sitkeä sivulta, suonilta kovin soarea;
sen on syltä sarvet pitkät, puolentoista turpa paksu.

Otti härän heinikosta, auran pellon pientarelta;
sillä kynti sammon juuret, kirjokannen kiinnittimet:
saipa sampo liikkumahan, kirjokansi kallumahan.

Siitä vanha Väinämöinen, toinen seppo Ilmarinen,
kolmas lieto Lemminkäinen saattelivat sammon suuren
Pohjolan kivimäestä, vaaran vaskisen sisästä.

Veivät sen venosehensa, latjasivat laivahansa.
Saivat sammon purtehensa, kirjokannen kaarillensa;
työntivät venon vesille, satalauan lainehille.

Tyrskähti veno vetehen, läksi laioin lainehesen.

Kysyi seppo Ilmarinen, sanan virkkoi, noin nimesi:
"Minne sampo saatetahan, kunnepa kuletetahan
näiltä paikoilta pahoilta, poloisesta Pohjolasta?"

Vaka vanha Väinämöinen itse virkki, noin nimesi:
"Tuonne sampo saatetahan, kirjokansi kaimatahan
nenähän utuisen niemen, päähän saaren terhenisen,
siellä onnen ollaksensa, ainian asuaksensa.

On siellä vähän sijoa, toki paikkaa palanen,

syömätöintä, lyömätöintä, miekan miehen käymätöintä."

Siitä vanha Väinämöinen läksi poies Pohjolasta,

läksi mielellä hyvällä, iloten omille maille.

Itse tuossa noin saneli: "Käänny, pursi, Pohjolasta,

käännäite kohen kotia, perin maille vierahille!

"Tuuttele, tuuli, purtta, soutele, vesi, venettä,

anna airoillen apua, huoparille huoitusta

noilla väljillä vesillä, ulapoilla auke'illa!

"Oisiko aivot pikkaraiset, soutajat vähäväkiset,

pienoiset peränpitäjät, lapset laivan hallitsijat,

anna, Ahto, airojasi, venettäsi, veen isäntä,

airot uuet ja paremmat, mela toinen ja lujempi,

itse airoillen asetu, sovitaite soutamahan!

Anna juosta puisen purren, rautahangan hakkaella

halki kuohujen kovien, lakkipäien lainehien!"

Siitä vanha Väinämöinen laskea karehtelevi.

Itse seppo Ilmarinen, toinen lieto Lemminkäinen,

nepä tuossa soutelevat, soutelevat, joutelevat

selviä selän vesiä, lake'ita lainehia.

Sanoi lieto Lemminkäinen: "Olipa ennen aikoinani,

oli vettä soutajalla sekä virttä laulajalla.

Vaan ei nyt, nykyisin aioin tuota kuulla kulloinkana

venehessä vierentätä, lainehilla laulantata."

Vaka vanha Väinämöinen sanan virkkoi, noin nimesi:

"Ei vesillä vieremistä, lainehilla laulamista!

Laulu laiskana pitävi, virret sou'un viivyttävi.

Päivä kultainen kuluisi, yöhyt kesken yllättäisi
näillä väljillä vesillä, lake'illa lainehilla."
Se on lieto Lemminkäinen sanan virkkoi, noin nimesi:
"Aika kuitenkin kuluvi, päivä kaunis kärkelevi,
yö tulla tuhuttelevi, hämärä häkyttelevi,
jos et laula polvenasi, hyrehi sinä ikänä."
Laski vanha Väinämöinen selkeä meren sinisen,
laski päivän, laski toisen. Päivänäpä kolmantena
tuo on lieto Lemminkäinen kerran toisen kertaeli:
"Miks' et laula, Väinämöinen, hyrehi, hyväntöläinen,
hyvän sammon saatuasi, tien oikein osattuasi?"
Vaka vanha Väinämöinen, hänpä varman vastoavi:
"Varahainen laulannaksi, aikainen ilonpioksi.
Äsken laulanta sopisi, ilon teentä kelpoaisi,
kun omat ovet näkyisi, omat ukset ulvahtaisi."
Sanoi lieto Lemminkäinen: "Oisinko itse perässä,
lauleleisin voinessani, kukkuisin kyetessäni;
ehk' ei toiste voiakana, ei kyllin kyetäkänä.
Kun et lauloa luvanne, itse laululle rupean."
Siinä lieto Lemminkäinen, tuo on kaunis Kaukomieli,
suutansa sovittelevi, säveltänsä säätelevi.
Sai itse hyräilemähän, loihe, kurja, kukkumahan
äreällä äänellänsä, käreällä kulkullansa.
Lauloi lieto Lemminkäinen, karjahteli Kaukomieli;
suu liikkui, järisi parta, leukapielet lonkaeli.
Laulu kuului loitommalle, vierähys vesien poikki,

kuului kuutehen kylähän, seitsemän selän ylitse.
Kurki istui kannon päässä, märän mättähän nenässä,
sormiluitansa lukevi, jalkojansa nostelevi.
Sepä säikähti kovasti Lemminkäisen laulantata.
Päästi kurki kumman kulkun, säikähti pahan sävelen;
heti loihe lentämähän, lenti poikki Pohjolahan.
Sitte tuonne tultuansa, Pohjan suolle saatuansa
vielä parkaisi pahasti, äkeästi ärjähteli:
sillä Pohjolan herätti, pahan vallan valveutti.
Nousi Pohjolan emäntä unen pitkän maattuansa.
Kävi karjakartanohon, juoksi riistariiheen luoksi;
katselevi karjoansa, elojansa arvelevi:
ei ollut karjoa kaonnut, riistettynä riistojansa.
Jo kävi kivimäelle, vaaran vaskisen ovelle.
Sanoi tuonne tultuansa: "Voi, poloinen, päiviäni!
Jop' on täällä vieras käynyt, kaikki lukot lonkaellut,
liikutellut linnan portit, särkenyt saranarauat!
Oisko täältä sampo saatu, otettu omin lupinsa?"
Jo oli sieltä sampo saatu, anastettu kirjokansi
Pohjolan kivimäestä, vaaran vaskisen sisästä,
yhöksän lukon takoa, takasalvan kymmenennen.
Louhi, Pohjolan emäntä, tuo tuosta pahoin pahastui,
katsoi valtansa vajuvan, alenevan arvionsa.
Uutarta rukoelevi: "Ututyttö, terhenneiti!
Seulo seulalla utua, terhenistä tepsuttele,
laske talma taivahalta, auer ilmasta alenna

selvälle meren selälle, ulapalle aukealle,
jottei päästä Väinämöisen, osata uvantolaisen!
"Kun ei tuosta kyllin tulle, Iku-Turso, Äijön poika,
nosta päätäsi merestä, lakkoasi lainehesta!
Kaataos Kalevan miehet, upota uvantolaiset,
hävitä häjyt urohot alle aaltojen syvien!
Saata sampo Pohjolahan venehestä vierimättä!
"Kun ei tuosta kyllin tulle, oi Ukko, ylijumala,
ilman kultainen kuningas, hope'inen hallitsija,
rakenna rajuinen ilma, nosta suuri säien voima!
Luo tuuli, lähetä aalto aivan vastahan venettä,
jottei päästä Väinämöisen, kulkea uvantolaisen!"
Ututyttö, neiti terhen, u'un huokuvi merelle,
sumun ilmahan sukesi; piti vanhan Väinämöisen
kokonaista kolme yötä sisässä meren sinisen
pääsemättänsä perille, kulkematta kunnekana.
Yön kolmen levätyänsä sisässä meren sinisen
virkki vanha Väinämöinen, itse lausui, noin nimesi:
"Ei ole mies pahempikana, uros untelompikana
u'ulla upottaminen, terhenellä voittaminen."
Veti vettä kalvallansa, merta miekalla sivalti.
Sima siukui kalvan tiestä, mesi miekan roiskehesta:
nousi talma taivahalle, utu ilmoillen yleni.
Selvisi meri sumusta, meren aalto auteresta;
meri suureksi sukeutui, maailma isoksi täytyi.
Oli aikoa vähäinen, pirahteli pikkarainen.

Jo kuului kova kohina viereltä veno punaisen;
nousi kuohu korkeaksi vasten purtta Väinämöisen.
Siinä seppo Ilmarinen toki säikähti kovasti:
veret vierä kasvoiltansa, puna poskilta putosi.
Veti viltin päänsä päälle, yli korvien kohenti,
peitti kasvot kauniisti, silmänsä sitäi paremmin.
Itse vanha Väinämöinen katsoi vierellä vesiä,
loi silmät sivulle purren. Näki kummoa vähäisen:
Iku-Turso, Äijön poika, vieressä veno punaisen
nosti päätänsä merestä, lakkoansa lainehesta.
Vaka vanha Väinämöinen saipa korvat kourihinsa.
Korvista kohottelevi, kysytteli, lausutteli,
sanan virkkoi, noin nimesi: "Iku-Turso, Äijön poika!
Miksi sie merestä nousit, kuksi aallosta ylenit
etehen imehneille, saanikka Kalevan poian?"
Iku-Turso, Äijön poika, eikä tuo ihastu tuosta
eikä tuo kovin pelästy eikä varsin vastaele.
Vaka vanha Väinämöinen tarkoin toiste tutkaeli,
kolmasti kovin kysyvi: "Iku-Turso, Äijön poika!
Miksi sie merestä nousit, kuksi aallosta ylenit?"
Iku-Turso, Äijön poika, jo kerralla kolmannella
sanan vastaten sanovi: "Siksi mie merestä nousin,
siksi aallosta ylenin: oli mielessä minulla
surmata suku Kalevan, saa'a sampo Pohjolahan.
Kun nyt lasket lainehisin, heität vielä herjan hengen,
enpä toiste tullekana etehen imehneille."

Silloin vanha Väinämöinen heitti herjan lainehisin.
Itse tuon sanoiksi virkki: "Iku-Turso, Äijön poika!
Ellös sie merestä nousko, ellös aallosta yletkö
etehen imehneille tämän päivyen perästä!"
Senpä päivyen perästä ei Turso merestä nouse
etehen imehneille, kuni kuuta, aurinkoa,
kuni päiveä hyveä, ilmoa ihailtavata.
Siitä vanha Väinämöinen laski eelle laivoansa.
Oli aikoa vähäinen, pirahteli pikkarainen.
Jo Ukko, ylijumala, itse ilmojen isäntä,
virkki tuulet tuulemahan, sääät rajut rajuamahan.
Nousi tuulet tuulemahan, sääät rajut rajuamahan.
Kovin läikkyi länsituuli, luoetuuli tuikutteli;
enemmän etelä tuuli, itä inkui ilkeästi;
kauheasti kaakko karjui, pohjonen kovin porasi.
Tuuli puut lehattömäksi, havupuut havuttomaksi,
kanervat kukattomaksi, heinät helpehattömäksi.
Nosti mustia muria päälle selvien vesien.
Kovin silloin tuulet tuuli, aallot hakkasi alusta.
Veivät harpun hauinluisen, kantelon kalaneväisen
väen Vellamon hyväksi, Ahtolan iki-iloksi.
Ahto aalloilta havainnut, Ahon lapset lainehilta;
ottivat soorean soiton, kotihinsa korjasivat.
Siinä vanhan Väinämöisen ve'et silmihin vetihe.
Itse tuon sanoiksi virkki: "Sinne sattui saalahani,
meni mielisöittimeni, katosi iki-iloni!

En tuota enämpi saane sinä ilmoisna ikänä
 hauin hampahan iloa, kalanluista luikutusta."
 Itse seppo Ilmarinen, tuopa tuiki tuskautui.
 Sanan virkkoi, noin nimesi: "Voi, poloinen, päiviäni,
 kun läksin selille näille, ulapoille auke'ille,
 polin puulle pyörivälle, varvalle vapisevalle!
 Jo on tukka tuulta nähnyt, hivus säätä hirveätä,
 parta päiviä pahoja, nähnyt näillääki vesillä;
 harvoin on havaita tainnut tuulta ennen tuon näöistä,
 noita kuohuja kovia, lakkipäitä lainehia.
 Jo nyt on tuuli turvanani, meren aalto armonani!"
 Vaka vanha Väinämöinen, tuopa tuossa arvelevi:
 "Ei venossa vieremistä, purressa parahtamista!
 Itku ei hä'ästä päästä, parku päivistä pahoista."
 Siitä tuon sanoiksi virkki, itse lausui, noin nimesi:
 "Vesi, kiellä poikoasi, laine, lastasi epeä,
 Ahto, aaltoja aseta, Vellamo, veen väkeä,
 ettei parsku parraspuille, pääse päälle kaarieni!
 "Nouse, tuuli, taivahalle, ylös pilvihin ajaite,
 sukhusi, syntyhysi, heimohon, perhehesi!
 Elä kaa'a puista purtta, vierrä hongaista venettä!
 Ennen kaa'a puut palolla, kuuset kummuilla kumoa!"
 Se on lieto Lemminkäinen, itse kaunis Kaukomieli,
 sanan virkkoi, noin nimesi: "Tule, kokko turjalainen!
 Tuopa kolme sulkoasi, kokko, kolme, kaarne, kaksi
 varaksi vähän venehen, pahan purren parraspuuksi!"

Itse laitoa lisäsi, varppehia valmisteli;
 liitti tuohon liikalaiat, koko sylen korkeuiset,
 aallon käymättä ylitse, partahille parskumatta.
 Jo oli kyllin laitoaki, venehessä varppehia
 tuulen tuiman tuikutella, aallon ankaran lykätä,
 kuohuja kulettaessa, mäkipäitä mentäessä.

KOLMASVIIDETTÄ RUNO

Louhi, Pohjolan emäntä, kutsui Pohjolan kokohon.
 Pani joukon jousihinsa, laittoi miehet miekkoihinsa;
 rakenteli Pohjan purren, suoritti sotavenosen.
 Latoi miehet laivahansa, suoritti sotaurohot,
 kuni sotka poikasensa, tavi lapsensa latovi:
 sata miestä miekallista, tuhat jousella urosta.
 Kohenteli purjepuita, vaatevarpoja varasi;
 nosti puuhun purjehia, vaattehia varpapaihin,
 kuin on pitkän pilven longan, pilven tönkän taivahalla.
 Siitä läksi laskemahan, sekä läksi jotta joutui
 sampoa tapoamahan venehestä Väinämöisen.
 Vaka vanha Väinämöinen laskevi sinistä merta.
 Itse tuon sanoiksi virkki, puhui purtensa perästä:
 "Oi sie lieto Lemmin poika, ylimäinen ystäväni!
 Nouse purjepuun nenähän, vaatevarpahan ravaha!
 Katsaise etinen ilma, tarkkoa takainen taivas,
 onko selvät ilman rannat, onko selvät vai sekavat!"
 Tuopa lieto Lemminkäinen, poika, vetikkä verevä,

hyvin kärkeä käskemättä, kehumattaki kepeä,
 nousi purjepuun nenähän, vaatevarpahan ravahti.
 Katsoi iät, katsoi lännet, katsoi luotehet, etelät,
 katsoi poikki Pohjan rannan. Siitä tuon sanoiksi virkki:
 "Selvänä etinen ilma, taakea takainen taivas:
 pieni on pilvi pohjosessa, pilven lonka luotehessa."
 Sanoi vanha Väinämöinen: "Jo vainen valehteletki!
 Ei se pilvi ollekana, pilven lonka lienekänä:
 se on pursi purjehinen. Katso toiste tarkemmasti!"
 Katsoi toiste, katsoi tarkoin. Sanovi sanalla tuolla:
 "Saari kaukoa näkyvi, etähältä haamottavi;
 havukoita haavat täynnä, koivut kirjokoppeloita."
 Sanoi vanha Väinämöinen: "Jo vainen valehtelitki!
 Havukoita ei ne olle eikä kirjokoppeloita:
 ne on Pohjan poikasia. Katso tarkoin kolmannesti!"
 Se on lieto Lemminkäinen katsoi kerran kolmannenki.
 Sanovi sanalla tuolla, lausui tuolla lausehella:
 "Jo tulevi Pohjan pursi, satahanka hakkoavi!
 Sata on miestä soutimilla, tuhat ilman istumassa!"
 Silloin vanha Väinämöinen jo tunsu toet totiset.
 Sanan virkkoi, noin nimesi: "Soua, seppo Ilmarinen,
 soua, lieto Lemminkäinen, soutakatte, kaikki kansa,
 jotta juoksisi venonen, pursi eestä ennättäisi!"
 Souti seppo Ilmarinen, souti lieto Lemminkäinen,
 souti kansa kaikenlainen. Lyllyivät melat lyllyiset,
 hangat piukki pihlajaiset, vene honkainen vapisi;

nenä hyrski hylkehenä, perä koskena kohisi,
vesi kiehui kelloloissa, vaahti palloissa pakeni.
Kilvan kiskoivat urohot, miehet veikaten vetivät:
eipä matka eistykänä, ei pakene puinen pursi
eestä purren purjehisen, tuon on Pohjolan venehen.
Silloin vanha Väinämöinen jo tunsi tuhon tulevan,
hätäpäivän päälle saavan. Arvelee, ajattelevi,
miten olla, kuin eleä. Itse tuon sanoiksi virkki:
"Vielä mä tuohon mutkan muistan, keksin kummoa
vähäisen."

Tavoittihe tauloihinsa, tunkihe tuluksihinsa.
Otti piitä pikkuruisen, tauloa taki vähäisen;
ne merehen mestoavi yli olkansa vasemman.
Sanovi sanalla tuolla, lausui tuolla lausehella:
"Tuosta tulkohon karinen, salasaari kasvakhon,
johon juosta Pohjan purren, satahangan halkiella
meren myrskyn hiertimessä, lainehen rapa'imessa!"
Se siitä kariksi kasvoi, loihe luo'oksi merehen,
itähän pitemmin puolin, poikkipuolin pohjosehen.
Tulla puikki Pohjan pursi, halki aallon hakkoavi:
jopa joutuvi karille, puuttui luotohon lujasti.
Lenti poikki puinen pursi, satakaari katkieli;
mastot maiskahti merehen, purjehet putoelivat
noiksi tuulen vietäviksi, ahavan ajeltaviksi.
Louhi, Pohjolan emäntä, jaloin juoksevi vetehen,
läksi purtta nostamahan, laivoa kohottamahan.

Ei ota vene yletä eikä pursi liikahella:

kaikk' oli kaaret katkennunna, kaikki hangatki hajalla.

Arvelee, ajattelevi. Itse tuon sanoiksi virkki:

"Mikäs neuvoksi tulevi, kukas pannahan etehen?"

Jopa muiksi muutaltihe, tohti toisiksi ruveta.

Otti viisi viikatetta, kuusi kuokan kuolioa:

nepä kynsiksi kyhäsi, kohenteli kouriksensa;

puolen purtta särkynyttä: senpä allensa asetti;

laiat siiviksi sivalti, peräpuikon purstoksensa;

sata miestä siiven alle, tuhat purston tutkaimehen,

sata miestä miekallista, tuhat ampujaurosta.

Levitäikse lentämähän, kokkona kohotteleikse.

Lenteä lekuttelevi tavoitellen Väinämöistä:

siipi pilviä sipaisi, toinen vettä vieprahteli.

Veen emonen, vaimo kaunis, hänpä tuon sanoiksi virkki:

"Oi on vanha Väinämöinen! Käänä päätä päivän alta,

luo'os silmät luotehesen, katso taaksesi vähäisen!"

Vaka vanha Väinämöinen käänti päätä päivän alta,

luopi silmät luotehesen, katsoi taaksensa vähäisen:

jo tulevi Pohjan eukko, lintu kumma liitelevi,

harte'ista kuin havukka, vaakalintu vartaloita!

Yllättävi Väinämöisen. Lenti purjepuun nenähän,

vaatevarpahan rapasi, päähän pielen seisotaikse:

oli pursi päin pu'ota, laiva laioin kallistua.

Siinä seppo Ilmarinen heitäikse Jumalahansa,

Luojahansa luotteleikse. Sanovi sanalla tuolla:

"Varjele, vakainen Luoja, kaitse, kaunoinen Jumala,
 ettei poika pois tulisi, emon lapsi lankeaisi
 Luojan luomalta lu'ulta, Jumalan sukeamalta!
 "Ukko, julkinen jumala, itse taatto taivahinen!
 Tuo mulle tulinen turkki, päälleni panuinen paita,
 jonka suojasta sotisin ja takoa tappeleisin,
 ettei pää pahoin menisi, tukka turhi'in tulisi
 rauan kirkkahan kisassa, terän tuiman tutkaimessa!"
 Itse vanha Väinämöinen sanan virkkoi, noin nimesi:
 "Ohoh Pohjolan emäntä! Joko saat jaolle sammon
 nenähän utuisen niemen, päähän saaren terhenisen?"
 Sanoi Pohjolan emäntä: "En lähe jakohon sammon
 sinun kanssasi, katala, kerallasi, Väinämöinen!"
 Itse sampoa tavoitti venehestä Väinämöisen.
 Siinä lieto Lemminkäinen miekan vyöltänsä vetäisi,
 tempasi terävän rauan vasemmalta puoleltansa;
 kokon kourille kokevi, räpylöille räimilöivi.
 Iski lieto Lemminkäinen, sekä iski jotta lausui:
 "Maahan miehet, maahan miekat, maahan untelot
 urohot,
 sa'at miehet siiven alta, kymmenet kynän nenästä!"
 Virkki tuossa Pohjan eukko, puhui purjepuun nenästä:
 "Oi sie lieto, Lemmin poika, Kauko rukka, mies katala!
 Pettelit oman emosi, valehtelit vanhempasi:
 sanoit et käyväsi sotoa kuunna, kymmennä kesänä
 kullankana tarpehella, hopeankana halulla!"

Vaka vanha Väinämöinen, tietäjä iän-ikuinen,
arvasi ajan olevan, tunsi hetken tulleheksi.
Jo veti melan merestä, tammen lastun lainehesta:
sillä kalhaisi kavetta, iski kynsiä kokolta:
muut kynnet meni muruiksi, jäi yksi sakarisormi.
Pojat siiviltä putosi, melskahti merehen miehet,
sata miestä siiven alta, tuhat purstolta urosta.
Itse kokko kopsahtihe, kapsahutti kaaripuulle,
kuni puusta koppeloinen, kuusen oksalta orava.
Siitä sampoa tavoitti sormella nimettömällä.
Sammon vuoalti vetehen, kaatoi kaiken kirjokannen
punapurren laitimelta keskelle meren sinisen:
siinä sai muruiksi sampo, kirjokansi kappaleiksi.
Niin meni muruja noita, sammon suuria paloja
alle vienon vesien, päälle mustien murien;
ne jäivät ve'en varaksi, ahtolaisten aartehiksi.
Siitäp' ei sinä ikänä, kuuna kullan valkeana
vesi puuttune varoja, ve'en Ahto aartehia.
Jäipä toisia muruja, pienempäisiä paloja
selälle meren sinisen, meren laajan lainehille,
tuulen tuuteltavaksi, aaltojen ajeltavaksi.
Niitä tuuli tuutteli, meren läikkä läikytteli
selällä meren sinisen, meren laajan lainehilla.
Tuuli maalle työnnytteli, aalto rannallen ajeli.
Vaka vanha Väinämöinen näki tyrskyn työntelevän,
hyrskyn maalle hylkeävän, aallon rannallen ajavan

noita sampuen muruja, kirjokannen kappaleita.

Hän tuosta toki ihastui. Sanan virkkoi, noin nimesi:

"Tuost' on siemenen sikiö, alku onnen ainiaisen,
tuosta kyntö, tuosta kylvö, tuosta kasvu kaikenlainen!

Tuosta kuu kumottamahan, onnen päivä paistamahan
Suomen suurille tiloille, Suomen maille mairehille!"

Louhi, Pohjolan emäntä, sanan virkkoi, noin nimesi:

"Vielä mä tuohon mutkan muistan, mutkan muistan,
keinon keksin

kynnöllesi, kylvöllesi, karjoillesi, kasvuillesi,

kuillesi kumottaville, päivillesi paistaville:

tungen kuuhuen kivehen, päivän kätken kalliohon;

annan pakkasen palella, vilun ilman viivytellä

kyntöjäsi, kylvöjäsi, elojasi, toukojasi;

saatan rautaisen rakehen, teräksisen tellittelen

halmehillesi hyville, parahille pelloillesi.

Nostan karhun kankahalta, harvahampahan havuilta

ruuniasi ruhtomahan, tammojasi tappamahan,

karjojasi kaatomahan, lehmiä levittämähän.

Kansan tauilla tapatan, surmoan sukusi kaiken,

ettei kuulla kuun ikänä maailmassa mainittavan."

Silloin vanha Väinämöinen itse tuon sanoiksi virkki:

"Ei minua laula lappi eikä tunge turjalainen!

Jumalall' on ilman viitta, Luojalla avaimet onnen,

ei katehen kainalossa, vihansuovan sormen päässä.

"Kun ma luome Luojahani, turvoan Jumalahani,

saa se toukat touoistani, viholliset viljastani,
 tonkimasta toukojani, kasvujani kaatamasta,
 orahia ottamasta, viljoa vihoamasta.

"Sinä, Pohjolan emäntä, tunge turmiot kivehen,
 pahat paina kalliohon, vaivat vuorehen valitse,
 elä kuuta kulloinkana, aurinkoa milloinkana!

"Anna pakkasen palella, vilun ilman viivytellä
 omia orahiasi, kylvämiäsi jyviä!

Sa'a rauaista raetta, teräksistä telkyttele
 oman auran kääntämille, Pohjan peltojen perille!

"Nosta karhu kankahalta, viiasta vihainen kissa,
 korvesta koverakoura, havun alta harvahammas
 Pohjolan kujan perille, Pohjan karjan käytäville!"

Siitä Pohjolan emäntä sanan virkkoi, noin nimesi:

"Jo minulta valta vaipui, jo aleni arvioni:
 eloni meni merehen, sampo särkyi lainehisin!"

Läksi itkien kotihin, polotellen pohjosehen.

Ei saanut sanottavata koko sammosta kotihin;
 veipä kuitenkin vähäisen sormella nimettömällä:
 kantoi kannen Pohjolahan, sai rivan Sariolahan.

Siit' on polo Pohjolassa, elo leivätöin Lapissa.

Vaka vanha Väinämöinen itse maalle mentyänsä
 löyty sampuen muruja, kirjokannen kappaleita
 rannalta merelliseltä, hienoiselta hietiköltä.

Saattoi sampuen muruset, kirjokannen kappalehet
 nenähän utuisen niemen, päähän saaren terhenisen,

KALEVALA

kasvamahan, karttumahan, saamahan, satoamahan
olu'iksi ohraisiksi, leiviksi rukihiiksi.

Siinä vanha Väinämöinen itse tuon sanoiksi virkki:

"Anna, Luoja, suo, Jumala, anna onni ollaksemme,
hyvin ain' eleäksemme, kunnialla kuollaksemme
suloisessa Suomenmaassa, kaunihissa Karjalassa!

"Varjele, vakainen Luoja, kaitse, kaunoinen Jumala,
miesten mielijuohtehista, akkojen ajatuksista!

Kaa'a maalliset katehet, ve'elliset velhot voita!

"Ole puolla poikiesi, aina lastesi apuna,
aina yöllisnä tukena, päivällisnä vartijana,
vihoin päivän paistamatta, vihoin kuun kumottamatta,
vihoin tuulen tuulematta, vihoin saamatta satehen,
pakkasen palelematta, kovan ilman koskematta!

"Aita rautainen rakenna, kivilinna liitättele
ympäri minun eloni, kahen puolen kansoani,
maasta saaen taivosehen, taivosesta maahan asti,
asukseni, ainokseni, tuekseni, turvakseni,
jottei liika liioin söisi, vastus viljalta vitaisi
sinä ilmoisna ikänä, kuuna kullan valkeana!"

NELJÄSVIIDETTÄ RUNO

Vaka vanha Väinämöinen arvelevi aivossansa:

"Nytpä soitanto sopisi, ilon teentä kelpoaisi
näillä uusilla oloilla, kaunihilla kartanoilla!
Vaan on kantele kaonnut, iloni iäti mennyt

kalaisehen kartanohon, lohisehen louhikkohon,
meren hauan haltijoille, Vellamon ikiväelle.
Eikä tuota tuonekana, Ahto antane takaisin.
"Oi on seppo Ilmarinen! Taoit ennen, taoit eilen,
taopa tänäki päänä! Tao rautainen harava,
haravahan piit tiheät, piit tiheät, varsi pitkä,
jolla lainehet haroan, laposille aallot lasken,
meren ruoikot ru'olle, rannat kaikki karhikoille,
soitto jälle saa'akseni, kantelo tavatakseni
kalaisesta kaartehesta, lohisesta louhikosta!"
Se on seppo Ilmarinen, takoja iän-ikuinen,
takoi rautaisen haravan varren vaskisen keralla.
Piit takoi satoa syltä, varren viittä valmisteli.
Siitä vanha Väinämöinen otti rautaisen haravan.
Astui tietä pikkaraisten, kulki matkoa palasen
teloille teräksisille, vaskisille valkamoille.
Tuoss' oli purtta, kaksi purtta, kaksi valmista venettä
teloilla teräksisillä, vaskisilla valkamoilla:
yksi pursi uusi pursi, toinen pursi vanha pursi.
Sanoi vanha Väinämöinen, virkki uuelle venolle:
"Lähepä, veno, vesille, pursi, aalloillen ajaite
käsivarren kääntämättä, peukalon pitelemättä!"
Läksipä veno vesille, pursi aalloillen ajoihe.
Vaka vanha Väinämöinen itse istuihe perähän;
läksi merta luutimahan, lainetta lakaisemahan.
Luopi lumpehet kokohon, haravoipi rannan raiskat,

ruoposteli ruo'on ruutut, ruo'on ruutut, kaislan kaitut,
 joka hauanki harasi, karit kaikki karhieli:
 eipä saanut, ei tavannut hauinluista soittoansa,
 ikimennyttä iloa, kaonnutta kanteloa.
 Vaka vanha Väinämöinen astuvi kohen kotia
 alla päin, pahoilla mielin, kaiken kallella kypärin.
 Itse tuon sanoiksi kertoi: "Ei tuota enämpi olle
 hauin hampahan iloa, kalanluista luikutusta!"
 Astuessansa ahoa, saloviertä vierressänsä
 kuuli koivun itkeväksi, puun visan vetistäväksi.
 Jopa luoksi luontelihe, lähemmäksi laittelihe.
 Kysytteli, lausutteli: "Mit' itket, ihana koivu,
 puu vihanta, vierettelet, vyöhyt valkea, valitat?
 Ei sua sotahan vieä, ei tahota tappelohon."
 Koivu taiten vastaeli, itse virkki puu vihanta:
 "Niinpä muutamat sanovi, moniahat arvelevi
 elävän minun ilossa, riemussa remuelevan:
 minä hoikka huolissani, ikävissäni iloitsen,
 panen pakkopäivissäni, murehissa murmattelen.
 "Typeryyttä, tyhjä, itken, vajauttani valitan,
 kun olen osatoin, raukka, tuiki, vaivainen, varatoin
 näillä paikoilla pahoilla, lake'illa laitumilla.
 "Osalliset, onnelliset tuota toivovat alati
 kesän kaunihin tulevan, suven suuren lämpiävän.
 Toisinpa minä typerä, minä vaivainen varoan
 kuoreni kolottavaksi, lehtivarvat vietäväksi!

"Useinpa minun utuisen, use'in, utuisen raukan,
lapset kerkeän keväimen luokseni lähenteleikse,
veitsin viisin viiltelevät halki mahlaisen mahani.

Paimenet pahat kesällä vievät vyöni valkeaisen,
ken lipiksi, ken tupeksi, kenpä marjatuohiseksi.

"Use'in minun utuisen, use'in, utuisen raukan,
tytöt allani asuvat, vierelläni viehkuroivat,
lehvät päältä leikkelevät, varvat vastoiksi sitovat.

"Use'in minä utuinen, use'in, utuinen raukka,
kaaetahan kaskipuiksi, pinopuiksi pilkotahan.

Kolmasti tänäi kesänä, tänä suurena suvena
miehet allani asuivat, kirvestänsä kitkuttivat
mun poloisen pään menoksi, heikon henkeni lähöksi.

"Se oli ilo kesästä, riemu suuresta suvesta.

Ei ole talvi sen parempi, lumen aika armahampi.

"Jopa aina aikaisehen mure muo'on muuttelevi,
pääni painuvi pahaksi, kasvot käypi kalveaksi
muistellessa mustat päivät, pahat ajat arvellessa.

"Siitä tuuli tuskat tuopi, halla huolet haike'immat:
tuuli vie vihannan turkin, halla kaunihin hamehen.

Niin minä vähävarainen, minä, koito koivu raukka,
jään aivan alastomaksi, varsin vaattehettomaksi
vilussa värisemähän, pakkasessa parkumahan."

Sanoi vanha Väinämöinen: "Elä itke, puu vihanta,
vesa lehti, vierettele, vyöhyt valkea, valita!

Saat sinä olevan onnen, elon uuen armahamman;

kohta itkenet ilosta, riemusta remahutellet."

Siitä vanha Väinämöinen koivun soitoksi kuvasi.

Veisteli kesäisen päivän, kalkutteli kanteletta

nenässä utuisen niemen, päässä saaren terhenisen.

Veisti kopan kanteletta, emäpuun iloa uutta,

kopan koivusta lujasta, emäpuun visaperästä.

Sanoi vanha Väinämöinen, itse lausui, noin nimesi:

"Tuoss' on koppa kanteletta, emäpuu iki-iloa.

Mistä naulat saatanehe, vääntimet perittänehe?"

Kasvoi tammi tanhualla, puu pitkä pihan perällä,

tammessa tasaiset oksat, joka oksalla omena,

omenalla kultapyörä, kultapyörällä kähkönen.

Kun käki kukahtelewi, sanoin viisin virkkelewi,

kulta suusta kumpuavi, hopea valahtelewi

kultaiselle kunnahalle, hope'iselle mäelle:

siitä naulat kantelehen, vääntimet visaperähän!

Sanoi vanha Väinämöinen, itse virkki, noin nimesi:

"Sain ma naulat kantelehen, vääntimet visaperähän.

Vielä uupuvi vähäisen, viittä kieltä kanteloinen.

Mistä tuohon kielet saisin, äänöset asetteleisin?"

Läksi kieltä etsimähän. Astuvi ahoa myöten:

istui immikkö aholla, nuori neitonen norolla.

Ei se impi itkenynnä, ei varsin ilonnutkana;

ilman lauloi itseksensä: lauloi iltansa kuluksi,

sulhon toivossa tulevan, armahansa aikehessa.

Vaka vanha Väinämöinen tuonne kengättä kepitti,

ilman hampsi hattaratta. Sitte sinne tultuansa
alkoi hapsia anella. Itse tuon sanoiksi virkki:
"Anna, impi, hapsiasi, hieprukka, hivuksiasi
kanteloisen kielosiksi, ääniksi ilon ikuisen!"
Antoi impi hapsiansa, hienoja hivuksiansa;
antoi hasta viisi, kuusi sekä seitsemän hivusta:
siit' on kielet kantelessa, ääntimet iki-ilossa.
Saip' on soitto valmihiksi. Siitä vanha Väinämöinen
istuiksen alakivelle, paatiselle portahalle.
Otti kantelon käsille, ilon itsensä lähemmä.
Kären käänti taivahalle, ponna polville tukesi:
ääniä asettelevi, säveliä sääntelevi.
Sai äänet asetetuksi, soittonsa sovitetuksi,
niin käänti alakäsille, poikkipuolin polvillensa.
Laski kynttä kymmenkunnan, viisi sormea viritti
kielille kapahumahan, sävelille hyppimähän.
Siinä vanha Väinämöinen kun on soitti kanteletta
käsin pienin, hoikin sormin, peukaloin ulos kiverin,
jopa virkki puu visainen, vesa lehti vieretteli,
kukahti käkösen kulta, hivus impyen ilosi.
Sormin soitti Väinämöinen, kielin kantelo kajasi:
vuoret loukkui, paaet paukkui, kaikki kalliots tärähti,
kivet laikkui lainehilla, somerot vesillä sousti,
petäjät piti iloa, kannot hyppi kankahilla.
Kälykset Kalevan naiset, kesken kirjan neulomisen
ne tuohon jokena juoksi, kaikki virtana vilisi,

nuoret naiset naurusuulla, emännät ilolla mielin
soittelo kuulemahan, iloa imehtimähän.
Mi oli miehiä lähellä, ne kaikki lakit käessä;
mi oli akkoja lähellä, ne kaikki käsi posella.
Tyttäret vesissä silmin, pojat maassa polvillansa
kanteloista kuuntelivat, iloa imehtelivät.
Sanoivat samalla suulla, yhen kielen kerkesivät:
"Ei ole tuota ennen kuultu noin suloista soitantoa,
sinä ilmoisna ikänä, kuuna kullan valkeana!"
Kuuluvi sokea soitto, kuului kuutehen kylähän.
Eik' ollut sitä otusta, ku ei tullut kuulemahan
tuota soittoa suloista, kajahusta kanteloisen.
Mi oli metsän eläintä, kyykistyivät kynsillehen
kanteloista kuulemahan, iloa imehtimähän.
Ilman linnut lentäväiset varvuille varustelihe,
veen kalaset kaikenlaiset rantahan rakentelihe.
Matosetki maanalaiset päälle mullan muuttelihe
kääntelevät, kuuntelevat tuota soittoa suloista,
kantelen iki-iloa, Väinämöisen väännätystä.
Siinä vanha Väinämöinen kyllä soitteli somasti,
kajahutti kaunihisti. Soitti päivän, soitti toisen
yhtehen rupeamahan, yhen aamun atriehan,
yhen vyönsä vyötäntähän, yhen paitansa panohon.
Kun hän soitteli kotona, huonehessa honkaisessa,
niin katot kajahtelivat, permannot pemahtelivat;
laet lauloi, ukset ulvoi, kaikki ikkunat iloitsi,

kiukoa kivinen liikkui, patsas patvinen pajahti.
 Kun hän kulki kuusikossa, vaelti petäjikössä,
 kuusoset kumartelihe, männyt mäellä kääntelihe,
 käpöset keolle vieri, havut juurelle hajosi.
 Kun hän liikahti lehossa tahi astahti aholla,
 lehot leikkiä pitivät, ahot ainoista iloa,
 kukat kulkivat kutuhun, vesat nuoret notkahteli.

VIIDESVIIDETTÄ RUNO

Louhi, Pohjolan emäntä, sai sanoman korvihinsa
 Väinölän eleleväksi, Kalevalan kasvavaksi
 sammon saauilla muruilla, kirjokannen kappaleilla.
 Tuo tuota kovin kaehti. Itse aina arvelevi,
 minkä surman suorittaisi, kunka kuoleman kokisi
 tuolle Väinölän väelle, kansalle kalevalaisten.
 Ukkoa rukoelevi, Pauannetta palvoavi:
 "Oi Ukko, ylijumala! Kaataos Kalevan kansa
 rakehilla rautaisilla, neuiloilla teräsnenillä!
 Tahikka tauilla tapata, surmoa suku katala,
 miehet pitkille pihoille, naiset läävän lattioille!"
 Tyttö oli Tuonelan sokea, Loviatar, vaimo vanha,
 pahin Tuonen tyttäriä, ilke'in manattaria,
 alku kaikille pahoille, tuhansille turmioille.
 Sill' oli muoto mustanlainen, iho inhon–karvallinen.
 Tuopa musta Tuonen tyttö, Ulappalan umpisilmä,
 teki tielle vuotehensa, pahnansa pahalle maalle.

Selin tuulehen makasi, kaltoin säähän karkeahan,
 perin viimahan viluhun, kohin päivänkoittehesen.
 Tuli suuri tuulen puuska, iästä iso vihuri,
 tuuli tuhman raskahaksi, kostutti kohulliseksi
 aholla vesattomalla, maalla mättähättömällä.
 Kantoi kohtua kovoa, vatsantäyttä vaikeata;
 kantoi kuuta kaksi, kolme, neljännenki, viiennenki,
 kuuta seitsemän, kaheksan, ympäri yheksän kuuta,
 vaimon vanha'an lukuhun kuuta puolen kymmenettä.
 Yheksännen kuun lopulla, kuun alulla kymmenennen
 kohtu kääntyvi kovaksi, painuvi pakolliseksi;
 eikä synny syntyminen, luovu luomaiset sikiöt.
 Siirrältä sijan aloa, paneutti toisen paikan.
 Meni portto poikimahan, tulen lautta lapsimahan
 kahen kallion välihin, viien vuoren viukelohon:
 eipä tuolla synty synny, luovu luomainen sikiö.
 Etsi synnytössijoa, vatsansa vajennusmaata
 heiluvilla hettehillä, läikkyvillä lähtehillä:
 ei siellä sijoa saanut, vajennusta vatsallensa.
 Synnytteli poikiansa, vajenteli vatsoansa
 kuohussa tulisen kosken, ve'en vankan vääntehessä,
 yheksän;
 vaan ei vielä synty synny, kehnnon kohtu ei kevene.
 Alkoi itkeä iletys, parkua paha kuvatus.
 Ei tieä, mihin menisi, kunne kulkea pitäisi
 vatsansa vajentamahan, poikiansa poikimahan.

Puhui pilvestä Jumala, lausui Luoja taivahalta:

"Tuoll' on suolla kolmisoppi rannalla meryttä vasten,

pimeässä Pohjolassa, sangassa Sariolassa.

Mene sinne poikimahan, kohtusi keventämähän!

Siellä silma tarvitahan, väkeäsi vuotetahan."

Tuopa musta Tuonen tyttö, ilkeä Manalan impi,

tuli Pohjolan tuville, Sariolan saunan maille

latomahan lapsiansa, saamahan sikiöitänsä.

Louhi, Pohjolan emäntä, Pohjan akka harvahammas,

vei tuon saunahan saloa, kylin kylpyhuonehesen,

kyläkunnan kuulematta, sanan saamatta kylähän.

Lämmitti saloa saunan, rikenehen riuahutti;

oluella ukset voiti, kasti kaljalla saranat,

jottei ukset ulvonunna, saranat narahtanunna.

Siitä tuon sanoiksi virkki, itse lausui, noin nimesi:

"Kave eukko, luonnon tyttö, kave kultainen, korea,

jok' olet vanhin vaimoloita, ensin emä itselöitä!

Juokse polvesta merehen, vyö lapasta lainehesen,

ota kiiskiltä kinoa, matehelta nuljaskata,

jolla voiat luun lomina, sivelet sivuja myöten,

päästät piian pintehistä, vaimon vatsanvääntehistä,

tästä tuskasta kovasta, vatsantyöstä vaikeasta!

"Kun ei tuosta kyllin liene, oi Ukko, ylijumala,

tule tänne tarvittaissa, käy tänne kutsuttaessa!

Tääll' on piika pinteessä, vaimo vatsanvääntehessä

saunassa savun seassa, kylän kylpyhuonehessa.

"Ota kultainen kurikka kätehesi oikeahan!
 Sillä haittoja hajota, pihtipuoliset porota,
 lukot Luojan lonkahuta, takasalvat poikki taita
 mennä suuren, mennä pienen, kulkea vähäväkisen!"
 Siinä tuo paha pahennus, Tuonen tyttö umpisilmä
 jopa vatsansa vajenti, latoi lapsensa vihaiset
 alla vaipan vaskikirjan, alla uutimen utuisen.
 Teki poikoa yheksän yhtenä kesäisnä yönä,
 yhen löylyn lyötävillä, yhen saunan saatavilla,
 yhestä vatsan väestä, kohuntäyestä kovasta.
 Nimitteli poikiansa, laaitteli lapsiansa,
 kuin kuki tekemiänsä, itse ilmi luomiansa:
 minkä pisti pistokseksi, kunka änkäsi ähyksi,
 minkä laati luuvaloksi, kunka riieksi risasi;
 minkä painoi paiseheksi, kunka ruohutti ruveksi,
 minkä syöjäksi sysäsi, kunka ruhtosi rutoksi.
 Jäi yksi nimittämättä, poika pahnän-pohjimmainen.
 Senpä sitte käski tuonne, työnti velhoiksi vesille,
 noi'iksi noroperille, katehiksi kaikin paikoin.
 Louhi, Pohjolan emäntä, muut on käski käyä tuonne
 nenähän utuisen niemen, päähän saaren terhenisen.
 Ärrytti äkäiset luomat, tavattomat tautit työnti
 vasten Väinölän väkeä, surmaksi su'un Kalevan.
 Pojat Väinölän potevi, läsivi Kalevan kansa
 tautia tavattomia, nimen tietämättömiä:
 alta lattiat lahovi, päältä peite märkänevi.

Silloin vanha Väinämöinen, tietäjä iän-ikuinen,
läksi päitä päästämähän, henkiä lunastamahan,
läksi Tuonelle sotahan, kera tauin tappelohon.
Saattoi saunan lämpimäksi, kivet löylyn lyötäväksi
puuhu'illa puhtahilla, ve'en tuomilla haloilla.
Vei on vettä verhossansa, kantoi vastat varjossansa,
hauteli haluiset vastat, satalatvat lauhutteli.
Löi siitä simaisen löylyn, mesilöylyn löyhäytti
läpi kuumien kivien, palavojen paaterojen.
Sanovi sanalla tuolla, lausui tuolla lausehella:
"Tule nyt löylyhyn, Jumala, iso ilman, lämpimähän
tekemähän terveyttä, rauhoa rakentamahan!
Pyyhi pois pyhät kipunat, pyhät saastat sammuttele,
lyötä maahan liika löyly, paha löyly pois lähetä,
ettei polta poikiasi, turmele tekemiäsi!
"Minkä vettä viskaelen noille kuumille kiville,
se me'eksi muuttukohon, simaksi sirhtakohon!
Juoskohon joki metinen, simalampi laikkukohon
läpi kiukahan kivisen, läpi saunan sammalisen!
"Ei nyt meitä syyttä syöä eikä tauitta tapeta,
ei luvatta suuren Luojan, ilman surmatta Jumalan.
Kenpä meitä syyttä söisi, suuhunsa omat sanansa,
päähänsä pahat panonsa, ajatukset itsehensä!
"Jos ei minussa miestä liene, urosta Ukon pojassa
rikkehistä riisumahan, päättehistä päästämähän,
onp' on itsessä Ukossa, joka pilviä pitävi,

poutapilvessä asuvi, hattaroissa hallitsevi.

"Oi Ukko, ylijumala, pilven-päällinen jumala!

Tule tänne tarvittaissa, ajaite anottaessa

nämä tuskat tuntemahan, hätäpäivät häättämähän,

rikonnaiset riisumahan, puutunnaiset purkamahan!

"Tuo mulle tulinen miekka, säkehinen säilä kann,

jolla ma pahat pitelen, ilkeät iki asetan,

tuskat tuulen teitä myöten, kivut aavoillen ahoille!

"Tuonne ma kipuja kiistan, tuonne tuskia manoan

kivisiin kellarihin, rautaisiin raunioihin,

kiviä kivistämähän, paasia pakottamahan.

Ei kivi kipuja itke, paasi ei vaivoja valita,

vaikka paljo pantahisi, määrättä mätettähisi.

"Kiputyttö, Tuonen neiti, joka istut kipukivellä

joen kolmen juoksevassa, veen kolmen jaka'imessa

jauhaen kipukiveä, Kipuvuorta väännätellen!

Käy kivut kereämähän kitahan kiven sinisen,

tahi vieretä vetehen, syytäise meren syvähän,

tuulen tuntumattomahan, päivän paistamattomahan!

"Kun ei tuosta kyllin liene, Kivutar, hyvä emäntä,

Vammatar, valio vaimo, tule kanssa, käy keralla

tekemähän terveyttä, rauhoa rakentamahan!

Tee kivut kivuttomaksi, vammat värjymättömäksi,

jotta saisi sairas maata, huono huoletta levätä,

tuskahinen tunnin olla, vikahinen vieretellä!

"Ota kivut kippasehen, vaivat vaskivakkasehen,

kivut tuonne vieäksesi, vammat vaivutellaksesi
 keskelle Kipumäkeä, Kipuvuoren kukkulata!
 Siellä keittäös kipuja pikkuisessa kattilassa,
 yhen sormen mentävässä, peukalon mahuttavassa!
 "Kivi on keskellä mäkeä, reikä keskellä kiveä,
 jok' on väätty vääntiällä, puhkaistu purasimella:
 siihen kivut kiskotahan, pahat vammat vallatahan,
 tuskat tuimat tungetahan, pakkopäivät painetahan
 öin yrittämättömiksi, päivin pääsemättömiksi."
 Siitä vanha Väinämöinen, tietäjä iän-ikuinen,
 vielä voiteli vikoja, noita vammoja valeli
 yheksillä voitehilla, kaheksilla katsehilla.
 Sanovi sanalla tuolla, lausui tuolla lausehella:
 "Oi Ukko, ylijumala, mies on vanha taivahinen!
 Iätä iästä pilvi, nosta lonka luotehesta,
 länkä lännestä lähetä! Sa'a mettä, sa'a vettä
 kipehille voitehiksi, vammoille valantehiksi!
 "En minä mitänä voine, kun ei Luojaani luvanne.
 Avun Luoja antakohon, avun tuokohon Jumala
 minun silmin nähtyäni, käsin päällä käytyäni,
 suin sulin puheltuani, hengin henkäeltyäni!
 "Kuhun ei käteni käyne, käyköhön käet Jumalan;
 kuhun ei sormeni sopine, sopikohon Luojan sormet!
 Luojan on somemmat sormet, Luojan kämmenet käpeät.
 "Tule nyt, Luoja, loitsimahan, Jumala, puhelemahan,
 kaikkivalta, katsomahan! Tehkös yöllä terveheksi,

päivällä imanteheksi, jottei tuska päällä tunnu,
 kipu keskeä kivistä, pakko ei syämehen paneite,
 jottei tunnu pikkuistana, vaivoa vähäistäkänä
 sinä ilmoisna ikänä, kuuna kullan valkeana!"

Vaka vanha Väinämöinen, tietäjä iän-ikuinen,
 sillä riisui rikkehiä, purkaeli puuttehia.

Poies poisti poikenluomat, paranti pahat panoset,
 päästi kansan kuolemasta, Kalevan katoamasta.

KUODESVIIDETTÄ RUNO

Sai sanoma Pohjolahan, tieto kylmähän kylähän
 Väinölän vironneheksi, Kalevalan pääsneheksi
 noista nostamavioista, tauista tavattomista.

Louhi, Pohjolan emäntä, Pohjan akka harvahammas,
 tuo tuosta kovin pahastui. Sanan virkkoi, noin nimesi:
 "Vielä muistan muunki keinon, toki toisen tien osoan:
 nostan karhun kankahalta, korvesta koverakouran
 päälle Väinölän elojen, Kalevalan karjan päälle."

Nosti karhun kankahalta, kontion kovilta mailta
 noille Väinölän ahoille, Kalevalan karjamaille.

Vaka vanha Väinämöinen itse tuon sanoiksi virkki:
 "Veli, seppo Ilmarinen! Taos mulle uusi keihäs,
 tao keiho kolmisulka varren vaskisen keralla!

Ois' otso otettavana, rahakarva kaattavana
 ruuniani ruhtomasta, tammojani tahtomasta,
 kaatamasta karjoani, lehmiä levittämästä."

Seppo keihyen takovi, eikä pitkän, ei lyhyen,
takoi keskilaullisen: sen susi sulalla seisoi,
kontio terän kohalla, hirvi hiihti suoverossa,
varsa varrella samosi, peura potki ponnen päässä.
Satoi siitä uutta lunta, hiukan hienoista vitiä,
sykysyisen uuhen verran, verran talvisen jäniksen.
Sanoi vanha Väinämöinen, itse virkki, noin nimesi:
"Mieleni minun tekevi, mieli käyä Metsolassa
metsän tyttöjen tykönä, sinipiikojen piholla.
"Lähen miehistä metsälle, urohista ulkotöille.
Ota, metsä, miehiksesi, urohiksesi, Tapio!
Auta onni ottamahan, metsän kaunis kaatamahan!
"Mielikki, metsän emäntä, Tellervo, Tapion vaimo!
Kytke kiinni koiroasi, rakentele rakkiasi
kuusamisehen kujahan, talahasen tammisehen!
"Otsonen, metsän omena, mesikämmen källeröinen!
Kun kuulet minun tulevan, miehen aimo astelevan,
kytke kynnet karvoihisi, hampahat ikenihisi,
ettei koske konsakana, liikuta lipeänänä!
"Otsoseni, ainoiseni, mesikämmen, kaunoiseni!
Lyöte maata mättähälle, kaunihille kalliolle,
hongat päällä huojumassa, kuuset päällä kuulumassa!
Siinä, otso, pyörteleite, mesikämmen, käänteite,
kuni pyy pesänsä päällä, hanhi hautomaisillansa!"
Siinä vanha Väinämöinen kuuli koiran haukkuvaksi,
penun julki juttavaksi pikkusilmäisen pihalla,

tasakärsän tanhu'illa. Sanan virkkoi, noin nimesi:

"Luulin kukkuvan käkösen, lempilinnun laulelevan;

ei käki kukahakana, lempilintu laulakana:

tääll' on koirani komehin, otukseni oivallisin

otsosen tuvan ovella, miehen kaunon kartanolla!"

Vaka vanha Väinämöinen siinä otsosen tapasi;

säteriset sängyt kaati, sijat kultaiset kumosi.

Sanovi sanalla tuolla, lausui tuolla lausehella:

"Ole kiitetty, Jumala, ylistetty, Luoja yksin,

kun annoit otson osaksi, salon kullan saalihiksi!"

Katselevi kultoansa. Sanan virkkoi, noin nimesi:

"Otsoseni, ainoiseni, mesikämmen, kaunoiseni!

Elä suutu suottakana! En minä sinua kaannut:

itse vierit vempelältä, hairahit havun selältä,

puhki puiset kaatiosi, halki haljakan havuisen.

Syksyiset säät lipeät, päivät pilviset pimeät.

"Metsän kultainen käkönen, kaunis karva röyhetyinen!

Heitä nyt kylmille kotosi, asuinmaasi autiaksi,

koivunoksainen kotosi, vasunvarpainen majasi!

Lähe, kuulu, kulkemahan, metsän auvo, astumahan,

käymähän, käpeäkenkä, sinisukka, sipsomahan

näiltä pieniltä pihoilta, kape'ilta käytäviltä

urohoisehen väkehen, miehisehen joukkiohon!

Ei siellä pahoin pi'etä, ei eletä kehnon lailla:

sima siellä syötetähän, mesi nuori juotetahan

tulevalle vierahalle, saavalle käkeävälle.

"Lähe nyt tästä kuin lähetki, tästä pienestä pesästä
 alle kuulun kurkihirren, alle kaunihin katoksen!
 Niin sä luikkaos lumella, kuni lumme lammin päällä,
 niin sä haihaos havulla, kuni oksalla orava!"
 Siitä vanha Väinämöinen, laulaja iän-ikuinen,
 astui soitellen ahoja, kajahellen kankahia
 kera kuulun vierahansa, kanssa karvalallusensa.
 Jo soitto tupahan kuului, alle kattojen kajahus.
 Virkahti väki tuvassa, kansa kaunis vieretteli:
 "Kuulkottes tätä kumua, salon soittajan sanoja,
 käpylinnun kälkytystä, metsän piian pillin ääntä!"
 Vaka vanha Väinämöinen itse ennätti pihalle.
 Vierähti väki tuvasta, kansa kaunis lausutteli:
 "Joko on kulta kulkemassa, hopea vaeltamassa,
 rahan armas astumassa, tenka tietä poimimassa?
 Mesijänkö metsä antoi, ilveksen salon isäntä,
 koska laulaen tulette, hyreksien hiihtelette?"
 Vaka vanha Väinämöinen tuossa tuon sanoiksi virkki:
 "Sanomiks' on saukko saatu, virsiksi Jumalan vilja;
 sillä laulaen tulemme, hyreksien hiihtelemme.
 "Eikä saukko ollekana, eikä saukko eikä ilves:
 itse on kuulu kulkemassa, salon auvo astumassa,
 mies vanha vaeltamassa, verkanuttu vieremässä.
 Kun lie suotu vierahamme, ovet auki paiskatkatte,
 vaan kun lie vihattu vieras, kiinni lyökätte lujahan!"
 Väki vastaten sanovi, kansa kaunis vieretteli:

"Terve, otso, tultuasi, mesikämmen, käytyäsi
 näille pestyille pihoille, kaunoisille kartanoille!
 "Tuota toivoin tuon ikäni, katsoin kaiken kasvinaian
 soivaksi Tapion torven, metsän pillin piukovaksi,
 kulkevaksi metsän kullan, saavaksi salon hopean
 näille pienille pihoille, kape'ille käytäville.
 "Toivoin kuin hyveä vuotta, katsoin kuin kesän tuloa,
 niinkuin suksi uutta lunta, lyly liukasta lipua,
 neiti nuorta sulhokaista, punaposki puolisoa.
 "Illat istuin ikkunoissa, aamut aitan portahilla,
 veräjillä viikkokauet, kuukauet kujaisten suussa,
 talvikauet tanhu'illa. Lumet seisoin tanteriksi,
 tanteret suliksi maiksi, sulat maat somerikoiksi,
 somerikot hiesukoiksi, hiesukot vihottaviksi.
 Ajattelin aamut kaiket, päivät päässäni pitelin,
 missä viikon otso viipyi, salon armas aikaeli,
 oisiko Virohon viernyt, maasta Suomen sorkehtinut."
 Siitä vanha Väinämöinen itse tuon sanoiksi virkki:
 "Minne vienen vierahani, kulettanen kultaiseni?
 Tokko laittanen latohon, pannen pahnahuonehesen?"
 Väki vastaten sanovi, kansa kaunis vieretteli:
 "Tuonne vienet vierahamme, kulettanet kultaisemme
 alle kuulun kurkihirren, alle kaunihin katoksen.
 Siell' on syömät suoriteltu, juomaneuvot jou'uteltu,
 kaikki sillat siivottuna, lakaistuna lattiaiset;
 kaikki vaimot vaatehtinna pukemihin puhtahisin,

sore'ihin pääsomihin, valke'ihin vaattehisin."

Siitä vanha Väinämöinen itse virkki, noin nimesi:

"Otsoseni, lintuseni, mesikämmen, kääroseni!

Viel' on maata käyäksesi, kangasta kavutaksesi.

"Lähes nyt, kulta, kulkemahan, armas, maata astumahan,

mustasukka, muikumahan, verkahousu, vieremähän,

käymähän tiaisen teitä, varpusen vaeltamia

alle viien viilohirren, alle kuuven kurkiaisen!

"Varo'otte, vaimo raukat, ettei karja kammastuisi,

pieni vilja pillastuisi, vikoisi emännän vilja

tullessa otson tuville, karvaturvan tunkeitessa!

"Pois on, pojat, porstuasta, piiat, pihtipuolisista

uron tullessa tupahan, astuessa aimo miehen!

"Metsän otsonen, omena, metsän kaunis källeröinen!

Ellös piikoja pelätkö, kassapäitä kammastelko

eläkä vaimoja varoa, sure syltysukkaisia!

Mi on akkoja tuvassa, ne on kaikki karsinahan

miehen tullessa tupahan, astuessa aika poian!"

Sanoi vanha Väinämöinen: "Terve tänneki, Jumala,

alle kuulun kurkiaisen, alle kaunihin katoksen!

Mihin nyt heitän hempuseni, lasken karvalalluseni?"

Väki vastahan sanovi: "Terve, terve tultuasi!

Tuohon liitä lintusesi, kulettele kultaisesi

petäjäisen pienan päähän, rautaisen rahin nenähän

turkin tunnusteltavaksi, karvojen katseltavaksi!

"Elä, otso, tuosta huoli eläkä pane pahaksi,

jos tulevi turkin tunti, karvojen katsanto-aika!
Ei tuhota turkkiasi, karvojasi ei katsota
herjojen hetalehiksi, vaivaisien vaattehiksi."
Siitä vanha Väinämöinen otatti otsolta turkin,
pani aitan parven päähän; lihat liitti kattilahan,
kuparihin kullattuhun, vaskipohjahan patahan.
Jo oli pa'at tulella, vaskilaiat valkealla,
täpittynä, täytettynä liioilla lihamuruilla;
suolat saatettu sekahan, jotk' oli tuotu tuonnempata,
saatu suolat Saksanmaalta, Vienan pääliltä vesiltä,
souttu Suolasalmen kautta, laivan päältä laskettuna.
Kun oli keitto keitettyä, saatu kattilat tulelta,
jopa saalis saatettiin, käpylintu käytettiin
päähän pitkän pintapöyän kultaisihin kupiloihin
simoa sirettämähän, olosia ottamahan.
Petäjäst' oli pöytä tehty, va'it vaskesta valettu,
lusikkaiset hopeasta, veitset kullasta kuvattu.
Kupit kaikki kukkusilla, va'it varpelaitasilla
metsän mieliantehia, salon kullan saalihia.
Siinä vanha Väinämöinen itse tuon sanoiksi virkki:
"Kummun ukko kultarinta, Tapion talon isäntä,
Metsolan metinen vaimo, metsän ehtoisa emäntä,
mies puhas, Tapion poika, mies puhas, punakypärä,
Tellervo, Tapion neiti, kanssa muu Tapion kansa!
Tule nyt häihin härkösesi, pitkävillasi pitoihin!
Nyt on kyllin kystä syöä, kyllin syöä, kyllin juoa,

kyllin itsensä piteä, kyllin antoa kylälle."

Väki tuossa noin sanovi, kansa kaunis vieretteli:

"Miss' on otso syntynynnä, rahankarva kasvanunna?

Tokko tuo olilla syntyi, kasvoi saunan karsinassa?"

Silloin vanha Väinämöinen itse tuon sanoiksi virkki:

"Ei otso olilla synny eikä riihiruumenilla!

Tuoll' on otso synnyteltä, mesikämmen käännyteltä

luona kuun, malossa päivän, otavaisen olkapäällä,

ilman impien tykönä, luona luonnon tyttärien.

"Astui impi ilman äärtä, neiti taivahan napoa,

kävi pilven piirtä myöten, taivahan rajoja myöten

sukassa sinertävässä, kirjavassa kaplukassa,

villavakkanen käessä, karvakoppa kainalossa.

Viskoi villan pään vesille, laski karvan lainehille.

Tuota tuuli tuutteli, ilma lieto liikutteli,

ve'en henki heilutteli, aalto rannalle ajeli,

rannalle salon simaisen, nenähän metisen niemen.

"Mielikki, metsän emäntä, Tapiolan tarkka vaimo,

koppoi kuontalon vesiltä, villat hienot lainehilta.

"Siitä liitti liukkahasti, kapaloitsi kaunihisti

vaahterisehen vasuhun, kaunoisehen kätkeyehen.

Nostatti kapalonuorat, vitjat kultaiset kuletti

oksalle olovimmalle, lehvälle leve'immälle.

"Tuutteli tuttuansa, liekutteli lempeänsä

alla kuusen kukkalatvan, alla penseän petäjän.

Siinä otsosen sukesi, jalokarvan kasvatteli

vieressä metisen viian, simaisen salon sisässä.

"Kasvoi otso kaunihiksi, yleni ylen ehoksi:

lyhyt jalka, lysmä polvi, tasakärsä talleroinen,

pää levyt, nenä nykerä, karva kaunis röyhetyinen.

Ei ollut vielä hampahia eikä kynsiä kyhätty.

"Mielikki, metsän emäntä, itse tuon sanoiksi virkki:

'Kyheäisin kynnet tuolle, kanssa hampahat hakisin,

kun tuo ei vioille saisi, painuisi pahoille töille.'

"Niin otso valansa vannoi polvilla metsän emännän,

eessä julkisen Jumalan, alla kasvon kaikkivallan,

ei tehäksensä pahoja, ruveta rumille töille.

"Mielikki, metsän emäntä, Tapiolan tarkka vaimo,

läksi hammasta hakuhun, kynsiä kyselemähän

pihlajilta piuke'ilta, katajilta karke'ilta,

jukaisilta juurikoilta, kesunkannoilta kovilta:

eipä sieltä kynttä saanut eikä hammasta tavannut.

"Honka kasvoi kankahalla, kuusi kummulla yleni,

hongassa hopeaoksa, kultaoksa kuusosessa:

ne kapo käsin tavoitti, niistä kynsiä kyhäsi,

niitä liitti leukaluuhun, ikenihin istutteli.

"Siitä laski lallokkinsa, ulos lempensä lähetti;

pani suota soutamahan, viitoa vitaisemahan,

ahoviertä astumahan, kangasta kapuamahan.

Käski käyä kaunihisti, soreasti sorkutella,

elellä ajat iloiset, kulutella kuulut päivät

suon selillä, maan navoilla, kisakangasten perillä,

käyä kengättä kesällä, syksyllä syylingittä;
 asua ajat pahemmat, talvikylmät kyhmästellä
 tuomisen tuvan sisässä, havulinnan liepehellä,
 kengällä korean kuusen, katajikon kainalossa,
 alla viien villavaipan, alla kaapuan kaheksan.

"Sieltä sain nyt saalihini, ehätin tämän eräni."

Väki nuori noin sanovi, väki vanha virkkelevi:

"Mitä tehen metsä mieltä, metsä mieltä, korpi kostui,
 ihastui salon isäntä, taipui ainoinen Tapio,
 jotta antoi ainokkinsa, menetti mesikkisensä?

Oliko keihon keksimistä eli nuolen noutamista?"

Vaka vanha Väinämöinen itse tuon sanoiksi virkki:

"Hyvin meihin metsä mieltä, metsä mieltä, korpi kostui,
 ihastui salon isäntä, taipui ainoinen Tapio.

"Mielikki, metsän emäntä, Tellervo, Tapion neiti,
 metsän neiti muoto kaunis, metsän piika pikkarainen,
 läksi tietä neuvomahan, rastia rakentamahan,
 tien vierä viittomahan, matkoa opastamahan.

Veisti pilkat pitkin puita, rastit vaaroihin rakenti
 jalonsen oville, rahasaaren rantehille.

"Sitte sinne tultuani, perillen osattuani
 ei ollut keihon keksimistä, ampuen ajelemista:
 itse vierä vempelältä, horjahti havun selältä;
 risut rikkoi rintapäänsä, varvut vatsansa hajotti."

Siitä tuon sanoiksi virkki, itse lausui, noin nimesi:

"Otsoseni, ainoiseni, lintuseni, lempiseni!

Päästä nyt tänne pääripasi, pujota puraisimesi,
heitä harvat hampahasi, liitä leukasi leveät!
Eläkä pane pahaksi, jos meille mikä tulisi,
luien luske, päien pauke, kova hammasten kolina!

"Jo otan nenän otsolta nenän entisen avuksi;
en ota osattomaksi enkä aivan ainoaksi.

"Otan ma otsolta korvan korvan entisen avuksi;
en ota osattomaksi enkä aivan ainoaksi.

"Otan ma otsolta silmän silmän entisen avuksi;
en ota osattomaksi enkä aivan ainoaksi.

"Otan ma otsan otsolta otsan entisen avuksi;
en ota osattomaksi enkä aivan ainoaksi.

"Otan ma otsolta turvan turvan entisen avuksi;
en ota osattomaksi enkä aivan ainoaksi.

"Otan ma otsolta kielen kielen entisen avuksi;
en ota osattomaksi enkä aivan ainoaksi.

"Sen nyt mieheksi sanoisin, urohoksi arvoaisin,
joka umpiluut lukisi, saisi sarjahampahuiset
leuasta teräksisestä rusamilla rautaisilla."

Eipä toista tullutkana, ei ollut urosta tuota.

Itse umpiluut lukevi, sarjahampahat sanovi
alla luisten polviensa, rautaisten rusamiensa.

Otti hampahat otsolta. Sanan virkkoi, noin nimesi:

"Metsän otsonen, omena, metsän kaunis källeröinen!

Nyt on matka käyäksesi, retki reiahellaksesi
tästä pienestä pesästä, matalaisesta majasta

korkeampahan kotihin, avarampahan asuhun.

"Lähe nyt, kulta, kulkemahan, rahan armas, astumahan,

sivutse sikojen teistä, poikki porsasten poluista

vasten varvikkomäkeä, kohti vuorta korkeata

petäjähän penseähän, honkahan havusatahan!

Hyvä siin' on ollaksesi, armas aikaellaksesi

kuuluvilla karjan kellon, luona tiukujen tirinän."

Vaka vanha Väinämöinen jo tuli kotihin tuolta.

Väki nuori noin sanovi, kansa kaunis lausutteli:

"Minne saatit saalihisi, kunne ennätit eräsi?

Lienet jälle jättänyynnä, uhkuhun upottanunna,

suomutihin sortanunna, kaivanunna kankahasen."

Vaka vanha Väinämöinen sanan virkkoi, noin nimesi:

"Enpä jälle jättänyynnä, uhkuhun upottanunna:

siinä koirat siirteleisi, linnut liiat peitteleisi;

enkä suohon sortanunna, kaivanunna kankahasen:

siinä toukat turmeleisi, söisi mustat muurahaiset.

"Tuonne saatin saalihini, ehäti erän vähäni

kultakunnahan kukulle, vaskiharjun hartioille.

Panin puuhun puhtahasen, honkahan havusatahan,

oksalle olovimmalle, lehvälle leve'immälle

iloksi inehmisille, kunnioiksi kulkijoille.

"Ikenin panin itähän, silmin loin on luotehesen.

Enkä aivan latvasehen: oisin luonut latvasehen,

siinä tuuli turmeleisi, ahava pahoin panisi;

enkä pannut maavarahan: oisin pannut maavarahan,

siat siinä siirteleisi, alakärsät kääntelesi."

Siitä vanha Väinämöinen laikahtihe laulamahan

illan kuulun kunniaksi, päivän päätyvän iloksi.

Sanoi vanha Väinämöinen, itse lausui, noin nimesi:

"Piä nyt, pihti, valkeata, jotta lauloa näkisin!

Lauloa luku tulevi, suuni soia tahtelevi."

Siinä lauloi jotta soitti, pitkin iltoa iloitsi.

Lausui laulunsa lopulla, itse virkki viimeiseksi:

"Anna toisteki, Jumala, vastaki, vakainen Luoja,

näin näissä ilottavaksi, toiste toimiteltavaksi,

näissä häissä pyylypoian, pitkävillaisen pioissa!

"Anna ainaki, Jumala, toisteki, totinen Luoja,

rastia rakettaviksi, puita pilkoteltaviksi

urohoisessa väessä, miehisessä joukkiossa!

"Anna ainaki, Jumala, toisteki, totinen Luoja,

soivaksi Tapion torven, metsän pillin piukovaksi

näillä pienillä pihoilla, kape'illa kartanoilla!

Päivät soisin soitettavan, illat tehtävän iloa

näillä mailla, mantereilla, Suomen suurilla tiloilla,

nuorisossa nousevassa, kansassa kasuavassa."

SEITSEMÄSVIIDETTÄ RUNO

Vaka vanha Väinämöinen kauan soitti kanteletta,

sekä soitti jotta lauloi, jotta ilmankin iloitsi.

Soitto kuului kuun tupihin, ilo päivän ikkunoille.

Kuu tuvastahan tulevi, astui koivun konkelolle,

päivä päätyi linnastansa, loihe latvahan petäjän
kanteletta kuulemahan, iloa imehtimähän.
Louhi, Pohjolan emäntä, Pohjan akka harvahammas,
siitä päivän kiinni saapi, kuuhuen käsin tavoitti,
kuun on koivun konkelolta, päivän latvasta petäjän.
Ne kohta kotihin saattoi, pimeähän Pohjolahan.
Kätki kuun kumottamasta kirjarintahan kivehen,
lauloi päivän paistamasta vuorehen teräksisehen.
Itse tuossa noin saneli: "Ellös täältä ilman pääskö,
nousko, kuu, kumottamahan, pääskö, päivä, paistamahan,
kun en käyne päästämähän, itse tulle noutamahan
yheksän orihin kanssa, yhen tamman kantamalla!"
Kun oli kuun kulettanunna sekä päivän saattanunna
Pohjolan kivimäkehen, rautaisehen kalliohon,
jopa valkean varasti, tulen Väinölän tuvilta:
sai tuvat tulettomaksi, pirtit valkeattomaksi.
Jo oli yö alinomainen, pitkä, pilkkoisen pimeä.
Oli yö Kalevalassa, noilla Väinölän tuvilla
sekä tuolla taivahassa, Ukon ilman istuimilla.
Tukela on tuletta olla, vaiva suuri valkeatta,
ikävä inehmisien, ikävä itsen Ukonki.
Tuo Ukko, ylijumala, itse ilman suuri luoja,
alkoi tuota ouostella. Arvelee, ajattelevi,
mikä kumma kuun e'essä, mikä terhen päivän tiessä,
kun ei kuu kumotakana eikä päivä paistakana.
Astui pilven äärtä myöten, taivahan rajoja myöten

sukassa sinertävässä, kirjavassa kaplukassa;
kävi kuuta etsimähän, päiveä tapoamahan:
eipä kuuta löyäkänä, päiveä tapoakana.
Tulta iski ilman Ukko, valahutti valkeata
miekalla tuliterällä, säilällä säkenevällä;
iski tulta kyntehensä, järskytti jäsenehensä
ylähällä taivosessa, tähtitarhojen tasalla.
Saipa tulta iskemällä. Kätkevi tulikipunan
kultaisehen kukkarohon, hope'isehen kehä'än.
Antoi neien tuutella, ilman immen vaapotella
kuun uuen kuvoamaksi, uuen auringon aluksi.
Neiti pitkän pilven päällä, impi ilman partahalla
tuota tulta tuutteli, valkeaista vaapotteli
kultaisessa kätkyessä, hihnoissa hope'isissa.
Hope'iset orret notkui, kätkyt kultainen kulisi,
pilvet liikkui, taivot naukui, taivon kannet kallistihe
tulta tuuteltaessa, valkeaista vaapottaissa.
Impi tulta tuutteli, vaapotteli valkeaista,
tulta sormilla somitti, käsin vaali valkeaista:
tuli tuhmalta putosi, valkea varattomalta,
kätösiltä kääntelijän, sormilta somittelijan.
Taivas reikihin repesi, ilma kaikki ikkunoihin.
Kirposi tulikipuna, suikahti punasoronen,
läpi läikkyi taivosista, puhki pilvistä pirisi,
läpi taivahan yheksän, halki kuen kirjokannen.
Sanoi vanha Väinämöinen: "Veli, seppo Ilmarinen!

Lähtekämme katsomahan, saakamme opastumahan,
mikä tuo tuli tulonen, outo valkea valahti
yläisistä taivosista alaisihin maaemihin,
jos olisi kuun kehänen eli päivän pyöryläinen!"

Läksivät urosta kaksi. Astuivat, ajattelivat,
miten tuonne tullaksensa ja kuten osataksensa
tulen siirtymäsijoille, valkean valantomaille.
Joki joutuvi etehen, melkeän meren tapainen.

Siinä vanha Väinämöinen alkoi veisteä venettä,
alla korven kolkutella. Toinen seppo Ilmarinen
laati kuusesta meloja, petäjästä järkäleitä.

Sai venonen valmihiksi hankoinensa, airoinensa;
niin veivät venon vesille. Soutelevat, joutelevat
ympäri Nevan jokea, Nevan nientä kiertelevät.

Ilmatar, ihana impi, vanhin luonnon tyttäristä,
tuopa vastahan tulevi puhutellen, lausutellen:
"Mitä miehiä olette, kuinka teitä kutsutahan?"

Sanoi vanha Väinämöinen: "Merimiehiä olemme,
minä vanha Väinämöinen, toinen seppo Ilmarinen.

Vaan sano oma sukusi, kuin sinua kutsutahan!"

Vaimo tuon sanoiksi virkki: "Minä olen vanhin
vaimoksia,
vanhin ilman impilöitä, ensin emä itselöitä,
joll' on vihki viien vaimon, muoto kuen morsiamen.

Minne te menette, miehet, kunne läksitte, urohot?"

Sanoi vanha Väinämöinen, itse virkki, noin nimesi:

"Tukehtui tulonen meiltä, vaipui meiltä valkeainen.

Viikon on tuletta oltu, pime'issä piileskelty.

Nyt on meillä mielessämme mennä tulta tietämähän,

jok' on tullut taivahasta, päältä pilvien pu'onnut."

Vaimo tuon sanoiksi virkki, itse lausui, noin nimesi:

"Tuli on tuima tie'ettävä, valkeainen vaaittava.

Jo teki tuli tekoset, valkea vahingot laati!

Tuikahti tulikipuna, putosi punakeränen

Luojan luomilta tiloilta, Ukon ilman iskemiltä

läpi taivahan tasaisen, halki tuon ihalan ilman,

puhki reppänän retuisen, kautta kuivan kurkihirren

Tuurin uutehen tupahan, Palvoisen laettomahan.

"Sitte sinne tultuansa Tuurin uutehen tupahan

panihe pahoille töille, löihe töille törke'ille:

rikkoi rinnat tyttäriltä, neitosilta nannit näppi,

turmeli pojalta polvet, isännältä parran poltti.

"Äiti lastansa imetti kätkyessä vaivaisessa.

Tuohon tultua tulonen jo teki pahinta työtä:

poltti lapsen kätkyestä, poltti paarmahat emolta.

Se lapsi meni Manalle, toki poika Tuonelahan,

ku oli luotu kuolemahan, katsottu katoamahan

tuskissa tulen punaisen, vaike'issa valkeaisen.

"Niin emo enemmän tiesi, ei emo Manalle mennyt;

se tunsu tulen manata, valkeaisen vaivutella

läpi pienen neulansilmän, halki kirvehen hamaran,

puhki kuumen tuuran putken, pitkin pellon pientareta."

Vaka vanha Väinämöinen itse ennätti kysyä:

"Kunne tulet tuosta läksi, kunne kiihti kipunat

Tuurin pellon pientarelta? Metsällenkö vai merelle?"

Vaimo vastaten sanovi, itse virkki, noin nimesi:

"Tuli tuosta mennessänsä, valkeainen vierressänsä

ensin poltti paljo maita, paljo maita, paljo soita;

viimein vierähti vetehen, aaltoihin Aluen järven:

se oli syttyä tulehen, säkehinä säihkyellä.

"Kolmasti kesäisnä yönä, yheksästi syksy-yönä,

kuohui kuusien tasalle, ärjyi päälle äyrähien

tuon tuiman tulen käsissä, varin valkean väessä.

"Kuohui kuiville kalansa, arinoille ahvenensa.

Kalat tuossa katselevat, ahvenet ajattelevat,

miten olla, kuin eleä: ahven itki aittojansa,

kalat kartanoisiansa, kiiski linnoa kivistä.

"Läksi ahven kyrmyniska, tavoitti tulisoroista:

eipä ahven saanutkana. Niin meni sinervä siika:

se nieli tulisorosen, vajotteli valkeaisen.

"Jo vettyi Aluen järvi, pääsi päältä äyrästensä

sijallensa entiselle yhtenä kesäisnä yönä.

"Oli aikoa vähäisen: tuli tuska nielijälle,

vaikea vajottajalle, pakko paljo syönehelle.

"Uiskenteli, kuiskenteli. Uipi päivän, uipi toisen

siikasaarien sivuja, lohiluotojen lomia,

tuhannen nenätse niemen, sa'an saaren kainalotse.

Joka niemi neuvon pisti, joka saari sai sanoman:

'Ei ole vienossa ve'essä, Aluessa ankehessa
 kalan kurjan nielijätä, katalan kaottajata
 näissä tuskissa tulosen, vaivannoissa valkeaisen.'
 "Niin kuuli kulea kuuja, nieli tuon sinervän siian.
 Oli aikoa vähäisen: tuli tuska nielijälle,
 vaikea vajottajalle, pakko paljo syönehelle.
 "Uiskenteli, kuiskenteli. Uipi päivän, uipi toisen
 lohiluotojen lomina, kalahauin kartanoita,
 tuhannen nenitse niemen, sa'an saaren kainaloitse.
 Joka niemi neuvon pisti, joka saari sai sanoman:
 'Ei ole vienossa ve'essä, Aluessa ankehessa
 kalan kurjan appajata, katalan kaottajata
 tuskissa tulen palavan, vaivannoissa valkeaisen.'
 "Niin tuli halea hauki, nieli tuon kulean kuujan.
 Oli aikoa vähäisen: tuli tuska nielijälle,
 vaikea vajottajalle, pakko paljo syönehelle.
 "Uiskenteli, kuiskenteli. Uipi päivän, uipi toisen
 lokkiluotojen lomitse, kajavan kivikaritse,
 tuhannen nenätse niemen, sa'an saaren kainaloitse.
 Joka niemi neuvon pisti, joka saari sai sanoman:
 'Ei ole vienossa ve'essä, Aluessa ankehessa
 kalan kurjan nielijätä, katalan kaottajata
 tuskissa tulen palavan, vaivannoissa valkeaisen.'"
 Vaka vanha Väinämöinen, toinen seppo Ilmarinen
 nuotan niinisen kutovi, katajaisen kaikuttavi;
 sen painoi pajuvesillä, raian kuorilla rakenti.

KALEVALA

Vaka vanha Väinämöinen työnti naiset nuottaselle.
Läksi naiset nuottaselle, sisarekset silpomahan.
Soutelevat, luitelevat niemi nientä, saari saarta,
lohiluotojen lomatse, siikasaarien sivutse
ruskeahan ruoikkohon, kaunihi sen kaislikkohon.
Pyritähän, pyyetähän, ve'etähän, vellotahan
nurin nuotta potketahan, väärin veetähän apaja:
ei saa'a sitä kaloa, kuta kilvoin pyyetähän.
Veljekset vesille läksi, miehet nuotalle menevät.
Pohetahan, potketahan, ve'etähän, vennotahan
lahen suita, luo'on päitä, Kalevan kivikaria:
ei saa'a kaloa tuota, mitä tarkoin tarvittihin.
Tullut ei halea hauki vienoilta lahen vesiltä
eikä suurelta selältä: kalat pienet, verkot harvat.
Jo tuossa kalat valitti, hauki haille sanovi,
kysyi siika säynähältä, lohi toiselta lohelta:
"Joko kuoli kuulut miehet, katosi Kalevan poiat,
liinanuotan nuikuttajat, lankapaulan laaittajat,
suuren tarpoimen talujat, pitkän varren vaikuttajat?"
Kuuli vanha Väinämöinen. Itse tuon sanoiksi virkki:
"Ei ole kuollehet urohot, kaatunut Kalevan kansa.
Yksi kuoli, kaksi syntyi, joill' on tarpoimet paremmat,
varret vaaksoa pitemmät, nuotat kahta kauheammat."

KAHDEKSASVIIDETTÄ RUNO

Vaka vanha Väinämöinen, tietäjä iän-ikuinen,

tuosta tuumille tulevi, ajeleiksen arveloille
 nuotan liinaisen kutoa, satahisen saautella.
 Jopa tuon sanoiksi virkki, itse lausui, noin nimesi:
 "Onko liinan kylväjätä, kylväjätä, kyntäjätä,
 verkko valmistellakseni, satasilmä saa'akseni
 kalan kurjan tappajaksi, katalan kaottajaksi?"
 Löytähän vähäisen maata, paikkaa palamatointa
 suurimmalla suon selällä, kahen kantosen lomassa.
 Kannon juuri kaivetahan: sieltä löytyi liinan siemen
 Tuonen toukan kätköksestä, maan maon varustamista.
 Olipa tuhkia läjänen, koko kuivia poroja
 purren puisen polttamilta, venehen kyettämitä.
 Siihen liina kylvettiin, kypeniin kynnettiin,
 rannallen Aluen järven, peltohon saviperähän.
 Siitä silloin taimi nousi, pensi pellavas peritöin,
 liina liitotoin yleni yhtenä kesäisnä yönä.
 Yöllä liina kylvettiin, kuutamella kynnettiin,
 perättihin, koirittihin, nyhettihin, riivittihin,
 terävästi temmottihin, rotevasti rohkittihin.
 Vietihin likohon liina; sai pian lionneheksi.
 Nopeasti nostettiin, kiirehesti kuivatettiin.
 Kohta tuotihin kotihin, pian luista luistettiin,
 loteasti loukuttihin, lipeästi lipsuttihin.
 Hapeasti harjattihin, hämysillä häpsittihin,
 joutui kohta kuontalolle, välehemmin värttinälle,
 yhtenä kesäisnä yönä, kahen päivyen kesellä.

Sen sisaret kehreävät, kälykset kävylle lyövät,
 veljet verkoiksi kutovat, apet ainoille panevat.
 Siinäkö käpynen kääntyi, palautui painopalko,
 kun sai nuotta valmihiksi, lankapaula laaituksi
 yhtenä kesäisnä yönä, vielä puolessa sitäki!
 Saipa nuotta valmihiksi, lankapaula laaituksi,
 perältä satoa syltä, siulat seitsentä satoa.
 Sen kivistivät somasti, lau'ustivat laatusasti.
 Nuoret nuotalle menevät, vanhat koissa arvelevat:
 tokko tuota saatanehe, mitä mielin pyyetähän?
 Ve'etähän, vennotahan, pyyetähän, pynnetähän:
 ve'etähän pitkin vettä, pohetahan poiken vettä.
 Saa'ahan vähän kaloja: kiiskiä kirokaloja,
 ahvenia ruotaisia, särkiä sapikkahia;
 ei saatu sitä kaloa, kuta vasten nuotta tehty.
 Sanoi vanha Väinämöinen: "Oi on seppo Ilmarinen!
 Lähtekämme itse tuonne, kera verkkojen vesille!"
 Läksivät urosta kaksi, veivät verkkonsa vesille.
 Yksi siula heitettihin saarehen selällisehen,
 siula toinen heitettihin niittykannan niemeksehen;
 nostin tuonne laaitahan vanhan Väinön valkamahan.
 Pohetahan, potketahan, ve'etähän, vennätähän.
 Saa'ahan kaloja kyllin: ihveniä, ahvenia,
 tuimenia, taimenia, lahnoja, lohikaloja,
 kaikkia ve'en kaloja: ei saa'a kaloa tuota,
 kuta vasten nuotta tehty, lankapaula laaittuna.

Silloin vanha Väinämöinen vielä verkkoja lisäsi;
jatkoi siuloja sivulta viiellä sylisa'alla,
köyttä saalla seitsemällä. Sanan virkkoi, noin nimesi:
"Viekämme syville verkot, etemmä ehättäkämme,
vetäkämme vettä vielä toki toinenkin apajas!"
Verkot vietihin syville, ennätettihin etemmä;
ve'ettihin vettä vielä toki toinenkin apajas.
Siinä vanha Väinämöinen itse tuon sanoiksi virkki:
"Vellamo, ve'en emäntä, ve'en eukko ruokorinta!
Tules paian muuttelohon, vaattehen vajehtelohon!
Sinull' on rytinen paita, merenvaahtivaippa päällä,
tuulen tyttären tekemä, Aallottaren anteleva:
minä annan liinapaian, panen aivan aivinaisen;
se on Kuuttaren kutoma, Päivättären kehreämä.
"Ahto, aaltojen isäntä, satahauan hallitsija!
Ota virpi viittä syltä, salko seitsentä tapoa,
jolla selät seuruelet, meren pohjat seuruelet,
nostat ruotaisen romuen, kaiotat kalaisen karjan
tämän nuotan nostimille, satalauan laskimille,
kalaisista kaarteista, lohisista loukeroista,
suurilta selän navoilta, synkiltä syvänteiltä,
päivän paistamattomilta, hiekan hieromattomilta!"
Pikku mies merestä nousi, uros aalloista yleni;
seisovi meren selällä. Siitä tuon sanoiksi virkki:
"Onko tarve tarpojata, puun pitkän pitelijätä?"
Vaka vanha Väinämöinen itse tuon sanoiksi virkki:

"Onpa tarve tarpojata, puun pitkän pitelijätä."

Mies pieni, uros vähäinen, hongan rannalta hotaisi,

puun pitkän petäjiköistä, paaen painoi tarpoimeksi.

Kyselevi, lauselevi: "Tarvonko väen mukahan,

oike'in olan takoa, vai tarvon asun mukahan?"

Vanha viisas Väinämöinen sanan virkkoi, noin nimesi:

"Jos tarvot asun mukahan, äijä on siinä tarpomista."

Mies pieni, uros vähäinen, jo nyt tuossa tarpaisevi,

tarpovi asun mukahan; kaiotti kaloja paljon

tuon on nuotan nostimille, satalauan laskimille.

Seppo airoilla asuvi; vaka vanha Väinämöinen

itse on nuotan nostajana, lankapaulan lappajana.

Sanoi vanha Väinämöinen: "Jo nyt on kalainen karja

tämän nuotan nostimilla, satalauan laskimilla."

Siitä nuotta nostetahan, puretahan, puistetahan

venehesen Väinämöisen: saa'ahan kalainen karhi,

kut' oli vasten nuotta tehty, lankapaula laaittuna.

Vaka vanha Väinämöinen viiletti venehen maalle

sivuhun sinisen sillan, päähän portahan punaisen.

Siivosi kalaisen karhin, purki ruotaisen romuen:

sai sieltä hlean hauin, kut' oli viikon pyyettynä.

Silloin vanha Väinämöinen itse tuossa arvelevi:

"Ruohinko käsin ruveta ilman rautarukkasitta,

kivisittä kintahitta, vaskisitta vanttuhitta?"

Senpä kuuli Päivän poika. Sanan virkkoi, noin nimesi:

"Minä hauin halkoaisin, tohtisin käsiksi käyä,

kun oisi isoni puukko, veitsi valtavanhempani."
 Vieri veitsi taivosesta, puukko pilvistä putosi,
 pää kulta, terä hopea, vierä vyölle Päivän poian.
 Niin pätevä Päivän poika tuon veitsen käsin tavoitti;
 sillä hauin halkaisevi, suu levän levittelevi.
 Vatsassa hanean hauin löytähän kulea kuuja;
 vatsassa kulean kuujan, siellä oli sileä siika.
 Halkaisi sileän siian: sai sieltä sinikeräsen
 siian suolen soukerosta, kolmannesta koukerosta.
 Kehitti sinikeräsen: sisältä sinikeräsen
 putosi punakeränen. Purki tuon punakeräsen:
 keskeltä punakeräsen tapasi tulisorosen,
 jok' oli tullut taivosesta, puhki pilvien pu'onnut,
 päältä taivosen kaheksan, ilmasta yheksänneltä.
 Väinämöisen arvellessa, millä tuota vietänehe
 tupihin tulettoihin, pime'ihin pirttilöihin,
 jopa tuikahti tulonen, pääsi käestä Päivän poian.
 Poltti parran Väinämöisen: sepolta sitäi pahemmin
 tuli poltti poskipäitä, käsiänsä kärventeli.
 Meni siinä mennessänsä aalloitse Aluen järven.
 Karkasi katajikolle, niin paloi katajakangas;
 kohautti kuusikkohon: poltti kuusikon komean.
 Vieri vieläkin etemmä, poltti puolen Pohjan maata,
 sakaran Savon rajoja, kahen puolen Karjalata.
 Vaka vanha Väinämöinen itse läksi astumahan,
 ylös korpehen kohosi tuon tuiman tulen jälille.

Tapasi tulosen tuolta kahen kannon juuren alta,
leppäpökökelön sisästä, lahokannon kainalosta.
Siinä vanha Väinämöinen itse tuon sanoiksi virkki:
"Tulonen, Jumalan luoma, luoma Luojan, valkeainen!
Syyttäpä menit syville, asiatta aivan kauas!
Teet paremmin, kun paloat kivisehen kiukahasen,
kytkei het kypenihisi, himmennäi het hiilihisi,
päivällä pi'eltäväksi kotapuissa koivuisissa,
yöllä piileteltäväksi kehän kultaisen kuvussa."
Tempasi tulikipunan palavoihin pakkuloihin,
koivun kääpihin kovihin, vaskisehen kattilahan.
Kantoi tulta kattilassa, koivun kuorella kuletti
nenähän utuisen niemen, päähän saaren terhenisen:
sai tuvat tulelliseksi, pirtit valkealliseksi.
Itse seppo Ilmarinen syrjin syösti he merehen,
veäikse vesikivelle, rantapaaalle paneikse
tuskissa tulen palavan, vaike'issa valkeaisen.
Siinä tulta tummenteli, valkeaista varventeli.
Sanovi sanalla tuolla, lausui tuolla lausehella:
"Tulonen, Jumalan luoma, panu, poika Aurinkoisen!
Mikä sun pani pahaksi, jotta poltit poskiani,
kuumotit kupehiani, ääriäni ärjöttelit?
"Millä nyt tulta tummentelen, valkeaista varventelen,
teen tulen tehottomaksi, valkean varattomaksi,
ettei viikkoa vihoisi, kovin kauan karvastaisi?
"Tule, tyttö, Turjan maalta, neiti, laskeite Lapista

hyyssä sukka, jäässä kenkä, hallassa hamehen helmat,
 hyinen kattila käessä, jäinen kauha kattilassa!
 Viskoa vilua vettä, riittehistä ripsuttele
 paikoille palanehille, tulen tuhmille vihoille!
 "Kun ei tuosta kyllin liene, tule, poika, Pohjolasta,
 lapsi, täyestä Lapista, mies pitkä, Pimentolasta,
 korpikuusien kokoinen, suopetäjän suuruhinen,
 hyiset kintahat käessä, hyiset saappahat jalassa,
 hyinen lakki päälaella, hyinen vyöhyt vyölle vyötty!
 "Tuo'os hyytä Pohjolasta, jäätä kylmästä kylästä!
 Paljo on hyytä Pohjolassa, jäätä kylmässä kylässä:
 hyyss' on virrat, jäässä järvet, ilmat kaikki iljenessä;
 hyiset hyppivät jänikset, jäiset karhut kärkelevät
 keskellä lumimäkeä, lumivaaran liepehellä;
 hyiset joutsenet joluvat, jäiset sorsat soutelevat
 keskellä lumijokea, jäisen kosken korvaksella.
 "Hyytä kelkalla vetäös, jäätä reellä reutoellos
 tuiman tunturin laelta, vaaran vankan liepeheltä!
 Sillä hyyllä hyy'yttele, jäävilulla jäähyttele
 tulen viemiä vikoja, panun tuiki paahtamia!
 "Kun ei tuosta kyllin liene, oi Ukko ylijumala,
 Ukko, pilvien pitäjä, hattarojen hallitsija,
 iätä iästä pilvi, jänkä lännestä lähetä,
 syrjin yhtehen syseä, lomatusten loukahuta!
 Sa'a hyytä, sa'a jäätä, sa'a voietta hyveä
 paikoille palanehille, vian tuiki tullehille!"

Sillä seppo Ilmarinen tuota tulta tummenteli,
valkeata vaimenteli. Sai seppo paranneheksi,
entisellehen ehoksi tuimista tulen vioista.

YHDEKSÄSVIIDETTÄ RUNO

Sin' on päivä paistamatta, kuu kulta kumottamatta
noilla Väinölän tuvilla, Kalevalan kankahilla.
Vilu viljalle tulevi, karjoille olo kamala,
outo ilman lintusille, ikävä imehnoisille,
kun ei konsa päiväyt paista eikä kuuhuet kumota.
Hauki tiesi hauan pohjat, kokko lintujen kulennan,
tuuli haahen päiväyksen; ei tieä imehnon lapset,
milloin aamu alkanevi, milloin yö yrittänevi
nenässä utuisen niemen, päässä saaren terhenisen.
Nuoret neuvoa pitävät, ikäpuolet arvelevat,
kuinka kuutta lietänehe, päivättä elettänehe
noilla raukoilla rajoilla, poloisilla Pohjan mailla.
Neiet neuvoa pitävät, orpanat osaelevat.
Päätävät sepon pajahan. Sanovat sanalla tuolla:
"Nouse, seppo, seinän alta, takoja, kiven takoa
takomahan uutta kuuta, uutta auringon keheä!
Pah' on kuun kumottamatta, outo päivän paistamatta."
Nousi seppo seinän alta, takoja kiven takoa
takomahan uutta kuuta, uutta auringon kehäistä.
Kuun on kullasta kuvasi, hopeasta päivän laati.
Tuli vanha Väinämöinen, ovelle asetteleikse.

Sanan virkkoi, noin nimesi: "Oi on seppo veikkoseni!

Mitä paukutat pajassa, ajan kaiken kalkuttelet?"

Se on seppo Ilmarinen sanan virkkoi, noin nimesi:

"Kuuta kullaista kuvoan, hope'ista aurinkoa

tuonne taivahan laelle, päälle kuuen kirjokannen."

Silloin vanha Väinämöinen itse tuon sanoiksi virkki:

"Ohoh seppo Ilmarinen! Jo nyt laait joutavia!

Ei kumota kulta kuuna, paista päivänä hopea."

Seppo kuuhuen kuvasi, takoi päivän valmihiksi.

Noita nosteli halulla, kaunihisti kannatteli,

kuun on kuusen latvasehen, päivän pitkän männyn päähän.

Hiki vieri viejän päästä, kaste kantajan otsasta

työssä tuiki työlähässä, nostannassa vaikeassa.

Saipa kuun kohotetuksi, auringon asetetuksi,

kuun on kuusen kukkuralle, päiväyten petäjän päähän:

eipä kuu kumotakana eikä päiväyt paistakana.

Silloin vanha Väinämöinen

itse tuon sanoiksi virkki:

"Nyt on aika arvan käyä, miehen merkkiä kysyä,

minne meiltä päivä päätyi, kunne meiltä kuu katosi."

Itse vanha Väinämöinen, tietäjä iän-ikuinen,

leikkasi lepästä lastut, laitto lastut laaullensa,

kävi arvat kääntämähän, sormin arvat suortamahan.

Sanovi sanalla tuolla, lausui tuolla lausehella:

"Kysyn Luojalta lupoa, vaain varsin vastinetta.

Sano totta, Luojan merkki, juttele, Jumalan arpa:

minne meiltä päivä päätyi, kunne meiltä kuu katosi,
kun ei ilmoisna ikänä nähä noita taivahalla?
"Sano, arpa, syytä myöten, elä miehen mieltä myöten,
tuo tänne toet sanomat, varmat liitot liikahuta!
Jos arpa valehteleisi, niin arvo alennetahan:
arpa luoahan tulehen, merkki miesten poltetahan."
Toi arpa toet sanomat, merkki miesten vastoavi:
sanoi päivän saaneheksi, kuun tuonne kaonneheksi
Pohjolan kivimäkehen, vaaran vaskisen sisähän.
Vaka vanha Väinämöinen siitä tuon sanoiksi virkki:
"Jos ma nyt lähen Pohjolahan, Pohjan poikien poluille,
saan ma kuun kumottamahan, päivä kullan paistamahan."
Jopa läksi jotta joutui pimeähän Pohjolahan.
Astui päivän, astui toisen: päivänäpä kolmantena
jo näkyvi Pohjan portti, kivikummut kuumottavi.
Ensin huuti huikahutti tuolla Pohjolan joella:
"Tuokatte venettä tänne joen poikki päästäkseni!"
Kun ei huuto kuulununna eikä tuotuna venettä,
keräsi kekosen puita, kuivan kuusen lehväsiä;
teki tulen rantaselle, saavutti savun sakean.
Tuli nousi taivahalle, savu ilmahan sakeni.
Louhi, Pohjolan emäntä, itse päätyi ikkunahan.
Katsoi tuonne salmen suuhun, sanan virkkoi, noin nimesi:
"Mi tuolla tuli palavi, tuolla saaren salmen suulla?
Pieni on sotatuliksi, suuri nuottavalke'iksi."
Itse poika pohjolaisen pian pistihe pihalle

katsomahan, kuulemahan, tarkasti tähyämähän:

"On tuolla joen takana mies kempi kävelemässä."

Siinä vanha Väinämöinen jo huhusi toisen kerran:

"Tuo venettä, Pohjan poika, Väinämöiselle venettä!"

Niin sanovi Pohjan poika, itse lausui, vastaeli:

"Ei täältä venehet joua. Tule sormin soutimina,

kämmenin käsimeloina poikki Pohjolan joesta!"

Siinä vanha Väinämöinen arvelee, ajattelevi:

"Sep' ei miesi lienekänä, ku on tieltä myösteleikse."

Meni haukina merehen, siikana silajoelle,

pian uipi salmen poikki, välehen välin samosi.

Astui jalan, astui toisen, Pohjan rannalle rapasi.

Niin sanovi Pohjan poiat, paha parvi pauhoavi:

"Käypä Pohjolan pihalle!" Meni Pohjolan pihalle.

Pohjan poikaset sanovat, paha parvi pauhoavi:

"Tules Pohjolan tupahan!" Meni Pohjolan tupahan;

jalan polki porstuahan, laski kääkähän kätensä,

siitä tunkihe tupahan, ajoihe katoksen alle.

Siellä miehet mettä juovat, simoa sirettelevät,

miehet kaikki miekka vyöllä, urohot sota-aseissa

pään varalle Väinämöisen, surmaksi suvantolaisen.

Nuo kysyivät tullehelta, sanoivat sanalla tuolla:

"Ku sanoma kurjan miehen, tuuma uinehen urohon?"

Vaka vanha Väinämöinen sanan virkkoi, noin nimesi:

"Kuusta on sanomat kummat, päivästä iki-imehet.

Minnes meiltä päivä päättyi, kunnes meiltä kuu katosi?"

Pohjan poikaset sanovi, paha parvi lausueli:

"Tuonne teiltä päivä päätyi, päivä päätyi, kuu katosi

kirjarintahan kivehen, rautaisehen kalliohon.

Sielt' ei pääse päästämättä, selviä selittämättä."

Silloin vanha Väinämöinen itse tuon sanoiksi virkki:

"Kun

ei kuu kivistä pääsne, pääsne päivä kalliosta,

käykämme käsirysyhyn, ruvetkamme miekkasille!"

Veti miekan, riisti rauan, tempasi tupesta tuiman,

jonka kuu kärestä paistoi, päivä västistä välähyi,

hepo seisovi selällä, kasi naukui naulan tiessä.

Mittelivät miekkojansa, koittelivat korttiansa:

olipa pikkuista pitempi miekka vanhan Väinämöisen,

yhtä ohrasen jyveä, olen kortta korkeampi.

Mentihin ulos pihalle, tasarinnan tanterelle.

Siitä vanha Väinämöinen löip' on kerran leimahutti,

löipä kerran, löipä toisen: listi kuin naurihin napoja,

lippasi kuin liinan päitä päitä Pohjan poikasien.

Siitä vanha Väinämöinen kävi kuuta katsomahan,

päiveä kerittämähän kirjarinnasta kivistä,

vuoresta teräksisestä, rautaisesta kalliosta.

Astui tietä pikkuruisen, kulki matkoa vähäisen,

niin näki vihannan saaren. Saarell' on komea koivu,

koivun alla paasi paksu, alla paaen kallioinen,

yheksin ovia eessä, saoin salpoja ovilla.

Keksi piirtämän kivessä, vateviivan kalliossa.

Vetä miekkansa tupesta, kirjoitti kivehen kirjan
 miekalla tuliterällä, säilällä säkenevällä:
 katkesi kivi kaheksi, paasi kolmeksi pakahtui.
 Vaka vanha Väinämöinen katsovi kiven rakohon:
 siellä kyyt olutta juovat, maot vierrettä vetävät
 kirjavan kiven sisässä, maksankarvaisen malossa.
 Sanoi vanha Väinämöinen, itse lausui, noin nimesi:
 "Sentähen emäntä raukat vähemmin olutta saavat,
 kunn' on kyyt oluen juovat, maot vierrehen vetävät."
 Leikkasip' on pään maolta, katkoi kaulan käärmeheiltä.
 Sanovi sanalla tuolla, lausui tuolla lausehella:
 "Elköhön sinä ikänä, tämän päivyen perästä
 kyyt juoko olosiamme, maot mallasjuomiamme!"
 Siitä vanha Väinämöinen, tietäjä iän-ikuinen,
 kourin koitteli ovia, salpoja sanan väellä:
 ei ovet käsin avau, salvat ei sanoista huoli.
 Silloin vanha Väinämöinen itse tuon sanoiksi virkki:
 "Akka mies asehitoinna, konna kirves-kuokatoinna."
 Kohta lähtevi kotia, alla päin, pahoilla mielin,
 kun ei vielä kuuta saanut eikä päiveä tavannut.
 Sanoi lieto Lemminkäinen: "Ohoh vanha Väinämöinen!
 Miks'et ottanut minua kanssasi karehtijaksi?
 Oisi lukot luikahtanna, takasalvat taittununna,
 pääsnyt kuu kumottamahan, nousnut päivä paistamahan."
 Vaka vanha Väinämöinen itse tuon sanoiksi virkki:
 "Ei salvat sanoilla taitu, lukot loihulla murene

eikä kourin koskemalla, käsivarsin vääntämällä."

Meni sepponsa pajahan. Sanan virkkoi, noin nimesi:

"Ohoh seppo Ilmarinen! Taos kuokka kolmihaara,

tao tuuria tusina, avaimia aika kimppu,

jolla kuun kivistä päästän, päivän päästän kalliosta!"

Se on seppo Ilmarinen, takoja iän-ikuinen,

takoi miehen tarpehia; takoi tuuria tusinan,

avaimia aika kimpun, kelpo kimpun keihä'itä,

eikä suurta eikä pientä, takoi kerran keskoisia.

Louhi, Pohjolan emäntä, Pohjan akka harvahammas,

siitti siivet sulkinensa, levahutti lentämähän.

Lenteli liki kotia, tuosta loihe loitommaksi,

poikki Pohjolan merestä sepon Ilmarin pajalle.

Aukoi seppo ikkunansa, katsoi, kuin tulisi tuuli:

ei ollut tulento tuulen, oli harmoa havukka.

Se on seppo Ilmarinen sanan virkkoi, noin nimesi:

"Mit' olet, otus, hakeva, istut alla ikkunani?"

Lintu kielelle paneikse, havukkainen haastelevi:

"Ohoh seppo Ilmarinen, takoja alinomainen,

kuin olet kovin osaava, varsin taitava takoja!"

Sanoi seppo Ilmarinen, itse lausui, noin nimesi:

"Ei tuo kumma ollekana, jos olen takoja tarkka,

kun olen taivoa takonut, ilman kantta kalkutellut."

Lintu kielelle paneikse, havukkainen haastelevi:

"Mitä, seppo, siitä laait, kuta, rautio, rakennat?"

Se on seppo Ilmarinen sanan vastaten sanovi:

"Taon kaularenkahaista tuolle Pohjolan akalle,
jolla kiinni kytketähän vaaran vankan liepehesen."
Louhi, Pohjolan emäntä, Pohjan akka harvahammas,
jo tunsu tuhon tulevan, hätäpäivän päälle saavan.
Heti loihe lentämähän, pääsi poies Pohjolahan.
Laski kuun kivistä irti, päästi päivän kalliosta.
Itse muuksi muutaltihe, kyhäisihe kyyhkyseksi;
lenteä lekuttelevi sepon Ilmarin pajahan.
Lenti lintuna ovelle, kyyhkysenä kynnykselle.
Se on seppo Ilmarinen sanan virkkoi, noin nimesi:
"Mitä, lintu, tänne lennit, tulit, kyyhky, kynnykselle?"
Vastasi otus ovelta, virkkoi kyyhky kynnykseltä:
"Tuota lienen kynnyksellä sanomata saattamassa:
jopa kuu kivistä nousi, päivä pääsi kalliosta."
Se on seppo Ilmarinen kävi itse katsomahan.
Astuvi pajan ovelle, katsoi tarkan taivahalle:
katsoi kuun kumottavaksi, näki päivän paistavaksi.
Meni luoksi Väinämöisen, sanan virkkoi, noin nimesi:
"Ohoh vanha Väinämöinen, laulaja iän-ikuinen!
Käypä kuuta katsomahan, päiveä tähyämähän!
Jo ovat tarkoin taivahalla, sijoillansa muinaisilla."
Vaka vanha Väinämöinen itse pistihe pihalle,
varsin päätänsä kohotti, katsahdavi taivahalle:
kuu oli nousnut, päivä pääsnyt, taivon aurinko tavannut.
Silloin vanha Väinämöinen sai itse sanelemahan.
Sanovi sanalla tuolla, lausui tuolla lausehella:

"Terve, kuu, kumottamasta, kaunis, kasvot näyttämästä,
 päivä kulta, koittamasta, aurinko, ylenemästä!
 "Kuu kulta, kivistä pääsit, päivä kaunis, kalliosta,
 nousit kullaisna käkenä, hope'isna kyyhkyläisnä
 elollesi entiselle, matkoillesi muinaisille.
 "Nouse aina aamusilla tämän päivänki perästä!
 Teepä meille terveyttä, siirrä saama saatavihin,
 pyytö päähän peukalomme, onni onkemme nenähän!
 "Käy nyt tiesi tervehenä, matkasi imantehena,
 päättä kaari kaunihisti, pääse illalla ilohon!"

VIIDESKYMmenes RUNO

Marjatta, korea kuopus, se kauan kotona kasvoi,
 korkean ison kotona, emon tuttavien tuvilla.
 Piti viiet vitjat poikki, kuu renkahat kulutti
 isonsa ava'imilla, helmassa helottavilla.
 Puolen kynnystä kulutti helevillä helmoillansa,
 puolen hirttä päänsä päältä sile'illä silkillänsä,
 puolet pihtipuolisia hienoilla hiansa suilla,
 siltalaahkon lattiata kautokengän-kannoillansa.
 Marjatta, korea kuopus, tuo on piika pikkarainen,
 piti viikoista pyhyyttä, ajan kaiken kainoutta.
 Syöpi kaunista kaloa, petäjätä pehmeätä,
 ei syönyt kananmunia, kukerikun riehkatuita,
 eikä lampahan lihoa, ku oli ollut oinahilla.
 Emo käski lypsämähän: eipä mennyt lypsämähän.

Itse tuon sanoiksi virkki: "Ei neiti minun näköinen
koske sen lehmän nisähän, jok' on häilynyt härillä,
kun ei hiehoista herune, vasikkaisista valune."

Iso käski orin rekehen: ei istu orin rekehen.

Veikko vei emähevosen: neiti tuon sanoiksi virkki:

"En istu hevon rekehen, joka lie orilla ollut,
kun ei varsaset vetäne, kuletelle kuutiaiset."

Marjatta, korea kuopus, aina piikoina elävä,
neitosena niekottava, kassapäänä kainustava,
päättyi karjanpaimeneksi, läksi lammasten keralle.

Lampahat meni mäkeä, vuonat vuoren kukkulata;
neiti asteli ahoa, lepikköä leyhytteli

käen kullan kukkuessa, hope'isen hoilatessa.

Marjatta, korea kuopus, katselevi, kuuntelevi.

Istui marjamättähälle, vaipui vaaran rintehelle.

Tuossa tuon sanoiksi virkki, itse lausui, noin nimesi:

"Kuku, kultainen kähkönen, hope'inen, hoilattele,
tinarinta, riukuttele, Saksan mansikka, sanele,
käynkö viikon villapäänä, kauan karjanpaimenena
näillä aavoilla ahoilla, leve'illä lehtomailla!

Kesosenko, kaksosenko, viitosenko, kuutosenko,
vainko kymmenen keseä tahi ei täytehen tätänä?"

Marjatta, korea kuopus, viikon viipyi paimenessa.

Paha on olla paimenessa, tyttölapsen liiatenki:

mato heinässä matavi, sisiliskot siuottavi.

Ei mato maellutkana, sisilisko siuotellut.

Kirkui marjanen mäeltä, puolukkainen kankahalta:

"Tule, neiti, noppimahan, punaposki, poimimahan,

tinarinta, riipimähän, vyö vaski, valitsemahan,

ennenkuin etana syöpi, mato musta muikkoavi!

Sata on saanut katsomahan, tuhat ilman istumahan,

sata neittä, tuhat naista, lapsia epälukuisin,

ei ken koskisi minuhun, poimisi minun poloisen."

Marjatta, korea kuopus, meni matkoa vähäisen,

meni marjan katsantahan, punapuolan poimintahan

hyppysillähän hyvillä, kätösillä kaunihilla.

Keksi marjasen mäeltä, punapuolan kankahalta:

on marja näkemiänsä, puola ilmoim luomiansa,

ylähäkö maasta syöä, alahako puuhun nousta!

Tempoi kartun kankahalta, jolla marjan maahan sorti.

Niinpä marja maasta nousi kaunoisille kautoloille,

kaunoisilta kautoloilta puhtahille polviloille,

duhtahilta polviloilta heleville helmasille.

Nousi siitä vyörivoille, vyörivoilta rinnoillensa,

rinnoiltansa leuoillensa, leuoiltansa huulillensa;

siitä suuhun suikahutti, keikahutti kielellensä,

kieleltä keruksisihin, siitä vatsahan valahti.

Marjatta, korea kuopus, tuosta tyytyi, tuosta täytyi,

tuosta paksuksi panihe, lihavaksi liittelihe.

Alkoi pauloitta asua, ilman vyöttä völlehtiä,

käyä saunassa saloa, pime'issä pistelläitä.

Emo aina arvelevi, äitinsä ajattelevi:

"Mi on meiän Marjatalla, ku meiän kotikanalla,
 kun se pauloitta asuvi, aina vyöttä völlehtivi,
 käypi saunassa saloa, pime'issä pisteleikse?"

Lapsi saattavi sanoa, lapsi pieni lausuela:

"Se on meiän Marjatalla, sepä Kurjetta rukalla,
 kun oli paljon paimenessa, kauan karjassa käveli."

Kantoi kohtua kovoa, vatsantäyttä vaikeata
 kuuta seitsemän, kaheksan, ynnähän yheksän kuuta,
 vaimon vanha'an lukuhun kuuta puolen kymmenettä.

Niin kuulla kymmenennellä impi tuskalle tulevi:
 kohtu kääntyvi kovaksi, painuvi pakolliseksi.

Kysyi kylpyä emolta: "Oi, emoni, armahani!
 Laita suojoa sijoa, lämpymyttä huonehutta
 piian pieniksi pyhiksi, vaimon vaivahuoneheksi!"

Emo saattavi sanoa, oma vanhin vastaella:

"Voi sinua, hiihen huora! Kenen oot makaelema?
 Ootko miehen naimattoman eli nainehen urohon?"

Marjatta, korea kuopus, tuop' on tuohon vastoavi:
 "En ole miehen naimattoman enkä nainehen urohon.

Menin marjahan mäelle, punapuolan poimentahan,
 otin marjan mielelläni, toisen kerran kielelläni.

Se kävi kerustimille, siitä vatsahan valahti:
 tuosta tyy'yin, tuosta täy'yin, tuosta sain kohulliseksi."

Kysyi kylpyä isolta: "Oi isoni, armahani!
 Anna suojoa sijoa, lämpymyttä huonehutta,
 jossa huono hoivan saisi, piika piinansa pitäisi!"

Iso saattavi sanoa, taatto taisi vastaella:

"Mene, portto, poikemmaksi, tulen lautta, tuonemmaksi,

kontion kivikoloihin, karhun louhikammioihin,

sinne, portto, poikimahan, tulen lautta, lapsimahan!"

Marjatta, korea kuopus, tuop' on taiten vastaeli:

"En mä portto ollekana, tulen lautta lienekänä.

Olen miehen suuren saava, jalon synnyn synnyttävä,

joll' on valta vallallenki, väki Väinämöisellenki."

Jo on piika pintehissä, minne mennä, kunne käyä,

kusta kylpyä kysellä. Sanan virkkoi, noin nimesi:

"Piltti, pienin piikojani, paras palkkalaisiani!

Käypä kylpyä kylästä, sauna Saraojalta,

jossa huono hoivan saisi, piika piinansa pitäisi!

Käy pian, välehen jou'u, välehemmin tarvitahan!"

Piltti, piika pikkarainen, sanan virkkoi, noin nimesi:

"Keltä mä kysyn kylyä, keltä aihelen apua?"

Sanoi meiän Marjattainen, itse virkki, noin nimesi:

"Kysy Ruotuksen kylyä, sauna Sarajan-suista!"

Piltti, piika pikkarainen, tuo oli nöyrä neuvottava,

kärkäs ilman käskemättä, kehumattaki kepeä,

utuna ulos menevi, savuna pihalle saapi.

Kourin helmansa kokosi, käsin kääri vaattehensa,

sekä juoksi jotta joutui kohin Ruotuksen kotia.

Mäet mätkyi mennessänsä, vaarat notkui noustessansa,

kävyt hyppi kankahalla, someret hajosi suolla.

Tuli Ruotuksen tupahan, sai sisälle salvoksehen.

Ruma Ruotus paitulainen syöpi, juopi suurten lailla
 päässä pöyän paioillansa, aivan aivinaisillansa.
 Lausui Ruotus ruoaltansa, tiuskui tiskinsä nojalta:
 "Mitä sie sanot, katala? Kuta, kurja, juoksentelet?"
 Piltti, piika pikkarainen, sanan virkkoi, noin nimesi:
 "Läksin kylpyä kylästä, sauna Saraojalta,
 jossa huono hoivan saisi: avun ange tarvitseisi."
 Ruma Ruotuksen emäntä käet puuskassa käveli,
 liehoi sillan liitoksella, laahoi keskilattialla.
 Itse ennätti kysyä, sanan virkkoi, noin nimesi:
 "Kellen kylpyä kyselet, kellen aihelet apua?"
 Sanoi Piltti, pieni piika: "Kysyn meiän Marjatalle."
 Ruma Ruotuksen emäntä itse tuon sanoiksi virkki:
 "Ei kylt kylähän joua, ei saunat Sarajan suulta.
 On kyly kytömäellä, hepohuone hongikossa
 tuliporton poiat saa'a, lautan lapsensa latoa:
 kun hevonen hengännevi, niinp' on siinä kylpeötte!"
 Piltti, piika pikkarainen, pian pistihe takaisin,
 sekä juoksi jotta joutui. Sanoi tultua ta'atse:
 "Ei ole kylpyä kylässä, sauna Saraojalla.
 Ruma Ruotuksen emäntä sanan virkkoi, noin nimesi:
 'Ei kylt kylähän joua, ei saunat Sarajan suulta.
 On kyly kytömäellä, hepohuone hongikossa
 tuliporton poiat saa'a, lautan lapsensa latoa:
 kun hevonen hengännevi, niin on siinä kylpeköhön!"
 Niinp' on, niin sanoi mokomin, niinpä vainen vastaeli."

Marjatta, matala neiti, tuosta täytyi itkemähän.

Itse tuon sanoiksi virkki: "Lähteä minun tulevi
niinkuin muinenki kasakan eli orjan palkollisen
lähteä kytömäelle, käyä hongikkokeolle!"

Käsin kääri vaattehensa, kourin helmansa kokosi;
otti vastan varjoksensa, lehen lempi suojaksensa.

Astua taputtelevi vatsanvaivoissa kovissa
huonehesen hongikkohon, tallihin Tapiomäelle.

Sanovi sanalla tuolla, lausui tuolla lausehella:

"Tule, Luoja, turvakseni, avukseni, armollinen,
näissä töissä työlähissä, ajoissa ani kovissa!

Päästä piika pintehestä, vaimo vatsanvääntheestä,
ettei vaivoihin vajoisi, tuskihinsa tummeneisi!"

Niin perille päästyänsä itse tuon sanoiksi virkki:

"Henkeäs, hyvä hevonen, huokoas, vetäjä varsa,
kylölöyly löyhäytä, sauna lämpöinen lähetä,
jotta, huono, hoivan saisin! Avun, ange, tarvitseisin."

Henkäsi hyvä hevonen, huokasi vetäjä varsa
vatsan kautta vaivaloisen: min hevonen hengähtävi,
on kuin löyly lyöäessä, viskattaessa vetonen.

Marjatta, matala neiti, pyhä piika pikkarainen,
kylpi kylyn kyllältänsä, vatsan löylyn vallaltansa.

Teki tuonne pienen poian, latoi lapsensa vakaisen
heinille hevosen luoksi, sorajouhen soimen päähän.

Pesi pienen poikuensa, kääri kääreliinahansa;
otti pojan polvillensa, laittoi lapsen helmahansa.

Piiletteli poiuttansa, kasvatteli kaunoistansa,
 kullaista omenuttansa, hope'ista sauvoansa.
 Sylissänsä syöttelevi, käsissänsä kääntelevi.
 Laski pojan polvillensa, lapsen lantehuisillensa,
 alkoi päätänsä sukia, hapsiansa harjaella:
 katoi poika polviltansa, lapsi lannepuoliltansa.
 Marjatta, matala neiti, tuosta tuskille tulevi.
 Rapasihe etsimähän. Etsi pientä poiuttansa,
 kullaista omenuttansa, hope'ista sauvoansa
 alta jauhavan kivosen, alta juoksevan jalaksen,
 alta seulan seulottavan, alta korvon kannettavan,
 puiten
 puut, jaellen ruohot, hajotellen hienot heinät.
 Viikon etsi poiuttansa, poiuttansa, pienuttansa.
 Etsi mäiltä, männiköiltä, kannoilta, kanervikoilta,
 katsoen joka kanervan, joka varvikon vatoen,
 kaivellen katajajuuret, ojennellen puien oksat.
 Astua ajattelevi, käyä kääperöittelevi:
 Tähti vastahan tulevi. Tähelle kumarteleikse:
 "Oi Tähti, Jumalan luoma! Etkö tieä poiuttani,
 miss' on pieni poikueni, kultainen omenueni?"
 Tähti taisi vastaella: "Tietäisinkö, en sanoisi.
 Hänpä on minunki luonut näille päiville pahoille,
 kylmillä kimaltamahan, pime'illä pilkkimähän."
 Astua ajattelevi, käyä kääperöittelevi:
 Kuuhut vastahan tulevi. Niin Kuulle kumarteleikse:

"Oi Kuuhut, Jumalan luoma! Etkö tieä poiuttani,
miss' on pieni poikueni, kultainen omenueni?"

Kuuhut taisi vastaella: "Tietäisinkö, en sanoisi.
Hämpä on minunki luonut näille päiville pahoille,
yksin öillä valvomahan, päivällä makoamahan."

Astua ajattelevi, käyä kääperöittelevi:
päytyi Päivyt vastahansa. Päivälle kumarteleikse:

"Oi Päivyt, Jumalan luoma! Etkö tieä poiuttani,
miss' on pieni poikueni, kultainen omenueni?"

Päivyt taiten vastaeli: "Kyllä tieän poikuesi!
Hämpä on minunki luonut näille päiville hyville,
kullassa kulisemahan, hopeassa helkkimähän.

"Jopa tieän poikuesi! Voi, poloinen, poiuttasi!
Tuoll' on pieni poikuesi, kultainen omenuesi,
onp' on suossa suonivyöstä, kankahassa kainalosta."

Marjatta, matala neiti, etsi suolta poikoansa.
Poika suolta löyettihin, tuolta tuotihin kotia.
Siitä meiän Marjatalle kasvoi poika kaunokainen.
Ei tieä nimeä tuolle, millä mainita nimellä.
Emo kutsui kukkaseksi, vieras vennon joutioksi.
Etsittihin ristijätä, katsottihin kastajata.
Tuli
ukko ristimähän, Virokannas kastamahan.
Ukko tuon sanoiksi virkki, itse lausui, noin nimesi:
"En mä risti riivattua, katalata kastakana,
kun ei ensin tutkittane, tutkittane, tuomittane."

Kenpä tuohon tutkijaksi, tutkijaksi, tuomariksi?

Vaka vanha Väinämöinen, tietäjä iän-ikuinen,

sepä tuohon tutkijaksi, tutkijaksi, tuomariksi!

Vaka vanha Väinämöinen tuop' on tuossa tuomitsevi:

"Kun lie poika suolta saatu, maalta marjasta si'ennyt,

poika maahan pantakohon, marjamättähän sivulle,

tahi suolle vietäköhön, puulla päähän lyötäköhön!"

Puhui poika puolikuinen, kaksiviikkoinen kajahui:

"Ohoh sinua, ukko utra, ukko utra, unteloinen,

kun olet tuhmin tuominnunna, väärin laskenna lakia!

Eipä syistä suuremmista, töistä tuhmemmistakana

itseäsi suolle viety eikä puulla päähän lyöty,

kun sa miesnä nuorempana lainasit emosi lapsen

oman pääsi päästimeksi, itsesi lunastimeksi.

"Ei sinua silloinkana, eip' on vielä suolle viety,

kun sa miesnä nuorempana menettelit neiet nuoret

alle aaltojen syvien, päälle mustien mutien."

Ukko risti ripsahutti, kasti lapsen kapsahutti

Karjalan kuninkahaksi, kaiken vallan vartijaksi.

Siitä suuttui Väinämöinen, jopa suuttui ja häpesi.

Itse läksi astumahan rannalle merelliselle.

Tuossa loihe laulamahan, lauloi kerran viimeisensä:

lauloi vaskisen venehen, kuparisen umpipurren.

Itse istuvi perähän, läksi selvälle selälle.

Virkki vielä mennessänsä, lausui lähtiellessänsä:

"Annapas ajan kulua, päivän mennä, toisen tulla,

taas minua tarvitahan, katsotahan, kaivatahan
uuen sammon saattajaksi, uuen soiton suorijaksi,
uuen kuun kulettajaksi, uuen päivän päästäjäksi,
kun ei kuuta, aurinkoa eikä ilmaista iloa."

Siitä vanha Väinämöinen laskea karehtelevi
venehellä vaskisella, kuutilla kuparisella
yläisihin maaemihin, alaisihin taivosihin.

Sinne puuttui pursinensa, venehinensä väsähtyi.

Jätti kantelon jälille, soiton Suomelle soorean,
kansalle ilon ikuisen, laulut suuret lapsillensa.

Suuni jo sulkea pitäisi, kiinni kieleni sitoa,
laata virren laulannasta, heretä heläjännästä.

Hevonenki hengähtävi matkan pitkän mentyänsä,
rautanenki raukeavi kesäheinän lyötyänsä,

vetonenki vierähtävi joen polvet juostuansa,

tulonenki tuikahtavi yön pitkän palettuansa;

niin miks' ei runo väsyisi, virret vienot vierähtäisi

illan pitkiltä iloilta, päivänlaskun laulannoilta?

Noin kuulin saneltavaksi, toisin tutkaeltavaksi:

"Eipä koski vuolaskana laske vettänsä loputen,

eikä laulaja hyväinen laula tyynni taitoansa.

Mieli on jäämähän parempi kuin on kesken katkemahan."

Niin luonen, lopettanenki, herennenki, heittänenki.

Kerin virteni kerälle, sykkyrälle syylättelen,

panen aitan parven päähän, luisten lukkojen sisälle,

jost' ei pääse päivinänsä, selviä sinä ikänä

ilman luien lonsumatta, leukojen leveämättä,
hammasten hajoamatta, kielen keikkelehtämättä.
Mitäs tuosta, jos ma laulan, jos ma paljoki pajahan,
jos laulan jokaisen lakson, joka kuusikon kujerran!
Ei ole emo elossa, oma vanhin valvehella
eikä kulta kuulemassa, oma armas oppimassa:
on mua kuuset kuulemassa, hongan oksat oppimassa,
koivun lehvät lempimässä, pihlajat pitelemässä.
Piennä jäin minä emosta, matalana maammostani.
Jäin kuin kiuruksi kivelle, rastahaksi rauniolle,
kiuruna kivertämähän, rastahana raikkumahan,
vaimon vierahan varahan, ehtohon emintimäisen.
Se mun karkotti, katalan, ajoi lapsen armottoman
tuulipuolelle tupoa, pohjaispuolelle kotia,
vieä tuulen turvatointa, ahavaisen armotointa.
Sainpa, kiuru, kiertämähän, lintu kurja, kulkemahan,
vieno, maita vieremähän, vaivainen, vaeltamahan,
joka tuulen tuntemahan, ärjynnän älyämähän,
vilussa värisemähän, pakkasessa parkumahan.
Moni nyt minulla onpi, usea olettelevi
virkkaja vihaisen äänen, äänen tuiman tuikuttaja.
Ken se kieltäni kirosi, kenpä ääntä ärjähteli;
soimasi sorisevani, lausui liioin laulavani,
pahasti pajattavani, väärin virttä vääntäväni.
Elkätte, hyvät imeiset, tuota ouoksi otelko,
jos ma, lapsi, liioin lauloin, pieni, pilpatin pahasti!

En ole opissa ollut, käynyt mailla mahtimiesten,
saanut ulkoa sanoja, loitompata lausehia.
Muut kaikki oli opissa, mie en joutanut kotoa
emon ainoan avusta, yksinäisen ympäriltä.
Piti oppia kotona, oman aitan orren alla,
oman äitin värttinöillä, veikon veistoslastusilla,
senki piennä, pikkaraisna, paitaressuna pahaisna.
Vaan kuitenkin kaikitenki la'un hiihin laulajoille,
la'un hiihin, latvan taitoin, oksat karsin, tien osoitin.
Siitäpä nyt tie menevi, ura uusi urkenevi
laajemmille laulajoille, runsahammille runoille,
nuorisossa nousevassa, kansassa kasuavassa.